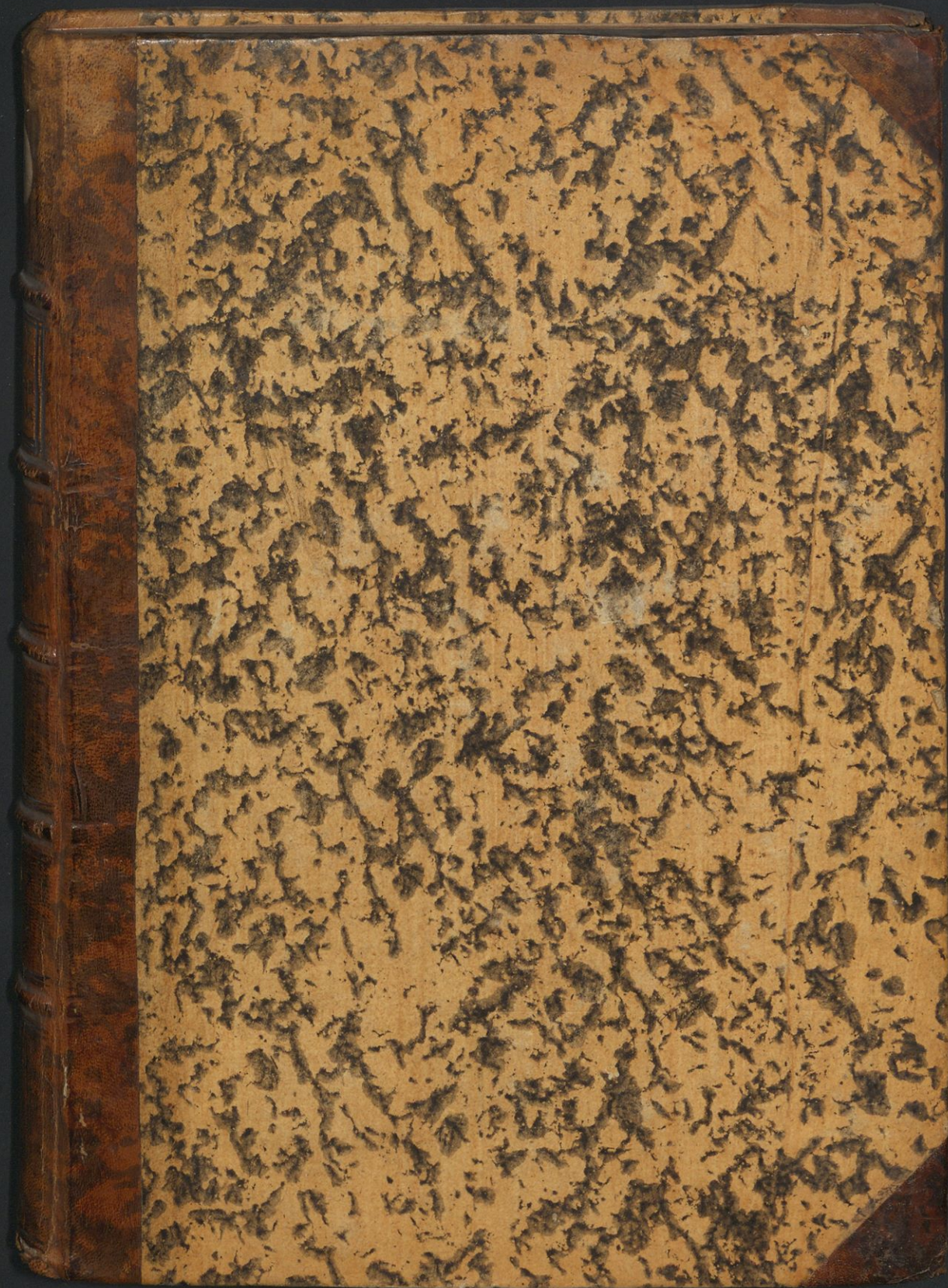

3138. III. a. c.

✓

MEMORIA
REGUM ET BANORUM
REGNORUM

DALMATIÆ, CROATIÆ ET SCLAVONIÆ

INCHOATA

AB ORIGINE SUA, ET USQUE AD PRÆSENTEM ANNUM
M D C L I I.

DEDUCTA

AUCTORE

GREGORIO RATTKAY DE NAGY THABOR,

LECTORE ET CANONICO ZAGRABIENSI.

EDITIO ALTERA.

VINDOBONÆ,

Typis Josephi Kurzböck, Cæs. Reg. Aulae Illyrico-Orientalis, nec non Incl. Inf.
Austriæ Ordin. Typographi & Bibliopolæ, 1772.

MEMORIA

REGUM ET BANORUM

REGNORUM

DALMATIAE, CROATIAE ET SCLAVONIAE

INCHOTA

AB ORIGINE SUA, ET USQUE AD PRESENTEM ANNUM

M D C L I

EXACTA

AUCTORE

GREGORIO RATTKAY DE NAGY THABOR,

LECTORE ET CANONICO ZAGABRIENSI

EDITIO ALTERA

VINDOBONAE

Typis Josephi Kerschner, Cur. Reg. Aulic. Illustr. Orientalis, nec non Acad. Sci.
Austriacae, Typographi & Bibliopoli, 1875.

FERDINANDO IV.

APOSTOLICO, UNGARIÆ, DALMATIÆ, CROATIÆ,
SCLAVONIÆ, RAMÆ, SERVIÆ, BULGARIÆ,
LODOMERIÆ, GALLICIÆ &c.

R E G I.

Grande prorsus me ausum onus subiisse, non immerito miraberis, Rex Apostolice; nempe, qui & historiam scribere præsumens & Regio nomini Tuo consecrare non erubescens, in publicum prodire attentaverim: quoniam nulla sublimior inter Sæculi potestates Imperatoriis sceptris gloria, nulla pene scriptio asperioribus difficultatibus veluti perpetuis spinis, aut peracutis rupium crustis implexa magis. Scilicet quia rara prudentiæ & elegantis dictionis mistio, cum prima historici virtus prudentia sit, eleganti veritati innixa; & nemo sibi historiam esse scribendam intelligere debeat, quem non ætas & longa rerum experientia docuerunt. Et quidem haud ignoro in omni hoc opere, ambulare me per dolosos cineribus insepultos ignes; attamen quod scripse-

Horat.

E P I S T O L A

rim, præter impellentem Genium, majorum judicio atque auctoritati, qui jubere poterant, obaudire debui; quod Regiis vero pedibus Tuis prosternere voluerim, Alexander Macedo impulit, qui terrarum orbe victoriis parto, moriens interrogatus, cui vastissimum hoc Imperii corpus post ultima fata, relinqueret; non felicissimo, non ditissimo, sed dignissimo, generose dixit, annulumque non Arridæo fratri, sed Perdiccæ tradidit, quid optimo cuique faciundum, verbo simul & exemplo posteritati consignans. Supervacaneum porro, Te dignissimum esse demonstrare velle, censeo; cum vel sola nominis majestas omnem sibi honorem venerationemque impendi velit; nec quicquam sit, quod Regum Augustali amplitudini satis esse possit videatur. Sed præterquam quod dignissimus sis, cui etiam aptius convenientiusque præteritorum Illyrii Regum vitam gesta que consecrem, quam optimo eorum Successori? Cui Pro-Regum, aliorumque præclarorum Heroum merita, plerorumque sanguine suo testata, referam? Quorum posteritas non degeneri majorum suorum æmulatione, Tibi Regi anteriorum Hæredi avitam fidelitatem commendat.

Cui Principum decora ac heroica militum facta, quam bellatorum Principi, potius debentur? Cui demum aut piorum Regum virtutes æmulandas, aut improborum vitia detestanda repræsentare magis decebat, quam Regi Sanctorum Nepoti, ac filio Regis Pietate Regna gubernantis, & Justitia Scelera vindicantis? Porro quemadmodum dignissimum ac congruentissimum fuerat, Librum hunc Regio nomini Tuo consecrari, ita Tu vicissim eundem a me Jure Tibi vindicare poteras; cum & juxta consilium Catonis, temporis hætenus impensi rationem reddendam, & juxta Divinum præceptum Regi meo vestigal, gentis meæ nomine, pendendum esse intelligeres.

Quare non hæc ideo Tibi scripta putes, Rex optime, quasi docere, qualis esse debeas, velim; cum hoc inter æquales nescio periculi, an audaciæ majoris, in Principe vero superbum, in militiæ

Duce

DEDICATORIA

Duce fatuum videatur. Bonos tamen Principes, virosque bello aut toga claros, tanquam in speculo posteritati prospectandos proponere, utilitatis habet plurimum, arrogantiae & audaciae nihil. Atque hoc matutinae Tuæ æti congruum quam optime videtur, ut in pretioso præsentis Tuo otio, & mentem erudita lectione imbuas, & mores clarissimorum virtute Majorum vitæ ac institutis conformes, & animum Martialibus exemplis accendas. Cæterum ego, cum & ætatem jam superiorem, atque aliquem rerum usum adesse mihi intellexerem, nec inferiorem multo fortassis dignitati operis eruditionem, assidua lectione, ac improbo pene studio mihi comparavissem, neque sic tamen ab adversariorum impetu satis me munitum opinarer; Tui Regii nominis umbonem in protectionem adlegi, illudque unum solatii loco reposui, ut cum magni illi, Cicero, Sallustius, Tacitus, Livius, Seneca, calamos repererint morosiores, mihi multis passuum millibus infra illos incedenti, meliora non esse speranda, satisque mihi ad laudem existimabam, vel luminis horum umbram attigisse.

Tu vero Rex Apostolice, cum in omni hoc opere Inclytæ hujus gentis Illyricæ Heroes Augustissimis Tuis Majoribus utilissimos fidelissimosque legeris, eorum vero Nepotes, ac me quoque inter ipsos similes quotidie experieris ipse, universos Justitia atque clementia protegere haud intermittas, monentis Senecæ bene memor: Illius demum magnitudinem stabilem fundatamque esse, quem omnes tam supra se esse, quam pro se sciunt, cuiusque curam excubare pro salute singulorum, atque universorum quotidie experiuntur.

Lib. I. de
clem.

ILLUSTRISSIMIS DOMINIS DOMINIS
NICOLAO COMITI PERPETUO A ZRINIO,

Regnorum Dalmatiæ, Croatiae & Slavoniæ

B A N O,

Confiniorum ejusdem Regni Slavoniæ Colapianorum Supremo, &
Præsidii Legrad, totiusque Insulæ Muraköz

HÆREDITARIO CAPITANE O,

Comitatum Szaladiensis, & Simigiensis

COMITI SUPREMO,

Sac. Cæs. Regiæque Majestatis Cubiculario,

CONSILIARIO,

Supremo Vigiliarum Præfecto & Agazonum Regalium in Hungaria
Magistro &c.

AC

PETRO COMITI PERPETUO A ZRINIO,

Sac. Cæs. Regiæque Majest. Cubiculario, Consiliario, ac ejusdem Præsidii
Silbergensis ac Szliun Capitaneo &c.

Historicum de rebus Illyricis opus, Drafcovicio Pro-Regi a me de-
stinatum, Tibi Pro-Rex Illustrissime Superi annuerunt; e voto
coeli dignitatem accepisti, honos ipsi debitus ut sequatur, æquum est:
nempe & Gentilium more quod aræ uni sacrificandum destinabatur,
nefas alteri admoveere ducebatur. Quam opportune porro, Pro-Rex
eximie, rerum nostrarum ruinis, quas amisso magno Drafcovicio
formidabamus, velut alter Atlas prudentiæ bellicique roboris humeris
gravatam patriam succolans, succcessisti. Succcessisti vere armata Pal-
las, nec magis in Pro-Regia dignitate, quam in amore literarum,
in voto juvandæ ornandæque Patriæ, in munifico erga me animo.
Non tango hic invicta arma Tua, quæ liber iste meus suis locis orbi
universo luculenter palam dabit; literarum certe ac historiarum præ-
cipue studium, quo cupide flagras, non in eo solum declaras, quod

re-

reconditum quoddam elegantissimarum eruditionum scrinium habearis, sed præsertim quod aliorum utilitati & ipse erudite memoranda scribas. Ut æmulus fieres magnorum, ut ambidexter evaderes, & in hoc magnis successisti; par enim decus ad utrumque inflammari arbitraris; neque tantum nocumenti afferre inermem sapientiam, quantum insipientem armaturam putas, denique omnem quidem ætatem strenuos habere milites, nisi otio plane marcescant homines, at non omnem, imo nec sæpe multas sapientiam proferre intelligis. Paucos antiquitas Cæsari similes numerabat, qui utra laude præstaret magis, & an laureatæ Minervæ, an armatæ Palladi, an Marti, an Apollini plus gloriæ contulerit, dubium posteris reliquit. Sane qui bellicæ gloriæ, præstantiam & amorem literarum conjunxissent, eorum pene omnium Græca vetustas numerum concludit in Alcibiade, Themistocle, Demosthene, Hierone, Agefilao, Conone, Niocle: Latina vero in Cicerone, M. Catone, Cn. Pompejo, M. Antonio, Julio Cæsare, Augusto, & paucis admodum aliis. Paucos omnino & tempora nostra norunt; at quemadmodum nobis habere paucos dedecori est, ita tibi intra paucos numerari gloriæ cedit. Quare cum liber iste meus & eruditionis quidpiam redolere videatur, & bellicas Heroi virtutes exprimat; tibi Martialis ingenii Principi, tibi Heroi sapienter armato debebatur; & illum patrociniū quærere consentaneum argumento decuit.

Nec dispari multum Tibi, Illustrissime PETRE, debetur ratione, qui Illustrissimum tuum fratrem ut ætate sequeris, ita virtutum actionibus comitaris; par enim pene tibi in armis alacritas, in literarum studio diligentia, in amicos amor, in hostes benignitas, in cunctos comis urbanitas: vicina quoque ingenii vivacitas, memoriæ tenacitas, judicii firmitas: cunctas demum corporis animique vestrum utriusque dotes, quorumlibet etiam generosorum dixerim cotes. Vere Gemini estis, nec prope parem habetis; quare vestra hæc in tuto laus manet:

Par nobile Fratrum.

Sed nec literis minus opis tulisse censeris aliorum labores liberali munificentia promovendo, quantum ille scribendo propria. Eam inter linguam ac manum naturæ cognitionem a majoribus accepimus, ita utriusque munera mutua quasi conspiratione consentire, ut quemadmodum lingua a nonnullis appellatur ingenii manus, ita manus totius corporis lingua censeatur: ex quo factum existimem, ut non
in-

EPISTOLA DEDICATORIA.

In Hexam.
lib. 6. cap.
9.
Lib. 1.
cap. 44.

ingenioſe minus Ambroſius linguam dixerit edentis manum, quam Artemidorus manum nuncupaverit ſermonem quendam mentis ac tacitæ voluntatis interpretem. Quod manus linguæ, hoc Tu mihi es Comes Illuſtriſſime! nam præter mutuam noſtri ſanguinis, quam natura dedit, cognationem, adeo mihi in hoc literali exercitio cognatus eſſe voluiſti, ut fere lingua mutus hæſiſſem, niſi manus tua diſertum feciſſet, majorque jam liberalis tuæ dexteræ eloquentia, quam oris mei ſacundia habeatur; ut merito proinde cum Artemidoro manum tuam ſermonem mentis meæ, & tacitæ ſcriptionis interpretem nuncupaverim.

Prodeat igitur monumentum obſervantiæ meæ Illuſtriſſimo no-
mini veſtro conſecratum, tametſi nec veſtris reſpondens meritis, nec
animo meo; quibus ego, quidquid fecero, ſatiſfaciam nunquam.
Quia tamen amor otioſus eſſe nequit, accipite a me honoris veſtri
debitum, amoris mei pignus. Quod ſi non ſurda, ut ſoletis, aure
intimas quoque voces exceperitis obſervantiæ in vos meæ, intelli-
gis proſecto, quanta ſit non jam Libri hujus, ſed pectoris eloquentia,
cuius lingua Cor eſt.

PROOEMIUM

AD INCLYTOS REGNORUM SCLAVONIÆ ET CROATIÆ
STATUS ET ORDINES.

Memoriam' nostræ gentis scripturus, & calamo tametsi non adeo gravi & erudito primordia Imperii illius, Regnorum amplitudinem, Regum ac Pro-Regum seriem, populorum mores, militum heroica facta posteritati commendaturus; invidiæ in me atque odii flammæ, in plerorumque fuscitatas pectoribus, in incendium evoco. Eam enim hoc nostro infelici sæculo videre est vitæ corruptionem, morum dissolutionem, ingeniorum petulantiam, ut nemo fere, quod pro posterorum bono laude dignum sit, agat; aut si reperias aliquem, is e vestigio acerbissimis Criticorum censuris altisque superciliis injuriosissime perstringatur: ut non tam calcaria tibi ad præclari quidpiam agendum, quam fræna ad cursum jam inchoatum cohibendum adhiberi sentias; unde nec immerito cum Ethnico dixeris:|

*Aetas parentum pejor avis, tulit nos nequiores,
Mox duros progeniem vitiosorem.*

Horatius.

Etenim quemadmodum tota rerum natura jam senescit & vetustate redditur debilior, ita animi mortalium, quanto propius ad finem mundi acceditur, tanto efficiuntur debiliores, & veluti sensim degenerare a prima firmitudine & integritate cernuntur. Quid aliud hoc nostro sæculo fieri videas, quam quia hos veteris tenet; illos inquieta turbat inertia inanibus occupatos; libido alios visco tenaci implicat; alios invidiæ & æmulationis stimulis ambitio exagitat; alios habendi, dominandique cupido insatiabilis in perniciem innocentum furens agit. Quot numerabis, quos nulla unquam hamarunt munera, nec ulla viscavit gratia, ut affectibus finis, & pravis inclinationibus sopitis ac demortuis, æquitatis rectitudinem, ad quam conditi sunt, cuique jurejurando se famulatu postea obstrinxerunt, sequerentur: Quot sunt, proh Deum immortalem! qui in aliena longe lateque rapaces manus inferunt, altera manu orientem, si fas tantum foret, occidentem attentarent altera, & cum Alexandro Macedone, quæ non capiunt, cupiunt tamen, nec meminerunt hi, qui in immensum spes improbas cupiditatesque extendunt, quod ea ipsa, quæ nullo suo bono, multorum malo quæ-

P R O O E M I U M.

siverunt, miserabilem fortientur exitum, & quidquid longo tempore multa Dei indulgentia struxerunt, id una sparget dies!

Lucretius

- - - Multosque per annos
Sustentata ruet moles.

Hanc ipsam quæso Illyriæ gentem in experimentum accipiamus, an non cernimus eam tot olim plerarumque orbis partium spoliis opulentam, tot victoriis claram, tot regna complexam. Heu quo non recidit! periit alta, & fere totius Europæ sedes primaria, ac de tanto imperio vix tot reliqua sunt oppidula, quot olim regna referebat. Quid Illyrico acciderit, quondam Illyrii indigenam audite Hieronymum:

„ Horret, inquit, animus temporum nostrorum ruinas prosequi.
„ Viginti & eo amplius anni sunt, quod inter Constantinopolim &
„ Alpes Julias quotidie Romanus sanguis effunditur. Scythiam,
„ Thraciam, Macedoniam, Dardaniam, Daciam, Thessalonicam,
„ Epiros, Dalmatiam, cunctasque Pannonias; Gottus, Sarmata,
„ Quadus, Alanus, Hunni, Vandali, Marcomanni vastant, trahunt,
„ rapiunt, ubique luctus, ubique gemitus, & plurima mortis imago.

Epist. 3.
ad Heliod.

An ab iis vero temporibus, feliciora nostra putamus sæcula? Utinam & nos & ventura posteritas, Mahometanam barbariem ex tot illatis bellis, bellorumque miserrimis appendicibus, ex tot Arcium, Oppidorum, Urbium exustionibus, ex quibus nihil nisi fumantia superiunt rudera, ex tot vastationibus Provinciarum, expoliationibus divitum, deprædationibus mediocrium, exiliis pauperum, irritis lacrymis non deploraremus, & vel ipso Illyrico sanguine rubescentes patriæ campos, signa numinis in vindictam lacessiti, & ad meliorem vitæ morumque frugem nos revocantis, vel fero agnosceremus. Ut quid nos perditum amplius imus? ponamus odia, ambitionem malorum omnium officinam, aut si mavis nutrices cineres dicere, restringamus, & quicquid demum malæ sementis est, ex patria eradicantes gleba, in alieno sinamus crescere solo: atque ita in duas nos omnes distinguamus classes, & pars una pulcherrimarum virtutum ornamentis patriam exornet, pars vero altera in patentem laudabilis æmulationis campum, id est, ad Illyrici imperii res præclare gestas, aliaque calamo digna posteritati tradenda, invicem provocata excurrat; ne, cum tot sint omnium aliarum nationum præclarissimi Heroes, & Heroum scriptores, hæc una tam ampla natio sua privetur laude,

&

P R O O E M I U M.

& velut infœcunda tellus nullum germen rerum bene gestarum, aut fructum eruditorum virorum produxisse existimetur. Moveat nos, obsecro, ad præclara quælibet atque laude digna aggredienda, immanissimi Christiani nominis hostis barbara crudelitas, qua adeo ob detestabilem plerorumque negligentiam, ob execrandas animorum similitudines, atque privata studia, in exiguum redacti sumus pugillum, ut merito cum Propheta immortales Deo gratias, pro misericordii Domini quia non sumus consumpti, reddere debeamus; moveat innata Illyricæ nationi generositas, avorum, atavorumque virtus; moveat divini honoris incrementum, propriaque salus, ne vel jam propriis sepulti obruamur cineribus; neque sit nobis tantum gaudii atque tripudii perire, aut forte penitus periisse. Vos vero, Proceres Illustrissimi, cæterique Optimates inclyti, hunc meum laborem serena legite fronte, ac vobis persuasum habete, non paucos habere viros, eruditione & tempore præclaros; jugi tamen torpere otio: quo vero majori crimine, majorum nostrorum vetustas arguenda est, quod suarum memoriam rerum alta oblivione sepeleverit, eo gravioris ac molestioris mihi erat laboris, tam vetusta, tam multa, paucis admodum auctoribus subsidium ferentibus, in lucem dare. Nam ut recte Bonfinius: quid Sauromatæ tot gentium auctores, quid Longobardi, quid denique Sclavones per tot nationes, & linguas ample diffusi gesserint, a senioribus potius quam scriptoribus accepimus. Itaque laborem magnum, ac diuturnum, veritate summa, qua fieri potuit, quæ princeps est historiæ virtus, collectum ac confectum prono æstimare debetis iudicio & benevolo suscipere animo; ut cum ita vitiatos hominum mores esse sciatis, ut ipsos etiam laudabiles conatus carpere non cessent, benevolentia saltem mihi compensetis: minime siquidem id ego mihi polliceri auserim, ut omnes laudatores audiam, cum nullus unquam vel probatissimorum Historicorum fuerit, qui alicujus non subierit censuram. Atque ideo non doceo hic, ne audiam Græculus apud Hannibalem, narro tantum, & ut imperitus Comædus, ignorantiam meam in hac scena proludo. Reducetis vos benigna manu vestra cortinam, si peccasse videar, sin placitura dixi, tuebimini dextera vestra, & conatum laudabitis, cum rem non possitis. Utrumque si feceritis, humanitatis erit vestræ, non eruditionis meæ, quam nunquam agnovi, illam semper confitebor.

In Præfat.
ad Wila-
dislaum
Regem.

❁ ❁ ❁

MAGNIFICO ET ADMODUM REVERENDO DOMINO
G E O R G I O R A T T K A I
LIBERO BARONI
D E N A G Y T H A B O R,

Lectori & Canonico Cathedralis Ecclesiæ Zagrabienſis, in Sclavonicam suam Historiam accinebat.

*Quæ virtus aliis divisa, GEORGIUS illam
Unitam Rattkai noster hic unus habet.
Illi si populus sacro in sermone docendus,
In Cathedra, in Templo, primus & alter adest.
Si castra, in castris si Cæsaris arma sequenda;
Militis & Mystæ pertulit Officium.
Sclavorum si gesta petas, si gesta Banorum,
Historiæ Primas Illyris Auctor adest.
Dum Slavi, & Bani, dumque Illyris ora manebit,
Illyrica Rattkai vivet in Historia.*

Joannes Szakmardi de Diankoucz,
Protonotarius Regnorum Croatiae &
Sclavoniæ. AA. LL. Philos. Magister.

IN LIBRUM ET PRO LIBRO.
MAGNIFICI ET ADMODUM REVERENDI DOMINI
GEORGII RATTKAI DE NAGY THABOR,
LIBERI BARONIS
Lectoris & Canonici Cathedralis Ecclesiæ Zagrabienſis.

*Exigui liber est fructus, nec dignus honore
Inter Scriptores hic novus Historicos.
Ambitio & fastus mentis, non publica Regni
Commoda, fuderunt hanc Methodum historicam.*

AD AUCTOREM LIBRI.

*Magne Vir ingenio, titulis & stemmate clare,
Qui cultum docto pectore promissus opus.
Quod tuus iste liber non est a scommate liber,
Parce; verecundo cultius ore loquar.
Ex falso verum Dialecticus elicit arte,
Ex In, Pro, versus arte Poeta facit.
Sim licet Aëria modicus versatus in arte,
Arte exclamabo, Pro, mea vota dabo.
Historicos novus hic scriptores inter honore
Dignus, nec fructus est liber exigui.
Historicam Methodum hanc fuderunt commoda Regni
Publica, non mentis fastus & ambitio.*

I M O.

*Ingenium, virtus, stat Nobilitatis in illo
Pulcher honos, nec non cultæ facundia linguæ.*

EPIGRAMMA

De Auctoris insignibus.

*Magna per abruptos qui ducitis agmina montes
Bellorum Proceres, Martia corda, Duces.
Si poscet gelidos sitiens exercitus amnes,
Fons hic abundantes suppeditabit aquas.
Magnus Alexander si duceret amplius agmen,
Non alio cuperet Fonte levare sitim.*

A L I U D.

*Imbibit ut tellus pluviales arida guttas,
Undique flumineas ut bibit æquor aquas.
Sol ut arenosi salsas bibit æquoris undas,
Ut Solis radios æmula Luna bibit.
Nectareum quod Fonte fluit, manatque GEORGI
Flumen, posteritas sic bene grata bibet.*

CHRONOSTICON,

Annum completens, quo verum erat dicere:

Nobile prodit opus, culte quod Nobilis Author — Edidit.

Alphabeto jam olim sic æstimato.

a	b	c	d	e	f	g	h	i	k	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	x	y	z
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100	110	120	130	140

R e s o l u t a.

N	30	t	90	u	100	u	100
o	40	o	40	o	40	t	90
b	2	p	50	d	4	h	8
i	9	u	100	N	30	o	40
l	10	s	80	o	40	r	70
e	5	c	3	b	2	E	5
p	50	u	100	i	9	d	4
r	70	l	10	l	10	i	9
o	40	t	90	i	9	d	4
d	4	e	50	s	80	i	9
i	9	q	60	A	1	t	90

269

628

325

429

Collectio quatuor columnarum per additionem Arithmeticam.

269

628

325

429

Facit 1651 Annum.

Posuit

Petrus Baxai,
Vice-Comes Comitatus Varasdiensis.

EPIGRAMMA.

In Auctorem.

Mars, pietas, Pallas, pariter de fronte duellant,

Quidquid inest A:avis, exprimit illa, tuis.

Clarus avis scribens memori ratione Parentes,

In cineres cupiens, gratus opire pios.

Ludovicus Bedekovich,
Archid. Goricens. & Canon. Cathed. Eccl. Zagrab.

AN-

❁ ❁ ❁

ANTELOGIUM VEL ELOGIUM.
ADMODUM REVERENDI AC MAGNIFICI DOMINI
G E O R G I I R A T T K A Y,
Lectoris & Canonici Ecclesiæ Cathedralis Zagrabienſis,
Heroica Inclſyti Regni Illyrici geſta ſcribentis.

*Illyrici florent illuſtria lilia Regni,
Illyrico binum ſidus in orbe micat.
Sanctorum vitas redimitus fronte Thiara
Lector & Antijſtes Tomcus in orbe dedit.
Stirpe Baro, virtute Maro, Spectabilis arie,
Lector Rattcaius Martia facta dedit.
Heroum referens inſignia geſta virorum.
Quorum ſunt Manes, & celebranda manus.
Vivite Lectores meritis poſt fata manentes,
Illyrici Doctor Lector uterque ſui.*

A L I U D E J U S D E M.

*Zrinius Illyrici ſplendescit gemma decoris
Quæ primi, ſuperans, arma tulere viri.
Illyrici Rattkay ſplendescit lumen honoris,
Quæ primi ſuperans, ſcripta dedere viri.*

C e c i n i t

Chriſtophorus Kalmandi,
Cathed. Eccl. Zagrabienſis Canonicus.

PROLOGUS AD LECTOREM.

Petiverat a me Joannes Drascovicius Prorex Illustrissimus, imo jure suo, quod in me Banus habuerat, exigebat; ut quod privata de rebus nostris historiarum lectione pro me collegeram, brevi pagella, Regum, ac Banorum præsertim originem, seriem atque gesta in historiæ formam redacta, e tenebris excitarem & saltem utilitati posterorum nostræ gentis aperirem. Morem gessi utpote Bano & Patrono: & Patrono quidem, cujus in me præ cæteris merita compendiosa narratione explicari nequeunt, Bano vero æmulatione Atavorum innata virtute per immortalitatis iter incedenti. Neque enim persuaderi potui, alio ipsum id a me sine postulasse, quam ut omnium virtutes atque præclare gesta hic expressa intuens, atque aviditate quadam boni inardescens, in se uno exprimeret, & quod eorum singuli longissime inter se distantibus gessere temporibus, ut ipse solus vita superstite præstare niteretur. Verum dum miseranda naufragia trium ferme sæculorum, quibus gens nostra jactatur assidue, ac extremam Majorum nostrorum in scribendo negligentiam considerassem: bona venia illius, quam in me habebat, autoritatis, flagitato me subtraxissem officio, nisi & ipsius mihi transgredi voluntatem, & priorum imitari fœcordiam scelere duxissem; maxime cum necdum quidam inordinato tumentes fastu effutire cessent, nos vix e nostris aliquem habuisse Regem. Et vero cum similia audire cogimur, nostræ indignemur inertię, cum non pauci Majorum nostrorum, ingenio ac eruditione eximii, omni sæculo visi sint, nullus tamen repertus, qui res patrias literis mandasset, contenti forsitan virtute, quæ laudata patrare novit, laudari negligit, nec prosperam gestorum suorum memoriam relinquunt posteris; ignari prorsus, contemptu famæ contemni virtutes, & quod suum cuique decus posteritas rependere soleat, heroesque honor Annalium æternus, non brevis & plebeia prædicatio, colit & consecrat. Itaque cum *rari apparuerint nantes in gurgite vasto*, ex omnibus horum contraxi seriem atque vitam Regum ac Banorum, quorum & ex historiis & scripturarum familiarium reliquiis notitiam assequi potui. Fruere proinde opere industriæ Drascovicianæ, benevole Lector, & si quid tibi profuisse cognoveris, ipsi acceptum referas: nam & nos, si quem animum in superstitem indueramus, minime in defunctum exuimus. Mors dolorem addidit, non minuit amorem, & feralem de sublato ex vivis memoriam soporare, non extinguere potest. Porro quantumvis caute & omni sinceritate studeamus veritatis iter usquequaque tenere, vix ii tamen, qui conamur esse, possumus apud omnes haberi; nihilominus ut & historici partes exequar, & severiorum Criticorum censuram minus timeam, rem ita mihi agendam proposui, ut nec ob metum a veritatis tramite declinem, nec adulatione cuipiam blandiri videar.

MEMORIAE
REGUM, ET BANORUM
DALMATIÆ, CROATIÆ, ET SCLAVONIÆ.
GEORGI RATTKAY,
LIBER PRIMUS.

Cum Deus Opt. Max. restituta pace cataclysmum ill'um generalem super faciem terræ diminuisset, & isto cum humano genere pacis fœdere, Noë, cum tribus filiis suis, Sem, Cham, & Japhet, illæfos ex Arca abire fecisset: ab his, testantibus divinis literis, disseminatum est omne genus hominum super universam terram; scriptores deinde tam sacri quam prophani, Japhet, in divisione hæreditatis paternæ, Europam sortitum fuisse tradunt, ejus vero filios, qui Sclavicæ linguæ principium fecere, septentrionalem plagam versus, eam terræ partem, quam magnam Scandinaviam in longitudinem protensam 800., in latitudinem autem 600. milliaribus extensam, appellarunt; incoluisse, primamque ibi fixisse sedem perhibent. Scandinavia mari Baltico undique alluitur, ac cingitur, excepta sola Orientis parte, ex qua duobus ingentibus clauditur montibus. Longo deinde temporis decursu ob innumerabilem hominum propagationem dilatavere sese in Sarmatiam sub Duce Gomer, cujus & scriptura meminit; quæ in se Poloniam, Russiam, Lithuaniam, Moscoviam, Prussiam, Pomeraniam, Valachiam, Tartariam occidentalem & partem Tanais, qua Asia ab Europa disjungitur, continet. Rursum deinde facta copiosiori multitudine ad Taurinos montes, & ab his in Siciliam usque; & ab Aquilonari Ponto usque ad Adriaticum, meridiem versus, sese protenderunt; unde nec mirum, quod nostratum lingua tam late per Orbem universum pateat, ut suo loco dicemus.

Genes. 9.

Genes. 10.

Initio
Chron. c. i

Appian.
de bellis
Illyricis.

Illyrio-
rum origo
& Regio-
nis ampli-
tudo.

In Præfa-
tione ad
Lectorem

Quia vero, ut Thurocius in Hungarorum Chronica scribit, ex his postea propter longi ævi irremiscibilem vetustatem mutata sunt plurima, paucaque in se, vel sibi simili aut propinquo permanferunt; hinc quod, antea telluri huic nomen, quive incolæ fuerint, cognoscere non potui: Appiano tamen facem præferente, licet magnam temporum revolutionem omittere debeamus, ejus Provinciæ nomen ab Illyrio Polyphemo ortum habuisse reperio. Polyphemo quippe Cyclopi ac Galatææ, Celtum & Illyrium filios extitisse, eosque ex Sicilia progressos, Celtis & Illyriis ab ipsis nomen assummentibus imperitasse: Et hæc mihi, inquit Appianus, inter pleraque a multis commemorata placuere. Illyrio demum filium inter cæteros Dardanum & Autarium, huic vero Pannonium latina voce, Græca vero Pæonum & Scordiscum filios fuisse; Pæono Tribalum, & sic de cæteris, a quibus pariter Nationum cognomina traducta sunt. Porro omnis ea Regio, quæ Illyrii nomine latissime sumpto intelligi deberet, ab aliquibus angustioribus constricta, ab aliis autem amplioribus dilatata est limitibus, quæ omnia ex Illyricanæ Regiæ Sanctitatis fœcunditate Joannis Tomco Episcopi Bosnensis, Viri nostro sæculo de rebus Historicis bene meriti, transfumenda brevitatis ac eruditionis gratia judicavi. Nam sicut, inquit, videre est apud Livium & Florum, quo primum tempore Romani ultra superum mare arma protulerunt, eam terræ portionem, quæ Plinio & Pomponio teste circa Labeatem paludem jacet, quam Illyricus fluvius inibi, Antonino in suo Itinerario notus, interfluit Scodra Urbe nobilem, tanquam a Dalmatia & reliquis Regionibus ejusdem linguæ diversam, hoc nomine appellarunt. Adulta vero Romana pôtentia, Suetonius, dum maximam partem Illyrici per Tiberium sub Augusto debellatam scribit; totum, inquit, Illyricum, quod intra Italiam, regnumque Noricum & Thraciam, & Macedoniam, interque Danubium flumen & Sinum maris Adriatici patet, perdomuit. Plinius, Pomponius item, & Appianus, amplioribus terminis dilatant. Illud itaque Illyricum hic intelligimus, quod vergente ad senectutem Romano Imperio, Valerianus Imperator apud Trebellium Pollionem ad Zozimionem epistola, dum Claudium Illyricanæ gentis, Ducem Illyrici factum scribit, amplioribus describit limitibus, cum ait: Dux factus est, & Dux totius Illyrici; habet in potestatem Thracios, Moëfos, Dalmatas, Pannonios, Dacos exercitus; illam denique Europæ portionem, quam Sextus Rufus vir Consularis sub Valentiniano adhuc ampliori sepsit ambitu, cum decem & septem Illyrici recensuit Provincias, sex postremas jurisdictione tantum Illyrico adscribendo, utpote majori ex parte Græcanicas. Maximo vero finium termino Illyrici indigena, & proinde optime omnibus aliis, paucis licet ob

oculos posuit Divus Hieronymus, dum Illyricum a Constantinopoli ad Alpes Julias producit: qua ratione Illyricum totam eam terræ plagam accipimus, quæ inter Ponticum, Ægeum & Adriaticum maria, Danubium fluvium, seu Istrum & Græciam, atque Italiam regiones clauditur. Hæcenus Tomco.

Hæc igitur omnis Regio, tam amplis inclusa finibus, omni tempore viros literis, rerum gerendarum peritia, bellica virtute præstantes, atque etiam vitæ integritate conspicuos, ubi veræ fidei lumen affulsit, tulit, aluitque; nullis orbis Provinciis inferior. Verum, cum jam supra ex Bonfinio dixerimus, plura nos a Majoribus, quam Scriptoribus accepisse; ideo quibuscum qualiave ab origine sua bella gesserint, reperire non licuit; ab Amynta solum magni Alexandri avo initium sumere placuit. Anno itaque ante Christum natum 359. Amyntas ipse Philippi Pater, Illyriis Macedoniam incurfantibus, Urbe sua Pella, quæ Philippi & Alexandri natalibus illustrior postea redita est, excidit, & Imperii servandi spe dejectus, Olinthiis propinquum ipsis agrum dono dedit; quem post biennium Thessalanorum ope restitutus, repetiit, & Spartanorum opera recuperaverit: Illyriis nihilominus vectigalis fuit, & fidei causa Philippum natu minimum illis obsidem dedit, quem illi Thebanis conservandum tradidere. Thebis triennio obses habitus, prima pueritiæ rudimenta undecimum agens annum in urbe severitatis antiquæ & in domo Epaminondæ Summi & Philosophi & Imperatoris deposuit. Amyntas fati concedens, Alexandrum primogenitum, Philippi fratrem, regni reliquit Hæredem, qui inter Imperii primordia bellum ab Illyriis pacta mercede, & Philippo fratre obside relicto, redemit. Hic regnum unum duntaxat tenuit annum, cui postea Perdiccas frater ejus in regno successit; cumque hic sexto Imperii sui anno Illyricum jugum excutere conaretur, ingenti prælio ab iis victus in pugna cecidit, tametsi Q. Curtius veneni tabe sublatum scribat. Orbato regno, Philippus e Thebana custodia interim elapsus, percommode opem tulit, illudque admodum male affectum suscepit: nam in acie contra Illyrios supra quatuor Macedonum millia, cum Perdicca Rege occubuerant, & qui superfuerant, Illyriorum vires tantopere expaveſcebant, ut nihil eis ad instaurandum bellum animi superesset, præcipue quod Illyrii novam in Macedonas molirentur expeditionem. Suscepto itaque regno Philippus, anno ætatis suæ quarto supra vigesimum, nihil habuit antiquius, quam ut populum suum crebris concionibus ad bene sperandum animaret, & militari exercitatione armorum bene peritum redderet: deinde ut placaret Athenienses, hostem eo tempore gravissimum Amphipoli decedens suis eam legibus vivere permisit. Inde missa le-

Gesta Illyriorum cum Macedonibus

gatione, Pannonum, qui eo temporis Macedonas infestis armis vexabant, alios muneribus corrumpit, alios pollicitationibus retinuit, & ad pacem in præsens tempus ineundam adduxit. His Philippus usus initiis, regnum suum brevi omnium in Europa maximum reddidit, & Macedoniam, quam Illyricorum jugo pressam acceperat, potentissimarum gentium dominam effecit: etenim non ita multo post rebus suis, obtenta ab aliis pace, melius constitutis; Amphipolim crebris pulsata machinis expugnavit. Atheniensem vero bello liberatus, cum Agim Pæonum regem mortuum audisset, commodam sibi occasionem datam existimavit, Pannones, a quibus per contemptum agrorum suorum populatione fuerat laceffit, invadendi, sibi que subjiciendi: armata igitur manu terram illorum ingressus, eosdem acie vicit, gentemque deinceps Macedonibus parere cœgit.

Restabant Hostes Illyrii, qui superioribus annis Macedones claudibus multis affecerant, tributa ab eis exegerant, ipsum etiam Philippum in Custodia Thebis asservatum habuerant: hos ergo, cum magno debellandi studio teneretur, suosque ad id bellum, opposita oratione animasset, ad Bardylem Illyriorum Regem feciales ex more gentium, qui omnium Macedoniae urbium, quas illi dudum occupatas tenebant, repetundarum gratia proficiscerentur, expedit: Bardyles vero Legatos pacis redintegrandæ causâ mittit ad Philippum ea conditione; ut quas quisque tunc urbes in sua haberet potestate, eas deinceps retineret; at Philippus cum eam legem non admitteret, sed omnino vellet, ut urbes Macedonicæ sibi restituerentur, ad manus ventum est. Macedonum igitur & Illyriorum Legatis infecto negotio ultro citroque reversis, Philippus in Illyriorum fines copias ducit millia peditum decem, equites vero ad 600. sub vexillis habens; quibus suppres opposuit copias Bardylis, quem partæ jam dudum victoriæ ad retinendam gloriam, sicut Philippum acceptæ clades ad injuriarum ultionem accendebant. Diu anceps fuisse prælium Diodorus refert, propter eximiam utriusque exercitus fortitudinem, tandem Illyricus se in fugam dedit, cui Macedo a tergo fervidus institit, quibus hætenus dare terga solitus fuerat; & juvabat alacritatem conversa belli fortuna, tantaque Illyrii affecti sunt clade, ut plus septem millibus in eo conflictu occubuerint. Philippus Illyriis magno prælio devictis, omnes Lychnitidem usque paludem habitantes, ejusdem nominis urbi Macedoniae, Dalmatiæque finibus conterminam, Imperio suo subjecit & cum Illyriis pace facta, quam annis multis desiderio summo fuerat præstolatus, in Macedoniam regreditur. Anno insequenti Pannones & Illyrii, cum nuper a Philippo victi essent, & proprio malo & incrementis inimici affligebantur, ita quod singuli facere posse desperabant,

ut

ut Philippum Regno ac fortunis omnibus everterent, universi aggre-
diuntur. Verum eos, dum copias adhuc in ipsum cogunt, Parme-
nio Dux subito adventu oppressos in Jura Macedonici Regni conce-
dere coegit. Philippus interea diversis bellorum tumultibus in Græ-
cia distractus, ab Illyriorum infestatione quievit usque ad annum 343.
atque ita Illyrii quatuor annorum revolutionibus alienum inassueti
tolerare jugum, feliciorem fortunæ successum gratis præstolari co-
gebantur.

Philippus siquidem anno supra memorato 343. regno suo probe
undique stabilito, magnisque incrementis aliorum ruina amplificato,
ex veteri in Illyrios odio, quod quasi hæreditarium a patre acceperat,
iterum eorum terras ac urbes valido cum exercitu invadit, & agros
populatus, multisque Dardanorum præsertim urbibus expugnatis,
cum maxima præda Macedoniam repetit. At vero Bulgari damna
Dardanorum sociorum ægre ferentes, & de Philippo ulcisci machinan-
tes, anno ante Christum natum 338 eidem ex Scythia ingenti onusto
præda in Macedoniam revertenti occurrunt: negant se transitum da-
turos, nisi prædæ portionem accipiant; hinc jurgium, & mox præ-
lium exoritur, in quo ita in femore vulneratus est Philippus, ut per
corpus equus ejus interficeretur ducibus ac militibus occilum putanti-
bus universam amittentibus prædam. Ita qui prædæ causa bellum
susceperat, & prædam amisit, & pene mortis aut hostium præda fa-
ctus est. Et certe tametsi Bulgarorum manus vivus evaserit, attamen
triennio post arrogantissimi hominis superbiam, qua inflatus,
duodecim Deorum populo signa in theatro spectante cultu mirifico &
artificio singulari, tum tertium decimum ipsius Philippi simulacrum
divino per omnia simile, quasi rege supra humanam sortem in Deo-
rum confessum admissio, ostentare curabat. Summus Deus, qui glo- Esaïæ 43.
riam suam alteri dare non vult, Pausaniæ familiaris suæ gladio, &
morte turpissima vindicavit; quo modo postea Herodem similia au-
dentem Angelica manu percussit, & vermibus vivum consumendum Astorum 12. & 13.
dedit. Contigit ea Philippi cædes anno ætatis ejus 47. Regni vero,
ut Salianus scribit, vigesimo quinto.

Philippus turpiter ac ignominiose vitæ suæ periodo conclusa, Gesta Il-
quam alioquin in summa bene rerum gestarum felicitate & nominis lyriorum
sui in universa Græcia, atque Persarum regno celebritate relicta, Im- cum Ale-
perii denique Macedonici maximis factis incrementis traduxerat: xandro
Alexandrum filium Magnum postea cognomento dictum, sub finem Magno.
anni ante ortum Christi 335. ætatis annos natum viginti, aliquot jam
antea præliis exercitum, hæredem & regni successorem reliquit. Is
cum varios animorum motus in suis inter spem metumque fluctuan-

tibus animadverteret, quod pro callido ac veterano Rege regnantem viderent fervidum adolescentem, Imperium Persarum, totamque Asiam laceffitam scirent, Græciam nondum perdomitam, Illyrios, inter quos præcipue Dardanos ad libertatem pristinam, tum sponte sua, tum occasione mutati Regis aspirantes cognoscerent: his omnibus aliisque difficultatibus ut occurreret, primum advocata concione ita suos pro tempore consolatus hortatusque est, ut & metum timentibus demeret, & in spem sui omnes impelleret, tum deinde animum prorsus ac vires omnes ad Persicam expeditionem promovendam, a patre suo inchoatam adjecit. Verum eam sibi provinciam minime aggrediendam ratus, nisi prius Illyrici populos Macedoniæ vicinos, sibi que vehementer infensos, ac patris sui olim dominos, omnino domitos subjectosque sibi redderet; præsertim cum novis eos rebus studere accepisset.

Quare ineunte vere anni 334. per Thraciam in eos copias duxit, arreptoque ex Amphipoli itinere, Thraces, tum Triballos Bulgaros, Sclavos, inde Getas Istri accolas, summo sui suorumque periculo, infractione animo, Sclavis præsertim resistentibus, maxima tamen in rebus difficillimis invicti animi perseverantia vicit ac subegit; atque tantæ militaris gloriæ, quam omnibus deinde succedentibus temporibus consecutus fuerat, hic prima jecit fundamenta. Verum ut laboriosum ac periculi res plena simul est, Gentes in armis exercitatas potestati suæ subdere, ac nativa easdem libertate privare; ita Alexandro populos hos devincere magni fane constitit. Cum enim Sclavi, ut Orbinus vult, Scytharum nomine a Quinto Curtio vocati, Legatos ad eum expeditissent, & gravi oratione persuadere conati fuissent, quo felicitati suæ frænos imponeret, armorum etiam ac belli exitus dubios proinde fugiendos potius, quam persequendos esse; responsumque ab eo retulissent, se sua usurum fortuna; congressi cum eodem, minimo suorum damno, duo peditum millia & 300 Macedonum equites, inter quos Menedemum Alexandri Ducem in ipso fervore pugnae delevere. Quia vero optimi quique authorum Sclavorum orationem, quos, ut dixi, Q. Curtius Scythas & Barbaros appellat, ob sententiarum gravitatem & ad fortitudinem eximiam, ac militaris animi invictum robur declarandum, laudatissimam censent, eam hic velut gentis nostræ propriam adscribere visum est; ut appareat jam tum Sclavos sapientiam egregie cum virtute militari conjunxisse. Igitur unum ex his maximum natu, ita locutum accepimus.

„ Si Dii habitum corporis tui aviditati animi parem esse voluissent, Orbis te non caperet, altera manu orientem, altera occidentem contingeres; & hoc affecutus scire velles, ubi tanti Numinis fulgor conderetur; sic quoque concupiscis, quæ non capis. Ab

„ Eu-

„ Europa petis Asiam, ex Asia transis Europam. Deinde si huma-
 „ num genus omne superaveris, cum sylvis & nivibus & fluminibus,
 „ ferisque bestiis gesturus es bellum. Quid tu? ignoras arbores ma-
 „ gnas, diu crescere, una hora extirpari? stultus est, qui earum fru-
 „ ctus spectat, altitudinem non metitur. Vide, ne dum ad cacumen
 „ pervenire contendis, cum ipsis ramis, quos comprehenderis deci-
 „ das. Leo quoque aliquando minimarum avium fit pabulum & fer-
 „ rum rubigo consumit: nihil tam firmum est, cui periculum non sit
 „ etiam ab invalido. Quid nobis tecum est? Nunquam terram tuam
 „ attigimus, quis sis, unde venias, licetne ignorare in vastis sylvis vi-
 „ ventibus? nec servire ulli possumus, nec imperare desideramus;
 „ dona nobis data sunt, ne gentem nostram ignores, jugum boum,
 „ aratrum, & sagitta & patera: his utimur & cum amicis & adver-
 „ sus inimicos; fruges amicis damus boum labore quæsitæ, patera
 „ cum qua Diis vinum libamus; inimicos sagitta eminus, hasta co-
 „ minus petimus; sic Scythiæ Regem, & postea Persarum, Medorum-
 „ que superavimus, patuitque nobis iter usque in Ægyptum. At tu,
 „ qui te gloriaris ad latrones persequendos venire, omnium gentium,
 „ quas adiisti, latro es. Lydiam cœpisti, Syriam occupasti, Persi-
 „ dem tenes, Bactrianos habes in potestate, Indos petisti, jam etiam
 „ ad pecora nostra avaras & instabiles manus porrigis. Quid tibi di-
 „ vitiis opus est, quæ te esurire cogunt: primus omnium satietate fa-
 „ mem parasti, ut quo plura haberes, acrius quæ non habes cuperes.
 „ Non succurrit tibi, quamdiu circa Bactra hæreas? dum illos subi-
 „ gis, Sogdiani bellare cæperunt, bellum tibi ex victoria nascitur;
 „ nam ut major fortiorque sis quam quisquam, tamen alienigenam
 „ Dominum nemo pati vult. Transi modo Tanaim, scies, quam la-
 „ te pateat, nunquam tamen consequeris nostros, paupertas nostra
 „ velocior erit, quam exercitus tuus, qui prædam tot nationum ve-
 „ hit. Rursum cum procul nos abesse credes, videbis in tuis castris;
 „ eadem velocitate & sequimur & fugimus. Proinde fortunam tuam
 „ pressis manibus tene, lubrica est, nec invita teneri potest. Salubre
 „ consilium sequens, quod præsens tempus ostendit melius, impone
 „ felicitati tuæ frænos, facilius illam reges. Nostri sine pedibus esse
 „ dicunt fortunam, quæ manus & pinnas tantum habet; cum manus
 „ porrigit, pinnas quoque comprehendere non sinit. Denique si
 „ Deus es, tribuere mortalibus beneficia debes, non sua eripere; sin
 „ autem homo es, id quod es, semper esse te cogita: Stultum est
 „ eorum meminisse, propter quæ tui oblivisceris: quibus bellum non
 „ intuleris, bonis amicis uti poteris, nam & firmissima est inter pares
 „ amicitia, & videntur pares, qui non fecerunt inter se periculum vi-
 „ rium;

Nota Ora-
 tores hos
 non fuisse
 Scythas.

„ rium; quos viceris, amicos tibi esse cave credas; inter servum &
 „ dominum nulla amicitia est, etiam in pace belli tamen jura servan-
 „ tur. Jurando gratiam nos sancire ne credideris, colendo fidem ju-
 „ ramus. Cæterum nos & Asiæ & Europæ custodes habes, Bactra,
 „ nisi dividat Tanais, contingimus. Ultra Tanaim, & usque ad Thra-
 „ ciam, collibus Thraciæ Macedoniam conjunctam esse fama est.
 „ Utrique imperio tuo finitimos hostes, an amicos esse velis, confide-
 „ ra. Hæc ille. „

Et quidem merito Alexander gravissimis oratoris hujus admonitionibus commoveri debuisset, nisi Illyriorum & Sclavorum præsertim pernicie & sanguine ubique invictum sese arbitratus fuisset, neque dubitasset eorum occasu victori sibi Europam patere: Et quia terminos gloriæ suæ non locorum spatiis, quæ transiverat, sed nominis sui immortalitate, quam affectabat, metiebatur, avidissimi hominis animus flecti nequaquam potuit. Igitur & inexplibilis orbis potiundi fames, & damni illati, mortisque Menedemi recens memoria ad ulciscendum stimulabat. Quare impositis in præparatas rates militibus, quorum pars major a puppe nantes equos loris trahebat, Tanaim transit, aciem pro temporis opportunitate instruit, acerrime dimicans hostium turbat alas, turbatisque acriter pedem inferre cæpit, & per octuaginta stadia fugientes insequi perseveravit; jamque linquente eum animo suis tamen præcepit, ut donec lucis aliquid superesset, fugientium tergis inhærerent. Sed Macedonas longius ira provexit, Marte eis arridente; quippe media fere nocte in castra redierunt multis interfectis, pluribus captis, eosque 1800 abegere. Ceciderunt autem Macedonum 600 equites, pedites mille, mille læthali accepto vulnere sauciati. Hac obtenta victoria Alexander, tametsi suis minime incruenta, animo lætus, cum invictos Sclavos esse inaudiverat, iis fractis, nullam gentem Macedonum armis parem fore confitebatur. Tum deinde Sclavos in fide permanentes summis præsecutus favoribus, adversus alias omnes gentes devincendas, belli socios strenuissimos adhibuit, quorum cum constantem semper fidem, ac in maxime arduis quibuscvis præliis invictas vires expertus fuisset, in grati animi significationem ac dignam meritorum compensationem, hoc eos sub vitæ finem subiecto privilegii Diplomate remuneratus est, ut apud Franciscum Glavinich in vitis Sanctorum videre licet.

„ Nos Alexander Philippi Regis Macedonum filius, Archos Mo-
 „ narchiæ figuratus, Græcorum Imperii Inchoator, magni Jovis fi-
 „ lius nunciatus, Dominus Bragmanorum & Arborum, ab ortu solis
 „ usque ad occasum, & a meridie usque ad Septentrionem, Persarum
 „ & Medorum, Mundique Dominus, Solis & Lunæ conculcator,

„ No.

„ Nobili Genti Sclavorum, & eorum linguæ gratiam, pacem & salu-
„ tem a nobis & a nostris posteris, qui in mundi succedent Impe-
„ rium. Quoniam semper nobis constantes in fide, animosi in armis
„ & strenui adjutores nostri fuistis; ideo vobis damus & donamus
„ plena libertate in perpetuum omnem Terræ plagam ab Aquilone,
„ usque ad ultimos fines meridiem versus, ea conditione, ut nulla
„ alia gens & natio ibidem residere, inhabitare, aut possidere quid-
„ quam audeat, nisi vestra: Et si qui ibi habitantes reperientur, sint
„ subditi ac captivi vestri & filii eorum captivi filiorum vestrorum.
„ Datum Alexandriæ, a nobis fundatæ, in magna Nili ripa, anno
„ duodecimo Regnorum nostrorum arridentibus magnis Diis Jove,
„ Marte, Plutone, & Minerva. Testes donationis hujus sunt Nobi-
„ lis Athleta Thesaurarius noster, & undecim Principes, quos, de-
„ cedentibus nobis absque liberis, Successores nostros constituimus. „
Hæc ille pro virtute præmia, quem utinam & moderni Reges imita-
rentur, hujus inclytæ gentis Viros ac Heroas debitis eorum virtuti
ac fidei honoribus prosequentes.

Alexandro Magno in ipso ætatis flore, anno secundo scilicet su-
pra trigesimum expleto, ex hac vita decedente, &, ut res humanæ vi-
cissitudinibus variantur, cum bellica virtute orbis parte majori suba-
cta, imperio divinos æquare vellet honores, præter spem e vivis sub-
lato: Regnum Macedonicum celeberrimis amplificatum urbibus,
Regnis, ac Provinciis, intra annos aliquot, tot ac tantis bellorum tu-
multibus labefactatum est, ut per diversa Procerum studia, & intesti-
nas factiones, dum quisque sibi Imperii dignitatem vendicare ambit,
pene interierit: ut luculenter appareat, quantum intersit prudentis
atque magnanimi principis Imperium sustinere. Liberati igitur Illy-
rii Imperio Alexandri, belli atque amplificandi Regni cupidi, quam-
vis cum aliis etiam nationibus signa sæpius contulerint, ea quippe
tempestate, inquit Polybius, Illyrii non aliquorum, sed communes
omnium hostes erant, cum Romanis tamen postea præcipua gessere
prælia; adeo ut Appianus dicat: Quemadmodum autem sub Impe-
rium illos adegerint Romani, cum de Celtis scriberemus, præfati su-
mus, minime nos abunde cognovisse, neque bellorum principia aut
occasionem percepisse. Nos tamen, quantum apud alios Historicos de-
prehendere licuit, eorum gesta, & variantem fortunæ successum nar-
rare progredimur.

Illyrii & innata generositate & potentia, quam sub Alexandro
consecuti fuerant, elati, incusso Romanis terrore ab eorum præliis per
plures annos abstinerunt. Nam, ut Orbinus ait, omnibus sibi ob-
viantibus occisis, jam sparso Romanorum sanguine ebrii, prædis onu-

fti redierant, & quieverant, donec anno ante natum Christum 221. Agro Illyrici Rex contra Ætolos re bene gesta, gaudio & ebrietate intra paucos dies consumptus, Regnum Teutæ Reginae uxori suæ reliquit administrandum. Hæc, sive ob præteritam victoriam fastu tumens, sive eorum voluntati acquiescens, quorum consiliis in Regni gubernatione utebatur, suos contra obvios quosque pyriticam exercere, non privatis modo navigiis, sed totis etiam classibus permittebat. Itaque contigit, ut plerosque, qui ex Italia navigabant, damnis atque injuriis afficerent: maxime autem cum Phœnicem præcipuam Epiri urbem occupatam tenerent, plures simul e classe discedentes mercatorum Italicorum alios deprædati sunt, alios trucidarunt, nec paucos coepere vivos, & cum ingenti præda ex Phœnice collecta secum abduxerunt. Romani, qui hæctenus querelas suorum de Illyriorum injuriis siluerant, tunc cum plures simul injurias in Senatum detulissent, Legatos in Illyrium decernunt, Cajum & Lucium Coruncanos, ut vult Polybius, Appianus unum solum vult fuisse Cajum, ut de iis accurate cognoscerent. Teuta reversis ex Epiro lembis multitudinem prædæ demirata, ad laceffendos injuriis Græcos animosior est reddita. Cum autem Issam, quæ urbs est in Insula maris Illyrici, obsideret, Romani advenerunt, qui ad colloquium admissi, de suis injuriis exposcularunt. Teuta, dum illi verba faciunt, ingentem animi ferociam præferre, cum autem finem dicendi fecissent, ait, curæ sibi futurum, ne qua populo Romano ab Illyriis publice fiat injuria: cæterum ut impediatur, quo minus privatim, quam potest, quisque utilitatem e mari capiat, hoc vero Regibus in more nequaquam esse. Tulit indigne hæc illius verba junior legatorum, & simul: Romanis, inquit, o Teuta mos est, privatas injurias publice persequi, & injuriam passis opem ferre, itaque dabimus operam, ut hæc tua instituta condemnes. Eam libertatem tam iracunde atque impotenter Regina accepit, ut spreto gentium jure mitteret, qui Legatos infecuti, liberioris dicti auctorem securi percuterent, ac præfectos navium igne absumerent. Autorum aliqui de numero interfectorum Legatorum dissentiant, alii unum, utrumque cum sociis alii occisos volunt. Teuta Regina pro sua improvida ac muliebri superbia, nihil cogitans, quales sibi hostes in Italia peperisset, navales suas copias in diversas distribuit urbes, quo animadverso Demetrius Præses, qui ex Agronis adhuc imperio Pharum obtinebat, earum aliquot, quibusdam eum apud Teutam criminantibus, sibi que ab illa metuens, Romanis tradit, cæteraque omnia, quæ in potestate sua habebat. Insuper continuo Senatusconsulto in Dalmaticam expeditionem Cn. Fulvius Centimanus mittitur, qui tractum illum universum perdomuit, & ut Legatorum manes inferiis placaret,

in Principum Dalmatarum colla secures strinxit. Unde Regina metu consternata, Legatis ad Romanos missis, pacem cum illis huius conditionibus sancit, ut tributa, quæ ipsi imperarentur, quotannis penderet, Illyrico toto præter pauca admodum loca excederet, & ne ultra urbem Lissam maritimam Dyrrachio vicinam pluribus quam duobus limbis, iisque inermibus liceret ei navigare. His pactis conditionibus, decennium jam exactum fuerat, quod Illyrii Romanorum potestati, prodente eos Demetrio, parebant; qui tamen oblitus beneficiorum, quæ Populus Romanus in ipsum contulerat, cum jam eos contemnere cœpisset, & cum Gallis ac Carthaginensibus, aut cum Celtis Illyrii populis, ut vult Appianus, eos graviter distentos cerneret, minime sibi formidabiles arbitratus, ab eis deficit. Urbes itaque Romanæ ditioris in Illyrico vastare cœpit, & in suam redigere potestatem, atque ultra Lissam contra Leges pacis quinquaginta Lembis navigare. In eum Romani ineunte vere L. Æmilium in Illyricum cum exercitu mittunt; ipse ex omni subditorum numero sex millia fortissimorum seligit, & Phari collocat, ipse vero Dymalum sive Delminium, idoneo præsidio rebusque necessariis instructum, tueri statuit; sed Consul adhibitis machinis septimo die expugnavit, profugiente tamen Demetrio ad Philippum Macedoniæ Regem, ubi & vitæ finem eum posuisse tradit Procopius, quamvis Appianus in patriam reversum scribat. Æmilius Pharum deinde repentino incurfu invadit, eamque mox captam diruit. Illyrico insuper universo in potestatem redacto, rebusque omnibus ex animi sententia compositis, affecta jam ætate magnificum egit triumphum.

Demortua Regina Teuta, in Illyriorum Imperium Gentius successit anno 179. vir calliditate ingenii vaser & pacis impatiens, eodem anno Duronius vir Romanus in Senatu adversus eum conquestus est, omnes latrocinantium naves & oram infestam habentium ejus esse, nec Legatis ad eum missis conveniendi sui potestatem fecisse: multis Civibus Romanis, & fociis Latini nominis in Regno ejus factas injurias, & cives Romanos dici Corcyræ retineri. Aderant & a Gentio Legati, orantes, ne confictis in se criminibus crederetur, Regem ægrum in intimo Regno Legatis operam dare nequivisse. Senatui omnes, qui detineri dicebantur, quive de injuriis quererentur, Romam adduci placuit, & apud Prætorem Urbanum disceptare, nec ante Gentio, ejusque Legatis responsum dari. Interea vero temporis, Istri in Romanos magnis cladibus & vastationibus irrupere, Manlius, cui cæterum Gallia decreta fuerat, Istrorum adventum inaudiens, ne consulto quidem Senatu ab Aquileja profectus castra adversus Istros posuit. Istrorum tria ferme armatorum millia, Duce Carmelo, occulto loco,

sub montem in omnem occasionem intenti, confederunt. Albescen-
te die ad primum teporem solis, incerta adhuc lux speciem rerum
omnium multiplicem intuenti reddens, non solum hostem patefecit,
sed multo majores copias, quam res ferebat, adesse persuasit. Ergo
territi utriusque stationis milites ingenti tumultu cum in castra contu-
gissent, haud paulo ibi plus quam secum ipsi attulerant, terroris fece-
runt: nam neque dicere poterant quid fugissent, nec percontantibus
reddere responsum, & clamor in portis, incertaque concursatio erat,
quasi jam deletæ stationes, jam hostis in vallo esset.

Inde ad mare ex Castris sese Romanorum pars armati, pars ma-
jor inermes proripiunt; cumque eos nec auctoritate, nec precibus
Consul retinere potuisset, ipse quoque castris desertis ad mare profe-
ctus est, ubi non minor trepidatio pavorque fuit in naves e terra pro-
siliensium, & commeatum expositum in naves conjicientium. Istri
tanto Romanorum pavore animadverso, statim in castra, sed jam tum
vacua impetum faciunt, ibi paucos, qui ad defensionem castrorum sub-
stiterant, obtruncant; inde cum rerum omnium paratam expositam-
que copiam invenissent ad mare, epulari omnes, hostium armorumque
obliti, affatim coeperunt, cum alios pavidos, inermes, dissipatosque fa-
cili negotio opprimere potuissent. Manlius deinde anno insequenti,
principio veris, in fines Istrorum ulciscendi causa rursus irrupit, ubi
cum effuse popularetur, dolor magis & indignatio Istros excivit, diri-
pi res suas cernentes. Concurfu facto juventutis, ex omnibus popu-
lis repentinus & tumultuarius exercitus, acrius primo impetu quam
perseverantius pugnavit, ad quatuor millia eorum in acie cæsa, cæteri
omisso bello Nesatium Istriæ urbem passim diffugerunt. Claudius Consul,
cum novo superveniens exercitu, urbem circumfedit ac coepit; duo
deinde Oppida, Mutila & Faveria vi capta & deleta; præda spe ma-
jor militibus tota concessa, quinque millia capitum, 632. sub corona
venierunt. Atque ita Istria tota trium Oppidorum excidio, & morte
Carmeli Ducis superata est, omnes tum deinde undique populi obsidi-
bus populo Romano datis in deditionem venerunt. Sed ut ad Gen-
tium redeamus; is ob diuturniorem suorum fecialium remissionem ir-
ritatus, acceptis interea etiam a Perseo Macedoniae Rege trecentis pe-
cuniarum talentis, conjunctioneque animorum ac virium cum illo
semper habenda obligata, M. Perpennam, & L. Petilium Romano-
rum Legatos, qui tum forte ad eum venerant, in custodiam ac vincu-
la conjecit; causando, non legationis sed explorationis causa eos ad
se venisse. Romani exacerbatî animo, ac supra modum indignum ra-
ti eam sibi sufferendam ignominiam, Anitium Prætorem cum validis-
simo copiarum exercitu ulciscendæ injuriæ causa in Illyricum misere.

Gentius exiguo tempore quindecim armatorum millia ad Scodram Albaniae urbem & ingenio loci & arte munitissimam, ut totius Regni arcem, ac belli caput, contraxerat, eamque viribus omnibus tutari statuit. Sed Gentius spe semper in Persei auxilia fretus, ab eodem per summam fraudem perfide deceptus ac desertus, diuturnae atque pressae Romanorum obsidioni tandem cedere coactus est, Anitiique in potestatem redacto, Legatos in vincula coniectos ad se adduci iussit, quibus splendore suo restituto, Perpennam extemplo mittit ad comprehendendos amicos cognatosque Regis, inter quos uxor, frater, ac filii reperti; eundem deinde victoriae nuncium Romam misit, ac paucos post dies Gentium ipsum cum conjuge, fratre, liberis, aliisque Principibus captis Illyriorum: demum Scodrae praesidio imposito, caeteris etiam urbibus Praefectis constitutis, quinque Roma novos accepit Legatos. Evocatis ex tota deinde Provincia Optimatibus conventum habent, ubi e sententia Concilii pro tribunali Anitius pronunciat, Senatum populumque Romanum Illyrios esse liberos jubere, tributum, quod Regi ante pendissent, ejus dimidium Romanis solvere. Inde in tres partes Illyricum divisit, quarum sua quaeque gens commune Concilium haberet. At Romani interim Gentium cum suis Spoletium civitatem Umbriae in custodiam, caeteris ejus Principibus Romae detentis, transmisere. Haec Gentii clades Perseo quoque exitium ac perniciem, violataeque fidei caeteris gentibus documento poenam attulit. Nam Romanus exercitus superato Gentio victoria elatus, mox in Perseum arma convertit, & collatis signis Duce Aemilio Paulo Consule, Perseus viginti millibus suorum caesis, ac undecim captis miserabili prorsus praelio fusus est; hinc urbem suam Pidnam, tum Pellam Macedoniae regiam advenerat, sed terrore perculsus, iisdem urbibus desertis & amissis in Samothraciam tandem cum duobus talentum millibus fuga delatus salutem quaesivit. Verum insequentibus eum Romanis, spe evadendi dejecta, hoc unum privatis obtinuit literis, ut aliqui ad se mitterentur, cum quibus de rebus suis agere liceret; nihil tamen cum iisdem perfectum est, Perseo regium nomen tenaciter retinente, Paulo e contrario renitente, ut se, suaque omnia fidei ac clementiae populi Romani permetteret. Perseus fuga de novo elabi conatus, nec ullam evadendi opportunitatem nactus, Praetori Octavio sese cum Philippo filio dedit. Is ipsum in praetorianam navim cum filio imponi iussum, ac pecuniam, quae apud Regem inventa est, extemplo deduxit Amphipolim. Inde Octavius Regem ad Consulem misit in castra, ubi honorifice ab Aemilio, omnibus ad id spectaculum confluentibus, exceptus est, & ad spem bonam de Romana Clementia erectus, Q. Aelio servandus traditur; Romam deinde

de cum Genticio missus ante victoris Aemilii Anitiique currum pro triumpho ductus, postea Albam remissus, deprecante Aemilio pro carcere in libera custodia tentus est, & ad cumulum malorum ejus inedia ultro consumptus. Hic finis belli cum Perseo, idemque finis Regni Macedonici, cum quadriennium totum pugnatum esset, durassetque ab Alexandri Magni obitu annis 156. Sed ad Illyrios sermo revocetur.

Dalmatae, qui in Scodrae urbis defensione, Regisque capti amissione ob exigui temporis moram adesse non poterant, ubi reliquos Illyrici populos Romanis adhæsisse, imo eis sese subjecisse viderunt; eosdem hostilibus armis invasere, gravissimaque damna intulere. Hi Romanis, quos jam in protectores admiserant, de Dalmatarum populationibus questi, Cajum Fannium Consulem ad dissensiones inter eos componendas impetrare; at Fannius longo frustra fatigatus itinere aliud nihil Senatui retulit, quam Dalmatas neque satisfacere iis voluisse, quos plurimis interea cladibus affecerant, neque aures sibi præbere, ut qui dicerent, nihil sibi cum Romanis esse commune; & non solum nulla sibi hospitii ac humanitatis officia exhibita, verum equos etiam ademptos, ac plurimas illatas injurias, vim demum timentem silentio se eorum finibus excedere coactum. Hac a Dalmatis accepta sui Consulis repulsa, Romani adversus illos arma M. Figulo Consule ducente expedire; at hi Figulo quamprimum inferente copias, eas aggressi superaverunt, ac primam Figuli impressionem ita fregere, ut ad Naronem usque fluvium fugientes persequerentur. Inde porro incomposite revertentes Consul invadens in fugam vertit, & ad urbem usque Delminium compulit. Ea plurium dierum spatio sine fructu obsessa, cum se operam perdere animadverteret, bicubitales demum fudes pice ac sulphure stuppaque componens ex catapultis jact in Oppidum, quæ ab impetu succensæ, quæcunque attigissent, igne corripiebant. Ea res multum vexavit Dalmatas, nec tamen ad deditionem ad annum usque sequentem Consule Nasica bellum urgente compulsi sunt, a quo & belli finis impositus, Dalmatis legibus libertateque sua vivere permissis. Annis deinde pluribus sine motibus sub potestate Romanorum quievit Illyrii, tametsi post Figulum statim Cæcilius Metellus Consulatum adeptus fuerit, & Dalmatis triumphandi libidine, nihil illis delinquentibus, bellum intulerit, nihil tamen eo bello aut sibi laudis peperisse, aut Dalmatis damni commemoratur intulisse.

Porro Cajus Julius Cæsar, anno ante Christum natum quadragésimo septimo Romani Imperii gubernacula suscipiens, Liburnos Illyriorum gentem in potestate habuit; sed Dalmatae cum prospere rem gessisse adversus Figulum sese arbitrati fuissent, Promonam Liburnorum urbem vi captam abstulere. Cæsar ad eos Legatos misit, hor-

tatusque est, ut qui Promonam eripuissent, Liburnis restituerent; despicientibus vero illis mandata exequi exercitum ingentem intulit, qui tamen a Dalmatis acriter resistentibus fusus oppressusque fuit. Cæsar curis præpeditus instante Pompejanorum seditione, cum jam ad bellum inclinaret, nihil ulterius molitus est. Sed Gabinus cum Cohortes peditum quinque supra decem, equitum vero tria millia per Illyricum ad Cæsarem adducere tentaret, Dalmatæ timore eorum, quæ paulo ante in Cæsarem egissent, cum victoriam ejus internecionem rebus suis allaturam arbitrarentur, Gabinio excepto paucisque cum illo fugientibus, ad unum iteremere omnes, magnamque ob hoc pecuniarum copiam spoliaque innumera obtinere. Hæc Cæsar ob belli cum Pompejo necessitatem dissimulanter ferre cogebatur, devicto deinde Pompejo, Asinium cum tribus peditum legionibus, magnoque equitatu ad eos mittit, qui in jura Romani Imperii eos cogant, tributa imponant, & ob præteritas illatas injurias obsides deponant. Sublato interim e vivis, execranda & indigna cæde, Cæsare Imperatorum omnium gloria, rati Dalmatæ Romanorum res, ut in illo potissimum vires habuissent, ita funesta ejus morte extinctum penitus iri, Asinio parere recusarunt, neque tributa, aut obsides conferre voluerunt: quin potius motis in eum armis copias omnes delevere. Duce eorum Bebio acriter dimicante acie interempto, & Asinio Epidaurum fuga delato.

Adest jam placationis ac miserationis divinæ annus, quo universo terrarum orbe in summa constituto pace, Princeps pacis, qui ab æterno de humano genere cogitationes pacis & non afflictionis in mente habuit, humana carne vestitus, e Virgine nascitur: decuit siquidem Authorem pacis, qui ruptum inter Deum & homines concordie foedus reintegrare venerat, pacatissimo Seculi tempore procreari; quo moderator Augustus Julii Cæsaris successor, tanta duodecim annis circa tempus Dominicæ Nativitatis pace regnavit, ut bellis toto orbe sopitis Prophetæ præfagium ad literam videatur implevisse; Senatuique Romano majestas, legibus vigor, auctoritas Judiciis, populis demum subjectis tranquillitas summa, securitasque parta reffloruerit. Itaque non nisi sexto æræ Christianæ anno, tumultus iterum in Illyrio cœpere: Dalmatæ siquidem eo victoriæ successu elati, quo Cæsaris legiones prostraverant, ad majora animos consiliaque erexere; proinde cum Sclavis sub Duce Marobaduo & cum Pannonibus belli societate inita, ac palam bello Romanis indicto, octo centena hominum millia, ut Vellejus lib. 2. affirmat, in castris numeravere; e quibus universis ducenta peditum, novem vero equitum millia armis promptiora selegerunt, quibus Batho & Pineus peritissimi bellorum, supremi copiarum Duces imperarent; in tres deinde exercitus legiones omnes

Gesta Illyriorum post Christum natum.

Isaia 2.

omnes distributæ, quorum unus Romanos, alter Macedoniam iis subiectam, infestis armis divexaret, tertius patriæ tutamento præsidioque foret. Et quidem Pineus Macedoniam ingressus, eam omnem ferro flammaque incineratam in vastæ cujusdam solitudinis speciem reddidit; Batho vero, non solum cives Latini nominis ac mercatores, verum obvios quosque gladio submittens, eum Augusto terrorem intulit, ut is convocato Senatu, ni e vestigio Romanæ urbi præsidio succurratur, intra diem decimum eam hostem accessurum asseruerit. Non parum Romanos hæc perculit fama, quare Tiberii potestati, qui post Augustum imperavit, triginta legiones in prælium excitæ traduntur, atque is in mandatis accipit, ut conjunctis ultra marinis Cecinnæ & Sylvani Planci viri Consularis, ac Metalci quoque Thraciæ Regis ingentibus copiis, nulla interposita mora, Illyrico exercitui obviam proficiscatur. Illyrii ubi auxiliares suppetias adventare cognoverunt, ac Thraciæ Regi potissimum indignati, quod socia gente deserta alienæ potestati subesse mallet, eas, antequam cum Romanis copiis conjungerentur, aggrediendas arbitrati adoriuntur. Itaque celeritate fortunam auxere, & parte exercitus Romani deprehensa, acre cum ea contrahunt certamen, diu utrinque fortissime præliantibus, tandem ab Illyriis victoria stetit, quinque Romanorum deletis legionibus: ex quo regressi prælio, adventanti Matalco occurrunt, & Martio pleni fervore equitatum ejus opprimunt. Tiberius, cruenta suorum clade intellecta, mirum quantum indoluit, tum ob perpeßam nominis sui jacturam, tum ob miserandum fortissimorum militum interitum, ac tantis suorum concisis agminibus honore multatus remeavit.

Quare Augustus Cæsar, armorum felicitate cæterum fama præclarus, cum inter loquendum M. Antonii inertiam Senatui explicuisset, Illyricam Gentem præ cæteris bellicosissimam, & se molestissime sæpe numero infestantem, teste Appiano affirmavit. Unde mirari satis nequeo impudentiam ac rusticitatem Petri Opneri Batavi, qui non ita pridem opere Chronographico Orbis universi in lucem edito, Sclavos Illyrii populos sordidum, ac foedum genus hominum, imo faciem omnium hominum ausus sit sordidissimo ac foedissimo ore, & velut fex omnium scriptorum compellare; etenim si quampiam vel umbratilem suorum projectorum adjecisset causam, æquiori prorsus animo prudens Lector tantam toleraret calumniam, at nulla penitus apposita ratione, nulla populi aut morum descriptione prævia, ob quæ id dixisse videri potuisset, tam petulantes tamen ac modesto scriptore, qualis Historicus omnis esse debet, indignas effutire voces, petulantissimi omnino genii ac pectoris est indicium. Quæ vero aut de Pannonia, aut Illyrici Partibus in eodem opere scripsit, ad cumulum in-

Digressio
adversus
Petrum
Opnerum.

fru-

fruniti animi incertam adjiciens adeo imperite, ac e vulgi tantum collecta rumoribus, atque eadem plus quam Laconice perstrinxit, ut nec historiam, quam dicere velit, satis assequaris, nec locorum personarumve nomina tenuerit. Accipe, candide Lector, unum e reliquis ignorantiae argumentum, & ex eo cætera conjice, ubi Tomo 2. operis a Laurentio Bayerlinck continuato Canisam Europæ decantatam, Styriæ Oppidum scribit esse. Sed his prætermisiss, quale genus hominum Sclavi fuerint, & Alexandri Magni privilegium, & universi veteres probatissimique Authores, ea demum omnia, quæ hoc opere nostro summa, qua potuimus, veritate posterorum memoriæ tradidimus, luculento sunt testimonio; quorum illos si Opmerus legit, pervicacem suam declaravit dementiam, si non legit, cum publicus esse velit scriptor, turpem ignorantiam. Verum sordibus ejus mundities scriptionis nostræ ultra maculanda non est.

Illyrii incinerata Macedonia, cæsisque Romanis atque Thracibus, amplissimis onusti prædis, una cum Pannoniis in sedes suas dilapsi, revertuntur, & annis pluribus pace fruuntur; donec Tiberius Augusto in Imperium succedens, præteritæ non immemor cladis atque ignominiae, moto in Illyrios, Pannoniosque bello, omni potentia atque crudelitate in eosdem sæviit. Tametsi enim primis administrationis suæ annis optimi Principis, & ab omni fastu alienissimi speciem dederit, in eam tamen rabiem, atque tyrannidem, humanæ quasi naturæ expers, commutatus fuerat, ut sævissimos quosque crudelitate superaverit. Nam teste Suetonio nullus a poena hominum cessavit dies, ne religiosus quidem aut sacer; imo, quod mirere, decreta accusatoribus præcipua præmia, etiam testibus; & interdictum ab eo, ne capite damnatos propinqui lugerent. Ob quod non immerito Cornelius Tacitus eum a natura in lucem editum dicebat, ut appareret, quid summa vitia in summa potestate possent. Itaque grassante in Sclavos, Dalmatas, ac Pannonios Tiberio, ac in Thraces L. Pilone, qui omnes per absentiam Tiberii res novas moliti fuerant, utrisque bello simul illato, eoque modo hac, modo illac translato, utrosque in suam potestatem redegit. Verum Batho potens in Dalmatia Princeps, & victoris nuper exercitus contra Romanos ductor, impatiens Tiberii ac Romanorum lupinæ feritatis præfectorum, concitatis suis, multum Romanis damni intulit, ac post triennium, primum per transactionem Tiberio sese dedit; postmodum vero, cum ad eum pro tribunali sedentem adductus fuisset, quærente Tiberio, quid ita deficere ac tantum temporis repugnare Romanis statuisset? „Vos, respondit Batho, in culpa estis ipsi, qui ad vestros greges custodiendos, non canes, pastoresve, sed lupos mittitis.„ Atque ita Dalmatia pa-

cificatione demum ad Romanos rediit, reliquis Illyriorum populis sub Imperio conservatis, licet saepius in libertatem innatam enitentibus, donec anno Virginei partus ducentesimo quinquagesimo quarto, universo omnino subacto Illyrico id in certas diviserunt Provincias, ut Orbinus scribit. Eam nos divisionem hoc loci, utpote vetustam nimis, ac minus necessariam praetermittentes, aliam sub Budimerio catholico Illyrici populorum Rege factam opportune subnectimus; his, quae Illyrii gentilitatis tenebris involuti gessere, primum hunc librum concludentes.

Admonet proinde hic locus, cum alias opportuniorem vix habituri simus, exactam horum Regnorum magnitudinis, limitum, Comitatum, ut vulgari voce dicam, ac aliarum rerum ad pleniorum deinceps Historiae cognitionem consequendam scitu necessariarum notitiam subjicere, quam ex probatissimis Authoribus, ac observatione quoque nostra desumimus. Ac imprimis illud observandum, nos initio hujus libri abunde magnitudinem Illyrii latissime sumpti posuisse, attamen magis proprie novem censeret Regna, quae Illyrii appellatione velut communi ac generali nomine intelliguntur; nempe Dalmatiam, Croatiam, Slavoniam, Bosnam seu Moesiam sive Ramam, Bulgariam, Serviam seu Galliciam, Rasciam seu Thraciam, Dardaniam & Epirum seu Albaniam, quibus adnumerari potest Liburniae Provincia olim ad Croatiam pertinens, quemadmodum & Istria ad Dalmatiam. Sane Orbinus & Ranzanus Slavoniae nomen generale esse volunt, eo quod lingua gentis hujus latissime omnium aliarum pateat, quippe quae a mari Adriatico ad Oceanum Septentrionalem extenditur; nam praeter ipsos Slavos ea utuntur Dalmatae, Croatae, Bosnenses, Bulgari, Thraces, Istrii, Moravi, Bohemi, Albani, Poloni, Lusatii, Silesii, Lithuani, Prutheni, Moscovitae, Russi, Prussi, Scandinaviae incolae, & aliae Regiones Constantinopolim usque, adeo, ut etiam ejus usus inter Turcas sit, nec ibidem dignus honore putetur, qui eam ignoret. Quare Ranzanus in Epitome rerum Hungaricarum Indice primo: „Ea Regio, inquit, hoc sibi claritudinis vendicavit, ut ab ipsa nomen acceperit universa Dalmatia cum sibi contentis Illyride atque Liburnia, quae uno vocabulo ab omnibus pene nationibus vulgo ita vocitantur, qui vero ipsas tenent, Slavones.“ Verum nos Illyrii nomine potius utimur, velut apud omnes pene Historicos usitati; nunc singillatim percurrentes, a Slavonia ordiamur.

Descriptio
Sclavoniae
ac ejus
partium.

Duplicem ejus nominis originem haberi majores tradidere, quidam enim Savoniam absque Literis L. & C. a Savo fluvio denominandam autumant, ac Savones non Slavones dicendos esse, ut Ranzanus adnotavit; alii Szlaunos non Slavos appellari volunt, a voce

pro-

proprii idiomatis Szlava quod gloria interpretatur, a qua denominatione Slauni populi, id est gloriosi, & Provinciam Szlauniam quasi gloriosam appellandam esse; ob quam etiam causam Martem alteram virtutis gloriam, cum prima ingenio sit excellere, insignibus præfert. Utramque hanc etymologiæ deductionem veram arbitror, ac genti ipsi consonam, quam Valeriam olim a Valeria Messala Corvino appellatam Bonfinius tradit. Ea porro regio celeberrimis duobus iisque navigabilibus fluminibus clauditur Savo & Dravo juxta omnes auctores, Isthuanffio excepto, qui 2. lib. circa initium Hunna fluvio a Croatia dividi contendit; verum id qua ratione dixerit, non satis assequor, cum neque juxta modernam vulgi divisionem id verum sit, quod a Dravo Colapim usque Sclavoniam protendit; neque ullibi Hunna Sclavoniam contingit, præter exiguum sinum prope Dubiciam arcem, ubi Savo commiscetur; quod pro totius Regni limite statui nequaquam potest. Verum unum illud hic opponi posse videtur, quod si Sclavonia intra Savum Dravumque continetur, quorsum Siscium cis Savum locatum adnumerandum erit? Sed Siscium Romanis scriptoribus Insula Segestica, ac belli horreum Appiano appellatum fuit, Savo, Colapi, atque Odra in trianguli figuram circumfluentibus conclusa. Tametsi autem medium inter Savum ac Colapim obtineat locum, Sclavoniæ tamen semper, etiam veteribus, portio censebatur. Longitudo Sclavoniæ ab oppido & arce Vinicensi, a parte læva usque ad Dravi cum Danubio confluentem ad Valconem arcem, continet milliaria germanica 70, a parte vero dextra usque ad Belgradum, qua Sirmium includitur, ubi Savus Danubio commiscetur, 80. Idem quippe de Sirmio dicendum, quod supra de Siscio adnotavimus, cujus tametsi partem aliquam Danubius alluat, Sclavoniæ tamen portio adnumeratur, quæ ultimo suos ad Belgradum fines constituit. Latitudo ab oppido Caproncia usque ad limites Styriam Carniolamque versus Szózediæ arcis, quos Savus cum minore amne Suttla efficit, per milliaria germanica 15. protenditur; quamvis olim Ciliæ Comitatus latitudinem Sclavoniæ, in qua continebatur, qui & a Marchia Sclavonica appellabatur, clauserit. Sclavonia in novem Provincias seu comitatus amplios omnino dividebatur, primus a finibus Hungariæ Dravo divisus, qui Szaladiensis est Comitatus (tametsi & is jurisdictioni Episcopi Zagrabienfis subjaceat, ac eidem Ecclesiæ Decimas obligetur) initium sumit, Varasdiensis dictus ab Arce atque Oppido, vallo fossaque sat validis ac firmis, nisi extrema Civium incuria urbecula squalleret. Hunc per longum porrecto itinere, Zagrabienfis sequitur hodie patentissimus, quippe ad mare usque Adriaticum deductus, bifariam olim divisus; pars enim montibus interclusa Zagoriæ Comitatus appellabatur, qua

vero planitie funditur Turopolia etiamnum nomine retento nuncupatur. Zagoriae Sedes Arx cum Oppido Crapina fuit, Chehy ac Lehy fratrum virorum in Regno potentium natale domicilium, qui ob civiles discordias, ut rara est concordia fratrum, inde recedentes alias sibi quaesivere sedes; quorum ille eam terrae portionem, quae nunc Bohemia dicitur, hic vero Poloniam occupavit: Regiones deinde ac populos a se ipsis ille Chehios, id est Bohemos, hic Lengulos hoc est Polonos denominatos voluere, ut fuse tradit Ablavius in annalibus Bohemorum. Stanislaus vero Horius Cardinalis, eruditissimus Poloniae Antistes, Patriam linguamque Sclavonicam pro matre agnoscens, in Dialogo de sacro missae officio, ita loquitur. „Quamlibet autem nos „ipsum amemus, tamen illud fateamur necesse est, Sclavorum aut Dalmatarum linguam esse multo elegantiores, quam sit nostra. Ita ut si „preces & sacras lectiones in vernaculam transferri linguam oporteat, in eam potissimum transferendae sint, a qua nostra duxit originem, quae praestat. „Hæc ille. Porro Provincia hæc nomen a loco Episcopali sede celebri accepit, cui collis Gracensis appellatus ad occidentum solem oppositus urbe superimposita insignis, a meridie ubere gleba amœnaque planitie, quam Savus allabatur; ab oriente pulcherrimis vinetis egregio vino abundantibus, vallibusque, torrentibus minoribus intercurrentibus, jucundissimus adjacet, ipse porro locus a hauriendo, quod Sclavonicum nomen sonat, Zagrabi, & ut Bonfinius scribit, a rerum abundantia per Antistichon, folique ubertate nuncupatur. Porrigitur deinde ab amne Sutla Ciliae Provincia, Sclavoniae olim pars, quippe inter Savum ac Dravum collocata, ob quam causam Bani horum Regnorum Ciliae Comites habebantur, ut sequentibus patebit libris. Qua vero ratione a Sclavonia hic tractus sit avulsus, Styriaeque adiectus, nondum nobis innotuit. Varasdino ad laevam Martiniancium oppidum situm est, a quo deinde Crisensis Provincia longe lateque protensa diffunditur, a civitate hujus nominis appellata olim amplissima, & Comitiorum frequentia, quibus Reges quoque Hungariae intererant, celebri. Est in hoc tractu arx atque oppidum Chasma, quinque decoratum sat elegantibus Ecclesiis, Episcopi Zagrabiensis olim sedes atque habitationis locus, in quo deinde Stephanus II. collegium duodecim Canonicorum, amplis ex bonis Ecclesiae suae attributis redivitibus, eximia pie liberalitatis commendatione, patriae ornamento, ac posterorum bono fundavit & extruxit. Huic adjacet Comitatus Veruciae ab arce & oppido muro cincto ac libertatibus Regum donato denominatus, cujus titulum Episcopus Zagrabiensis instar aliorum Hungariae antistitem semper gessit, ut diploma Regium ipsi datum testatur; oppidum peculium Regis erat, arx vero Comitum Ban-

fiorum; locus comitiorum honore ac Uladislai Regis præsentia celebratus. Finito Veruciæ tractu, Poseganus initium sumit, qui, ut Ranzanus accuratissimus locorum observator notat, intra Savum Dravumque ample diffusus jacet; arce atque oppido ejusdem nominis arte ac natura munitissimis, & Capituli olim collegiati honore gloriatur. Szygethum quoque famosum illud Sclavoniæ propugnaculum in se continens, perenni fama, barbaricarum legionum in sui defensione virtute Zriniana deletarum, celebratissimum. Eam unam hujus terræ portionis insignem a majoribus accepimus laudem, quod Evangelica illa terra esset, quæ ex modica in tellurem jacta semente centesimum referret fructum. Isthuanffius lib. 13. fol. 211. Pannoniæ hunc tractum adjicit, Garavicio monte a Sclavonia determinari asserens; verum hæc quomodo cum iis, quæ lib. 8. fol. 112. dixerat, cohæreant, non satis assequor. Pone insequitur Comitatus Valconienfis seu Valponienfis, eam enim arx atque oppidum tractui denominationem indidit. Claudit Regionem Comitatus ac simul Ducatus Syrmienfis, ubertate Glebæ, ac generosi vini copia præstans; huic caput est oppidum Wylachum atque arx in edita montis crepidine locata, quæ medium regionis locum obtinent; olim vero a Syrmio veteri oppido, quod Syrmus Triballorum Rex condiderat, denominatus.

Hæc ex probatis Historiarum autoritatibus ac Tabula præfertim Geographica Joannis Bleu, accuratissime ordinata, deprompta, pretium veritatis habent; ex quibus perspicue intelligi potest, quam falsus nulloque nixus fundamento legum Hungariæ codicis catalogus sit, qui tres tantum primos Sclavoniæ attribuit Comitatus, posteriores Hungariæ adnumerando, in quo & Stephanus Brodericus nostræ cæterum gentis scriptor erravit.

Sclavoniæ Croatia juncta est, Bonfinio Dalmatiæ pars, Corvino Messala eam subjugante appellata, unde & Corvatia veteribus dicta fuit, alma virorum in armis quasi natorum procreatrix, terræ foecunditate qua campis funditur (cum pars altera præruptis & inaccessis montium ac petrarum crepidinibus referta sit) amniumque frequentia nobilis; tota enim Regio velut artificio quodam latis, atque variorum piscium feracibus fluviis exornatur, quales præcipui Colapis, Hunna, Catina, Mresnicia, Coracinia, Dobra, atque Kerka. Eam Regionem a Savo initium sumere veteribus placet. Hinc Ranzanus: „quidquid „agrorum est, inquit, trans Savum, per quos fit iter Italiam versus, „Croatiam nominant.„ Hic author initium quidem, sed minime fines Regionis constituit; sed nec illud apposite, per quos fit iter Italiam versus, neque enim ad occidentalem solum plagam, qua Italia nostris est, verum & ad Meridionalem quoque, Croatia situatur; quare

Descriptio
Croatia
ac ejus
partium.

absque iis vocibus dixisse potuerat, quidquid agrorum trans Savum est, Croatiam nominari. Aliter Jovius, qui lib. 13. & initium & limites statuit: „Introrsus, inquit, Savus flumen ex Carnicis alpibus per „Illyricos placido cursu effusus, simul Cetina & Hunna minores amnes „Provinciam claudunt.“ Sed melius his Joannes Bleu in Tabula Geographica fluvio Kerka terminari ponit, qui deinde per Dalmatiam decurrens in mare devolvitur. Unde Croatia 60. nostratum milliariibus in longitudinem protenditur, a Savo Sumzediae arci subiecto Tinninium usque, urbem episcopali sede nobilem, ac validis cinctam mœnibus Kerkæ fluvio adjacentem. Latitudo vero 20. milliarium spatium continet, ac Hunna Costaniciæ Dubiciæque subiecta usque ad mare Adriaticum, sive Segniam mari incumbentem, tametsi & ipsa limitibus sibi subjacentibus latitudinem regionis terminet. In quot porro Comitatus veteres Croatiam partiverant, nondum compertum accepimus, eorum quos cognitos habemus notitia, cæteros contentos cupimus. Atque a Savo progrediendo Modrusiensis occurrit supra 15. Germanica milliaria in longitudinem protensus; deinde Segnienſis, ac post eum Cetinenſis, quorum omnium titulum Frangepani Comites non solum perpetui, sed etiam supremi semper habuere; ac Modrusæ quidem urbis Episcopali throno decoratæ mœniorum rudera, quibus cincta fuerat, etiamnum politi lapidis artificia spectantibus exhibent. Corbaviæ deinde, atque Licæ, Uduinæque Comitatus priorum quasi latera cingunt, quorum duo priores, ejus amplitudinis fuisse traduntur, ut 72. in se dominia comprehenderint; Carlovitiorum Comitum e Torquata Romanorum progenie oriundorum uterque ditioni subiectus. Nec minor fama spatiosæ Clissiæ tractus, cujus Comes Mladinus Banus fuerat, de quo 2do lib. fusius, quanquam is ad Dalmatiam jam spectet. Tum Bihacianus ab splendida urbe atque arce & Hunna eas fluvio in Insulæ modum circumfluente, appellatus. Hoc regnum celebrius Episcoporum sedibus habetur, quam Sclavoniæ; deleta enim tyrannide Dacorum Siscienſi urbe, & in Colapim demerso D. Quirino ultimo ejus loci Antistite, D. Ladislaus Zagrabienſem substituit, de quo suo loco, Syrmienſi in suo statu permanente. In Croatia vero situs est Modrusienſis, qui quod Corbaviæ etiam suam habuisset habitationem, sæpius Corbaviensis est appellatus: deinde Segnienſis, Novienſis, Rosonenſis, ac Tinniniensis.

A Croatia lævam tendendo Mysia, Moëſia sive Bosna imminet, a dextera Dalmatia jacet, Sanctissimorum Regum ac Rom. Imperatorum fecunda mater. Hæc magnitudine sua Croatiam ac Sclavoniam exsuperat, de qua plura sequentibus libris memoratu digna, quam a Delminia urbe appellatam quibusdam placet. Illa in superiorem ac in-

inferiorem dividebatur, quarum prior Servia, posterior Bulgaria, Bulgaris ac Triballis eam incolentibus appellata est, Ciabro fluvio nobili eas interfecante. Serviae caput Senderovia, seu Samandria est, non procul a Belgrado in Danubii ripa sita: Bulgariae Nicopolis a ponte celebris, quem Trajanus, dum cum Getis praelio dimicaturus esset, extruxerat: Serviae deinde conjuncta est Dardania, Macedoniae parte ab altera confinis, Anchisis Aeneae patris natale solum, & gens Virgilii Poetae versibus celebratissima. Sed Bosna, ab ejusdem nominis flumine appellatione sumpta, inter Hunnam, Savum, ac Drinum Bebiosque montes collocata, longitudinem inter duo flumina Hunnam & Drinum exporrectam milliaribus Germanicis 40. habet, latitudinem vero inter Bosnae fontes ac confluentem Germanicis milliaribus 15 deductam. Eam regionem Sclavi Gothis expulsis occupaverant, sed variante concordia ac discordia Hungaris cesserat. Ejus caput Jaicia est, arx in edito monte ad ovi similitudinem constructa, ad cujus radices urbs celebris Pliva ac Verbano fluminibus septa jacet. Duos Regnum istud velut Principatus habet, quorum alter Ducatus S. Sabae, alter Varbosania seu nostrate lingua Hercegovina dictus est. Atque haec de numero, magnitudine, ac terminis horum Regnorum paucis adnotasse sufficiat, caetera, si quae desiderari possunt, ex decursu Historiae supplebuntur.

Finis Libri primi.

M E M O R I Æ

R E G U M, E T B A N O R U M

DALMATIÆ, CROATIÆ, ET SCLAVONIÆ,

GEORGII RATTKAY,

LIBER SECUNDUS.

Illyricam Gentem alteram omnium aliarum ab Apostolo Paulo Ecclesiæ membrum sub capite Christo effectam, ex Actis Apostolicis discimus; primam siquidem Syriam fuisse ex eorundem Apostolicorum Actuum cap. 11. constat, ubi Barnabas Tarsum profectus dicitur, „ut „quæreretur, inquit Lucas, Saulum, quem cum invenisset, perduxit Antiochiam, & annum totum conversati sunt ibi in Ecclesia, & docuerunt turbam multam, ita ut cognominarentur primum Antiochiæ discipuli, Christiani. „Pertranseuntes autem Syriæ Civitates ac Phrygiæ & Galaciæ Regionem, tametsi in Asiam iter instituerint, vetati tamen sunt a Spiritu Sancto, inquit idem sacer Textus cap. 16., loqui verbum Dei in Asia, sed profecti in Mysiam Illyrici Provinciam, quæ omnium Historicorum consensu nunc Bosna dicitur, eandem Christiana Religione imbuerunt, nec in Bythiniam redire conatos Spiritus JESU discedere permisit, donec pertransita Mysia Troadem urbem maritimam Antigoniam aliis dictam descenderent, ubi mira Paulus viri Macedonis per somnium visa specie, se nutu Dei in Macedoniam vocari persensit. Porro etsi Tullius in oratione pro Flacco Mysiam inferioris Asiæ Regionem esse dicat, quia tamen Paulum Spiritus Dei absolute in Asia loqui, testante Luca, prohibuit; non hanc proinde Mysiam Asiæ Provinciam, sed aliam Illyrici portionem Pannoniæ vicinam esse dicimus, præsertim cum Strabo eisdem Asiæ populos ut originem, ita & nomen ab his duxisse asserat. Quamquam etsi Myfios Illyricos non convertisset, & Asiaticam pertransiisse Mysiam nemine converso dicatur, ut Scripturæ littera sonare videtur, quia tamen inde Troadem postremam Asiæ Regionem ac postea Macedoniam venit, Macedoniaque juxta plures, ac præcipue D. Hieronymum in Illyrico contineatur, ut ex Epistola ad Heliodorum in Epitaphio

Ne-

Altera ex
gentibus
Illyrica a
Paulo ad
Christum
conversa.

Nepotiani, & Epistola ad Geruntiam sive Ageruchiam, ubi a Constantinopoli usque ad Alpes Julias Illyricum producit, constat; alteram Illyrici Gentem a Paulo conversam fatendum est. Disseminato Neapoli ac Philippis verbo Dei, Paulus deinde Thessalonicam clarissimam Macedoniæ urbem præsens accessit, & Timotheo, quem ex Asia socium sibi adsciverat, ad Irenam Licinii Thraciæ Regis filiam Thessalonicæ eo temporis commorantem introducente, eo Doctore Christianis instituta disciplinis ex Ethnica fit Christi Virgo, Timotheo eam sacris undis eluente, quæ multis deinde gravibusque subjecta cruciatibus pro Christi nomine ad Virginitatis Laureolam Martyrii adjunxit palmam. Eisdem Paulus Thessalonicenses longiore deinde Epistola fidei documenta continente, erudit. Hinc & ipsemet Epistola ad Romanos testatur, se ab Jerusalem per circuitum usque ad Illyricum replevisse Evangelium Christi; neque illa verba, usque ad Illyricum, eo accipienda sunt sensu, ut terminos duntaxat Illyrii attigisse intelligatur, sed quod vere ipsum Illyrium pertransiens Evangelio Christi prædicato, eosdem populos Christianos effecerit, omnino dicendum, ut ex locis Scripturæ supra citatis manifestum redditur. Unde & S. Hieronymus, dum scribens ad Marcellam, verbum Dei totum ubique fuisse docet; versabatur, inquit, cum Thoma in India, cum Petro Romæ, cum Paulo in Illyrico. Petrus porro Damianus multo amplius Pauli labores per Illyricum amplians: respice, inquit, Paulum totum pervagantem Illyricum, suscitantem mortuos, subvertentem templa Deorum. Hoc idem Gregorius Nyssenus sermone de S. Stephano, hoc Dorotheus Tyri Episcopus, hoc Joannes octavus ad Regem Bulgarorum contestantur. Quare non exigua subit animum admiratio, quod Joannes Tomcus Episcopus Bosniæ in Regia Illyricana fœcunditate Romæ Typis Vaticanis edita, Illyricam gentem primam ab Apostolo Paulo Christo acquisitam asserat. In vita quippe Irenæ Virginis & Martyris hæc habet: cum æternæ, inquit, benignitatis consilium eo tenderet, ut Illyrica Gens amplitudine sua inter omnes alias Nationes per Asiam, Europamque maxima, prima ex gentibus effuso per Christum sanguine mercaretur; & quod immediate verbis S. Lucæ in Actis Apostolicis, cap. 16. opponitur, subjungit: sed & ulterius in Mysiam progredi eodem spiritu obstante prohibentur. Eadem in vita Tryphonii Virginis repetit, & autoritatibus SS. Patrum paulo supra a nobis recitatis perperam examinatis, quibus Paulum in Illyrico fuisse affirmant; is eo verborum sensum protraxit, ut primos a Paulo Illyrii populos conversos, iis verbis affirmari contenderet. Succedere Paulo Lucas Evangelista in Dalmaticæ Ecclesiæ cura, Lino Petri successore teste, quemadmodum & Titus eodem Apostolo

Irena Virgo Illyricana a Paulo conversa.

Sermo de SS. Petro & Paulo.

secunda ad Timotheum attestante, ac postea Hermes. Ex Petri autem schola Marcus Evangelica clarus historia, in ea parte quam Dalmatiam supra mare prope Carnos stylus Ecclesiæ Romanæ appellat, nos vero Croatiam vocamus, suam impendit operam. Domnio Salonarum condidit Ecclesiam, ut alios omittam complures utriusque Apostoli Alumnos; ut mirum non sit Illyricos ejuscemodi Magistris primi subsellii, tantum in Christiana pietate profecisse, quantum clarissimorum Heroum agmina in Illyrico, tabulis Ecclesiasticis attestantur.

Verum diversis in his Provinciis imperantibus uti nonnunquam alia Imperatorum supervenit potentia, ita incolarum plantata a viris Apostolicis fides, nutavit sæpius. Anno siquidem Christianæ salutis DXLVII. Strogilus Totilæ frater Illyrici Regno per vim potitus, Mysiam inferiorem quæ nunc Bosna dicitur ingressus, cum & ipsam brevi subjugasset, in Dalmatiam descendit, ac urbes maritimas deprædatus est; Scardonam Oppidum & Salonas totius Provinciæ emporium diruit & evertit. His necdum malis satiatus, misit cum parte exercitus filium suum Suejoladum ad Dalmatiam Mediterraneam, quæ nunc Croatia dicitur expugnandam, olim Croatia uti & Corvati populi, vetustioribus vero Scriptoribus Latinis Curetæ dicti, Lucani Poætæ versibus celebrati, quo tempore mirum quantum Christiana fides debilitata est in Bosna, Dalmatia & Croatia quibus eo temporis

Suejoladus
Rex.

Selimirus
Rex.

Mladinus
Rex.

Razimerius.

in-

infestus, qui maritima Dalmatiæ incolebant loca. Itaque quæ avi, patrisque benignitas coli frequentarique fecerat, vasta ac desolata ejus reddidit duritia. Plerique Christianorum latebras sibi quærebant, ad sylvarum deserta, montiumque solitudinem sese transferendo, ac vitam misere admodum sustinendo, dum spem foveant, se Deo miserante meliorem tandem Dominum fortituros. Neque ea spes eos fefellit, quamvis ad quintum usque Regem dilatus est eventus. Etenim haud multo post moritur Razimerius absque liberis, nullaque post se prole relicta, multis interea pro Christi nomine, quibus fides vita potior erat, omnia extrema perpeti magis eligentibus, quam gentilitatis erroribus implicari, occumbentibus. Unum illud memoria dignum de illo, Aimonius apud Baronium in annum sexcentesium quadragesium notat, omisso quidem ejus nomine, quod tamen in veteri quodam manuscripto codice e tenebris a nobis eruto repertum est, quod cum Dagobertus Francorum Rex fecialem ad eum misisset, pro repetendis mercibus, quibusdam mercatoribus Francis ablatis, dixissetque Razimerius expetere se Regis Francorum amicitiam, Legatus vero respondisset, non esse possibile, ut servi Christi cum canibus fœdera jungerent, tum deinde Razimerius reposuit: Quandoquidem vos servos Dei esse profiteamini, & nos canes sumus; ideo quæ vos nequiter contra ejus geritis voluntatem, ut inutiles famuli, nobis frequenter conceditur, morsibus ipsa ulcisci; atque ita Legatum e conspectu abjecit. Scitum prorsus a Gentili dictum, quod si Christiani nostri fortius animo suo imprimerent, non dubium, quin optimus Deus rabidissimi illius Mahometici Canis exacuatos dentes aut omnino contereret, aut saltem magis retunderet. Sublato igitur absque omni posteritate Razimerio, divina ita disponente providentia, quintus ab iis in Regnum vocatus, nomine Satimerius, qui omnino absti-

Multi in
Croatia
Martyres

Satimerius
Rex.

nuit a fidelium infestatione, atque in omnes partes æquo animo fuit. Eo regnante in publicum prodibant, qui diu latuerant, quique antea metu conterriti, partim a fide defecerant, partim diffugerant, pristina libertate usi, ad sua quæque loca redibant. Ea tempestate vir quidam nomine Constantius Thessalonicus, multa vitæ sanctitate præditus vivebat, philosophiæ documentis apprime eruditus; hic divinitus inspiratus, cum de Thessalonica se transtulisset, totam fere Bulgarorum Provinciam veritatis prædicatione ab erroribus vindicavit. Imperavit hic Satimerius cum Razimerio Tyranno, atque Mladino optimo cuique amabili annis uno supra quinquaginta; tametsi ignoretur, quot eorum quisque Imperii tenuerit gubernacula, hoc uno solum Satimerius præcipue dolendus, quod necdum expleto Imperii anno, quod piissime inchoaverat, vitam terminarit. Sed Dalmatarum Re-

Budimerius
Rex
& Aposto-
lus.

gum nomen & autoritas ab eo præsertim enituit tempore, quo inclinato Romano Imperio, & ejus reliquiis in oriente vix retentis, vastato Illyrico ejusque præcipua portione Dalmatia, deletis Romanis Præfidiis sub Heraclio Phocæ successore, per Avars, qui Simacato eorum temporum scriptore Constantinoque Porphyrogenito testibus, cum Gothis Sclavi sunt habiti; Heraclii hortatu in suos desolatores armis insurgentes, Patrio solo recuperato, autoritate legibusque ab Apostolica Romana sede acceptis, hostiumque reliquiis per Sacerdotes ab Apostolico throno submissos ad veram pietatem adductis & sibi admixtis, Reges sibi ex suis Croatarum Dalmatarumque titulis decorarunt. Quare hoc ipso anno Satimerio vita ac Imperio functo cum Budimerius, vir humanitate animique mansuetudine & ipse præclarus, anno insequenti Diadema Sceptrumque suscepisset, a Constantio viro integerrimo Christi religionem edoctus eam utrisque amplexus est ulnis, fideique statim lavacro purificatus. Et quoniam literis quoque non parum instructus erat, cum Philosophis aliis incredulis disceptatione ausus contendere, nonnullos ex iis in Christum credere compulit. Erat tunc summus Ecclesiæ Pontifex Joannes IV. natione Dalmata, qui per omnem Dalmatiam plurimas misisse pecunias refertur a Baronio, in annum sexcentesium quadagesimum primum, ad redimendos nimirum captivos, quos Sclavi gentiles, sub Razimerio in illas Regionnes grassantes, fuerant deprædati. Hic Pontifex cum mirifica Constantii opera inaudivisset, videre illum cupiens, ut ad se veniret, per literas petivit; vir igitur sanctus Constantius, cum interim apud Budimerium credentes in fide confirmasset, & autoritate Apostolica Presbyteros aliquot ordinasset, Romam est profectus jussis Apostolicis id poscentibus, fideles vero, quibus Budimerius præerat, interea temporis omnes uno ore laudabant Deum, & Dominum Jesum Christum, qui pro salute in se credentium sustinuit Crucem. Rex porro quibusdam latinæ linguæ peritis negotium dedit, ut coactis in unum litoralis Dalmatiæ quondam accolis atque habitatoribus, loca oppidaque superiorum Regum impietate diruta ac desolata restaurarent, quo Christi nomen longius latiusque diffunderetur. Videbat præterea diversos genere ac lingua permixtos confusè constipari, & eos quemque suis locis, suisque legibus distinguere maturabat. Sed dum Seniorum Sapientumque Concilio super ea re deliberat, nec quicquam, quid facto opus esset, satis compertum haberet, legatos Romam ad summum Ecclesiæ Præfulem, & Constantium & Augustum mittit, ab eis rei, quam facere decreverat, consilium auxiliumque petens, & aliquos de sapientum numero viros, cum veteribus locorum urbiumque Scripturis Regnique sui finium atque jurium, qui dispo-

nere

nere omnia rite edocti scirent, & in statum suum redigere; quo religionis a se populoque suo susceptæ fides, rebus recte constitutis, certior atque diuturnior haberetur. Hac audita legatione Pontifex & Christianam propagari fidem intelligens, incredibili afficitur gaudio, postulataque concedit ultro, & extemplo ad Regem Cardinales duos totidemque Episcopos simul destinat, quibus tertius Honorius Cardinalis præerat. Advenienti Regi in Campo Cliuna, prope Arcem Clisza Regni Dalmatiæ, cum magno procerum suorum comitatu Apostolici hospites occurrere, & ab universis honorifice suscepti sunt. Ibi per dies octo Viri Apostolici & Cæsarei aliud egerunt nihil nisi ut omnibus persuasum esset in Christum credere, fidem religionemque propagare, communi omnium saluti consulere, & quidquid deinde Romanæ sedis autoritate definitum fuisset, ratum habere. Per illos deinde Presbyteri consecrati, fundatæ & erectæ Ecclesiæ, leges rogatæ, & quæcunque novitiis Christianis necessaria erant, plene perfectæque fuere constituta. Tum demum cunctis audientibus, scripturæ per dies quatuor lectæ, & prout hæ monebant regiones divisæ metæque finium singulæ impositæ, ac Jura constituta. His peractis Budimerium Regem sacro Chrismate delibutum sanctificavere, & in dignitate Regia, quam jam obtinebat, opportunis benedictionibus confirmaverunt, imponentes reliquis omnibus, ut semper dicto ejus audientes essent, jussaque perficerent, & suis post illum hæredibus pari studio obsequerentur. Tum Archiepiscopos duos creavere, quorum unum Salonas, cujus quidem urbis pars maxima erat diruta, & quæque egregia Gothorum immanitate atque sævitia vastationibus deformata, alterum vero Diocleam Dalmatiæ urbes miserunt; Episcopos autem alios aliis locis præficientes, horum Archiepiscoporum jurisdictioni ac regimini subjecerunt, Ecclesiarum ædificia, quæ prostrata jacebant, rursus sunt erecta, & ipsorum consecrationibus sanctificata; Regis præterea edicto cautum est, ne quis ullius Ecclesiæ Jus usurparet, ne quis Clerico injuriam faceret, ne quis adversus Ecclesiasticam libertatem ire præsumeret; sed ut omne Clericorum Jus, ac potestas Præpositorum Ecclesiæ arbitrio definiretur, læsæ Majestatis reus esset, si quis contra auderet attentare. Postquam cuncta in suum redacta sunt statum & ordinem, hoc est maritima mediterraneaque Dalmatiæ loca, & quæ inter flumina Dravum & Savum Danubium influentia jacent. Regionemque, quæ a Delminii ruinis usque ad locum, qui Valdemini appellatur, & ab hoc usque Dyrrachium urbem Adriatico mari incumbentem protenditur, quam & Bosznam statuerunt ripa Drini fluminis divisam a Dalmatia. His itaque separatis Duces deinde constituerunt, quos Banos dictos voluerunt, Latini Tribunos

Immunitas Ecclesiastica in his Regnis.

Origo Ba-
norum.

Cur ali-
quando
plures, ali-
quando u-
nus fuerit
Banus.

vocant. Porro nomen hoc Ban dictum, meo quidem iudicio, puto a voce proprii idiomatis Boian, id est timendus, quasi ille, qui hujus esset officii ac dignitatis, cæteris sibi subiectis metuendus, ea ratione, qua apud Rascianos etiam ejusdem dignitatis persona Starosta, a senectute dictus appellabatur; sub his creati sunt Centuriones, ita dicti a militum numero, quibus præerant; singuli Bani, septem Centurionibus imperitabant, major natus ex Centurionibus, cum Banis Jus dicebant. Hujus Centurionis locum, ac dignitatem, modo Vice-Banum tenere credo; Duces vero ad Jus populo dicendum cum quinque Consiliariis Prætoribus confidebant. Insuper Magistratus, officia dividentes, qui Provinciam regerent, exigerentque vectigalia, a Ducibus constituta, & quæque Regno plebique expedientia providerent. Ita Ludovicus Tubero, qui quamvis plures etiam de rebus Hungaricis scripserit libros, Francofurti postea post mortem ejus Anno millesimo, sexcentesimo tertio, teste Istthuanffio in annotationibus manu scriptis, editos, hunc tamen de rebus his Illyricis, nulla ætas impressum vidit. Et sane, quamvis diligentissime plurima lustraverim, in paucorum tamen Banorum nomina incidere potui usque ad annum millesimum, ducentesimum, decimum secundum. Quia vero Banorum incidit mentio, plura de iis adnotanda videntur, & imprimis nulli mirum videri debet, olim plures fuisse constitutos Banos, nunc vero unum duntaxat poni, cum ex primævo eorum statuto quilibet Banorum non nisi septem Centuriis præesset, & in tanta vero populi plurium Regnorum multitudine plures numerarentur Centuriæ. Sed & posterioribus temporibus plures ejusdem Regni Banos simul fuisse constat, aliquando vero unum duntaxat, prout nimirum rerum ac temporum status, personarum in officio constitutarum virtus, & regionis cujusque exigere videbatur conditio, quod id ipsum ex litteris Ferdinandi Primi, ad Petrum Keglevicium Banum datis luculenter patet, quarum tenorem hic subnectimus, quasque in specie amici cujusdam opera legimus.

„FERDINANDUS divina favente Clementia Romanorum, Hungariæ,
„ Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatia & Slavoniæ Rex. Magnifice fide-
„ lis dilecte; præteriere jam multi dies, cum literas tuas, per pro-
„ prium hominem ad nos missas accepimus, ad eas tamen responde-
„ re nolimus, priusquam nos de omnibus rebus, pro conservatione
„ tutioneque Regnorum istorum nostrorum ordinanda resolveremus,
„ sicque & tibi magis conveniens & resolutum responsum dare pos-
„ semus. Tibi itaque nunc gratiosè significamus, Nos statuissse cogni-
„ ta nimirum fidei tuæ perpetuæ constantia, animique in re militari
„ fortitudine, & in administrandis rebus istis nostris prudentia &
„ dex-

„ dexteritate, ut tu solus sine aliquo Collega Banatus officium pro
 „ nunc geras; non dubitantes quin unus rebus istis dirigendis & gu-
 „ bernandis, quemadmodum nunc earum est status, bene satisfacere
 „ possis, neque Collega opus habeas. Et quo ei muneri commodius
 „ præesse possis, decrevimus intertenere tibi trecentos Equites levis
 „ armaturæ, quorum opera pro rerum necessitate utaris; deque in-
 „ tertentione tibi quovis tempore suppetidanda, in proximo Conven-
 „ tu, quem in Sclavonia indiximus, una cum nonnullis aliis agi &
 „ tractari curabimus: confidentes utique, istius Regni Status nostræ
 „ in hoc petitioni obtemperaturos fore. Datum in Civitate nostra
 „ Vienna, die decima secunda mensis Jan. anno millesimo, quingen-
 „ tesimo, quadragesimo, Regnorum Nostrorum decimo, aliorum ve-
 „ ro decimo quarto. „ Hæc Cæsar Ferdinandus.

Quamvis & alia rei hujus ratio esse possit, nam cum Banus & ju-
 ri dicundo præesse, & militari exercitationi publicisque rebus provi-
 dendis incumbere debeat, quo commodius ac utilius in tanta plurium
 Regnorum amplitudine satisfiat, partitis inter se curarum ac negotio-
 rum oneribus, plures statui quandoque necesse fuit, præsertim cum
 unius tantum tanto muneri insufficiens satisfactio impendi videretur.
 At vero nostris hisce temporibus, cum fatali quorundam incuria, ac
 extrema prorsus negligentia, dulcissimæ fines patriæ nequaquam am-
 plientur, sed mutuis potius contentionum flammis jam fere in cine-
 res consumantur, haud pluribus opus esse satis liquido constat; imo
 ob plurima æque Procerum intestina, ac vatiniana odia, ne in im-
 mensum serpent, expedit prorsus unum solum præesse. Hoc porro
 officium omnibus posteris, Regum quoque Hungariæ temporibus
 summæ dignitatis æstimatum fuit, maximoque in honore habitum;
 nam ut postea dicemus, sæpe Banatus cum Vaivodatu Transylvani-
 co in unum conferebatur, semper vero ubi distinctæ gerebant perso-
 næ, Bani nominis prærogativa ampliori loco honestata est, ut vel hinc
 non mediocriter appareat, quantum quidam Hungarorum a mayo-
 rum suorum recesserint humanitate, minori quam par esset, hanc di-
 gnitatem æstimatione prosequentes. Sed nunc, unde digressi sumus,
 ut revertamur; Cardinales, Episcopi, Cæsarisque Legati probe ac
 laudabiliter suo defuncti officio, magnisque a Rege Budimerio mune-
 ribus donati, reverenterque habiti; mox etiam multitudo omnium
 hominum, cum suis Banis, Centurionibusque dilapsa est in suas quis-
 que Sedes patriumque solum. Rex autem ipse Budimerius, anno a
 sua unctione quadragesimo, mensis Martii die tertio, cum populum a
 Deo sibi commissum opera sua Christo devotum vidisset, omniaque
 pii, pacifici, clementisque Regis officia explevisset, extremum sanctis-
 sine

sine clausit diem, & cum ingenti funebris pompæ apparatu, in
 æde Divæ Virginis in urbe Dioclæ sic dicta, sepultus est. Luxit eum
 populus cum Proceribus dies plurimos, convenientibus universis ex
 omnibus Regni finibus, ut funus ejus debito cum obsequio & splen-
 dore non solum ut optimi Regis, sed etiam ut eximii in his Regnis
 Christianæ fidei propagatoris & Apostoli, tanto decentius majorique
 cum pietate honoraretur. Orbino placet, hunc a Sclavis populis,
 Suetopelek fuisse appellatum a sanctitate dictum; Budimir vero, eo
 quod Christianæ fidei dogmata amplexus quasi accepta jam vera fide
 ipsi ac Regno pax instituta sit. Non multo ante natus Budimerio fi-
 lius fuerat, quem infantem licet, & in cunis adhuc jacentem, omnes
 uno animo Regem salutant, anno Christi sexcentesimo, octuagesimo
 primo, uncto deinde ab Episcopis, & coronato in eadem Divæ Vir-
 ginis æde, urbe Dioclæ nomen inditum & Szueticus quod in lati-
 num versum, sanctulum sonat, seu potius ultima syllaba dictionis pri-
 mæ relicta, & secundæ prima detracta Sanctum Catholicum dicere
 potes, ea ratione, qua Carolus Rex Hungariæ, olim Carobertus, id
 est Carolus Robertus nominabatur, ubi & ultima primæ, & secundæ
 dictionis syllaba prima detrahitur. Ita igitur cognominatus est, ut
 ipso nomine Christianæ pietatis, ac optimi patris præbitatis imitandæ
 admoneretur; qui cum adolevisset, Patris omnium, qui ante illum
 regnarunt, præstantissimi vestigia secutus, sacris deditus, sacræque
 Religionis plurimum studiosus erat. Cumque in omnibus sese summa
 cum laude gessisset duobus supra viginti annis, mortemque obiisset,
 filius ejus Wladislaus anno æræ Christianæ septingentesimo tertio suc-
 cessit in Regno: hic quidem & corporis viribus & animi fortitudine
 præstabat, sed vita & moribus Patri Avoque non satis similis habeba-
 tur. Parum enim admodum religiose vixit, nec justitiæ serviens, nec
 legibus parens, quin imo pravis animi cupiditatibus deditus, nihil si-
 bi non licere existimabat, quod collibuisse; venationibus delectatus
 plurimum, cui cum intentus die quodam citato equo feram insequi-
 tur, in foveam non modicæ altitudinis corruit, unde eum totis artu-
 bus elisum, exanimemque extraxere, tam inopinam scilicet, juste numi-
 ne vindicante adeo liberam vivendi legem, incurrendo poenam. Non
 abs re existimaverim hic adnotare, quod quemadmodum olim hæc
 nostratia Regna cum Hungaria sub unam coivere coronam, ita initia
 conversionis suæ ac piissimorum Regum primordia similia prorsus ha-
 buere. Ut enim primo Geysa Christi fidem amplexus, nequaquam
 id efficere potuit, quod de omnium subditorum conversione animo
 conceperat, sed filio Stephano perficiendum relinquere debuit, qui
 deinde ab Alberto Pragensi Archiepiscopo fidei lavacro purificatus, &

Szueticus
Rex.

Wladis-
laus Rex.

Collatio
Regum
Dalmatiæ
Croatiae &
Sclavoniæ
cum Regi-
bus primis
Hungariæ.

in fide, ac dignis Christiano Rege moribus est imbutus, ipse quidem tum per se, tum per alios religiosæ vitæ deditos, omnes fere sibi subiectos ad veri Dei cultum, disciplinæ jugum & Evangelii legem eis persuadens, adduxit: Africum Abbatem ad summum Christi Vicarium petiturum destinat, ut recens conversæ Pannoniæ largam benedictionem impertiretur, omniaque ab ipso constituta, sua firmaret auctoritate. Filium vero Emericum habuit Angelicis instructum moribus juvenem, at Regni successorem Petrum prorsus degenerem, & tantis priorum Regum ac Ducum pietatis exemplis, nec quicquam ad bene vivendum atque gubernandum motum. Ita pariter Satimerius primus in fide orthodoxa, suavi Christi sese submittens jugo, populum sibi a Deo concreditum, ad eandem Christianæ vitæ religionem reducere satagebat; sed mirabiliter altissimo Dei consilio hanc Apostolatus prærogativam Budimerio reservante, Satimerius nequiquam ad finem perduxit, sed Budimerius adhibita simul pia Constantii industria omnem sacræ fidei, Ecclesiasticorum dogmatum, Christianorum morum, Justitiæ legum, Regni finium ac limitum cæterorumque universorum gravissimorum negotiorum molem suis humeris sustinuit, sua virtute ac industria stabilivit, suis denique sanctissimæ vitæ meritis piissime terminavit. Cui tametsi deinde optimus fuerit filius Szueticus, post hunc tamen regni successor Wladislaus, omni humanitate orbus, cunctisque austerus, exitu divinæ vindictæ pleno, & longe miserabiliore Petri Regis, vitam cum Imperio exhalavit. Sed ad Reges redeamus.

Extincto Wladislao non minus infelici, quam inopino mortis genere, ut nec annorum numerus, quibus regnavit, nec initium filii ejus, quo regnum suscepit, Poliszlai reperiatur; ita nimirum, uti pro-
 laus Rex, borum in benedictione memoria manet, sic apud Deum invisorum deperit, ut nec in annalibus prolixitas flagitiose traductæ vitæ posteritati tradatur. Et quamvis hunc Poliszlaum juvenem animo quidem præstantem, Ludovicus Tubero adversus Attilam strenuissime dimicasse, eumque in Pannoniam ignominiose regno suo pulsum recessisse referat: hic tamen author in hoc falli & sibi non constare vel ex eo convincitur, quod Patrem adhuc hujus Wladislaum, Regnum suum inchoasse anno Christi septingentesimo tertio, una cum aliis bene ponat ut supra diximus: Attilam vero omnino constat morte sublatum multis antequam vel in mundum editus Poliszlaus fuisset annis, nimirum quadringentis quinquaginta quatuor. Hic itaque Poliszlaus tametsi nullam post se masculam reliquerit prolem, filia tamen ejus nubilis viro tradita, duos genuit filios, & cum Poliszlaus anno regni sui decimo septimo vita decessisset, alter ex nepotibus ejus natu major

Sebesz-
laus Rex.

nomine Sebeszlaus regnare coepit, cumque circa initia quasi Imperii sui Scodram oppidum Regni Albaniae Gotthi obsedissent, ille coacta non parva manu, audacter impigreque castra eorum invasit, ut primo statim impetu eos oprimeret; hostium igitur, qui bello Regnum suum laceffissent, & aggredi non dubitaverint, statim pars alia caesa, alia capta, alia in fugam conversa, nobilem illi victoriam reliquit; neque enim prospere pugnare semper possunt, qui plus audaciae, quam virium praefecerunt. Et hunc quoque Sebeszlaum Tubero Attilam Regnum suum post Gotthos fusos invadentem infecutum scribit, sed ut in priori erravit, ita in posteriori crassius adhuc hallucinatur. Absolutis itaque viginti quatuor regiminis annis, haud parva rerum bene gestarum fama post se relicta, ut qui pacis bellicae artibus plurimum praestitisset, duos de se liberos reliquit, Mibivorium natu majorem & Bladimerium minorem, qui licet regno inter se partito, amice invicem, ac cum aliis nationibus vixissent, Mibivorio tamen post annos duodecim absque posteritate decedente, in Bladimerium fraternitatis jure residua regni pars devoluta est, qui cum ex filia Pannoniae Regis liberos procreasset, anno vigesimo Imperii sui fatis concedens Canimerium primogenitum in regem substituit, qui quidem regnum inter Patruales antea divisum solide conjunxerat, & praecedentium potentiam regum suis operibus aequavit: sed quoniam ob quandam animi duritiem invisus plurimis erat, Croatia praesertim ab eo descivit. Quamobrem rex in furorem actus, coacto repente exercitu Macedoniae, Epiri, Mysiaeque superioris, ad eos qui defecerant debellandos est profectus. Caeterum non minus illis ad repugnandum animus erat; armati itaque obviam processere, in Campo, qui Clunia nuncupatur (ubi Budimerium cum legatis Apostolicis ac Caesareis primum habuisse conventum jam supra retulimus) acriterque inter se concurrunt: diu aequo Marte pugnantibus, tandem interfecto Canimerio rege, victoria a Croatis stetit, belloque impositus finis. Post hunc intra quadraginta annorum decursum, quatuor consequenter regnare, Turdislaus, Ostrivorius, Zolimerus & Tribislaus, quorum sub Imperio quia calamo digni occurrit nihil, eos compendii facio; otium & pax erat, & ab armis quies, praeterquam quod horum potestatem nactus paternae caedis auctores poena affectos vita spoliavit. Eo regnante ambitiosa Germanorum gens a Septemtrionis partibus praedae alienique avida veniens, nulla data causa Istriam occupavit, cum-

Bladime-
rius Rex.

Canime-
rius Rex
a Croatis
bello in-
terficitur.

Turdis-
laus, Ostri-
vorius,
Tribislaus
& Zolime-
rius Reges.

Cepime-
rius Rex,
Germanos
prae-
fudit.

cumque Dalmatiæ fines armis laceßere cæpißet, rex eis obviam procedens inito prælio eos facili negotio majori ex parte neci datos, pauciores fuga dilapsos vincit, ac e Regni finibus eliminat. Germanorum Princeps ut excitata jam odia in amicitiam verteret, metuens ne iidem, quos injuria affecißet, sibi suisque vices rependerent, regis natam filio suo matrimonio jungi postulat: quam tametsi difficulter, ut temerarius alieni regni invasor, postea maximis muneribus ad regem missis obtinuit tamen, & amice posthac alter altero est usus per annos vinginti quinque, menses septem, quibus Cepimerius imperavit.

Excepit Regnum Szuetoszlau filius, qui Bulgariæ quoque imperavit, ob insitam sibi animi mansuetudinem omnibus pariter charus: hic Radoszlau filium adeo tenero complectebatur amore, ut vivens adhuc illum pro se regnare juberet; Rodoszlaus vero, ut tanto beneficio se non indignum probaret, mortuo brevi Patre, non tantum Regni ejus, sed etiam virtutum sese præstitit ex asse hæredem, pater-
nosque mores imitatus, laudabiliter prorsus in omnibus gessit, hoc uno infelix, quod prolem sibi suisque longe degenerem fortitus sit: filium enim Szeislaum habuit in tantum vitiis corruptum, ut ei Apostatæ nomen palam ab omnibus exprobraretur; Ecclesiæ inobediens, vivente adhuc Patre regnum affectans, in omnes demum protervum ac injuriosum exhibuit sese, quibus tandem commotus Banus Croatiae dictus Bilitus, ejusque protervitate graviter offensus, cum iis, quibus præerat, a rege defecit. Rex vero graviora ex hac scintilla veritus incendia grassatura, desertores suos persecutus, facile in potestatem redegit ultro sese dedentes, ne regi suo adversari viderentur, dum filii impotentem animum detestantur. Verum Banus ipse, cum nonnullis pertinacius Regi quoque resistens, fuga solus elapsus est; eis qui sese regi submiserant, crimen remissum, veniaque data, quos autem Szeislaus ceperat, in servitutem redegit, Præfectis copiarum suarum oblatos, monitus tum a Patre filius, ut affabili comitate benignoque in omnes animo esset imposterum, neve communem Reipublicæ pacem similibus perturbaret dissensionibus, cum ipsius, si quando rex esse vellet, incumberet curæ, excitatos ab aliis sedare potius, non novos excire motus. Sed indigne ferens paterna monita, jam diris destinatus filius, primum iratus patri, quod rebellantibus pepercißet, seditionibus deinde nefariis animum intendere cœpit, plurimos militum centurionumque Croatarum terrore compullos, sub suis signis militare cogens, quorum deinde opera usus, Patrem e Regno expulit, & in Croatia sedem dominatus fixit. Radoszlau regno exutus, Castrum cum paucis quos secum habebat confugit, quo cum filium sibi adhuc infensum adventare inaudivisset, vehementer angi cœpit, comi-

Szuetoszlau Rex.

Radoszlau Rex.

Bilitus Banus Croatiae a Rege defecit.

tum magis quam suum dolens periculum, cum quibus inde raptim decedens, ad mare usque sese fuga proripuit: sed tunc etiam tergo instare hostem filium cernens, cum equis in mare simul irruit, & ad scopulum quendam continenti proximum, natando omnes pervenere; atque ita tandem infelix Pater, ne una cum illis, qui eum secuti fuerant, perditissimi filii manu trucidaretur, vix effugit: cumque ibi per dies aliquot mansisset, nec se satis in tuto putaret esse, fato quodam, Deique miseratione contigit, ut navis quædam de Apuliæ finibus, Dalmatiam versus, iter habens præternavigaret, quæ clamoribus evocata scopulo applicuit, deinde Regem cum toto comitatu excipiens conversa navigatione transvexit in Apuliam, ubi illi expositi, terrestri deinde itinere Romam contenderunt, scopulus vero ille, qui fugientes exceperat, Regis nomine Petra Radoslai est nuncupata. Interim impius ille filius fugato Patre Regna omnia possidet, donec Deo ulciscente, hostili manu interemptus pœnas daret, scilicet ne quis diuturnam impunitatem sceleri suo speret. Etenim cum inter venandum feras cum Principe quodam inter Pannonos potente, dicto Vido (fuit hic vir nobilis ejus familiæ, ex qua Vidus similiter dictus, apud Salomonem Regem summi habitus, tempore Divi Ladislai & Geyse Ducum originem traxit) jam antea mutuis intricati odiis obviam facti fuissent, & novæ repente inter eos, incertum qua de causa, exorirentur rixæ, Szeislaus Vidum in fugam cum suis conjecit; ac inter persequendum jam hunc, jam illum irrequieta ensis rotatione cædens, ipsum consecutus Vidum, inflicto primum vulnere, ex equo deturbat in terram, ruentique imminens caput abscindit. Inaudiens hæc Vidi uxor ingentis animi mulier, adit Pannoniæ Regem auxilium petitura, quo cuncta concedente continuo vim magnam militum comparat, Szeislai Regnum occulte ingreditur, ac ipsum in agro forte venantem reperit, insperatoque milite undique cingit. Capitur igitur Szeislaus nihil tale veritus, & ad Vidi conjugem captivus ducitur. Jussit mulier exacerbata mariti cæde Szeislaum in vincula conjici naribusque atque auribus truncari, & omnibus ostentui esse, foedum sane spectaculum, sed tantis hominum flagitiis non indignum! vespere tandem in flumen Sayum cum vinculis dejectus aquis præfocatur. Atque hunc demum habuit exitum illa in Patrem impietas, in Deumque contemptus. Audita filii nece Radoslaus Deo gratias egit, iusta ejus judicia, qua poterat, laudatione extollens, qui & noxios punire, & innocentibus misereri consuevit: accepta tandem a Summo Pontifice benedictione, Roma discedens in Regnum suum est reversus (quamvis Orbinus Romæ mortuum, ac in Sancto Joanne Lateranensi sepultum scribat) mansitque inter Dalmatas maris accolas, Croatis in-

Szeislaus
misera
perit
morte.

injuriam omnem remittens quod impium secuti fuissent filium, nec quicquam inique in se commissum exprobrans, ad Clementiam, quam ad vindictam, semper propensior. Atque ita inter prospera & adversa semper constanti in Deum pietate perseverans, sine beato anno Christi octingentesimo septuagesimo quinto conquivit.

Natus ei interea filius Colomannus fuerat, qui cum ob infantilem adhuc aetatem sceptrum tenere nequiret, ne Proceribus inter se discordantibus Regnum ruinæ pateret, salubriter ad Branimirum eligendum consensere. Refert quidem Tubero, defuncto Radoszlavo statim filium ejus Colomannum omnium consensu in Regnum suffectum, sed malim Baronio fidem adhibere, qui in Annum octingentesimum septuagesimum scribens affirmat, a Joanne octavo Pontifice, Branimiro, Principi quandam scriptam esse Epistolam; hunc vero Branimirum Joannes Tomcus, ex aliis etiam scriptoribus Dalmatiæ Regem & Patrem Gostumili, Illyricanæ fœcunditatis in vita beati Ivani describit. Electo igitur, ac de more unctō in Regem Branimiro, anno octingentesimo, septuagesimo sexto, qui defensor pacis interpretatur, omnium in eo animi defixi hærebant, tum quod in omnes æquo fuisset animo, tum quia summa iustitia, prudentia, ac felicitate Rempublicam gubernasset. Hujus Principis tanta in Deum pietas & observantia erga Petri Cathedram extitit, ut, quod aliquot antecessorum injuria fuerat variis casibus omissum, publica legatione se sancti Petri subditum sit professus. Extant hinc Apostolicæ literæ ad eundem a Joanne octavo Pontifice transmissæ, quarum paulo supra ex Baronio meminimus, quibus exaggerata singulari ejus pietate, benedictionem Apostolicam expeditam Regi Regnoque Romanus Pontifex impartitur. Hunc Branimirum Bonfinius nulla de causa Sueropilum appellat, constituitque ad annum octingentesimum octuagesimum, quo simul tempore Bulgari longe prius ad fidem Christi reducti, cum adhuc Schismatici forent, catholicæ fidei dogmata receperunt, quorum deinde Rex delegato filiis Regno ad monasticam Religionem confugit. Expletis demum Imperii sui annis quatuor supra vigesimum, & subrogato in Regnum filio Gostumilo nono Christiano seculo, Branimirus in cœlum migravit; demortuo simul Colomanno Radoslai filio, Juvene Paternarum virtutum ex asse hærede. Antonius Wramecz in suo Chronico scribit, hunc Gostumilum anno octingentesimo trigésimo secundo in Regiam evectum dignitatem, sed eruditissimus Baronius omnino contrarius est, qui antecessorem hujus Branimirum circa Annum octingentesimum septuagesimum octavum, ut supra dictum est, collocat, cujus semper authoritati libentius adhæremus. Itaque Gostumilus anno nongentesimo, ritu solenni in Regem unctus, omnia optimi

Branimirus Rex.

Gostumilus Rex.

Regis executus munia, quamvis filium progenuerit Ivanum, attamen absque Regiæ dignitatis successionem decessit e vivis; Ivanus enim ardentioribus coelestium desideriorum flammis incensus, vivente adhuc Patre, Eremum elegit Bohemicam & magni præcursoris, cujus nomen gerebat, æmulando virtutes, salutatis Parentibus formidolosos sylvarum flexus Duce Angelo pererrabat: cujus vitam uberius explicatam apud Joannem Tomcum in Illyricana fecunditate est videre; Virum cæteroquin judicii approbati, nisi quod in Chronographia lapsus, hunc Ivanum ad annum Domini octingentesimum quinquagesimum septimum, ejus vero Patrem Gostumilum ad annum nongentesimum ponat, unde necesse est, eum in annis triginta tribus fuisse lapsum. Cæterum Gostumilus annis regnans duodecim vivere desit.

Cheanus
Rex Sclavoniae
cum Divo
Stephano
pugnat.

Advenerat jam annus reparatæ salutis millesimus secundus, quo Chean Samuelis successor Bulgariae Regnum gubernabat, Rex potentia atque animi magnitudine clarissimus; hunc Sclavi suum quoque voluere. Inauguratus igitur Cheanus Rex Sclavorum, amplificata virium potentia, ulturus, ut putabat, superiorum temporum, quas Bulgari acceperant injurias, & si fata voluissent, paraturus sibi in Hunnos Imperium, cum recens primo divi Stephani in Pannoniæ Regem anno millesimo primo, inauguratio præcessisset, Exercitum educit. Stephanus vix a Scythico bello, quod adversus Gyulam avunculum suum gessit, conquieverat, cum repente nuntiatur Cheanum Bulgarorum Sclavorumque Regem, qui Imperio Ducum paruisset in ordinem ab eis redacti, patefacto sibi per Moesias itinere, eduxisse exercitum in inferiorem Pannoniam & passim oppida incendere, populari agros, prædas agere; tum vero adversus hunc hostem, ex priori victoria factus alacrior, nihil cunctatus obviam procedit Stephanus & referre pedem inter suos fines Cheanum cogit. Cheanus, cui nota erat Hunnorum multitudo, validis denuo comparatis Exercitibus angustias montium, qua Stephano iter erat, occupat, præsidia suis locis disponit, ipse vero ubi pro re sua visum est, idoneo loco castra facit; laboratum graviter est a Stephani militibus, dum juga montium occupata adverterunt, repulsis deinde non sine suorum gravi strage hostium præsidiis & per declive deductæ aliquot Cohortes, quæ hostium impetus sustinerent, dum Stephanus cum reliquo agmine subsecutus aciem institueret: non vires, non animus, non peritia militaris, Cheano defuit, sed fortuna; nam ut certaminis dedit signum suis, tanta vi atque impetu Stephani aciem adortus est, ut non Ducis tantum, sed & militis boni officio functus videretur. Sed post aciem cruentamque dimicationem, suorum multitudine adjutus Stephanus, cedere tandem Cheanum coegit; sed & captum vivere noluit, ne, si hominem

minem armorum peritissimum, proinde quietis impatientem, quod ex captivis cognoverat, suis restituisset, novi identidem belli illis author fieret, quantumvis aliis parcitum sit captivis. Et sane mirum videri potest, virum jam tum sanctitatis opinione celebrem adeo se severum erga potentissimum atque eximium Regem exhibuisse, ut omnibus vita condonata, in solum Regem & jam captum sævire sit visus. Præda ingens in castris capta, & in ipsis Bulgarorum oppidis & urbe, quæ Cheani fuerat sedes, quam Themonam sede Archiepiscopali Bulgaria notam fuisse puto. Erat omnino, ut Caspar Pechius refert, auri atque argenti & margaritarum vis magna, quam Bulgaria tunc debellatis in Pannoniam transferebat, major longe, quam ante ipse Stephanus possederat. Memorabile hoc atque cruentum prælium inter potentissimos duos Reges commissum, succincte nimium, nec quicquam pro honore Cheani laudatissimi licet Regis, Petrus Ranzanus perstringit, Joannes vero Thuroczius in Chronica Hungariæ capite trigesimo, tametsi & ipse brevissime tangat, sat tamen virtuti Cheani tribuit, dum multis laboribus & bellicis sudoribus devictum scribit; sed optime Pechius, qui utrique Regum suam reddens laudem in neutrum est injurius. Antonius Wramecz anno millesimo, trecentesimo quinto hanc scribit contigisse pugnam, sed hic author frequenter in Chronographia labitur, ut proinde dignius sit tribus supra memoratis Historicis, qui anno millesimo secundo factam asserunt, fidem adhibere.

His iisdem temporibus naturæ debito concedente Gostumilo, Croatia Regnum Regis titulo Szudomir, Dalmatiæ & Croatiae Ba- Szudomir
nus, occupavit ac possedit, & duobus ferme imperavit annis, qui- Dalmatiæ
bus Chean in Slavonia regnabat. Sublato deinde indigna cæde & Croatiae
Cheano Slavoniæ, ac demortuo absque hærede Zudomiro Croatiae Ban Croatia-
Regibus, orbata regna Principe, mira premebantur sollicitudine, at- tiam occu-
que ut tanto validiora adversus hostes quoslibet in futurum effice- pat.
rentur, pro more unanimi consensu indictis Comitibus, Terpimeri Principis filium Generum Bani Zudomiri, Crescimerium appellatum, Crescime-
qui tunc Bosnæ & Dalmatiæ imperabat, aliis Crisimerium, aliis Cra- rius Rex.
fimerium dictum, in Regem eligunt, unguntque anno millesimo ter-
tio. Hic Princeps in omnibus sane laudandus, naturæ fortunæque
bonis æque insignis, sed præcipue in Deum observantia atque cultu,
publicæque pacis amantissimus, cujus virtutum famam cum divus
Stephanus Pannoniorum Rex inaudivisset, & ut præterea Bulgarorum
atque Sclavorum animos ob Cheanum interfectum, vastatamque Bul-
gariam concitatos sedaret, filiam Crescimeri in connubium Emerico
filio postulavit, unde postea divus Emericus Ducis Slavoniæ titulo
decoratus fuit: meminit connubii hujus etiam Joannes Tomcus in

Privvnius
Sclavoniæ
Banus.

Zuonime-
rus Dalm.
Croatia &
Sclavoniæ
Rex.

Paulus
Croatia
Banusean-
dem occu-
pat.

Bani Re-
gni Bosnæ.

Illyricana fœcunditate, vitæ Emerici: vixit Crescimirus regnans annum unum supra trigessimum. Addit Orbinus, jure hujus matrimonii, inter Emericum & filiam Crescimeri initi, Hungaros Croatiam vendicare sibi voluisse, atque Banos ad administrandum Regnum quosdam destinasse: verum Croatæ repudiantes Hungarorum Administratores, ex suis sibi Regem elegerunt. Reperi fragmentum quoddam Constantini Porphyrogeniti, in quo filius Crescimeri Miroslaus in Patris locum suffectus, annis quatuor imperans, & a Bano Sclavoniæ Privvnio refertur vita privatus. Ludovicus vero Tubero, successorem Crescimerii filium Zuonimerum asserit, quod, nisi Crescimerium duos habuisse filios dicamus, unumque alteri in imperio successisse, stare non potest. Sed ut ut sit de Mirosloao, Zuonimerum certo constat omnium Historicorum consensu, Dalmatiæ & Croatiae fuisse Regem, quamvis nemo certos Imperii statuatur annos, excepto Tuberone, qui eundem septem Olympiadibus imperasse narrat, nisi forte & sic dicamus, quod verosimilius arbitror, Miroslaum Sclavoniæ Regno præfuisse, Zuonimerum vero Dalmatiæ & Croatiae, ut brevi clarius elucescet ex Baronio. Zuonimerus igitur, alii Zolimirum appellant, sed alter etiam fuit Zolimirus, qui post Ostrivorium ut supra retulimus, regnavit, Zuonimerus inquam, Patre licet Catholico genitus, ab avitæ tamen fidei sinceritate in initio deflexerat; quo tempore gens Servorum, ut refert Curopalates apud Baronium, quos etiam Croatas vocant, exiit ut Bulgariam redigeret in servitutem, quamvis irritò conatu, cujus belli causa Bulgarica Ecclesia gravibus affecta est molestiis tum ab hostibus, cuncta rapina, cæde, igneque miscentibus; tum a Magistratibus & Exactoribus, ipsos Episcopos crudeliter divexantibus; quæ mala ejus tunc Provinciæ Archiepiscopus Theophilactus eximius Ecclesiæ Doctor, suis deplorat ad diversos Epistolis. Sub idem tempus Paulus Croatiae Banus, non solum opibus ac clientelis, verum prudentia atque animi magnitudine quoque insignis, præclaram nactus opportunitatem, utpote qui adversus Bulgaros universas Croatarum copias, summo cum Imperio ducebat, Zuonimero factus refractarius, totam sibi subjecit Croatiam: nec hac contentus adscitis in societatem Raufeiis Comitatum Chelmi occupat, & ad Rasciæ Regnum subjugandum proficiscitur. Verum Stephanus Cæcus Rasciæ Rex, numerofo conflato exercitu occurrit Paulo Bano, eumque ab ingressu suorum finium arcet; Zuonimerus quoque interea comparatis e Dalmatia copiis eundem prælio fundit, ac in veterem restituit fidelitatem. Circa hæc ferme tempora, potentissimi etiam in Bosnæ Regno fuere Bani, qualis fuit Tuartcus a Samuele adhuc Bulgarorum Rege, Knez Veliki id est Comes Magnus

cognominatus, postea vero etiam in Bosnæ Regem electus. Hunc secutus Barich, quo mortuo Culinus Banus sex supra triginta annis Bosnæ præfuit, cujus sub Imperio mirum quanta felicitas & rerum omnium affluentia per illas partes floruit, unde proverbium ad posterum manavit, quando feliciora tempora memorabantur, Culini Bani ævum prædicari & in memoriam revocari solere. Vir sane non tantum militari virtute fortis, sed & religione pius, multumque Romano Pontifici, sæpius ad eundem missis muneribus, juxta vetustissimam Bosnensium Banorum consuetudinem, semper affectus extitit. Sed ad Zuonimerum regrediamur, qui & ipse deinde ab impia idolorum superstitione resipiscens, & germanam Romanæ fidei amplexus veritatem, non solum ornamentis ac Religione superiorum regum nulli postponendus, sed legum præterea præcipuus observator & proinde pessimo cuique maxime invisus erat. Eo tum regnante prospere inoffenseque succedebant omnia, ut fama virtutum ejus Salomon, Geysa, & Ladislaus commoti, ei sororem matrimonio jungere non dubitaverint: bellum nullum gestum, nisi cum Carinthiis, qui aliquid Dalmatiæ vastaverant, & ejusdem Regni Marchiam occupaverant, pro qua recuperanda Zuonimerus Solamonem Pannoniæ regem affinem suum advocavit; hic cum Geysa Duce advolat, Marchiamque receptam Zuonimero restituit, acceptis ab eodem maximis & rege dignis muneribus. His absolutis quieverant bella, opes augebantur, nec pauperibus timori erat divitum avaritia, nec plebs potentiorum vim formidabat, omnes pariter tuente & protegente ipsa Regis justitia, quæ neminem prorsus a nemine vexari patiebatur. Cumque omnium pro se par cura esset arva colere, pecudes alere, negotiationibus exerceri; nunquam antea regna illa ulla rerum copia opulentiora esse memorabantur. Abunde in civitatibus erat vestis pretiosa, decoraque arma, & phalerati equi; exquisita supellex, aurique & argenti vis maxima, gemmæ, margaritæ & quæque alia, quæ mortalium animos vel æstimatione vel pulchritudine allicere solent. Memorat Tubero, Zuonimirum a Croatis interemptum, eo quod per litteras summi Pontificis ad recuperationem terræ sanctæ invitatus, id se se facturum promptissime obtulerit. „ Sed Croatarum Gens, inquit Tubero, protinus indignari cœpit, ita ut vix perlegi pateret litteras; non solum itaque non consenserunt literis, & hortationi Pontificis, verum etiam in Regem suum insurgentes, magno tumultu & vociferatione conquesti sunt, illum hujusce rei author rem esse, ut ipsi relictis conjugibus, liberis, patrioque solo, procul per alienas domos errent, aliena sequantur Imperia; nec expedire sibi loca illa sancta si liberentur. Atque ita infesta concio

„ pessimis ufa consiliis nequivit inhiberi, quin repente sanctissimum
 „ Regem Zuonimerum invadentes, multis conficerent vulneribus
 „ atque interimerent. „ Hæc Tubero.

Sed præterquam quod hæc Zuonimeri cædes a nullo Historico-
 rum alio, qui de illo tradidere, memoretur, Tomcone excepto, qui
 Tuberonem videtur secutus; in hoc tamen Tubero sibi constare non
 videtur, quod cum & ipse Regem sanctissimum ac præcipuum divi-
 narum humanarumque legum observatorem asseruisset; cujusque sub
 imperio nulli divitum potentia formidini esset, & qui populum per
 tot annos in tanta continuisset disciplina: is idem deinde populus
 ipsi Regi in publico Comitiorum alterius etiam Dalmatiæ Regni con-
 fessu, violentas inferret manus, qui nec ruricolæ aut gregario cuipiam
 nocumento esse audebat. Accedit deinde, quod non Zuonimeri tem-
 pore Romanus Pontifex Christianos Principes ad terræ sanctæ recu-
 perationem sit hortatus, sed septem annis postea, eo scilicet tempore,
 quo Divus Ladislaus Hungariæ Regem agebat; nam constat ex Ran-
 zano, Bonfinio, & aliis, Divo Ladislao jam creato Regi summam bel-
 li hujus præfecturam a Romano Pontifice fuisse delatam, quo tempore
 Zuonimerus omnino ex hac decesserat vita. Demum suspectum se
 mihi Tubero reddit cum de Croatis scribit, cum semper fere, oblata
 occasione, sine causa hanc gentem inurbane perstringat. Et forte
 quod Sclavoniæ Regi Godescalco a suis accidit, ut mox dicemus, id
 Tubero de Zuonimero est suspicatus: mortuus itaque Zuonimerus
 absque liberis piissime, qui totum a conversione sua pie vitæ cursum
 traduxerat, anno millesimo, sexagesimo nono, conjugii interea suæ
 Lepæ Divi Ladislai Sorori, Regna legans testamento. Jam supra re-
 tulimus, Miroslaum Crescimerii filium annis quatuor Sclavoniæ præ-
 fuisse, cui Godescalcus in Regnum successit. Hic Princeps, Authore
 Baronio in annum millesimum sexagesimum quintum, christianæ reli-
 gionis studiosissimus extitit propugnator, qui cum per plures annos
 regnando magnam Sclavoniæ partem a paganismo ad fidem conver-
 tisset & in reliquis convertendis indefesse laboraret, ab iisdem conju-
 ratione facta comprehensus, ac fustibus cæsus, deinde per singulas
 Sclavorum civitates ductus ad ludibrium, cum a Christi nomine flecti
 non potuisset, truncatis manibus & pedibus in plateas corpus ejus
 projectum est, caput vero dissectum pagani conto præfigentes, in ti-
 tulum victoriæ Deo suo Radigozt, quod interpretari potest charus
 hospes, immolaverunt; ipsiusque uxor Regis Danorum filia nuda diu
 cæsa est, ac demum cunctis occisis, qui perstitere in fide, omnes Scla-
 vi ad paganismum relapsi sunt, authore hujus cladis Plusso, qui foro-
 rem Godescalci habuerat, qui & ipse domum reversus obtruncatus
 est.

Godescal-
 cus Scla-
 voniæ
 Rex, &
 Martyr.

est. Haftenus Baronius ex Adam. Cum vero Godescalcus martyrium subiisset, orbatum Sclavoniæ Regnum Principe, post longas inter dissentientes Proceres agitatae controversias, tandem Zuinimero adhuc tum in vivis Dalmatiæ & Croatiae imperanti defertur; ut quæ fere semper Regna eodem gaudebant Principe, jam rursus ejusdem Regis imperio, ac societatis fœdere jungerentur. Coeperat Imperii Jura Conjux Zuonimeri eodem defuncto Ladislai Soror exercere, cum nonnulli Principum, qui viri sui hostes fuerant, arma parassent, quibus Reginae regna illi relicta vellent adimere: illa in nomine JESU Ladislai fratris auxilium implorans obtinuit, ut & ipse suas cogeret copias, ferretque forori opem, qua fugatis adversariis, quæ sua erant, tranquille impofterum retineret. Interjecto dein tempore, septimo jam elapso Regiminis anno, moriens & illa eadem Regna Ladislao fratri, quo nemo illi sanguine propinquior erat, reliquit: ipse vero ea Regna Hungariæ adjunxit Coronæ; atque ita demum horum trium Regnorum ab anno quingentesimo, quadragesimo septimo, usque ad Divum Ladislaum, & reliquos sibi succedentes Hungariæ Reges, viginti quinque continuata ferie, Regina excepta Coniuge Zuonimeri, & Zudomiro Bano, fuere Reges. Sed gravissima hic oritur difficultas, ob insignium Authorum dissensionem: etenim Cardinalis Baronius in annum millesimum, septuagesimum sextum, vult Deme-
trium quendam dictum Zuinmur a Gregorio Septimo Pontifice Summo, in Dalmatiæ Croatiaeque Regem, suffragantibus Procerum votis, creatum; cum cæteri fere omnes, qui de Hungarorum Regibus accuratius tradiderunt, Divo Ladislao, vel potius forori ejus viduæ, in eundem annum initia Regiminis eorundem Regnorum concedant. Et quidem Baronius ita habet., Interim admiratione plane digna res accidit, ut quo anno Henricus Rex se schismate ab Ecclesia separavit, Rex barbarus eis se conjunxerit, subditumque constituerit. Siquidem hoc eodem anno millesimo septuagesimo sexto, Mense Octobri, Deme-
trius idemque Zuinmur dictus, Croatiae Dalmatiæque Dux, in Synodo Salone in Dalmatia a Legatis Apostolicæ Sedis, Gebizone tunc Monasterii sanctorum Bonifacii & Alexii Abbate & Folcuino fori Sempronii Episcopo, habita, nomine Gregorii Papæ, ab iisdem Legatis, Regio nomine dignitateque investitus est, per vexillum, ensen, sceptrum, & coronam. Ipseque de concordi totius Cleri, Populi-
que Croatarum Dalmatarumque consensu, pro eodem Regno fidem Sedi Apostolicæ, ipsique Gregorio, ac ejus successoribus, in manus Legatorum juravit; tributumque annuum ducentorum Bizantium in perpetuum constituit. Est enim de his nobile monumentum in Vaticana Bibliotheca in codice, qui inscribitur Centius Camerarius,

Divus La-
dislaus So-
rorem ju-
vat-

de Censibus Apostolicæ Sedis, extatque insuper ejusdem Gregorii postea data Epistola ad Vecelinum Ducem erigentem se contra Demetrium, qua sub interminatione excommunicationis jubet eum arma deponere, & si quid contra eundem Regem haberet, judicium Sedis Apostolicæ, cujus fidelis esset, expetere., Atque hæc Baronius. Cæterum hic difficultas solum de anno, nam eundem fuisse Regem Zuonimerum, quem Baronius Zuinmur dicit, liquet vel ex eo, quod quem nostri proprio idiomate Zuonimir dictum voluerunt, eum Baronius appellatione latina Zuinmur nuncupavit; bene præterea consentiunt, quæ supra retulimus, quod a veræ fidei tramite a principio deflexisset, & quod Baronius affirmans Barbarum nominat Regem, postea se subditum Ecclesiæ Romanæ constituisse. Denique ubi Vecelinum Ducem arma sumere adversus Regem voluisse scribit, inde forte Tubero suspicatus peremptum omnino fuisse. Quantum porro ad annum attinet, existimarim ego Centium Camerarium, unde Baronius hæc depromsit, aliquot præteriisse annos, vel certe Zuonimerum non regnasse annis triginta quinque, ut Tubero voluit, quod ego quidem magis probaverim, cum alioquin Tuberonis lapsus sæpius animadverterimus. Hoc in universum observare licet, omnes propemodum vetustiorum horum Regum nominum desinentias vel a laudis, vel pacis significatione translatas atque usurpatas fuisse, ut singula consideranti nomina patebit, cujus nimirum rei quisque studio magis teneri videbatur.

Finis Libri secundi.

M E M O R I Æ
R E G U M, E T B A N O R U M
D A L M A T I Æ, C R O A T I Æ, E T S C L A V O N I Æ,
G E O R G I I R A T T K A Y,
L I B E R T E R T I U S.

Divus Ladislaus decedente Lepa Regina sorore, cum jam & horum gubernacula suscepisset Regnorum testamento sibi a sorore legatorum, ac insuper Apostolica autoritate, ad quam Jus Dalmatici Croaticique Regni pertinebat, ut superiore libro de Budimerio ex Tuberone, ac de Zuonimiro ex Baronio ostendimus; eorundem Regnorum jure donatus est perpetuo. Quamobrem qua ratione hodie Hungaricæ Cancellariæ stylus subjecta hæc sibi Regna vendicet, ac partes subjectas appellet, non video. Tametsi enim facta Sedis Apostolicæ donatione, Regulorum quidam subinde ab Hungaricorum Regum fide secesserint, Regnorum tamen vi atque armis subjectorum dominationem legere nusquam licet. Et vetus quoque Hungariæ Regis stylus in operis Tripartiti Part. 1. Tit. 13. expressus habeatur his verbis: Quoniam omnes, inquit, Domini Prælati, Barones, Magnates, Nobilesque & Proceres totius Regni Hungariæ, nec non Regnorum eidem incorporatorum ac partium sibi subjectarum. En, quam aperte per se Proceres totius Regni Hungariæ, nec non Regnorum eidem incorporatorum, per se partium subjectarum distinguat; ac Pronomen quoque *Sibi*, quam ad partes Regno Hungariæ tam ad regnorum incorporatorum subjectas referri potest ac debet. Partes vero regnis subjectæ sunt, Hungariæ quidem Moldavia, Valachia Transalpina & Transylvania; Istria Dalmatiæ, Liburnia Croatiæ, & Marchia, quæ Ciliæ Comitatus olim fuit, Sclavoniæ. Quod si quis voces illas, Regnorum incorporatorum ac partium sibi subjectarum, simul & eodem sensu accipienda contendat; Transylvaniam quoque distinctum ab Hungaria regnum fateatur necesse est, quandoquidem eodem modo stylus atque sensus partis tertiæ Tit. primi & secundi & aliorum passim accipiendus est simul, cum dicitur Regnorum Dalmatiæ, Croa-

D. Ladislaus Dal. Croat. & Sclavon. Regnis a Sede Apostolica donatur.

tiae & Sclavoniae atque Transylvaniae. At nullus haecenus aut stylus aut Historicus Transylvaniam regnum asseruit. Sed & Comes Themesis veteri privilegio in Epilogis antiquorum articulorum, Generalis partium Regni Hungariae fuisse scribitur. Aliae proinde partes Hungariae subiectae fuere, quam Regna nostratia; quae nec partes dici possunt, nec unquam Themesis Comitis potestati subiacebant, nec ad instar praerecensitarum trium partium, partes appellari queunt. Et demum licet Coronae Hungariae subiecta non diffiteamur, cum ab eadem suprema potestate pariter gubernentur, ut clarissime opere Trip. parte tertia Tit. primo habetur, inepte tamen prorsus Regno subiecta usurpantur.

Sed ut ad Divum Ladislaum sermo redeat; cum horum, inquam, Regnorum is gubernacula suscepisset, & Sclavoniae praesertim populos majori ex parte iterato ad Paganismum relapsos cerneret; summam in eo locavit operam, ut eosdem avitae fidei restitueret. Quare cum Divum Quirinum amplissimae quondam Siscianae urbis praesulem atque una cum eo ejusdem Regni Pastorem extinctum (molari enim lapide, collo appenso Siscii in Colapim fluvium pro Christi fide ab impiis fuerat demersus) nec ullum ei in munere suo suffectum videret, quod praecipue necessarium videbatur Episcopatum amplissimum ad Vicum Italicum in ipsa fere Savi ripa, in limitibus Sclavoniae Croatiaeque Regnorum, cum Basilica vastae amplitudinis ac sumptuosi operis paucis aemula, adjuncto etiam Canonorum Collegio, totius Hungariae hisce temporibus celeberrimo, fundavit & extruxit, qui deinde semen Verbi Dei infidelium cordibus ad frugem reducendis fructuose disseminarent. Cujus Ecclesiae, ut quam plurima caetera missa faciam ornamenta, illud certe silentio praeterire non licet, quod ut Joannes Tomcus loquitur: „ cum reliquae omnes Hungarici Regni „ Ecclesiae vel Turcicum jugum subierint, vel haeretica labe deformatae fuerint, ex Cathedralibus, unica in toto Regno nostra sanctissimo Apostolico Regi dicata, & a foeditate Turcica & a labe „ Haeretica prorsus immunis, Apostolico Throno pura adhæsit perpetuo; dumque Apostolicis Regibus Hungaricis reliquae omnes diversis Regni revolutionibus debitam subtrahunt reverentiam, hæc „ una Apostolico Rege, suis successoribus firmissimam arcem Ecclesiae „ Zagrabienensis tuente, adulterinis nunquam adhæsit amplexibus. „ Hæc Tomcus. Ex quibus facile apparet ei, qui vel modicum partibus in iisdem versatus est, quam ignota sibi & nimium falsa Joannes Ludovicus Godofredus in Archontologia Cosinica referat, dum totam pene Ecclesiae hujus Dioecesim Turcico subjacere jugo scribit; & quamvis pars aliqua nunc Barbaris subiaceat, Jurisdictio tamen Antistitis

D. Ladislaus Episcopatum Zagrabienensem fundat

Zagrabiensis, fines etiam Sclavoniæ egressa, Szaladiensem quoque Hungariæ tractum sub potestate habet. Fatis concedente Divo Ladislao anno millesimo nonagesimo quinto, qui hæc Regna Pannonibus addixerat, Petrus deinde quidam, e Dalmatarum proceribus potentissimus, ejusque Regni Banus, adhærentibus sibi Regulorum quibusdam, Regnum, nomenque Regium usurparat circa annum millesimum centesimum decimum, Sclavonia interim & Croatia sub potestate Colomanni, qui Ladislao successerat, permanente. Coloman-
 nus, ut, quod ab Antecessore Regnum susceperat, conservaret, ductis secum suis per Valeriam inter Savum & Dravum interjacentem, ac Croatiam, eorumque populis adversus Petrum concitatis, arma movet; collatis deinde cum Petro Bano signis in monte editissimo Petergazia dicto atrocissime pugnat, & cæso Petro Dalmatarum Proceres rursus fidei suæ restituit, ac in Pannoniam regreditur. Interea a Venetis quædam in Maritimis Dalmatiæ, ex quibus Jadra præfertim ac Sibinicum fuerant occupata, quo nuncio accepto Coloman-
 nus in Dalmatiam propere reversus, universis a Venetis Oppidis recuperatis, eosdem memorabili exegit prælio, interfecto & Reipublicæ, & exercitus Duce Ordephalo Phaledro. Hunc Colomanni de Venetis triumphum fufius apud Bonfinium, Decadis secundæ Libro quinto, explicatum petere licet, ubi sat multa pro more suo de Dalmatis interferit inurbane. Colomannus obtenta hac victoria diutius aliquantum Jadra, quæ caput est provinciæ, immoratur; ubi Civium moribus offensus, quod parum dicto audientes judicaret, cumque memoria repetiisset, quantum illorum causa sanguinis sit effusum, demum id sibi consilii succurrit, fore quam optimum, si urbem tanti belli causam injecto incendio perderet, ut ita quam longissimis finem malis tandem imponeret.

Coloman-
nus Rex.Petrus
Dalmat.
Banus a
Rege præ-
lio cæsus.

His consiliis insistenti dormientique in Regia a se ædificata visum est per quietem, adesse, urbis Episcopum, vitæ genere & moribus laudatissimis clarum, fato jam pridem functum, dictum Nicolaum, habitu, & vultu horrifico, armatum virgis compactis e lauri caudicibus, tum se ab illo corripì, tractumque capillis & barba eo usque cædi, donec se toto corpore faucium gemeret; ubi evigilavit, re ipsa se afflictum, ac miseris modis cæsum, & dolorum sensu, & virgarum vestigiis manifestis, quæ corpus universum foedaverant, cognovit; quibus rebus se admoneri judicabat, ut Civibus ignosceret, detestandi facinoris consilio repudiato. Plura, quæ de Colomanno dici possent, ea persequi instituti nostri non est, uti & de reliquis Hungariæ Regibus, nisi quæ ad rem nostram pertinere videbuntur, cum alias copiose ea cæteri rerum Hungaricarum scriptores posteritati tradiderint: solum id
 nobis

Coloman-
nus in so-
mno vir-
gis cædi-
tur.

Stephan.
secundus
Rex.

Geyza se-
cundus.

Banus A-
nonymus
Strenue
adversus
Germanos
pugnat.

nobis consilii est, ea de illis referre, quæ nostrorum illi Regnorum occasione gesserunt; cæterum ad Banos præsertim sermonem reduci-
mus. Successit Colomanno Stephanus Secundus, de quo nihil ad rem nostram est invenire, nisi quod cum otii potius, quam belli studiis teneretur, Dalmatiamque a Venetis non modo clandestinis quotidie artibus, sed aperta sæpe vi, pyratice vexari cognosceret, ex paterno instituto defendendam esse decrevit. Quare nono Regni sui anno in Provinciam contendit, ubi vulgo honorificentissime receptus, Provincialium fidem redintegravit, nutantes plerorumque præ Venetorum largitionibus & promissis animos confirmavit, præsidia accepto vicinis e regnis supplemento oppidatim instauravit: mox curata provincia in Pannoniam se recepit. Tertius ab hoc Geyza secundus Avunculum habuit quendam Banum, cujus quidem præclaram omnino mentionem plures faciunt Historici, prætermisso tamen penitus nomine & cognomine, aut saltem cujus fuisset Regni Banus. Sed quisquis is fuerit, virum fortissimum ac magnanimum fuisse necesse est, cum in ejus virtute cruentissimi prælii totius felicitatis successus, fortuna fuerit constituta. Etenim ubi Pisonium ab Alemannis ex inveterato in Hungaros odio, Conrado Imperatore, ac Henrico Austriæ Principe imperantibus, opera Rapolthy ac Juliani Comitum, dolo & fraude occupatum fuisset, unde omnibus vicinis Hungariæ finibus majori fierent terrori; Geyza quoque extemplo suas cogit non exiguas fortissimorum militum copias, paucisque post diebus in Austriam castra movet; quod ut sensere Germani, copias atque auxilia undique contrahunt, ac se ad dimicandum comparant. Prælii committendi ubi tempus adfuit, & steterunt infestæ utrinque acies, convitiis primo certavere Germani copias ostentantes suas & suorum, quos in prima acie collocavissent, procera corpora; tum equitum aspectu ferocium frendentes turmas: unde Germanis summa vi impressionem facientibus, cum Bessi loco pulsi fuissent, sinistrum Hungarorum cornu non mediocriter terruere. At ecce Banus, Regis Avunculus, qui callebat mores hominum, & ut Bonfinius notat, in medio præsidebat agmine (quo loco animadvertere licet omnibus, cujus tunc Banatus dignitas fuerit prærogativæ) succurrere laborantibus & animare perterritos incipit, ferocem præ se ferre Germanos, inquit, animum primo certaminis impetu, at si cum viris res sit illis, ponere animos, & paratos vinci: his dictis concitato Regio exercitu, sternere passim Germanos Banus, atque idem ut facerent, quibus opem tulisset, præcipere pergit. Bani impressionem præpetis ad instar fulminis advolantis, Germani sustinere non potentes, infami fuga terga vertunt. In fugam conversos noluit longius Geyza cum Bano persequi, quod

se victoria contentum diceret, intra hostium præsertim fines parta. Cæsa Germanorum septem & amplius millia, capto Rapoltho fraudis capti Pisonii Authore, Hungarorum tria cecidere.

Intercessere aliquot post Geysam Reges, quorum res gestæ circa regna nostra nullæ traduntur a scriptoribus, præterquam quod Stephanus tertius variis artibus Dalmatarum animos, Venetorum largitionibus ferme corruptos, in officio & fide retinuerit; Banum quoque invenio neminem, usque ad Bancbanum sub Andrea secundo constitutum. Hic vir magnanimitate plenus de genere Bor oriundus fuerat, quem Pechius non Bancbanum, sed Benca Banum appellat; crediderim ego Sclavo idiomate Benko, id est Benedictum Banum, Latino vero sermone Banca a peregrinis hujus linguæ scriptoribus vocitatum: Sclavoniæ Banum fuisse, vetera Capituli Zagrabienfis statuta testantur; ubi eidem Capitulo latifundium quoddam, ac possessionem sat amplam & opulentam ex Patrimonio suo donasse memoratur. Ejus in rebus gerendis tam eximia habita est apud Andream Regem prudentia ac militaris virtus, ut Andreas se absente, dum in Asiam supremus copiarum Christiani nominis Dux proficiscitur, eum summæ rerum præfecerit, ejusque fidei uxorem Reginam, liberos, atque Aulam totam concediderit. Habebat in Matrimonio Benko Banus matronam nobilissimam, formaque liberali conspicuam, pudicitia tamen rara, & quæ ornaret formam simul atque genus, unde originem duceret. Hanc Reginæ Gertrudis frater, qui sororem absente Andrea salutatum venerat, conspicatus, amore ejus exarsit, captusque est illico. Cumque hic morbus in dies magis atque magis cresceret, nec jam sustinere vim mali posset adolescens, queri apud Reginam cœpit, parum se felicibus avibus in Pannoniam descendisse, quod correptus ægritudine intolerabili vitam acerbam duceret, ad quæ soror opem pro viribus pollicetur. Denique amoris flammis patefactis, Regina blanditiis mulierem aggreditur, verbis alloquitur solito blandioribus ac mollioribus tentat promissis. Hæc cum nequicquam fierent, majus quiddam ausa est. Certa die, nec cuiquam præter fratrem cognita, omne illud meridianum tempus, quo solitudo soleret & quies esse in Aula, in ea cura posuit, ut Matronam vel invitam amatori traderet; cum falso sibi persuasisset, tametsi pudicitia jacturam fecisset illa, taciturnam tamen vel coactam timore, vel certe captam amore adulteri. Introducta igitur in amantis cubiculum ignara scelerati consilii pudica mulier, cum jussa manere non obtemperaret; Regina cubiculo egreditur, relicta illa fratri inconcesso amore æstuanti: dimissa post contaminatam pudicitiam infelix Matrona ad Reginam revertitur, arte dissimulans se ab illa proditam. Hinc commune cum marito domicilium, certa pro-

Benco Banus Sclavoniæ.

Aulæ Regiæ præficitur.

consuetudine hora repetit; quo post obita Aulæ munia reversus multa nocte maritus abditam illam in conjugali Thalamo, flentemque invenit. Causas quærenti rem omnem narrat; & te Benko Bane, inquit, indignum bonorum Virorum commercio, & me dignam minime, quæ deinceps luce hac fruar, spiritumque ducam, existimato, nisi utriusque nostrum calamitati consulis; ergo aut tu jugulum petes hodie, non jam tuæ conjugis, neque enim tuis jam amplexibus digna sum, sed infelicis, tametsi non sua culpa, adulteræ, ut tuam mea morte salutem redimas, fiatque hic thalamus tibi novo conjugio felicior, aut non impune feret sceleratus & idem violentus adulter immanem furoris sui audaciam, Regina soror impudens & inauditum lenocinium. Sed te mihi superstitem cupio, te meliore deinceps conjugio beatum vivere, nam si nostras injurias voles persequi, & referre male meritis, quod debes, nimirum justæ facti indignas pœnas repetet regium genus, & in te tuorumque perniciem conspirabit: me igitur atque hanc cervicem feri Benko Bane, ut tam sævam & acerbam fortunam, atque hac etiam sorte crudeliorem, a tuis liberorumque communium, tum propinquorum ac necessariorum avertas cervicibus. Atrocitate rei & uxoris precibus exanimatus, attonito similis aliquamdiu stetit Benko Banus, tandem doloris atque justæ iræ vi paulum superata ad se redire, rogare miseram, finem lacrymis, finem precibus faceret, indignum dicere marito feriente cadere charam conjugem, quæ nihil peccaverit: æquius esse ducem execrandi facinoris pœnas dare dedecus atque injuriam passis, monere quiesceret, dum, quæ huc pertinerent, curaret ipse. His dictis egreditur, & per cubicularium, fidissimum quemque suorum in Coenaculum intempesta nocte convocat; hos convenire maximo numero intra ædium claustra ante lucem jubet, auxilio futuros, si illorum operam requirat, sequentis diei necessitatem adversus inimicos quacunque tandem sorte objectos id postulare, ipse clientum & famulatus catervam, qua in aula niteretur, se sequi prima luce jubet accurate armis occultatis. At qui consecutus est, die non se in Aulam contulit prius, tametsi vocatus, quam epulari Reginam cognovit, ratus adesse una etiam adulterum, in quem velut retenta diu claustris fera impetum facturus erat; ille cum non reversam eo die ad reginam a se oppressam mulierem intelligeret, seu pudore, seu mali alicujus omine, aberat a sororis mensa; quæ res cum institutum Benco Bani nonnihil remoraretur, vinci tamen non potuit moræ omnis impatiens indignatio. Itaque exprobrato prius detestabili scelere, reginæ vulnera infligere pergit, nec ante destitit, quam vidit exanimatam. Tumultus interea ortus in regia, & major jam passim turba Benco Banum defendentium conspiciebatur, horum co-

rona cinctus, facti rationem reddidit iis, a quibus vim metuere poterat. Ita ad suos lares & Conjugem incolumis est reversus; mox re familiari amicis commendata, continuato diebus noctibusque itinere ad Regem contendit; ad quem in Asiam cum jam pervenisset, indicata adventus causa & reginæ morte, non defuisse sibi facultatem inquit, qua caveret salutis suæ cæsa Regina propter turpe lenocinium, & miserum uxoris casum, nisi tueri posse causam justissimam apud Regem justitiæ amantissimum firme sibi persuasisset. Nil enim actum unquam ab Andrea præter æquum & bonum, & exactam justitiæ normam ab eo observatam cum in aliis rebus omnibus, tum in perpetua vitæ consuetudine; petere, se in judiciis sacrosanctis inviolatisque examinatum cognosceret, ut, si convictus esset, ipse sceleris in dominum nefarii meritis legibus daret poenas; sin reginam non immerito a se interfectam docuisset, Regis sententia absolveretur. Hæc cum dicerentur amicis Regis præsentibus, nemo omnium fuit, qui non exemplo mutata sententia in Pannonias Andreæ reversurum putaret, turbatum rei inopinatæ atrocitate. Cæterum nec perturbatus plus nimio visus est, & se memoria tenere dixit, quam de se Romano Pontifici, reliquisque Europæ Regibus spem fecisset; atque hac de causa se admoneri, ut domesticis difficultatibus posthabitis, tametsi gravibus illis, pergeret ducere exercitum quo constituisset. Redire igitur Benco Banus iussus, & expectare Andreæ reditum, quo tempore aut absolveretur, si justas facti sui rationes habuisset, aut condemnatus periret genere mortis digno tanto facinore. Missi etiam Legati in Pannonias, qui Principes, quorum fidei regni cura cum Benco Bano commissa fuerat, admonerent, quid esset Andreæ visum de Benco Bani postulatis, & ut se absente quieti publicæ darent operam, salvis etiam Benco Bani rebus.

Exacto in Judæa triennio, ac reportata insigni a Sultano Aegyptiorum victoria, ab Episcopis & proceribus Regni festivis excipitur exclamationibus; at inter triumphales bene rei gestæ plausus renovabat animi dolorem conjugis miserabile fatum, quod toto belli tempore magno animo tulerat. Ingresso igitur in regiam, commune cum regina cubiculum in memoriam revocavit, nec jam tanti casus atrocitatem latere voluit diutius. Benco iussus facti sui cognitionem regi, non aliis committere: orare vero ille, ne in summo rerum humanarum fastigio constitutis alia esset poena lenocinii, & violatæ innocentis matronæ pudicitiae, quam quæ decreta legibus esset in reliquum genus mortalium; contendere id etiam, ita de se judicaret Andreas, ne quid dedisse affectibus credi posset, quod reginæ nondum convictæ legibus vim intulerit, ac etiam interfecerit: atrocita-

Regis sen-
tentia Ba-
nus absol-
vitur.

tem facinoris reginæ in causa fuisse, nec se aliud, quam hujus facti culpam deprecari; quam committi ideo oportuerit, quod tanto terrarum spatio Rex abfuisset, quem animadvertere in scelus prope inauditum dignum fuerit. Negari ereptam Benco Bani conjugii pudicitiam, atque ita regina duce & administra, non poterat: disceptatum aliquandiu, jurene a Benco Bano jugulari illa potuerit, causa nondum examinata Judicum suffragiis. Res cum eo spectare videretur, ut ampliatus Benco Banus iterum causam diceret: mihi vero, inquit Andreas, nec morte multatam reginam displicet, quæ regiam ignoto ad hoc usque tempus Hungaris scelere contaminavit, & Benco Banum mea sententia absolvo, molestæque fero pollutas eorum sanguine Pannonias, qui ut perirent, non erat necessum legibus. Vivet Benco Banus me Judice, nec bonis fortunisque suis exutus extorris vagabitur, sed quæ aliis intra regni mei fines bene beateque vivendi facultas est concessa, ea fruetur ille. Ita voce Regis servatus Benco Banus, agros & bona, unde excidisset, recepit: uxorem & quos suorum amisisset, recipere non potuit. Regem enim secuto Benco Bano, jugulatæ reginæ liberi implorato Principum auxilio, quos Andreas in Pannonia manere jussisset, nec quicquam insecuti proficiscentem ad regem Benco Banum; verso in illius domum furore, non liberos ejus tantum & conjugem necavere, sed omnino, quicumque ex illius familia spiritum ducerent. Nec contenti hac cæde, vestigare propinquos & sanguine, aut privata aliqua necessitudine illi junctos. Jugulati & ii promiscue cum intimis & vernaculis ad unum omnes, præterquam qui fuga elapsi solum vertissent. Sed rediere & ii in suas sedes regis de Benco Bano sententia cognita.

Bela IV.
Rex.

Quum Andreas humanis excessisset anno salutis millesimo ducentesimo trigesimo quinto, Bela filius natus major Comitibus regalibus rite habitis Rex consalutatur, quem tamen Bonfinius in Principio paternam æquitatem ac justitiam retinere studuisse affirmet, Pechius tamen plus nimio severo erga suos & averso fuisse animo refert: patrios exosum mores, Cumanorum libidini atque licentiæ, quos in regnum datis eisdem ibi sedibus admiserat, indulgentem & addictum; ob quod non immerito infelix omnibus semper præliis fuisse memoratur. Vix quinquennium regnarat, cum Tartarorum adventus Hungarorum animos gravissime perculit, totque deinde Rex cum gente sua lævissimis Tartaricorum bellorum fluctibus est jactatus, donec in Dalmatia velut e medio naufragio ad securitatis littus est delatus. Ibi a Regni proceribus liberalissime habitus, ubi etiam plurimis, iisque præclaris populos gentis nostræ diplomatibus ac privilegiis donavit, ac urbem Zagrabiensem in Monte Græco amplissimis dotatam gratiis fun-

Varia in
Croatia æ-
dificat.

fundavit atque extruxit, bonaque, quæ nunc arcis Medued censentur, Philippo Quarto Episcopo Zagrabienfi dedit, qui postea Ecclesiæ pecuniis arcem elegantissimi fortissimique in edito monte operis, ad conservandos tam regios, quam Ecclesiæ, turbatis illis temporibus thesauros, a fundamentis ædificavit. Varasdinum quoque in Sclavonia a Patre Andrea fundatum, libertatibus ipse auxit, Clissiam in Dalmatia aliaque plura.

Elapso tandem triennio, audito Rex Tartarorum ex Hungaria recessu, opera Ctuciferorum Insulæ Rhodianæ, ac Comitum Frangepanorum, quos opibus pollere ac bellicis delectari artibus intellexerat, reducitur. Hi enim cum in Dalmatia & Croatia ad Savum usque late imperarent, excidium Pannoniæ miserati, cum auxiliaribus copiis, ac validissimo equitatu Regem in Hungariam restituere circa annum millesimum ducentesium quadragesimum tertium; quare ob rem bene gestam non solum amplissimis privilegiis, sed oppidis & pagis, ut diplomata regia plane testantur, honorifice donati sunt. A clarissimis profecto isti majoribus degenerare noluerunt, qui, ut Romani sane referunt Annales, in Senatorio Ordine præstantissimi semper habiti, & ut D. Hieronymus ad Demetriadem scribens, ac Anicii generis, ex quo originem trahunt ac cum Austriaca Domo sanguinem jungunt, nobilitatem extollens affirmat, nullum aut rarum in illo fuisse, qui non meruerit Consulatum. Urbanis tandem factionibus popularium suorum in Dalmatiam secessere, ac in Croatia parte, quam lapideam vocant, sedem sibi Segniæ aptarunt, & inter Illyricos Proceres Principatum semper obtinere. Ex hac omnino familia tot viri celebres, & illustres Bani, tot genuini Martis alumni, velut e trojano equo prodire, ut nulla alia, tametsi celeberrima, eam æquare videatur. Nam & præter viros potentia, opibus, atque arte militari insignes, Tiberio quoque sanctissimo Imperatore, Gregorio Magno, ac Thoma Aquinate Angelico gloriatur. Hujus præstantissimæ gentis splendorem mira Dei providentia ad hanc usque diem non minus in urbe Roma, quam in Illyrico, digna talibus atavis posteritas Frangepanorum Procerum virtus, semper eundem exhibet. Sed de his & alibi data referendi copia, agemus pluribus.

Porro Emericum Bebeck sub Rege Bela Dalmatiæ & Croatia fuisse Banum, veteres testantur regni literæ; similiter extant in Archivio regni literæ, quibus memoratur ad annum millesimum ducentesium septuagesimum secundum, fuisse quidam Stephanus Sclavoniæ Banus, & Provinciæ simul Styriæ Capitaneus, cujus tamen cognomen ignoratur: verum hunc etiam Bebekum fuisse suspicor, de quo paulo infra. Joannem & Radoslaum Comites fratres habuit,

Familia
Frangepa-
na.

Varii ho-
rum Reg-
norum Ba-
ni.

cum quibus super tricesimarum quarundam perceptione & abolitione, nec non super divisione tributorum provenientium in Ztenisniak & Zamobor graves habuit controversias, quæ omnes Augustino Episcopo Zagrabiensi mediatore fuere consopitæ.

Circa hæc vero tempora usque ad nonagesimum nonum, supra duodecesimum centum Croatiae Banus Nicolaus de Frangepanibus traditur, cui deinde successit Martinus, tribus supra decem diversis religiosarum familiarum viris, cœnobiis extructis, ac inter reliqua Divæ Virginis in Tersfath fama clarissimus. Jacet ibidem sepulturæ mandatus cum conjuge Ursula, ac Fratre Bartholomæo, nec dubium quin idem innata pietate amplissimam Beatæ Virginis Basilicam Ostariæ vocatam, e quadro secto lapide extruxerit, quæ ut olim animarum asyllum, ita postea Barbarorum vastationibus profanata fortunarum ac vitæ Croatico populo extitit; cumque annis centum undecim miri operis fornix absque ullo stetisset tegumento, anno millesimo, sexcentesimo, quadragesimo quinto, mense Decembri, plurimis pluviarum, nivium ventorumque impulsibus fatiscens collapsus est, ea tamen Dei benignitate, ut cum sexaginta in ipsa Basilica extructa fuerint militum inhabitantium mapalia, omnes tam homines, quam jumenta, sint conservata.

Croatia
Bani.

Anno vero nonagesimo nono supra duodecesimum centum, sub Andrea tertio dicto Veneto, Croatiae Bani fuere, Joannes & Henricus, ignoti tamen cognominis; factiosos Bonfinius refert, eo quod cum aliis quibusdam regni proceribus a Bonifacio Pontifice maximo, Carolum annorum undecim puerum, Caroli Siciliae Regis filium, per Legatos in Regem expetivissent, & licet Andreas humanis postea excessisset, longa tamen, eaque gravissima, inter Optimates funestissimarum cladum exorta est discordia; pars enim Carolum, pars Wenceslaum, Ottocari Bohemiae Regis filium, pars denique Ottonem Bavariae Ducem, Regem clamitantes sequebatur. Cæterum hi duo Bani in Civitate Caproncensi, monasterium nobile Fratribus Franciscanis extruxerant, ut ex vereri eorum Diplomate constat. Eodem anno Sclavoniae Banus fuisse traditur Eustachius; annis vero insequentibus, id est millesimo trecentesimo & trecentesimo primo, quibus Veneti ob occupatam Ferrariam a Clemente Pontifice hostes Ecclesiae pronunciati sunt, & severissimo interdicto affecti, ac Tepulana conjuratio adversus patricos Venetis intercessit, Jadrenses temporum novitati freti, ejecto Michaële Mauroceno Comite Sexto, Hungaris adhæserunt: Classis ad id continuo comparatur, præficitur ei Bellerus Justinianus, classemque cum equitibus mille, quibus Dalmasium Hispanum Veneti præfecerant, spectatæ fortitudinis & experientiæ Virum, haud procul ab Jadra in continentem exponit. Ad mille passus pro

Jadræ moenibus Præfectus Dalmatiæ Paulus Clisæ Comes & Banus cum validissimis copiis prope metatur, vallo & fossa utrinque Castra muniantur. Tota æstas sine præclaro facinore transacta, jam ingrebat autumnus, & nulla adhuc potiundæ urbis spes erat. Banus ad astum conversus, Dalmasium a Venetorum fide subducit, duo aureorum millia cum perpetuo stipendio pollicetur, si ad præstitutum diem ad Jadrenses transfugerit, varia præterea adjicit emolumenta. Quibus adductus Dalmasius ex composito cum universo equitatu, sub prætextu oppugnandæ Civitatis, urbem ingreditur, & ex pacto promissa præstantur. Hic post menses aliquot, ad tegendam perfidiæ notam, inter Venetos & cives de pace agit; quare utrinque suspectus esse cæperat, desperata tandem pace naufragium passus, in Italiam trajecit. Civitas deinde a Joanne Superantio Duce mitis ingenii, Bano cum copiis redeunte, in fidem recepta, & cum remissæ conditionis mira indulgentia Jadrensium animos sibi promeretur. Sed nec illud omitendum, habuerat Rex Andreas Janinum quendam Venetiis cum duobus aliis fratribus accersitum, ejus Urbis Civem, sibi cum primis charum, quorum fratrum natu minimus Marcus appellatus, Zagrabienensis postea fuerat Canonicus. Andreas Janinum Meduediæ Arci vi a se occupatæ, ac bonis simul administrandis Castellani officio præesse voluit; qui deinde & Regis favore & facultatum opulentia insolescens, debitam Episcopo Ecclesiæque subtraxit obedientiam, nullam iis, ut debebat, bonorum utilitatem, sed Regi duntaxat administrans. Mortuo Janino Regis voluntate successit alter fratrum, & illo extincto tertius Canonicus, qui Episcopi quoque Joannis nutu hoc muneris obtinuerat, ea Episcopum in id spe inducente, ejus videlicet ope, velut Ecclesiæ hujus beneficiarii, arcem ad ecclesiam vel postliminio redituram. Verum ille impia auri fame seductus, mortuo Andrea Rege Stephano Bebeco Sclavoniæ Bano, grandi numerato ære, arcem cum bonis venditam sacrilege ab ecclesia abalienavit. Bebecis sine mascula descendantibus prole, arx cum bonis ad Ciliæ Comites, iisque deficientibus ad Corvinum Banum devenit; a quo Carloviciis fortem ubique pro patria operam navantibus, dono data fuit; quorum ultimo Joanne, una filia Zrinio Nicolai Sygethani Patri nuptui tradita, cæterum liberis orbo, arcem cum filia genero relinquire, etiamnum Zrinianorum Comitum potestati paret.

Paulus
Banus
Dalmatiæ
Jadram
obsidet.

Abaliena-
tio ab Ec-
clesia Za-
grab. arcis
Medued.

Verum ut paulo supra meminimus, diu anceps stetit Hungaria, privatis procerum de eligendo Rege legitimo studiis discordantibus, donec tandem nono discordiarum anno Augustinus de familia Divi Dominici, natione Dalmata, ex urbe Traguriensi ortus, eo tunc temporis Zagrabienensis Ecclesiæ Antistes, gravissima peroratione in Pe-
stano

Carolus
Rex.

stano campo sub generali Regni conventu procerum animos in partes Caroli non inflexisset. Etenim clausa jam decimi tertii Christiani seculi periodo, Clemens Papa V. Gentilem Cardinalem e familia Minorum lectum, virum sanctitatis ac prudentiæ opinione eximium, ad Hungaros legatione fungi iussit: qui Spalaturn in Dalmatiam veniens Regnicolarum animos Carolo reconciliare aggressus est. Postquam ibi res pro voto succedere cognovit, in Croatiam progreditur, ac mox Zagrabiam adeundo, Augustinum ut laborum Comitem & consiliorum directorem, & Hungarici negotii cooperatorem futurum, Budam Regni sedem abduxit secum; ubi anno integro sedandis Optimatum animis absumpto, indicto denique Statuum omnium solemnî conventu veteri gentis instituto, iussu legati facunda sua eloquentia, sic turbæ submovit turbas, procerum ac populi universi inflexit animos, ut omnium voces in Carolum fausta precantes coiverint anno christianæ salutis millesimo trecentesimo decimo. His absolutis Legatus cum Augustino Viennam urbem Gallicam ad generale Concilium a Clemente Quinto indictum proficiscitur, quo absoluto Augustinus ad Ecclesiam suam Zagrabiensem sese recepit, & quoniam inter alia Viennensis Concilii Decreta cautum fuerat, ut bona secularium violentia Ecclesiis adempta, eisdem restituerentur; dum bonus Pastor circa sacrorum decretorum executionem satagit, ut fert humanæ cupiditatis insatiabilis conditio, omnia sibi per fas & nefas vendicantis, præcipuæ nobilitatis & Dynastarum, qui tempore longi interregni quæcunque liberent, licere sibi persuaserant, animos in se concitavit.

Mladinus
Dalmatiæ
Croatia &
Sclavon.
Banus &
Tyrannus.

Præcipuus non solum Augustini, sed ipsius Dei apertus hostis extitit Mladinus Georgii Clissiæ Comitis, & Scardonæ Domini filius, Dalmatiæ, Croatia Sclavoniæque Banus, is enim cum Paulo Bano Patruo suo Dalmatiæ, Joanni & Henrico Croatia, Eustachio vero Sclavoniæ Banis successisset, & ut majorum stemmatibus æque ad divitiis per ea tempora turgidus (non solum enim parens ipsius, sed & avus ac proavus ex Banis Bosnensibus descenderant) regia potius absoluta, quam Banali delegata autoritate, occasione turbarum Hungarici Regni, Dalmatiæ & Croatia dominio abutens, præstantissimas quasque civitates, oppida & arces privato jure usurpans, & a majorum pietate longe abhorrens sacris & profanis rebus manus injiciens, Tyrannus intolerabilis evaserat, adeo ut Episcopos, Abbates, Abbatissas, aliosque Prælatos Ecclesiasticos simplici nutu deponeret institueretque, bonaque Ecclesiarum pro arbitrio occuparet, distraheret, alienaret; Pyratas magnis classibus ex Adriatico mari Italicis littoribus deprædandis emitteret, & uno verbo per summum nefas Ecclesiæ puritatem contemnendo, ex aliqua tinctura sacrarum literarum, quam sibi pro sum-

summa scientia arrogabat, omnibus gravis & exosus habebatur; adeo periculoso gressu incedunt ii Principes, qui cum Saule sacerdotale munus temerarie invadunt. Illum itaque Augustinus, cum tanquam sui gregis dissipatorem & Ecclesiæ turbatorem, sæpius humanissimis alloquiis ad saniora consilia capeffenda hortatus fuisset, adeo parum profecit, ut eundem in deteriora semper prolabentem infensissimum hostem experiretur, eoque res deduceretur, ut ne regia quidem auctoritate potentissimi Tyranni petulantia posset cohiberi. Etenim anno ante obitum Augustini millesimo trecentesimo vigesimo secundo, cum Tragurienses & Sicenses cognoscerent se ab impio Mladino intolerabili tyrannide opprimi, excusso illius iugo, arma contra eum Venetorum protectione freti corripuerunt. Ille vero ingenti exercitu comparato, integro mense Sicenses incredibilibus affecit incommodis, universo illorum agro devastato ac in solitudinem redacto, unde ipsimet cives nobile monasterium sancti Andreæ, manibus Seraphici Patris fundatum extra mœnia civitatis, ne foret hosti munitio, solo æquare coacti sunt, sicuti aliud tale Deiparæ dicatum etiam ipsi Tragurienses affecere ruinis hucusque factum attestantibus.

Nec tot malis exsatiatus Tyrannus, evocatos ex urbe Sicensi sub fide publica Saracenum Michaellem & filios Eliæ Radonauerii, totius urbis primarii civis, crudeliter in eodem agro subjecit gladio, sicuti pridem cum quarto eorum fratre captivo egerat. Inde ad campum Tragurii properans, consimilis feritatis effectus in eosdem patravit. Fuit attamen Augustino alicui solatio, quod eodem anno Proceres Dalmatiæ ac Croatiae cum ipso Paulo fratre Mladini impatientes ejus immanitatis, armis mutuo sumptis, tyranni sævitiam ita deprefferint, ut captum deducerent ad Regem Carolum, qui tum temporis prope civitatem Tinniniensem cum exercitu accesserat, vindicaturus indignam necem perpetratam parricidio & sacrilegio nepotis ex fratre Paulo suscepti, ejusdem Mladini in caput Pauli Draskovich Scardonensis Episcopi; jam tum nimirum familia hæc alto in Ecclesiæ gradu, maximarum dignitatum futura hæres, jecerat fundamentum. Unde Magistratu spoliatus, captivitatem subire fuit coactus in ipsa Zagrabienfi Civitate, in qua summa impietate sanctissimum vexaverat Episcopum. Itaque Mladinus Tyrannus dignitate, fortunisque omnibus spoliatus, instar Jasonis alterius Tyranni Machabæorum historia infamis, postquam principatum non obtinuit, ut notat sacer historicus, finem insidiarum confusionem accepit: fugiens enim e captivitate, de civitate in civitatem, ut refuga legum & execrabilis factus est: intercedente tamen sanctissimo Præsule pro suis civibus, in Traguriensium tandem, hostium suorum manus incidit, quibus talem animorum man-

2. Machab. 5.

fuetudinem sanctus Civis Augustinus post decimum quartum annum in Zagrabienſi Præſectura exactum, & ſextum in Lucerina jam vita functus impetravit e cœlo, ut hoſtem acerrimum Diis hominibusque inviſum, ejusdem absque dubio ſancti Præſulis interceſſione reſpiſcentem & ad bonam frugem redeuntem, quamdiu ſupervixit, commodis & obſequiis coluerint, eidemque mortuo nobile ſepulchrum pietatis Tragurinae perenne monumentum, in ſua Cathedrali cum ſequenti poſuerint inſcriptione, ad hanc uſque diem marmoreo tegumento, ante marmoream ibidem Cathedralam, ſive Evangelici verbi ad cives habendi pretioſum ſuggeſtum exſtante, ſtylo illorum temporum non ignobili:

<i>Heu gemma ſplendida jacet ſub hac pet</i>	}	<i>ra</i>
<i>Cujus valor periit nunc in foſſa tet</i>		
<i>Mladinus Magnificus, qui Cliffiae fu</i>	}	<i>it</i>
<i>Comes, ſuis ſola ſpes, cur tam cito ru</i>		
<i>Georgii Comitæ memoriae bo</i>	}	<i>nae</i>
<i>Natus, atque dominus Almiſi Scardo</i>		
<i>Probitatis titulus, morum & bono</i>	}	<i>ris</i>
<i>Ut ſlos vernans, deſluit Vir tanti valo</i>		
<i>Croatorum Clypeus fortis & ipſe er</i>	}	<i>at</i>
<i>Inter omnes fortior volens ſive que</i>		
<i>Ejus mortem impiam cerno pro peccat</i>	}	<i>is</i>
<i>Sclavoniae gentium eveniſſe grat</i>		
<i>Flete Sclavi nobilem nepotem Bano</i>	}	<i>rum</i>
<i>Largam veſtram copiam pacis & bono</i>		
<i>Sic preces altiſſimo date Creato</i>	}	<i>ri.</i>
<i>Quod ipſe miſericors parcat peccato</i>		

Haecenus Epitaphium Mladini pro barbarorum temporum Stylo quanta maxima diligentia fieri potuit, ex marmore jam tranſeuntium pedibus attrito, ex Joanne Tomco in vita Beati Auguſtini excerptum. Sane verſus illi: ejus mortem impiam &c. monere videntur, Mladinum hanc barbarae crudelitatis ſeveritatem Sclavicae gentis Procerum egiffe impulſu, ut proinde pro eorum peccatis gratis impiam mortem, id eſt ingloriam ac ſine pietate, officio utpote for-

tunisque privatus, ac captivitate mulctatus, fuisse dicatur, illicque, quorum instinctu egerat, mortem ac facinora ejus deslere admoneantur. Mortuus traditur octavo die, sed incerti Mensis, Calendis vero Maji anno 1340 traditus sepulturæ. Post Mladinum Sigismundus Ferrarius, Demetrium Banum ex familia Chakiana, sancti Mauritii Ordinis Prædicatorum patrem, fuisse scribit, verum neque annum, neque sub quo Rege, aut cujus Regni Banus fuisset, quidpiam apponit; solum id se ex archivio Banfiano desumpsisse affirmat; quod proinde cujus sit fidei, liberam cuivis relinquo sententiam. Ego sane adduci ad fidem habendam haud possum, cum nunquam Chakiani, utpote Transylvani, hisce in regnis possederint bona, lege porro veteri cautum esset, neminem bonis ibidem carentem, hac officii dignitate perfungi posse, ob quam etiam causam Franciscum Balassam in Crisensi conventu a simili dignitate repudiatum narrabimus.

Inaugurabatur in Regem anno millesimo trecentesimo quadragesimo secundo post obitum Caroli Ludovicus, iis favoribus, ac tam propitio populorum, ac ordinum omnium consensu, quo nemo alius præcedentium regum; ex hujus enim generosa indole, ac studiosissima patris & avi educatione, faustissima quæque, ut eventus postea firmavit, vulgus ariolabatur; nihil siquidem antiquius a suscepto jam regimine habere, videbatur, quam comem & affabilem omnibus se se præbere, populum suum crebris concionibus ad bene sperandum animare, & militari exercitatione armorum bene peritum reddere. Hic sane Rex adeo regna hæc nostra curæ sibi susceperat, ut nullus priorum Hungarorum, tam sollicitam ac vigilantem, & in coercendis factionis ac rebellibus & in repellendis extraneis inimicis, industriam adhibuerit. Ubi enim primum elapso ab inauguratione biennio, id est anno millesimo trecentesimo quadragesimo quarto, in Croatia Dalmatiaque, a plerisque regulis cum ingenti nobilium manu, quorum Principes Venetorum factionibus sollicitatos rumor erat Gregorium Cyriaki & Joannem Nilipcium fuisse (eorundem Regnorum Banos Mladini motos exemplo facile suspicari possumus) novos excitari motus intellexit: e vestigio Stephanum Bosnæ Regem, qui quidem ea tempestate in Illyricum & Macedoniam usque regnum propagarat & Stephanum ejusdem regni Banum socerum suum, cujus filiam Elisabetham liberali forma foeminam connubio sibi junxerat, ad id bellum evocavit. Illi siquidem quum oppida multa & castella in Croatia, magnamque Sclavoniæ partem occupassent, quanto res cunctatius agebatur, tanto major periculorum fiebat accessio. Itaque adductis auxiliaribus Bosnensium copiis, numero & robore præstantibus, ad Savum amnem cum iisdem Ludovicus castra junxit.

Ludovicus Rex.

Croatiam ingressi ad oppidum Bihicium pervenere, ubi cum aliquamdiu metatis castris stativa habuissent, ita rebellium animos igne & ferro consternarunt, ut omnes ad veniam implorandam venire cogerentur. Atque imprimis duo Reguli defectionis auctores, quos haud paucus nobilium numerus sequebatur, impetrata venia & accepta pace omnes in Ludovici manus jurarunt, se legitima tributa quotannis pensuros, imperata facturos, & fidem suo Regi perpetuo servaturos. Hæc ubi gesta sunt, pacatis Regnis hi a Rege dimissi, & soluta castra. Non multo post Ludovico nunciatur, Gregorium in Croatia nova rursum moliri, defecisse a data fide, & præstitum contempsisse jusjurandum. Indoluit Reguli perfidiam Ludovicus, & quantum pro tempore fieri potuit, exercitum instauravit, & Andream Magistrum Equitum Transylvaniæ Waivodam cum duabus legionibus in Croatiam properare jussit. Quo ubi perventum, cruento utrinque commisso prælio, Gregorius tandem victus, oppida, quæ defecerant, recepta & provincia pacata, Gregorioque obsequium perpetuum promittente, factionibus impositus finis. Consopitis intestinis hisce seditionibus, ad recuperandum a Venetis Dalmatiæ regnum, quod sat longo tempore occupatum tenebant, animum viresque omnes intendit Ludovicus. Jadrenses siquidem præcipue per feciales ad illum missos, ultro polliciti essent, si in Dalmatiam cum exercitu veniret, se non modo antiquum obsequium præstituros, verum etiam urbem, portum & agrum, fortunas denique omnes ultro dedituros. Studiosissimam Jadrensum fidem Ludovicus haud quaquam aspernandam ratus, universas vires in eorum tutela statuit experiri; ingentem proinde comparat exercitum, quando cum validissimo sibi hoste rem fore intelligebat: sed nec Veneti minori apparatu terra marique instructi advenere, atque statim pro mœnibus Jadræ in continenti militari opera munitionem extruunt, pro qua sæpius acerrime a Ludovico, quamvis irritò conatu, dimicatum; unde tandem Ludovicus re infecta in Pannoniam, ad commodius rem tempus dilaturus est reversus.

Verum ne otii quidquam Ludovico a fortuna concessum videretur, in Apulia illi exortum fuerat bellum, quo demum feliciter confecto, ac Siciliae regno in manus Pontificias resignato, compositisque Italiæ rebus, in ingratum redactus otium de occupatis Illyrii provinciis, & in primis de usurpata a Venetis ora maritima, sollicitè cogitare coepit. Gravate ferebat in Italicæ gentis populos instaurare bellum, ne imperandi potius amore, quam recuperandi spe id indicare videretur: literas proinde primum, ac tum deinde feciales ex more gentium ad eosdem, qui Dalmatiæ urbium, quas illi dudum occupatas tenebant, repetundarum gratia proficiscerentur, expedit. Nec tolerare facile poterat, nobilissimum maris Adriatici tractum, tot populi

puli Romani Coloniis insignem, ab Attila primo in ditionem assertum, qui ante Venetorum urbem, latissime in orbe imperarat, ab illis esse occupatum, qui Hunnici belli fuere reliquiae. Res diu literis & legatis agitata, sæpe per oratores repetita Dalmatia, literarum tandem & oratorum opera ludificata omnis. Nec minus quidem illud graviter patiebatur, quod primo verba sibi dari, deinde propria impudenter abnegari sentiebat, armis dirimendam litem esse ratus, ne quid inconsultis proceribus ageret, Senatum indixit. Ubi ad Patres de occupata Dalmatia, ac de Sociis in potestatem assertis retulit, haud pauca consecutus de suscipiendo in Venetos bello, magno omnium assensu fit Senatusconsultum, deinde delectus habetur longe quam antea major. Annales Veneti centum, Hungarici quadraginta hominum millia in castris Ludovici referunt numerata. Totus itaque Adriatici Maris tractus Regis inundavit milite, ac cum cæteris, qui officere potuissent, clam inita societate, uno tempore Jadram, Sibinicum, Spalatum, Traguriumque obsedit; descendens deinde in Tervisinum agrum, plerique Principes ac Nobiles Regi adhæserunt. Atque ita demum ob ingentem belli molem e Dalmatia copias revocare Veneti cogeantur, ne dum foris rem impensius curarent, domi gravissime laborarent: unde destituta Provincia, obsessæ a Ludovico urbes, ac aliæ certatim in ejusdem cessere potestatem. Hac adducti necessitate, denuo ad Ludovicum Legatos mittunt, ut quibuscumque tandem conditionibus & pactis, ab eodem pacem obtineant; atque hæc demum mutuo statuere consensu: ut Venetus Dalmatia tota excedat, neque Regni illius titulos usurpet impofterum; nullam præterea se in eos quæstionem habiturum animadversurumve promittat, qui in Tervisino bello favissent Regi, quin & perpetua immunitate donentur; e contrario Ludovicus quidquid in Istria, Tervisino, & Cenelesi agro Venetis ademisset, his ultro restitueret. Polliceretur insuper Rex, se neminem Dalmatici nominis pyraticam exercere passurum, imo daturum operam, ut omnia in Dalmatia Venetis haud aliter tuta forent, quam antea fuissent. Atque ita invitis licet Venetis foedus percussum ac Dalmatia recuperata.

Dalmatia
a Ludovi-
co recu-
perata.

Cæterum, cum Ludovicus quadraginta regnaverit annis, & mensibus fere duobus, plures durante ejus imperio fuere Bani; & Thurocius quidem cum Bonfinio meminerunt Petri cujusdam, Viri impigri atque strenui, quem primo ad gubernandum atque a Lithuanis protegendum Rasciæ Regnum, cum Emerico Bebeck, cujus etiam supra meminimus, emerito jam prorsus ac omnino veterano milite Bano transmiserat. Hic idem Petrus, summa nominis sui, ac militaris virtutis commendatione, Civitatem Bonnoniensem adversus Mediolanen-

Petrus in-
signis Ba-
nus Dalm-
& Croatiae.

Matthæus
Marotta
Sclavo-
niæ Banus.

ses Optimates, Barnabonem, & Galeacium precibus Pontificis Urbani Quinti a Ludovico expetitus defendit, ac in manus Ægidii Cardinalis Legati Apostolici resignavit; demum moto Venetorum instigationibus inter Carolum Imperatorem & Regem Ludovicum bello, Ladislaus Apuliæ Dux & Petrus Banus, cum expeditissimo equitatu, in Moraviam mittuntur, qui provinciam ingressi vicos & castella quædam improbe munita populantur & incendunt, pecora abigunt, multosque abducunt captivos, onusti denique præda, ac laudis præmio meritissimi domum revertuntur. Cujusnam vero Regni Petrus fuerit Banus, reperire certo non licuit, quod idem de Matthæo Marotta, qui ad annum millesimum trecentesium quinquagesimum in literis vetustioribus fuisse legitur, dicendum. Hunc tamen Slavoniæ præfuisse, suspicari possumus ex eo, quod cum Nicolao Zagrabienfi Antistite & Ludovici Vice-Cancellario illi interfuerit prælio, quo Stratimirum Bulgariæ Principem, Imperatorem sese ejusdem Regni nominantem, captivum in Episcopi Castellum Gomnek dictum, situm ad tertium a Chasma lapidem, ducendum ac custodiendum eisdem Ludovicus commiserit; qui tamen cum fidem se perpetuam ac obsequium Ludovico præstiturum pollicitus fuisset, magnifice donatus, reddito Regno dimissus est. Similiter Petrum Croatiæ & Dalmatiæ Banum dixerim, cui deinde Dominicus de Machovu, ad annum millesimum trecentesium quinquagesimum primum, illi demum Joannes Horvaty, omnium infaustissimus Banorum successerit. Anno insequenti millesimo, trecentesimo, quinquagesimo primo, in Valachia Oppidum Severinum, a Severo olim Imperatore ædificatum, ac vetustate collapsum, instauravit Ludovicus, totique Oppido adjacenti tractui, Nicolaum Banum dictum Severiensem, summa cum potestate præfecit, quemadmodum & in Regno Rasciæ Dominicum Ostffy Banum Machoviensem, cum Zemere Vice-Bano, qui partes eas in Jura Hungarici Regni concedere juberent. Unde in his Transalpinis partibus Tractum quendam Machoviensem appellatum reperiri putem, cum sæpius tam in Privilegialibus literarum Instrumentis, quam in aliis Historicis hujus nominis Banus fuisse legatur, ut jam de Dominico diximus, & in hunc annum millesimum trecentesium quinquagesimum primum Stephanus de Macho in quodam Privilegio reperitur, post hunc vero Nicolaus de Gara, ejus, quam Slavoniam dicimus, partis indigena (Posegam enim versus, Arx & mons Garavicia dictus habetur) & quoniam dubium quibusdam videtur, Illyricæne an Hungariæ Garay sit nationis, brevi Istvanffy testimonio hunc evellimus scrupulum, qui folio 144. hæc habet. Adhæferant ei Joannes Banffy, Petrus Marcius Posegæ Comes, natione quidem Hungarus, sed qui ducta Laurentii

Garay filia, sedem & domicilium in Illyrico haberet, &c. Hæc Istu-
 anffy. Vir miræ virtutis, ac singularis in arte militari disciplinæ,
 apud Bonfium & Thurocium invenitur, qui non solum hoc Bana-
 tus honore, sed postea quoque meritis id suis exposcentibus Palatina-
 tus dignitate a Ludovico honorifice donatus fuerat. Porro alii etiam
 inde oriundi, tametsi alterius fuissent Regni Bani, inde tamen cogno-
 mina usurpavere, unde originem ducerent; etenim in annum millesi-
 mum trecentessimum octogesimum primum legitur totius Sclavoniæ Ba-
 nus Joannes de Macho, & Stephanus de Lindua dictus Banffy, quo-
 rum posterior, ut & hoc breviter attingam, Haholt cognominabatur,
 qui Patrem Jacobum Sclavoniæ similiter Banum habuit, totum enim
 Veruciæ Comitatum in Sclavonia possidebat; unde Stephanus filius
 Hungarica Appellatione Banffy, quasi Bani filius dictus fuerat, quam
 quidem nominis originem ex vetustissimæ hujus Familiæ privilegio, Il-
 lustrissimi atque integerrimi Patroni Palatini Drascovicii opera, anno-
 tavimus. Sed anno sexagesimo nono supra tredecies Centum mori-
 tur Vrossius Nemanja Rasciæ sive Serviæ Rex, cujus filiam in uxorem
 duxerat Tuartcus, id est, Valerius Jablanovich Regni Bosnæ Banus,
 qui hujusce Conjugii titulo, post Wkassinni fatum, Regium nomen
 ad septem alios reges succedentes sibi progressu temporis transmisit.
 Atque hi quidem in arduis quibusve bellorum negotiorumque diffi-
 cultatibus fidelem semper Ludovico navavere operam, horum labo-
 re, industria, ac dexteritate sibi suisque laudis ac gloriæ famam inter
 christianos Principes summam comparaverat: & quod ad rem no-
 stram pertinet, his egregie ubique depugnantibus, Dalmatiam suæ
 fecit esse potestatis, Bosnæ, Rasciæ, Bulgariæ regna; Valachiæ Li-
 thuaniciæque Provincias, horum gubernio ac fidelitate, in suo obsequio
 ac fide retinuit. Denique cum has omnes superasset, Venetorum
 præcipue fastum, recuperata Dalmatia, attenuatum fuisse Ludovici ar-
 te, & in hoc regnum affectu nemo dubitat, qui, ut occupatam e Ve-
 netorum faucibus Dalmatiam assereret, & suas & sociorum vires ex-
 periri voluit, ne a magnis cœptis magnanimus Princeps, cui parem
 olim nunquam fortitum est Illyrium, turpiter desinere videretur. Nec
 immerito hæc egit Ludovicus; horum enim Regnorum pernicie ac san-
 guine contempto, facile se vincendum sentiebat, neque dubitabat, fe-
 lici eorum progressu victori sibi Europam patere, & quia terminos
 gloriæ suæ, non locorum spatiis aut Imperii dilatatione, quam ade-
 ptus fuerat, sed nominis sui immortalitate quam affectabat, metieba-
 tur, in animarum quoque lucrum, ut Christianum decebat Regem, cu-
 ram ac cogitationem sollicitam impendit: ut proinde in Bosna, Pere-
 grini Episcopi Bosnensis viri sanctissimi opera usus, Patarinos perni-
 cio.

Nicolaus
 de Gar
 Banus &
 Palatinus
 postea, ex
 Sclavo-
 nia oriun-
 dus.

Primæ-
 vum Banf-
 fianorum
 cognomen.

Amor in
 hæc Regna
 Ludovici
 Regis.

Joannes
de Hor-
vath Dal-
mat. Croa-
tia & Sla-
voniae Ba-
nus infelix

ciosissimis implicitos erroribus ad fidem adduxerit. In Sclavonia quoque nostra, cum multos depravatis opinionibus imbutos intellexisset, quibus Sacerdotes ex Divi quondam Hieronymi institutione Sacra ministrabant, ad veram sapientiam reduxerit. His igitur absolutis Nicolao, de Gara in apicem honoris Palatinatus sublimato, Joanni de Horvath Banatus Dalmatiae, Croatiae, & Sclavoniae dignitate insignito, Stephano de Laczk Transylvaniae Vaivodatu collato, Paulodemum Italo praelatura Zagrabiensi remunerato, aliisque Regni officiis eo temporis vacantibus distributis, annos sex supra quinquaginta explens, anno salutis 1382. matura quidem aetate, sed multis magis exantlatis laboribus, magnificisque cumulatis triumphis, in coelos perpetuum triumphaturus abiit.

Carolus &
Maria Re-
ges.

Sublato ad superos Ludovico, proponitur in scenam, Carolus cognomento Parvus, alias Secundus: mundi fabula, fortunae ludus ac ludibrium, ambitionis pila, clarissimumque humanae inconstantiae speculum; cui quantum antea instabilis Dea se benignam atque placidam in adipiscendis honoribus ac regnis exhibuerat, tantum in crudelissima ac funesta ipsius nece rebellem ac severam praestitit; pulcherri-
mo nobis scilicet documento, ut cum ad summa quaeque magno omnium hominum applausu extollimur, magis nobis verendum esse, quam gratulandum advertamus. A morte Ludovici, quem omnis fexus, ordinesque omnes, indicto triennali in universo Regno luctu deplorabant, filia ipsius Maria, ob insignia Patris merita, omnium consensu atque suffragio Regnicolarum Rex designatur, & sacro diademate coronata, Regimen suscipit; verum cito plerosque Optimatum tedium & fatietas foeminei coepit imperii, ac praesertim Paulum Episcopum Zagrabiensem, Joannem Banum, Stephanum Transylvaniae Vaivodam, & Andream fratrem ejus, ac Stephanum Simontorniam, unde haud fane felicibus auspiciis Neapoli Carolum Parvum accersendum, Zagrabiensemque Praesulem ad eum ablegandum decernunt; quam ille quidem legationem sub specie singularis devotionis, votique exsolvendi causa Romam se proficisci simulando, prompte suscepit simul & ex arbitrio Procerum peregit. Carolus enim dominandi libidine succensus, nec contentus sui regni quiete & tranquillitate, oblatum regimen civilibus laborans dissidiis, amplexus est. Conscensus igitur cum Paulo Antistite Oratore navibus, moesta licet Coniuge adversa ominante fata, velis inflatis aquis se concredidit, & optatis ventis spirantibus, ubique fortuna obsecundante, alta maria sulcat, donec ad Segnien-
sem applicuit Littus. Huic Segnia urbs maritima, Arx rupe celsa prominet, Dalmatiae quibusdam, aliis vero Croatiae Metropolis. Qui vero in Dalmatia statuunt, Croatiae Metropolim

lim Bihicium esse volunt. Inde asperitate montium minime tardatus, ad Zagrabiensem Civitatem Sclavoniæ primariam venit, ubi eum ejusdem urbis Episcopus ac Orator in multarum affluentia rerum grata hospitalitate fovit, donec novi Regis adventus fama latius divulgaretur; tandem egressus inde, comitantibus & applaudentibus Regni Proceribus, foemineumque Sceptrum detestantibus Budam pervenit, ibidemque coronatur. Sed penes Carolum diuturna non stetit potestas, quod nimirum ambitu, prava calliditate, & simulatione potius, quam vero patrocínio eandem adversus Mariam affectarat. Etenim Palatini Garæ astu, manu vero Blasii Forgach, cui Arx Ghymes, ob patrandum facinus promissa, dataque postea fuerat, consentientibus in scelus Reginis, infelix Carolus capite saucius, vitam, famam, regnumque reliquit Hungaris. Palatinus rei successu admodum confirmatus, cum militibus ad id præparatis Regiam occupat, Arci, foribusque præsidium imponit: tum vero illucescente die altero, permixta militi extera pagana multitudo, ad rapinas conversa, nec ætati, nec sexui pareit: ex amicis Caroli quicunque occurrunt, passim obtruncantur, cædibus per vicos & compita grassatur; & multo crudelius omnino sæviisset, nisi Joannes Banus, unus ex omnibus Caroli partibus adhærentibus, in tanto furore intercessisset; hic enim cum valida manu Portam, quam vocant Sabbathi, non sine crudelissimo certamine occupavit tumultumque consopivit.

Quænam vero post Caroli cædem, quam anno salutis 1285. factam ferunt, acciderint, quam gravia, quam magnorum virorum necesse, & suppliciis funesta, disertis Bonfinii verbis potius, quam propriis proponere libet. „ Post Caroli cædem, inquit, Regina cum Nicolao „ Palatino, Blasioque parricida sine prætoriana cohorte Sirmium, Sa- „ vi accolas Mysiosque lustrant, nihil interfecto Carolo ultra verentes, „ omnia sibi tuta putant, nulliusque insidias suspicantur. Cum Divi „ Jacobi festo Diacum versus iter facerent, ecce in medio campo „ Joannes Croatiae Præfectus, qui Caroli Regis partes potissimum „ olim sectabatur, audito Reginarum & Parricidarum adventu, coacta „ tumultuaria multitudine, cum multis Equitibus eas adoritur, ut ini- „ quam Caroli mortem, veluti fas esse putabat, data occasione ulci- „ fceretur. Cum Aulici Palatinique homines se hostibus impares „ esse noscerent, in primo congressu dedere terga, ne vano conatu „ omnes juxta caderent. Blasius Forgach ingenita fretus audacia, „ primosque impetus excipiens equo deturbatur, captus in Regina- „ rum conspectu, quæ curru vehebantur, confestim obtruncatur. Pa- „ latinus desperata salute forti animo mori statuit. Quare telis un- „ dique petitus tot adverso corpore sagittas ferebat, ut sine earum

Sigismundus
Rex.

„ fragore brachia circummovere non posset: subiere tandem plerique currum, subreptumque pedibus Palatinum humi subvertunt, & ante Reginarum conspectum obtruncant. „ Pergit deinde Bonfinius preces & lamenta Reginarum ad Joannem facta, Elisabethæ Matris oclusis faucibus in proximum flumen Boslutam seu Bacuntium dictum submersionem, Mariæ vero in Croatiam abductionem, ac in arcem Crupam sub custodia inclusionem enarrare; quam tamen audito Sigismundi e Bohemia in Hungariam adventu, supplicante sibi prius Maria, & ad sacrosancta Divorum Lypšana juramento fide sancta, se universarum injuriarum oblituram, patrisque loco semper Joannem habituram; tandem restitutis universis rebus ejus, insigni apparatu comitatuque Budam remittit. Coronato in Regem Sigismundo, & in Budensem reverso Regiam, per multos dies de pacando Regno & componendis Optimatum litibus agitatum est. Maria vero, cui nihil materna vindicta videbatur antiquius, dies ac noctes ad id Sigismundum irritat, inauditas injurias, & illata probra oculis objicit, mortemque Joannis, in se ac matrem Tyranni, instantissime postulat. Vincitur tandem Regina precibus Sigismundus, ac Legiones duas cum equitibus expeditissimis comparat, in Bulgariam adversus Turcam se bellum moturum simulans. Interea Amicorum litteris admonetur, Joannem Croatiae Praefectum Posegam, quod regale foret oppidum, clam tutandi sui gratia occupasse, loco quidem & arte munitissimum. Ibi igitur admotis machinis die noctuque acerime oppugnatus, ne ad extrema redigeretur, clam Arci se subtrahit, ac ea parte, ubi Amicos forte suos se praestolari senserat, coeca nocte sese subripit. Mox trajecto Savo, Dobor Regni Bosnae Oppidum, ubi Zagrabiensem Antistitem cum plerisque aliis esse noverat, subivit. Horum arte plerique Dalmatarum, Bosnensium, Sclavorum & Croatarum, a Sigismundi fide defecerant. Quo intellecto Sigismundus Savum trajicere ac Dobor Oppidum circumvenire est coactus. Celerem & audacem Regis obsidionem hi admodum formidarunt, imo usque adeo sunt absterriti, ut Joannes ne in angustiis iterum se occluderet, ante acerrimam se cum nonnullis obsidionem inde proriperet, ratus eadem se fugæ fortuna potiturum; verum multo aliter, atque speraverat, res accidit. In Regis siquidem insidias concidit, captivusque in Sigismundi conspectum adducitur, quem diligenti custodia is asservari jubet. Interim Dobor expugnat, & Episcopum capit, Bosnam post hæc, Croatiam deinde, Dalmatiamque omnem in ditionem suam recipit. Pacatis regionibus in quinque Ecclesiarum urbem Rex cum universo exercitu se recipit, captivosque omnes adduxit. Ibi pro dira Mariæ libidine de Joanne supplicium sumptum est; revinctis enim ad palum manibus

Mors
Joannis
Bani.

per

per Urbes, Vicos, & Compita curru circumvectus, candentibusque frustillatim forcipibus passim discerptus, postremo ad genitorios usque gradus tractus quadripartitoque dissectus est, cujus frustra corporis singulis portis, ad deterrendam aliorum audaciam, imposita. Cæteri capite mulctati. Zagrabienſis Episcopus hujusce novitatis auctor ad sacrosanctam dignitatem cum Capitalis esse non posset, Episcopatu publicatis bonis abdicatus est. Atque hic fuit tragicus ille infaustissimi Bañorum omnium Horvati vitæ terminus: cujus immanes poenas, ac crudele supplicium unius foeminae, vindictæ avidæ, voto patratum, ac instar alterius Herodiadis Joannis caput persequentis, violato insuper, quod ad sacrosancta Divorum Lypsana præstiterat juramento; illud inquam, summæ impietatis vindictæ genus dum attentius considero, non nisi in indignationem surgit animus. Quid enim unquam Joannes commisit, quo se vir tantus, tam barbaræ crudelitatis reum constituisſet? novitatis, inquit, Auctor cum Episcopo & Regiæ Primipilus factionis fuit: sed nunquid Palatinus Gara impiæ factionis auctor non extitit, dum per summum scelus perfida fidei simulatione Caroli Regis vitæ, ac dignitati Regiæ struxit insidias? an non paulo supra Cyriachium & Niliptium iteratis vicibus in Croatia, Stratimirum Principem in Bulgaria, Ludovico perduellionis fuisse reos retulimus? quod si Joannes Mariam Reginam captivitate dehonestavit, at quæ non infamia, dum hic ipse Sigismundus Mariæ Dominus Garenſium Palatini filiorum infames subire est coactus carceres? an non exoculatos Hungariæ Reges legimus? Sed quid plura, plena Hungarorum Historia est rebellibus, ut ausim dicere, nullum fere fuisse Regem, qui in se refragatores non habuisset, quando vero de his omnibus tam immane sumptum est supplicium? quid quod isti nulla oblata causa justa, sola aut levitate animi, aut libidine dominandi stimulante privata studia sint consecrati, ac talia patrare ausi: quam vero æquissimas Joannes noster, alium quærendi Regem, foemineumque detestandi sceptrum rationes habuerit, in comperto est. Nam cum viderent plerique Optimatum, Elisabetham Matrem Palatinum potissimum in consilium admittere, nimium ei credere, ex ejus sententia cuncta gerere, nihil denique inconsulto illo conari; quis hæc vir probus ac fidei constans, æquo animo pateretur? cum Palatinum auctoritatis multum apud Reginam adeptum intelligerent, unde consulere deinde cœpit, ne suos Proceres nimis extollat, nimiumve donet, quandoquidem jam potentes effecti, imperata non facerent, detrectarent fidem ac obsequia; præpotentibus quibusdam attenuandas esse vires, auferendos quoque Magistratus quicunque formidolosi essent: unde multos sibi e proceribus Regina habere suspectos occœpit, in pleros-

Defensio
Joannis
Bani.

que immerentes odium & suspicionem concipit, quemvis denique e gratia sua Garæ nutu promoveri, aut submoveri patiebatur: cum hæc, inquam aliaque plurima quæcunque cuperet, pro libidine sua fieri intelligerent, nullus sane probus tam tranquillæ mentis, ac constantis sibi animi esse poterat, ut ad molienda nova non moveretur. Sed regio, inquit rursus alius, sacrilegas temeravit manus sanguine. Ita quidem, sed ubi interfectus ab Ungaris Rex Petrus? ubi Palatini Garæ perfidia Carolus interemptus? hoc nimirum facto præclate famosum illud suum stabilivit dictum: Coronatum sacro Diademate Regem, vel si bellua foret, nunquam sine magno lædi posse scelere. Ubi Gertrudis Regina Andreæ conjux, a Benko Bano neci data? quis horum unquam non capitali dico plexus sententia, aut supplicio, sed vel publicatis bonis condemnatus? neque sane Gara nefandi sceleris debitas exsolvisset poenas, nisi ulciscente Joanne vitam jure posuisset. Et sane nec Maria diu iniquam tulit in Joannem vindictam, paucis enim elapsis annis, repentino sublata fato, infausto simul omine foris Sigismundo depugnante, e vivis decessit; & ipse postea Sigismundus, tam ignominiosæ consentiens neci, infami captivitatis sub custodia, lugubres traduxit dies, pallidasque amarissimis lacrymis inundans maxillas, poenas dedit. Quamquam nec Joannes adeo in Reginam ac Palatinum offensum ostendisset animum, nisi Tuartcus Bosnæ Rex eum sua fraudasset tutela, cui in Uszore tractu aliquot assignatis Dominiis, majora adhuc sponponderat, si tumultuantibus ita rebus Ungaricis, ejus ope Ungaria potireretur, ut Orbinus refert. Neque tamen hæc eo dicta velim, ut violentas Joannis in Regium sanguinem manus innocentes asseram; id solum dixisse animus fuit, eum, nullo Juris ordine indicto ac servato, imo contra fidem sacramento ad sacra Divorum Lypsana præstito sancitam, tam acerbis subire debuisse poenas, quas nemo aliorum æque reorum subiit, in viro generis ac dignitatis splendore conspicuo, plus crudelitatis quam justitiæ speciem præbuisse. Atque hæc pro Joanne dicta sunt.

Sigismundus, ne, ut quondam Xerxes Persarum Rex, post infelicem belli in Græcia gesti finem suæ improvisiōis poenas daret, sic ille ad Nicopolim anno millesimo trecentesimo nonagesimo sexto infeliciter pugnans, fugitivo similis altas Danubii ac Maris aquas navigans Constantinopolim, inde Rhodum, ad Regnorum denique Dalmatiæ, ac Croatiae oras appulit. Duo de viginti mensibus partibus in istis commoratus, tandem Joannis Archiepiscopi Strigoniensis, ac Stephani fratris de Kanyfa, tum vero præcipue Joannis de Marotta Sclavoniæ, Croatiae, ac Dalmatiæ Bani postea etiam Machoviensis, Joannis Horvathy successoris anno millesimo trecentesimo nonagesimo,

mo, quo supplicio affectus est. Sed rursus novercante fortuna, anno quarto post reductum Regem, jam gens fere universa, ex omni ordine, a Regia defecerat fide, & limis eum oculis omnes intuebantur: duorum & triginta equitum cædes, Nicopolitana clades in invidiam, Mariæ vero obitus, & inita post illius mortem intemperantia foeminarum præcipue, quibus præ licentia coelibatus se fecerat obnoxium, in contemptum adeo gravem hunc adduxerat, ut mox facto impetu, in ipsa Budensi Regia die sancto Vitali sacro, Regi manus injicerent, hostili more frementes caperent, distraherentque. Fatum fortasse Julii Cæsaris subivisset, nisi Marotta Banus cum paucis amicis intercessisset. In vincula demum, ac squalidum coniectus carcerem adhibitæque Procerum custodiæ cohors, filiisque Palatini Garæ custodiendus est assignatus tam diu, donec captivi Regis gemitus assiduos Gararum Fratrum Mater, Nicolai Palatini conjunx, diu tolerare non potuit, sed tandem filiis efficacissimis persuadet rationibus, quo, si salutis suæ impofterum quoque consultum velint, Regem e custodia missum faciant. In seriam hæc filii sumserant considerationem, ac variis deinde moti causis, accepta demum per matrem jure jurando a Sigismundo immunitate, de omni bonorum, fortunarum, honoris ac vitæ securitate, in Moraviam, inde in Bohemiam, Sigismundum e custodia dimittunt. Audita Regis eliberatione, Marotta Banus præcipuus e Regis amicis ulciscendi avidus, eam Ungariæ intulit vastitatem, ut Turocius asserat, suæ ætatis senectutem, ejus minime oblitam fuisse. Sigismundus ex Bohemia in Ungariam ope Hermannii Ciliæ Comitis ac totius Sclavoniæ Bani Soceri sui reversus, in omnes olim conjuratos simulatione usus, tandem consulto in Sclavonia, ubi amicos se habere sentiebat, minusque quosvis sibi resistentes formidare videbatur, universalem indicit Diætam. Comparuere quidem frequenti numero Stephanus Laczk Vaivoda, cum reliquis factionis sectatoribus: at ecce in mediis negotiorum consultationibus, signo dato, Stephani edicitur causa, ac e vestigio tum ob crimina Majestatis læsæ, tum quod primus Bajazethem Turcarum Imperatorem in Sclavoniam induxisset, gravesque ibidem, ac universum Sirmium per eundem depopulationes edidisset; a Nobilitate captus, a lictore vero est capite plexus. Cæterorum, alii gravi ære, exilio alii mulctati. Conquieverat Sigismundus ab his intestinis rebellantium motibus annos plures, donec & Imperiali Diademate, & Bohemico ornaretur sceptro: at ecce cum annus salutis 15. supra 1400. ageretur, in Regno Bosnæ Hernoia Spaletii Dux, multis Turcarum centuriis in societatem assertis, vana correptus temeritate, a fide Sigismundi deficit; solum enim a Paulo Chupor Bosnæ Bano in præsentia Sigismundi mugitu semel per jo-

cum salutatus, eo quod aspectu & moribus bovem referret, adeo hac irritatus est injuria, ut gravissima Bosnensibus intulerit detrimenta. Proceres, quibus Regnorum cura auctoritate Regia credita fuerat, Bosnensium novitate commoti Reipublicæ sociorumque saluti consulere coguntur.

Marotta
Banus in
Bosnam
mittitur.

Itaque contractis celerrime copiis, turmis Equitum Joannem Marottam Banum, Joannem Garam, & Paulum Chupor Regni Bosnæ Banum rite præficiunt, cohortium præfecturis Nobilibus assignatis. In Bosnensium Provinciam exercitum fat amplum deducunt, manusque cum hoste conferunt, & licet forti animo, utrique suis freti viribus, diu ancipiti dimicassent marte, tandem tamen a rebellibus statit victoria. Multi Ungariæ proceres in hoc occubere prælio, plerique etiam capti, Joannes Gara, & Joannes Marotta in captivitatem incidere; quippe qui dum turpiter cedere nolunt, nonnullis ex hoste cæsis, demum circumventi se se tandem dedidere. Gara post multos dies voto ad sacrosanctam Eucharistiam nuncupato, disruptis pedicis, e duro se se vindicavit carcere: Marottus, abnegata fugæ copia, multa se ab hoste pecunia redemit. Paulus vero Chupor, qui pari fortuna captus fuerat, immaniore nactus hostem, bovino tergo insutus in profluentem ab Hernoia, cum his verbis demersus est: qui sub humana specie bovina quondam voce utebaris, bovinam quoque nunc cum voce formam indue. Amisâ a nostris hac victoria majorem sane Bosnæ partem, Bajazetes deinceps in potestate retinuit. Nova hic oritur difficultas, cum ad annum 1384. sub Maria Stéphanus de Lindua totius Sclavoniæ, Stephanus vero Philpes de Machov, Themplinus de sancto Georgio, Dalmatiæ, & Croatiæ Bani in generali Hungarorum concilio inveniantur, quamvis Joannem Horvatthy a Ludovico constitutum fuisse, & tragicum ejus exitum ad annum 1390. accidisse certo constet. Similiter ad annum 1405. Sigismundi Imperatoris Decreto 3. Machoviensis duntaxat Banus Joannes Marotta, Dalmatiæ, Croatiæ & Sclavoniæ Banis, Paulo Bisseno, & Paulo de Peth existentibus ponatur; ab historicis vero idem Joannes Marotta ante & post annotatum annum hisce tribus Regnis præfuisse constituatur, quæ qua ratione stare possint, aliud occurrit nihil, quam vel historicos in annorum supputatione lapsos, vel hos duos medio tempore præfuisse, ac Marottam de novo eisdem successisse, quod alias etiam factum fuisse, posterioribus temporibus advertere licebit, vel eodem plures simul fuisse tempore. Sane crebrius hæ nobis, & passim occurrent difficultates, quarum aliam non reperio causam, quam historicorum negligentem annorum animadversionem; quod alias etiam observabimus. Quanquam Histo-

ricorum etiam consuetudinis sit, eorum præterire nomina, quorum tempore memorabile accidit nihil; quemadmodum ad annum 1435. Sigismundi Imperatoris Decreto sexto, invenire est Hermannum Ciliæ & Zagoriæ Comitem, Socerum Sigismundi totius Regni Sclavoniæ, de quo paulo supra, Joannem præterea & Stephanum Fran-gepanos Dalmatiæ & Croatiae Banos, quorum tamen posteriorum mentio apud Historicos nulla extat. Ad annum pari ratione supra citatum 1405. in Decreto Sigismundi tertio, memorantur filii duo Comites Frank, & Simon filii Konya Bani, quorum ille Curia Regiæ Judex, hic porro Janitorum Magister fuerat, cujus sane denominationis originem, nisi agnomen alicujus Bani fuisse credamus, non satis assequor, quamquam & hujus Konya Bani origo, nomen, annusque incerta atque ignota nobis veniunt. At Joannes Marotta vivis tandem excedens, in Ecclesia Nitriensi sepultus requiescit.

Hiscæ eisdem temporibus, Stephanus Lofoncicus Banus, ad componendas in Transalpinis partibus Walachorum Principum discordias, a Sigismundo missus legitur; verum cujus fuerit Regni Banus, non constat, cum Marottam vivum adhuc gravi ære redemptum a Bosnensibus retulerimus, ejus vero successorem ad annum 1418. Davidem Laczk de Zanto, ex vetustioribus privilegiis fuisse legamus. Qui, cum duos in Regimine annos non excessisset, ejus gestorum nullam Scriptores fecere memoriam. Porro hic Lofoncicus, cruento in Walachia commisso bello, dum hosti impar esset, post multam partis utriusque stragem, capitis sui damno, vitæ pariter, & bello ibidem finem dedit. Mortuo Sigismundo, Dalmatiæ pars magna, Venetorum largitionibus corrupta, ad eosdem deficit.

Stephanus Lofoncicus Banus.

Successit Davidi Bano in Præfecturam anno salutis 1420 Matthko, id est Matthias de Thalocz, Ragusinis ex Patriciis oriundus, quem Bonfinius Dalmatiæ solum, Thurocius vero Croatiae simul ac Sclavoniæ toti præfuisse narrat, potentem in Regno Virum, famaue clarissimum, uterque consentit. Hic Banus defuncto Alberto Sigismundi successore pro Wladislao Lithuaniae Duce, ut Ungaris imperet, cum Episcopo Croatiae Tininiensi, vel ut Callimachus vult Segniensi, in Poloniam unanimi Procerum consensu anno 1440. decernitur, qui e sententia confecto negotio, cum Episcopus apud Ducem velociorem urgens professionem, cum Ladislao Pallochio remansisset, ipse vero Banus cum Joanne Pereni, ac Emerico Marchalli Waivodæ filio, legationis Collegis Reginae ac Optimatibus felix nuncium adferre maturasset; Regina interea seu qui desperasset Marem parere, cum tantarum rerum in spem natum intueretur, crudele nimium & immane videbatur, si veluti propter novi conjugis charitatem, sacratissimorum

Matthko de Thalocz Dalmat. Croatiae & Sclavon. Banus anno 1420.

rum affectuum oblita, mater a debita Regni successione filium exclusisset; seu adducta persuasionibus quorundam, qui rei Polonae male affecti erant, praesertimque Ulrici Comitis Ciliae, qui tutorem se posthumi fore, ac summam rerum obtenturum credebatur, sententiam mutaverat. Atque ideo Legatos qui redire iussi pertinaciter mandata peregerant, in caeterorum Optimatum odium adducit, ac redeuntes ad se in vincula conjicit, moxque voluntatem suam immutatam divulgavit.

Uladislaus
Rex.

Eodem tempore fuere Bani, Nicolaus de Wylak & Ladislaus de Gara Machovienses, quorum posterior Praefectura quoque Vissegradensi ac Coronae custodia fungebatur. Verum cum studiosius Reginae partes sectaretur, ac simulato tantum ad umbratilem inaugurationem Uladislai obsequio comparuisset, ibidem detentus Vissegradum Polono Regi tradere cogitur, ac tandem ab officio asservandae coronae amovetur. Nicolaum Wylak hujus temporis Croatiae Banum Bonfinius ponit, sed Librarium vicio, illo in loco hunc irrepsisse credo errorem, cum ipse postea una cum Thurocio Machoviensem fuisse constanter affirmant, quibus & Callimachus suffragatur, qui Mathiam e custodia Elisabethae, Tonforis sui ope, eliberatum narrat, ac denuo regnorum suorum nomine, perpetuam se fidem Uladislao servaturum spondisse; sed & Franco Tholocz frater Mattheonis Wylakium antecessit, de quo brevi. Venit & a Rege Bosnae ad Uladislauum Legatio apparatu Virisque insignis; quae repetito gentis suae primordio, eundem cum Polonis auctorem generis ac communem linguam Bosnenses habere cum dixisset, & ob eam linguam, ac originum veluti cognationem Regem suum magnopere gaudere, quod coeptis Uladislai felicitatem adesse vulgaretur: foedus deinde & amicitiam sanctissime cultam servatamque inter Bosnae & Ungariae ad id temporum Reges, vel iniri vel renovari postulavit. Gratissimo ab Uladislao legatio accepta animo, auxiliaque adversus Turcam, ac societas oblata, pari referuntur affectu. Fuerat hic Rex Bosnae Stephanus Dabissa, frater Stephani Dabissae Bosnae Bani, de quo supra; vir religione fidei, ac animi magnitudine insignis, qui cum Regni sui partes saepius a Turca vellicari sensisset, neque ab ejus temporis Romano Pontifice, ac Venetis praesertim expetitas obtinuisset suppetias, dicere solitus fertur: adventurum adhuc tempus, quo Christiani Principes summo dolore torquerentur, quod suis olim constricti angustiis, Bosnensibus laborantibus, debitis auxiliis opportuno non adfuerint tempore, id quod sane praesentia nostra tempora, heu nimium quantum! sed cum Phrygibus sero deplorant.

Stephani
Regis Bos-
nae vatici-
nium.

Moritur interea circa hæc tempora Mathias Banus, hac officii dignitate tribus aut quatuor supra viginti functus annis, cui nec juxta votum suum licuit Uladislai partibus in prælio favere, quod contra Elizabetham committere fuerat coactus. Res prorsus mira, duo Machovienses Bani in diversas distracti factiones Nicolaus de Wylach, & Ladislaus de Gara uno simul concurrere prælio: Nicolaus cum Hunniade Joanne viro æterna memoria, sed nullis condignis laudibus celebrando, Demetrii olim Episcopi Zagrabienfis ad duodecim equos stipendiario, Uladislai partes, Gara Reginae tuebatur. At stetit ab Uladislao victoria præclaris illis Ducibus præeuntibus. Duos reliquit Matthæo Banus fratres Zóvvanum & Franconem, quem Thurocius quodam loco Perconem appellat: id est, Joannem & Franciscum. Hanc spectatæ virtutis, magnanimitatisque familiam, Sigismundus Imperator ob rem ubique bene gestam nimis extulit, omnibusque honoribus excoluit, unde cum Mathiæ trium contulisset Regnorum Præfecturam, Joannem Aurane Prioris officio & Capitaneatus Nandor Albenfis, quam a Georgio Despoto dono acceperat, decoravit. Franco deinde, fatis concedente Mathia fratre, in Banatus Dalmatiæ, Croatia & Sclavoniæ dignitatem sub Uladislao subrogatur. Sed de Joannis virtute hic aliquid dignum referre puto.

Eodem fere anno, quo Albertus e vivis decessit, Amurates æstuantem mutuis dissidiis Pannonia Rasciam occupavit, ac Georgio Despoto Principe ejecto, Hungariam sollicitare cœpit. Aggressus igitur Belgradum, Thaurunum olim dictum, quod Savus ac Danubius utrinque allabatur, arctissima cinxit obsidione. Præfuit Arci sat valido cum Præsidio Joannes sive Zovanus Talocz Ragufanus, quem Callimachus Florentinum existimavit, ea ingenii calliditate, ea animi invictique roboris magnitudine, qua se universæ antiquitati in generositate parem, nobis qui ab hac illius virtute longe absumus, superiorem, posteris etiam admirabilem reddidit. Amurates siquidem in severissima oppugnatione spatio septem mensium exacto, neque apertis irruptionibus, neque moeniorum conquassatione, neque amplissimorum munerum pollicitatione, neque demum clam adactis cuniculis, aut Urbem, aut Joannis virtutem expugnare potuit. Unde cum dedecore summo, nec minori suorum detrimento (cum Callimachus septemdecim millia, Bonfinius vero viginti quinque ibidem diversa fortuna interiisse ferat) pedem inde referre sit coactus. Joannes vero ob Albam strenue defensam perpetuam sibi, domuique suæ laudem comparavit. Successit in officium Joanni, qui illud ob confectam annis ac laboribus ætatem in manus Regias resignaverat; successit, inquam, Joanni Joannes alter Corvinus dictus Huniad; decebat nimirum viro

Corvinus
Joannes
Huniadi
Banus

Szeverien
fis & Vai-
voda
Transyl-
vaniae.

Franco de
Thalocz
Dalmatiæ
& Croatiae
& Sclavon.
Banus an.
1442.

tam eximio, virum quoque paris virtutis, felicitatis majoris sufficere; qui non tantum arcis hujus Præfectura, verum & Banatu Szeverienfi sub idem tempus, ac Transylvaniæ simul Vaivodatu est honestatus. Fratri vero Mathiæ, qui duobus & viginti annis Banatus officium administraverat, Franco de Thalocz, ut paulo ante retulimus, in trium Præfecturam Regnorum anno 1442. successus est. Hujus sub regimine Uladislao Regi cæterum fidelissimi, utpote cujus opera præcipuis in præliis usum fuisse postea constabit, cum prædicta extiterint Regna, nescio quomodo Callimachus referat, instigante Ladislao Gara Bano Machoviensi, universam Dalmatiam, ac Croatiam ab Uladislai defecisse fide, adeo, ut paucis diebus summo populorum consensu prope justum exercitum in armis habuerit Ladislaus: adversus quos deinde misisset Corvinum, ut si forte intra ferri discrimen cum suis Ladislaus ab instituto se retrahi pateretur, aut si parum persuadendo proficeret, vires adhiberet. „ Quum vero spreta pacis oblatione Ladislaus armis, non linguis, decertandum respondisset, infelici omine congressus, suis plerisque autoritate ac opibus præclaris in captivitatem redactis, saluti suæ fuga consuluit. Corvinus vero a re bene gesta retro qua venerat, ad Uladislauum cum captivis ac præda rediit. Ille captivos haud sane duriter increpitos, fideique ac jurisjurandi admonitos, præterea cognationis, quæ propter communia vetustæ originis primordia inter Polonos, Croatiaeque, ac Dalmatiæ cultores esset, quasi contra sanguinem suum arma sumpsissent, in custodiam tradi jussit. Sed post paucos dies captivi omnes liberaliter dimissi, plerique etiam viatico, aliisque rebus necessariis adjuti, qui grato animo fidelem subinde operam Regi, multis gerendis rebus præstitere. „ Atque hæc Callimachus. Sed mirum sane, quod nec Thurocius, nec Bonfinius, nec Orbinus, ullam defectionis hujus attingant mentionem, cum præcipuas cæterum Corvini victorias haud quaquam prætermiserint, Bonfiniusque admodum Callimachum de rebus ab Uladislao gestis, paucis exceptis, secutus fuerit; unde labe quadam suspicionis Callimachus carere non videtur, aut reliqui incurri prorsus, rem tam memoria dignam negligentes fuere scriptores.

Cæterum tametsi Uladislao tribus imperii sui annis feliciter omnia prospereque, ductu Corvini, adversus Turcam successerint, ultimus tamen, quo ruptis cum Amurate induciis ad Varnam Bulgariæ Oppidum infelicissime pugnavit, funestissimus prorsus ac fatalis sibi, totiusque Nobilitatis Ungariæ flori accidit. Icto enim ad decennium induciarum foedere insciis, cum quibus mutua auxilia pactus fuerat, Principibus Christianis, instigantibusque Juliano Cardinale, ac Georgio Despoto, quod promissis hostis non steterisset, ad inferendum Turcis bellum

lum, tandem Uladislaus, tam frequentibus ac sollicitis acquievit postulationibus. Motis igitur Szegedino copiis ad Varnam ventum est, ibi prima luce diei sequentis Corvinus, accitis ad se Juliano, Despoto ac Francone, Regem de futuro belli certamine consulturi accedunt: cumque Juliano ac Franconi muniri Castra intra currus, dispositis circum machinis, ne hostis insultandi opportunitatem haberet, placuisset; id vero Corvinus cum Despoto minime probaret, quod obsidioni ibi, quam tolerare diu nequaquam possent, periculum videretur; tandem agglomerante hoste passum sine mora Corvino acies instruendi potestas facta: Franco dextrò Præfectus cornu cum Agriensi Episcopo Simone fuerat, Despotum cum Juliano sub se habens. Præmiserat Amurates expeditissimorum Equitum millia circiter sex qui vires magis hostium inspicerent, quam tentarent. Ostendere itaque se illi primum ad dextram in collibus, unde totum exercitum ordinemque facile æstimare possent. Cæterum seu pugnae avidi, seu Christianorum paucitate contempta ex intervallo sagittis hostem irritabant. Sed cum Franco Agriensisque suos continerent, ne fracto per acclivum primo impetu languidi ad hostem in collem pervenirent: Turci timorem id rati paulatim descendere in æqua, inque ipsos ordines impressionem facere cœperunt. Tum Franco id vero minime ferendum præfatus hostes scilicet, qui paucis ante diebus suppliciter pacem petendo ad decertandum ferro nullum esse in se momentum confessi forent, quique superiori anno toties ex acie fugissent, & scopulorum inviis latebris, veluti precariam vitam deberent ultro victoribus insultare: signum dedit suis identidem jactans, ut virtutis felicitatisque suæ memores in aciem prodirent. Non sustinuit irruentes Turcus, retroque per acclivum collem versus celeritate equorum se vulneribus eripiebat. Supervenit interim reliqua Equitatus multitudo, cujus pars in desinentem jam vallem se recepit, pars in vecta in regiones subeuntes clivum deturbat eos agitque in præceps. Illi rursus in plano congregati aciem restitunt, pugnandoque acriter quantum hostium ex collibus in æqua descenderat per vallem ipsam in fugam vertunt atque insequuntur. Despotus cum Franco superabundante hostium multitudine a collibus, ultra quam ferri posset cum suis retrahere ad munitiones cesserant. Ibi diu ancipiti Marte pugnatum, sed Lesko Bobritius, qui audendo hortandoque certamen extraxerat, multis vulneribus confossus, moribundus ex equo cecidit, hæc dubie res Turcorum superior habebatur, nec jam milites tantum sed currus etiam oppugnabantur. Quorum nonnullos impetu priore everfos ut diripi Rex vidit, cum Corvino propere illuc contendit, ne, quod adversæ pugnae unicum Præsidium suis futurum erat, ab hoste præriperetur.

Francus
Banyu
Værose
agnat.

retur. Ejus adventu fortuna subito mutata est; versi enim in fugam Turci, ultra duo millia passuum caesi fugatique sunt; tantus erat ardor insequentis a tergo Regis: qui revocante impensius Corvino, tandem omiſſis fugientibus, rursus Despoto & Franconi laborantibus auxilio accurrit; redintegraverant siquidem Turci praelium ex tota illuc valle conversi. Cumque acrius multo restauratum fuisset certamen, investus Rex in hostes, equo vulnerato ac in praecipue labente, per dextrum effusus armum telis Janicharorum obruitur. Amisso Rege, ac dilapsis exercitus ordinibus, e Ducibus non nisi Corvinus, Despotus, ac Franco cum aliqua exercitus parte rediere. Atque hic infestus Regiae vitae Uladislai terminus, anno Regni ejus quarto, salutis vero nostrae quadraginta quatuor, supra 1000 & 400 accidit; quo in praelio Regis potissimum, Corvini, ac Franconis enituit virtus.

Vix cum Banus longi itineris ac certaminis fessus laboribus domum revertisset, pacataque suae quondam credita regna curae se reperiturum gaudebat, nunciatur Ulricum Comitem, qui Szagoriam, Varadinum, Campronciumque Oppidum, praeter alia multa tenebat, audita Regis morte, ac infauſto Corvini successu, nova moliri, & quadragessimae respicientiae tempore, universam Croatiam Sclavoniamque infestis armis perturbare; multa in utraque provincia oppida occupasse, & ni in tempore provideatur, perbrevis totam Dalmatiam in Tyrannidem redacturum. Admonitus de his a Francone Corvinus, ac ut in Ulricum secum arma defleſcat, sollicitate instat. Haud mora, Corvinus praeter Dravum subiens, ut in hostis conspectu fuit, proxima nocte tumescentem fluvium, cum quatuor millibus equitum ductante Francone natando trajecit: mox infestam Ciliae Regionem incurſat, vastat agros, vicos incendit, incauta nonnulla Castra capit: tanta Regionem trepidatione complevit, ut de publica deditione cogitaret. Ulricus saevo repentinoque bello in suae temeritatis poenitentiam adductus, a Corvino & Francone pacem supplex postulavit, qua data, se Coronae Ungaricae perpetuo paritum esse pollicetur. Supplicem Duces Comitem ad Regni Patrumque obsequium redactum benigne tractaverunt. Cum regalia ad campum Racos Comitibus propediem inirent, pacata Provincia relictaque ibi magna parte copiarum, ad inditum Conventum uterque Ducum proficiscitur. Comitiorum tempore, cum per aetatem Alberti posthumum Ladislao, qui tum Rex declaratus fuerat, sceptrum tenere non liceret, de Gubernatore Hungariae actum, cumque Georgius Despotus, Nicolaus Wylak jam tum Corvini in Valodatu Collega, ac noster quoque Franco Banus, quisque pro meritis suis amicorum obtinissent suffragia, Corvini tamen prudentia, aequitas, comitas, invicta belli virtus, praeter omnibus pal-

Corvinus
Guberna-
tor consti-
tuitur.

mam

nam tulit, ac Gubernatoris munere fungi a patribus jussus est. Stimulabat interim Corvini animum Varnensis clades, ac nominis ibidem perpeffa jactura. Sed nec barbara insolentia, obtenta victoria, Turcam quiescere patiebatur: unde Corvino nova dignitate, & auctoritate vires suppeditante, collectis ac motis rursus copiis, ad Merulæ campum Regni Rasciæ deventum est, quo cum Amurathes a tergo eum fuisset infecutus, nec Scanderbegi, seu Castriotæ, Albanæ Epirotarumque Principis auxilia præstolari permisisset, ad immaturam pugnæ festinationem continuo sollicitat: at cum Corvinus nullam sibi ab hoste quietem dari sensit, triduo acerrima dimicatione certatum est, adeo, ut ex Corvinianis octo, Turcarum vero triginta quatuor millia cecidisse memorentur. Hoc in prælio, uti & in Varnensi eximia Franconis virtus & animus generosus vehementer ab Orbino commendatur, qui tertio jam die fortissime pugnans, tandem obruente barbara multitudine superatus, & velut gloriosa fidei victima immolatus occubuit anno salutis 1448. Banatus vero sui anno sexto.

Franco in
campo
Merula a
Turcis in-
terficitur.

Gloriosa e vivis morte sublato Franco Bano, quis ei substitueretur, longis agitatum est disceptationibus; cum enim Optimates intelligerent, officium hoc magnæ id temporis existimari dignitatis, plurium autem potentissimorum Procerum animos ob æmulationem gubernationis Regni Hungariæ graviter irritatos fuisse; ac inter cæteros Nicolaum Wylachum magnopere offensum scirent, ut vel hac oblata occasione ejus sedaretur animi motus, cujus potentia civilis seditionis formidini esse poterat, ad Machoviensis Banatus ac Transylvaniæ Vaisvodatus honores, hunc ei quoque Banatus trium Regnorum gradum addidere, anno quadragesimo nono super 1400. Et sane vel ex hoc prærogativa dignitatis hujus haberi potest, quod Transylvana ac Machoviensis administratio, utpote tam distans, ac remota a Sclavoniæ Regno, ei quasi impedimento potius futura videbatur; posthabita nihilominus non solum hac tam gravi distantium locorum incommoditate, verum hac honoris adjectione, & ille suam frænari ad tempus passus sit ambitionem & Optimates plurium simul dignitatum in unam personam amplitudinem dissimulare sint coacti, quamvis postea ad annum 1464. collegam Præfecturæ Banalis Emericum de Zapolya Regni Bosnæ eo temporis Gubernatorem habuisse comperiatur. Wylachus præclaris ortus natalibus, ex Wylachio Oppido, cui in præcella rupe, arte & natura arx præsidet munitissima, ac pro totius Syrmii capite habetur, originem traxit, quid prioribus gesserit temporibus, jam supra insinuatum est: sed cum ea se gessisse recognosceret, nobilitate insuper generis, animi magnitudine, opibus, auctoritate, ac non parva gestorum gloria intumescens; nec

Mathias
Rex.

Nicolaus
Wylak
Sclavoniæ
Banus
1449.

his, quas adeptus fuerat dignitates, dira dominandi libido contenta, Regno se dignum arbitrabatur. Unde cum Palatino Ladislao Gara, qui secum Machoviensis prae fuerat Banus, ac Paulo Banffy ubique Michaëlis Szilagii pro Mathia Corvino laborantis, conatibus sese opposuit; nec in electionem unquam Mathiae assensum prae buisset, nisi vi ac metu adversae partis armorum adactus: ea tamen conditione ab eo id factum, ne illi unquam Ladislai Corvini caedes, cujus non postremus extiterat auctor, objiceretur, & veterum injuriarum ac ultionis oblivio in perpetuum aboleretur, quod & factum; sperabat nihilominus inconsultae adolescentiae gratia praeceps in Rege consilium, quotidianos errores, crebras in regendo injurias, quibus non medio-cris deinde poenitentia Hungarorum animos incesse-ret, & magna rerum mutatio sequeretur; verum spectato Regis ingenio, quum prae-ter aetatem circumspectum esse cerneret,angebatur nimis, ac e spe futurae dignitatis Regiae omnino dejectus, omnia simulato fictoque faciebat obsequio; unde cum Mathias ad recuperandam coronam animum advertisset, & ad Fridericum Oratores expedivisset, Nicolaus clandestinis Imperatorem quotidie Internunciis de non restituenda corona, sollicitabat: quin potius erumpenti jam apertis armis Friderico, ipse quoque cum tribus millibus fortissimorum equitum, ac cohortibus peditum quatuor e Sclavonia ac Syrmio eductis, Imperatorio sese ad Kermendinum junxit exercitui: peritissimum rei bellicae fortissimumque virum maxima pugnandi incesse rat libido, quare nec abstinuere a certamine manus cum Mathiae Duce Simone Magno, qui hostibus obviam properare jussus fuerat; cumque Corviniani numero ac viribus inferiores essent Caesarianis, fremente Wylacho terga dare coacti sunt: ea tamen moderatione Nicolaum usum dicunt, ut fuis hostibus a caede gentilis sanguinis omnino jussu sit abstinen-dum.

Itaque cum Mathias aperto Marte nil se proficere intelligit, auxilium ab arte quaerit; conspersionemque hanc dissolvi oportere judicat. Ad potiores igitur conspersionis authores, ac inprimis Nicolaum Oratores mittit, qui eundem ab inceptis avocent, suadeantque Rempubicam intestina dissensione diu labefactatam, non ultra vexandam, e superioribus malis futura conjiciat, honestius congen-tili ac legitimo Regi, quam peregrino factiosoque parendum. Item domi amplissima quaeque munera, latiores dominatus, & commune cum Mathia Imperium polliceantur: se Regalem prae-ter titulum a Republica traditum nihil sibi reservaturum. Demum admoneant, ut imposterum perfidiae parricidii-que notam & universae Ungariae invidiam evitet. Assiduus hujuscemodi legationibus sollicitatus, tandem vincitur,

tur, ad Regiamque fidem redit. Et vero cum Nicolaum ad feditionem sectandam ambitio impulerit, ei Bosnensis Regni Corona a Mathia promittitur, qua facta promissione ejus avidum regnandi penitus explevit animum; adjecit ad hæc Mathias, ut cum denuo ad Cæsarem Coronæ repetundæ gratia Legatos misisset, id muneris cum Varadiensi Antistite Stephano Pallochio, Benedicto Thurocio, Wylachio quoque singulariter commendatum voluerit. Denique quo fenatorem Patriæ gravissimum sibi magis devinctum redderet, eo omnibus benevolentia significationibus ardentius prosequeretur. Cum in Moldavos ac Transylvanos civilibus dissidiis tumultuantes compescendos descendisset, Michaeli Szilagio Avunculo suo, Regni Gubernatori, Nicolaum Collegam esse voluit; Pannoniam superiorem illius universam, hujus inferiorem cum tribus Illyrici Regnis Imperio subjectam. Cum singularem Mahometes Oratorum suorum pompam ad Regem destinarat, Wylachus admittendi, introducendique copiam habuit: cum Mathias Bosnæ Rex, Corvini olim paranympus, fatis concessisset, secundum veterem sponsonem Regni Bosnæ Corona Nicolaum donavit. Atque in cunctis quoad Wylachus vixit, consiliorum suorum non solum participem, sed moderatorem etiam adhibebat. Nul- lum porro solidius amoris intimi erga Nicolaum argumentum fingi potest, quam quod, ut Bonfinius refert, gloriabundus sæpe retulerit, se Nicolao Bosnæ Regi, cum eundem per officium visitasset, ægro- tanti pedum digitos interfricuisse. Fuerat ei filius Laurentius, Du- catus titulo in Bosna & Syrmio honoratus, Juvenis paternæ virtu- tis ex asse hæres a Mathia filii loco semper habitus. In vetusto Ca- pituli Zagrabiensis Privilegio a Mathia dato, Emericus de Zapolia cum Nicolao Sclavoniæ præfuisse legitur. Ubi Coronam Regni Bos- næ Wylachus fuerat consecutus, quindecim circiter annis Sclavoniæ Regnum laudabiliter moderatus, Transylvaniæ Waivodatum Joannes Pancratius & Nicolaus Chupor sortiti sunt; Banus vero Sclavo- niæ Comes Jan seu Joannes Wittowecz de Greben, ac totius Zagoriæ Comes constituitur, quo triennium duntaxat vivente eidem successit Joannes Thuz de Lak, Osvaldi Zagrabiensis Episcopi frater, vir po- tens ac militia clarus, anno millesimo, quadringentesimo, sexagesimo quinto, Dalmatiæ, & Croatiae Tribunatu annis uno & viginti incerta tamen de causa vacante. Nam imprimis nullum omnino in Historicis a morte Franconis reperire potui, & quamvis in quibusdam annotamen- tis ad an. 1464 Emericum Zapolya Dalmatiæ & Croatiae præfuisse obser- vaverim, iis tamen, uti nec derogare fidem, ita nec præstare omnino ausim, præcipue cum in Diplomatis cujusdam Regis Mathiæ epilogo, ad annum 1469. ubi regionum officialium, ac dignitatum nomina ap-

Nicolaus
diversa o-
bit munia.

Joannes
Thuz Scla-
vonie Ba-
nus 1465.

Dalmatiae
& Croatiae
Banatus
diu vacat.

poni solent, ita clausum reperiā: datum per manus Reverendissimi in Christo Patris, Domini Stephani Cardinalis, Colocensis & Baccchiensis Ecclesiarum Archiepiscopi, aulæ nostræ Cancellarii, anno 1469. Kalendis Martii &c. ac post recensita Episcoporum nomina subdit: Item Magnificis Michaelē Orszagh Regni nostri Hungariæ Palatino, Comite Ladislao de Palocz Judice Curiae nostræ, Joanne Thuz de Lak Regni nostri Sclavoniæ Bano, honoribus Banatuum Dalmatiae & Croatiae Regnorum nostrorum, nec non Severiensis vacante. Nec sane suspicari satis licet, quid subesse causæ possit, hæc duo Regna integris uno & viginti annis, tot enim a morte Francōnis interveniunt, sine Capite Justitiæ & armorum fuisse derelicta; unde nec mirum, quod Bonfinius alicubi intimet Mathiam in Dalmatiam & Croatiam expeditionem suscepisse, forte ob Comitum Frangepanorum fratrum mutuas inter se discordias, quorum quisque ceteros Provinciarum Regulos pro sua allicere parte satagebat, sed Transylvana, ac Latronum quorundam ex Bohemia in Ungaria grassantium seditione revocatum rediisse, hinc & celeberrimus Corbaviæ Comitatus antiquissimæ Romanæ Torquatorum, seu ut nostri appellare, Carloviciorum familiæ, qui septuaginta duas in se continuasse arces fertur 1467. in cineres quasi redactus, ingentique hominum multitudine abacta depopulatus est. Sed ad Banum Thuz redeamus, qui omnibus cæterum decoratus talentis, multis etiam exercitus præliis, charum se cunctis præbuisse, nisi ingens animi ferocia & subiti intemperantesque motus exosum reddidissent: unde multi e nobilitate, de injuriis, de violentiis, de peculatu quæri occæpere: non æquitate Christiana, non Principum benignitate, non denique Regni legibus, sed avaritia, vi, atque armis, ab eo universa administrari. Dolendum omnino, e viro alioquin præclarissimo hæc nunquam extirpari potuisse vitia, ob quæ eum tandem accipere finem est adactus, ut resignato Tribunatu solum vertere cum suis debuerit. Etenim, cum Zagrabiam e Bosna se Mathias recepisset, quo Turcas triginta millia hominum in diram abducentes servitutem infecutus, ac cum victoria recuperatæ prædæ reversus fuerat, Procere Sclavoniæ Regale Judicium postulavere. Id propterea factum, quia ex Optimatibus & nobilitate multi homicidii, latrocinii, & rapinarum plerique, nonnulli peculatus, repetundarum alii postulati. Joanni Tuz quoque dicta dies, quod ubi Regi dictum est, mox illum in Judicium non venturum esse prædixit. Hic enim genere, opibusque præstans inter potentissimos diu Procere est habitus, multumque apud Regem consilio, authoritate, prudentia valuit: annos aliquot quæsturam, item varia munera cum laude gessit. Incidit autem in suspicionem

Joannes
Thuz Banatu pri-
vatur &
Venetias
fugit.

invidiamve Principis causa nemini fatis explorata. Multa huic oppida castellaque in Slavonia Pannoniaque fuere. Detraeto iudicio, ad declinandam inimicorum invidiam cum liberis & fortunis Venetias secessit, sexaginta aureorum millia secum adportasse fertur; ibi, cognita viri dignitate, in Patritiorum ordinem a Venetis admissus est, vitaeque tranquilla annis pluribus fruitus.

Verum tametsi hoc octuagesimo supra 1400 anno Joannes Venetias transmigraverit, anno tamen adhuc septuagesimo Banatu se se Regis jussu abdicaverat, quo non nisi quinque functus fuerat annis; post quem deinde anno eodem septuagesimo Blasius Magyar, vir impiger ac strenuus, multisque probatus occasionibus, quatuor Regnorum Banatus honoribus, Dalmatiae scilicet, Croatiae, Slavoniae & Bosnae decoratur. Et sane, cum jam ab initio primi libri ex literis Ferdinandi primi, ad Petrum Keglevicium Banum datis, recitavimus, unius subinde dexteritate ac militari fortitudine regna integra gubernata fuisse: cujus Blasius virtutis, prudentiae, militaris disciplinae, authoritatis denique apud universos fuerit, facile ex Regnorum quatuor delegata administrandi potestate conjici potest. Ungaricae eum fuisse originis, cognomen ipsum contestatur, at cum Dominia ac opulentiora in Regnis hisce Latifundia militari manu fuisset consecutus, Banali quoque fungi dignitate permittebatur. Exorsus sub Mathia publica gerere munia, primo Svehlæ, cæterorumque Bohemorum Latronum Ungariam deprædantium supplicio afficiendorum præfici-tur, ut & captos debita plectat poena & pertinaces in quodam castello se se tuentes, arte qua posset, Hungaria propulsaret. Is insequenti die, ubi Svehlam captum accepisset, pro castelli porta cruces longo ordine disponit, super has eminentiores quasdam, ubi Latronum Princeps præpenderet, instituit: mox ad suppliciumeducti omnes, suspensique, quorum in medio Svehla, a lateribus vero hinc & hinc intimus secretorum collega Sacerdotis nomine abutens, cum armigero, stipantibus utrinque laqueo suffocatis 350. Tam tetro sociorum spectaculo cæteri, qui in præsidio remanserant, absterriti, ad hostis arbitrium se se dedidere, ac ita demum Hungaria infestantium prædonum latrociniis opera Blasii eliberatur. Mathia deinde Rege adversus Georgium Podiebradium infesta castra ad Brunam metante, abeunteque Georgio, Blasium Rex cum Paulo Kinisio in Blasii olim palæstra educato, cui postea, ob ingentes corporis vires, ac spectatam animi fidem, filiam quoque connubio Blasius junxerat, in arctiore Brunensis arcis obsidione perseverare jussit, ipse Olomucium versus castra transtulit. Paucis elapsis mensibus Blasius cum Paulo rem fortiter gerentes, arce potiuntur; Blasius Ulyssis ob bellicarum rerum

Blasius
Magyar
Dalmatiae,
Croatiae
Slavon.
& Bosnae
Banus
1470.

astum, Paulus Ajacis ob inauditam corporis animique fortitudinem inde nomina referentes. Atque hæc Blasius, nondum Banali insignitus honore, gessisse memoratur. Nactus porro dignitatem ei quoque interfuit prælio, quo in Bosna desperatam Hungarorum cum Turcis pugnam, ac in immaturam fugam prolapsam, trecenti Croatarum mira animorum fortitudine, adeo feliciter restaurarunt, ut non solum Hungaros ab internecione liberaverint, sed & præda ingenti onusti, repressis hostibus, in Regia castra, tum demum cum Rege Zagrabiam ovantes sint regressi. Hic Rex cum Proceribus de iterata Friderici Imperatoris foederis ac induciarum interruptione consilium agit: affertur interea rumor, Comitem Joannem e nobilissima Frangepanorum familia adversus Veglenses Insulanos ditioni suæ subjectos, gravibus obortis dissensionibus, arma moliri. Insulani Venetorum, Joannes Mathiæ implorat opem: expeditur in succursum jussu Regis Blasius Banus, cum quinque cohortibus, tribusque equitum turmis: hic in insulam trajicit, Musellum Oppidum vi capit, urbemque Vegliam obsidione cingit. Veneti ab Insulanis postulati sufficienti auxilio ad maturarunt, Joannem Comitem periculo Insulanæ seditionis terrent, precibus ac pollicitationibus plurimis onerant, ac denique constantiam fidemque Regi debitam expugnant. Persuasus siquidem Joannes jus, quod in Insula retinebat, Veneto remisit, Arcis deditionem fecit, cessit Insula, Venetiasque cum uxore ac prolibus navigavit. Blasius Banus cum Triremes quatuor supervenisse advertisset, veritus, ut cum redire vellet, sibi non foret integrum, accepta publica fide in continentem se recepit, domumque reversus abiit. Dum hæc in Dalmatia geruntur, in Apulia Turcus Hydruntum occupat; quo casu ad generi sui opem Rex Ferdinandus confugit, validissimus duorum millium equitatus a Mathia missus, cui Blasius Banus & Nagy Janos præerant. Ii cum in Apuliam trajecissent, & mari & terra Hydruntum obsessam esse accepissent, ut Illyricas Italibus vires ostentarent, ea, qua Italia castra ingressi sunt hora, cum Turcis congregi voluere. Turrim magno præsidio munitam expugnarunt, quam pro porta ad fontem proximum Turci constituerant, potentique præsidio & munitione obfirmarant: multi utrinque cæsi, nostri tandem ea potiti, sic hostium audaciam sane represserant, ut amplius egredi non auderent. Demum Blasius compulsis ad deditionem Barbaris victor, & magnis a Ferdinando Aragonio Siciliae Neapolisque Rege, Mathiæ socero excultus muneribus, cum triumpho redierat.

Defuncto Mathia Rege, cum in varias Proceres de eligendo Rege partes distracti fuissent, jam electum quidem, declarare tamen Proceres nolebant, ut Sambucus refert, donec Croatiae Banus declaratio-

ni non interesset, quin postea Blasius ab Alberto Wladislai Ungarorum declarati Regis fratre, eodemque Regni competitore ac æmulo in partes traductus, ejus inaugurationis pompæ interesse recusavit: imo ut fidem suam Alberto probaret firmitus, cum Beatrix Regina quadringentes expeditos equites sua pecunia conductos, ut Wladislao, cujus connubium vehementer ambiebat, gratificaretur, eidem auxilio misisset; ii ab Blasio Bano cum veteranorum valida manu in itinere deprehensi non multo negotio fusi, equis, armis, impedimentisque omnibus exuti dilapsi sunt. Verum Blasio hæc victoria ultimum operum fuit, eodem enim itinere gravi morbo correptus, quod Alberto ejusque partibus plurimum attulit incommodi, e vita excessit, hærede omnium bonorum unica filia nomine Benigna, testamento relicta: quam eventu sterilem Paulo Kinisio, ut supra retulimus, nuptui tradiderat. Hic ille est Blasius Præfectorum Mathiæ Regis pugnacissimus, consilioque & manu promptissimus, quem Mathias ex gregario milite, sola virtutis commendatione, ad summos militiæ honores & divitias alienæ virtutis incitamento promoverat. Tenuit Tribunatum Blasius annis quatuordecim minimum, magna ubique rerum bene gestarum laude.

Invenio quidem in vetustioribus Regni Slavoniæ literalibus instrumentis, ad annum millesimum quadringentesimum septuagesimum quintum Joannem Ernust, Comitem Zolientem, Slavoniæ Banum fuisse, ac Ladislaum Hermannum de Gereben habuisse Vice-Banum, simul etiam Provinciæ Crisiensis fuisse Comitem; ad annum vero millesimum quadringentesimum septuagesimum sextum Slavoniæ Banum fuisse Petrum Bochkay de Raszinia; similiter ad annum millesimum quadringentesimum nonagesimum primum post Mathiæ fata Ladislaum de Eghervara Antonius Vramecz notat Croatiae præfuisse, Turcasque magna sui laude fudisse; ac mirum prorsus, quod nec annalium scriptores, nec Bonfinius ipse, ullam Bochkay, aut Ernust faciant mentionem, Blasius præterea anno 91. fatis concessisse ab Istvanffio refertur, nec Præfecturam unquam resignasse legitur: nisi forte si dicamus, quod fidem omnino habere videtur, Petrum hoc muneris obtinuisse, dum Blasius extra Regna Regis jussu, variisque longioribus, quas non paucas curæ suæ commissas habuerat, distineretur expeditionibus. Extat in Archivio Capituli Zagrabiensis expeditoria Blasii, qua testatur, se aliquot millium summam ab eodem Capitulo ad Apulianam expeditionem profecturum, obligatis bonis mutuasse. Quantum ad Ladislaum Eghervara, Chronographia Vramecz confirmatur

a Bonfinio, qui de eodem hæc paucis tradit: „eodem, inquit, anno, id est 1494, Ladislaus Eghervary, vir probitatis & prudentiæ singularis, non sine magno Reipub. detrimento mortuus est. Hic Mathiæ

Ladislaus
Eghervara
Dalmat.
Croat. &
Slavon.
Banus.

„ Regi bello Austriaco egregie operam fidemque suam probarat, cum
 „ exercitum ejus semper duxisset, & Silesiæ ac Lusatiae Præfecturam
 „ magna cum laude gessisset, Dalmatiæ quoque, Illyrico & Croatiae
 „ ea virtute præfuisse, ut Turcarum copias memorabili clade quin-
 „ que eorum millibus occisione deletis afficeret; & Germanis ex Il-
 „ lyrico pulsus provinciam ad fidei pristinae officium rede-gisset. Demum
 „ præfectura deposita Magister Tavernicorum creatus, quietioris ut-
 „ pote ac tranquillioris officii munere delectatus, in eo usque ad mor-
 „ tem perseveravit. „ Hæc Bonfinius, ubi tamen initæ Præfecturæ,
 nec depositæ annum notat.

**Mathias
 Gerebus
 Banus.**

Graviorem adhuc auget difficultatem Mathiæ Gereby, Corvini Regis consobri-
 ni, Banatus, de cujus trium Illyrici Regnorum Præ-
 fectura, nec antiqua Regni monumenta, nec Historicorum celeberrimæ
 commemorationes dubitare sinunt; verum in quæ is tempora consti-
 tuendus sit, res plena laboris non exigui est. Blasius Magyar Joan-
 ni Thuz successit, resignasse Tribunatum, multo minus eo privatus us-
 quam invenitur; anno 91. supra millesimum & quadringentesimum
 eum e vivis excessisse jam retulimus, ac eidem Ladislaum Eghervara
 subrogatum docuimus. Itaque quo Gerebum fuisse tempore dicamus,
 aliud superest nihil, quam quod Bonfinius insinuat, Blasium quendam,
 nullo appposito cognomento, Budensi Urbi & Arci Uladislai Bohemi
 tempore præpositum fuisse, in cujus potestate præter Urbem & Arcem
 corona quoque Regia deposita fuisset: an tamen noster hic Blasius ex
 officio translatus, an alius quispiam fuerit, pro certo non constat,
 quamvis Gerebi certissima Banalis dignitas ad annum 1484. divinare
 translatus cogat; aut certe, quod verosimilius dixerim, eodem simul
 cum Eghervara tempore Præfecturam egisse. Ut ut sit, quocunque tan-
 dem fuerit tempore, certum tamen est, eum hac functum sub Mathia
 annis circiter septem dignitate, neque aliunde hæc certi temporis du-
 bitatio difficultatem habet, quam a scriptorum negligenti annotatio-
 ne, quo eorum quisque coeperit aut desierit anno, quod nos, quan-
 tum fieri potuit, studiose emendare conati sumus. Hic igitur Ma-
 thias Gerebus, Petri Gerebi Palatini deinde frater, Mathiæ Corvini
 Consobrinus, Vir domi militiæque clarissimus, sub ipso Mathia Rege
 prima militiæ jecit rudimenta. Ac imprimis dum Jaicia Bosnensis Re-
 gni Urbs, atque Arx firmissima ac princeps a Rege obsideretur, ac
 demum Christi Dei natali die deditione caperetur, Mustapham Tribu-
 num Turcarum, qui scriptis ad Regem literis fortissimum quemque ad
 singularem pugnam sibi offerri elato animo postulabat, jamque Rex
 indignabundus, quod nemo ex veteranis citatus, ad nomen responde-
 ret, Duces, Præfectosque copiarum severa voce segnitiei increparet,

repente prodiit, & cum hoste fortiter & intrepide congressus est, opiniononeque longius extracto certamine, quamquam vulneratus, victor tamen evasit, hostemque equo deturbatum interfecit, & caput ejus a cervice dissectum ad Regis pedes projecit: a quo cum ob admirandam juvenis virtutem, tum mutuam propinquitatem, effuse læto, insignem equum cum aureis calcaribus, ornamenta nempe equestris dignitatis de manu tradita, spectante exercitu, & collaudantibus omnibus, dono accepit. Hoc jacto fortitudinis ac militaris virtutis fundamento, frequentibus deinde exercitatus præliis, usque ad Banatus dignitatem ei gradus patuere. Potitus itaque Illyrici Regnorum Præfectura, cum Mathias Austriæ occupandæ festinatione teneretur, Turcæ optimam sibi oblatam rati Illyricum vastandi occasionem, eorum septem equitum millia per Corvatiā in Carinthiam & Carniolam ad diripiendā quædam Emporia eruperunt, in reditu ad Hunnam amnem Croatiae, qui Savum sub arce Dubicia influit, abductis decem millibus captivorum & ingenti præda, licentius per Croatiam divagantur: quo intellecto Mathias Banus, adscito in auxilium Comite Bernardino, Petro Garay, cæterisque Provinciæ Regulis, eos insperato adortus ad interneccionem cecidit, omni prædæ ac captivorum copia recuperata: quo in prælio Bernardini Frangepani virtus nimium enituisse perhibetur. Aduit Gerebus Coronationis quoque tempore Wladislai, quam inaugurationis pompam miro equorum, armorum, famulorumque apparatu exornavit. Demum circa annum millesimum quadringentesimum nonagesimum tertium e vivis excessit, magno sui apud omnes relicto desiderio.

Mors Gerebi Bani.

Relato inter Divos Mathia Rege, de Regni successore a priori non degenerare, diu multumque inter Optimates agitatum est; cumque frequens Oratorum ordo e diversis Regnis, pro suo quisque laborans Principe, quo in Regnum succederet, advenisset; nec Joannes Corvinus Mathiæ filius, & paternis meritis, & propriæ naturæ qualitatibus, & plurimum amicorum fretus auxilio, ultimum inter corrivales locum obtineret: ad eas tandem cum illo Uladislavus Bohemiæ, & in præsentī Ungariæ delectus Rex (quod illegitima ei genitura, quo minus Regni gubernacula teneret, obstare videretur) devenit conditiones pacis necessarias potius, quam honestas, ut concessam nimirum ei, & de manu traditam, omnem ultra Dravum flumen Illyrici ditionem, usque ad Bosnæ, ac Dalmatiæ limites & oram Adriatici Maris, absoluta prorsus ac Regia teneret potestate: ita tamen, ut si absque liberis, sicuti summo cum nostro infortunio evenit, decederet, omnia ad Regnum Hungariæ revolverentur. Demortuo deinde Mathia Gerebo, ipsemet Banatus munere perfunctus est. Is igitur uti erat

Uladislavus Rex Hungariæ.

Joannes
Corvinus
Dalmatiae
Croatiae &
Sclavon.
Banus.
1494.

miti liberalique ingenio, oblitterata offensarum memoria, instructissimo equitatu, validisque peditum descriptorum cohortibus pompam omnem inaugurationis Uladislai studioso animo condecoravit, ipsique ante alios omnes gestandae Coronae munus delatum fuit, ac deinceps Corvinus sincera & inconcussa fide Uladislai partes secutus est. Defecerat quidem in partes Caesaris Christophorus Frangepanus annuente Patre Bernardino, Jacobus Zekell, & Civitas Zagrabienfis, quae a sexcentis Germanis militibus custodiebatur: quo intellecto, repente Corvinus Urbem obsidione cingit, ne illinc a Caesareanis assidue rapinae fierent, ac frumentariae convectiones interciperentur. Cum autem Jacobus Zekell, qui ad Caesarem reddita ei Petovia & Rachispurgo transiverat, obsessis auxilio venisset, ab eodem Corvino fusus fugatusque est, & Zagrabienfes spe dejecti omiffaque pertinacia ditionem fecerunt, Germanis incolumibus in patriam ire permiffis.

Maluiffet equidem Corvinus paternae virtutis aemulator cupidiffimus, cum Christianae fidei jurato hoste bella gerere, ditionisque fines propagare, quam intestinis procerum diffidiis sedandis incumbere, in quibus & Christianae charitatis vinculum & humanae societatis jura quandoque laedi neceffum est. Sed ut quondam non minus nervose, quam vere Divus Chryfostomus: meum ac tuum, inquit, frigidum illud verbum, &, quidquid est malorum, in vitam nostram invehens, innumeraque gignens bella, eo interdum infectationum ac perturbationum animos hominum inducit, ut nec sacra, nec profana praeepta coercere possint: hoc sane Corvinum adegit, ut abdicata Illyrici Praefectura, privata contentus vita, Regnis hisce, quae sibi gubernanda obtigerant, fructuosam navare operam non potuerit. Verum quia Istuanffius has in Regno diffensiones ac alios Corvino in officium succedentes, eorumque gesta, continuata narrat serie, ejus haec omnia verbis expedire lubet.

Privilegi-
um Fran-
gepano-
rum.

Erant in eo Illyrici tractu complures Italici atque Romani sanguinis Proceres, Frangepani, Ursini, Torquati, quos vulgo Slunios, Blagaios, ac Carlovicios olim vocabant, sed qui jam majori ex parte stirpitus interciderunt, ac alii majorum gentium Comites, quibus Bela Rex patria extorris, & in eas Adriatici littoris insulas a Tartaris pulsus, ante quadringentos annos, quod eorum opibus, armisque sublevatus Regnum repetiverat, ampliffimas opes, latifundia, Arcesque & Civitates, ac Insulas beneficiorum memor liberaliter dederat, lata lege perpetuae immunitatis, ne ii, eorumque posterii ad Tribunalia quorumcunque Magistratuum ad dicendam causam cogerentur, sed privato solius Regis judicio & cognitioni reservati censerentur. Ortis igitur inter Frangepanos Comites Bernardum Joannemque, privata-
rum

rum simultatum causa, controversiis, quum sæpe inter eos crudelissime armis certatum fuisset, idque Corvinus deinceps præcavendum judicaret, eis ut positis armis lites & disceptationes suas Patriis legibus decidendas permitterent, sæpissime ac summa cum severitate injunxit. At illi veteri Belæ Regis indulto subnixi, neminem se præter Regem, qui ipsorum lites dirimat, ne sibi ipsis præjudicent, recognituros respondebant: quem gravissimis curis & bellorum tumultibus occupatum, privatis litibus decidendis vacare non posse satis intelligebant. Et Corvino, ut remissius ageret, occasionem obtulerat contrahendæ cum Bernardo affinitatis cogitatio, ut qui non multo post filiam ejus Beatricem ex Veneta matre elegantis & decoræ formæ Virginem, sibi in Conjugem ducturus erat. Interea Jaiciæ præsidio, quæ Corvini ditioni erat attributa, Turcæ dies & noctes tam aperta vi, quam occultis insidiis, adeo imminebant, ut, nisi Joannis Giulani Præfecti labore, vigiliis, & industria eis occursum fuisset, qui militibus stipendii & cibariorum inopia laborantibus, quod omnis circa Regio diffugientibus agricolis vastata desertaque esset, de suo providebat, Civitas & Arx incomparabilis structuræ ac munitionis, una cum aliis propinquioribus locis, quæ eodem in discrimine versabantur, fame & rerum necessariorum penuria compulsæ hostibus facile cessisset. Quibus rerum difficultatibus adactus Corvinus, omni Illyrici Imperio ac Magistratui cessit, illudque Uladislao reddidit, contentum se fore affirmans oppidis clientisque suis, & ditione, quam privato jure usque ad eum diem tenuisset.

Mittitur itaque in Dalmatiam, eique conjunctas Croatiam & Sclavoniam, Emericus Derencenius, qui cum Collega Joanne Botho eas regiones administraret, juriq; dicundo simul & tuendis finibus præsit. Quod genus Præfecti Banum proprie Illyrii olim vocitabant, sicuti Hispani Almirantem, vocabulo tamen postea ad alias etiam Præfecturas, quæ in mediterraneis habentur, pedetentim derivato. Hi igitur infelicibus auspiciis in partes Illyrici cum copiis delati, quanquam Turcas ad Hunnam fluvium excurrentes, aliquot secundis præliis submovissent, primisque initiis fortunam cœptis arridentem experti fuissent; ea tamen, ut semper est varia mutabilisque, in deteriore versâ, infelices eventus fortiti, ambo brevi interjecto tempore hostium armis perire. Ut autem a felicioribus ordiamur, illud repetendum est, quod cum Taurunum in Syrmio & Temesvarum superioris Hungariæ præsidium nocturna expeditione urendo agros, & populando excurrissent, ac Stephani Bathori villas rapinis, incendiisque deformassent, abductisque multis incolarum milibus, non longe a Varadino actis prædis essent reversi: illud incommodum Emericus Derencenius Illyrici Præ-

Emericus
Derence-
nius & Jo-
annes Bo-
thus Dal-
mat.Croat
& Sclav.
Bani.

fectus, cum Bernardo Frangepano, Caroloque Corbaviæ Comitibus, aliisque Croatiæ Regulis, majori hostibus illato detrimento rependerunt. Cum enim Turca ad Hunnam fluvium, qui e Dalmatarum montibus ortus, sinuoso cursu per intima Croatiæ defluens, modo lenis & placidus, modo citatis aquis celerior, sub Arce Dubicia Savo miscetur, magno numero populabundi vagarentur; a nostris, quos modo nominavimus, occidione deleti sunt, captis hostium mille quingentis, totidemque cæsis, reliquis in profluente Hunna submersis.

Hoc feliciter confecto prælio, & ad majora animum præparando, intestinis impeditus tumultibus, a propagatione Regni finium ad componendas privatorum controversias, vires & ingenium intendere debuit Emericus. Adegerant ad hæc eum Frangepanorum armis mixtæ discordiæ, ut paulo supra meminimus: rejecta tamen in præsens importuna fori & tribunalium perplexitate, Bernardum Frangepanum indomito animo hominem, Segniæ maritimæ Urbis obsidioni incumbentem, armis illatis ad officium reducendum ambo censuere. Quibus rebus ille intellectis, Segnia relicta, ad sua defendenda redire, ac ad Briniæ Arcem sese recipere fuit compulsus: ea est non procul a Mari cum subiecto oppido vetusti operis; quam cum Derencenius cum Botho collega perlustraret, qua parte foret commodior oppugnatio, & Bothus prope moenia versaretur, plumbea glande ex arce emissâ ictus in vestigio concidit. Ejus morte Derencenius Collega, ac cæteri ordinum Ductores exacerbatî, multo majorem oppugnationem instituendam decrevere, admotisque tormentis Frangepanum ad accipiendas deditionis conditiones compulere, eo quidem properantius, quod Jacuppem ulterioris Bosniæ Præfectum exactæ virilitatis Spadonem magno exercitu ad vastandas, depopulandasque Illyrici Carnorumque regiones, quæ erant in propinquo, irrupisse audivissent. Confluxerant ad Jacuppem evocati ab eo e Thracia & Macedonia equites, qui a Turcis Acangii vocantur, ita ut decem millium equitum numerum copię ejus excederent; cum quibus tanta adhibita celeritate versus Carnos Urbemque Labacum irrupit, ut prius ingentem miserrum populorum numerum abduxerint, quam quisque hostes adventare, aut adesse audivisset. Erat in partibus Maximiliani Cæsaris Jacobus Siculus, qui contracta celeriter quingentorum equitum ala, ac non aspernendis Germanorum peditum auxiliis, hosti occurrendum statuerat. Sed ille incredibili usus celeritate, abductis captivis, eodem quo venerat itinere redeundum, vitandamque si qua fieri posset pugnam omnem sibi proposuerat. Jam hostes in Modrusiensem agrum reverendo pervenerant, valles potius dixeris præaltis montibus in oblongæ coronæ speciem circumdatas, cum se a Derencenio cum omnibus

Joannes
Bothus
sub Brinia
interfici-
tur.

copiis tam suis, quam auxiliariis, parato ad dimicandum animo expectari didicit. Aderat cum Derencenio Bernardus Comes Frangepanus, ac Nicolaus & Joannes ejus Fratres, cum suis Dalmatici & Illyrici nominis militibus. Carolus quoque Corbaviæ Comes, e Torquatorum illustri familia, ac Petrus itidem Comes de Zrinio, cum multa Nobilitatis earum regionum parte; nec tamen, supra agrestium manum, octo millium numerum excedere dicebantur. Ferunt Jacuppem, quod multo majores hostium copias esse existimaret, non parvo metu percussus, a Derencenio per nuncios e captivorum grege delectos, tutum sibi ac exercitui iter postulasse: quod eam irruptionem non in partes Præfecturæ ejus subjectas, sed in Carnos fecisset: illum vero non nisi dimissis captivis concessurum respondisse, cumque convenire nequaquam possent, tum vero ad arma deventum. Porro Derencenius, quum se & copiarum numero inferiorem, nec equitatus robore parem hostibus animadverteret; vitandum omne prælii discrimen testabatur: ac pedem referre, & castra ad Modrusiæ mænia reducenda, donec id ab ipsis integris, ac sylvarum & montium commoditate adjunctis fieri posset, prudenter consulebat; nec verendum esse, ut in eo receptu a Turcis impedirentur, qui nequaquam pugnae avidi, satis se lucri reportaturos arbitrarentur, si cum captivis ac præda domum redire permitterentur.

Hæc a Derencenio singulari prudentia rectissimoque judicio prævisa erant, nisi fortuna sanis consiliis successum eripuisset. Namque Bernardus Frangepanus pugnandum omnino & in perfidos hostes audacter irruendum, captivosque & prædam omnem ab eis extorquendam, idque ad officium ejus pertinere differebat, utpote qui omnibus copiis præesset. Quod si ipse inani metu consternatus pugnam detrectet, se suis saltem cum copiis hostem exanimatum pavore, onustumque præda, & precario iter petentem, invasurum: eum omnis accepti detrimenti culpam subiturum, seque ejus apud Regem & Principes, si fata e prælio salvum reduxerint, reum peracturum. Nonnulli etiam Præfecti & Centuriones Illyrici eum petebant, ne militum virtuti diffidere vellet, qui superiori anno, ipso Duce, ad Hunnam flumen eosdem hostes fere ad internecionem delevissent, & non exiguum rei militaris usum habere viderentur. Quibus verbis irritatus Derencenius, se ea, quæ de vitando prælii periculo disseruisset, non suæ, sed exercitus salutis consulendi studio in medium attulisse. Quando tamen omnibus tam fixum & certum ineundæ pugnae ardorem esse videat, ne insolitæ formidinis, aut ignaviæ nota perstringatur, se quoque necessitati, & infausto, ut quidem animus præsagire videretur, certamini manus dare: precarique Deum Optimum Maximum, ut, qui modo in

O

castris.

castris tantopere feroces & præservidi fuerint, eundem in acie animum, eandem in dimicando constantiam retineant.

Dum hæc a Ducibus disputantur, Turcæ quadam veluti rabie efferati, e densioribus sylvis, per quas iter fecerant, egressi, acie instructa explicatisque signis, nostros provocare ad prælium cœpere; quod metuerent, ne Jacobus Siculus, sed is jam redierat, cum Germanicis copiis adventaret, ipsique a fronte & a tergo circumventi, & veluti indagine clausi manus conferere cogerentur. Itaque Derencenius tribus agminibus, quæ in quadrata latera densarentur, factis, attolli signa & explicari, tubas canere, & primum agmen in hostes irrumperre jubet. Pugnatur diu & magna contentione; & Jacuppes suis laborantibus jamque inclinatis, recenti equitum subsidio, sine mora suppetias ferens, adcurrit. Contra Derencenius magna voce Bernardum Comitem compellans, nunc, inquit, fortissime vir nutantem hostium aciem ardenti animo invade, & qui pugnae auctor fuisti, victoriam etiam invicta virtute nobis præsta. Nec mora, Bernardo in hostes se acriter inferente atrox & cruentum certamen instauratur; quo diutius protracto, dum utraque pars ardentissime præliaretur, ac Derencenius, ubi plurimum periculi imminere videbatur, adcurrendo & suos cohortando aciem restitueret, ad extremum Joannes Frangepanus ab hastatis Turcis trajicitur. Ejus cadaver, dum nostri, ac imprimis Georgius Blatovicus Narissi in Dalmatia Regulus, eripere conarentur, Turcis contra auferre illud conantibus, cadente Georgio, pugna magis ac magis recrudescit. Postremo nostri viribus impares, cum ipso Bernardo terga vertunt, & fœde profugiunt. Quæ res totam aciem ordinesque, qui adhuc Turcarum impetum vimque fortiter sustinebant, mirum in modum perterrefecit secumque in præcipitem fugam traxit. Derencenius cum tertio agmine, quod in subsidiis collocaverat adhuc viribus integer adcurrere, vociferari, fugam retentare conatus, dum frustra omnia esse, seque nihil proficere videt, in confertissimos hostes irruit, eique cum fortissimis familiarium acerrime pugnanti equus lancea confoditur, quo cadente, pedibus non minus acriter dimicando se tuetur, donec gladio, quo peritissime utebatur, capulo tenuis perfracto ab hostibus circumventus, non sine vulnere capitur. Cui cum laboranti filius, quem unicum egregiæ indolis habebat, ac frater opem ferre vellet, cum paucis familiarium qui supererant equitum adcurrere. Sed neque illi jam ab hostibus capto quidquam opis attulere; & ipsi ambo circumventi atque crudelissime interfecti sunt.

Cecidere ex nostris, præter Joannem Frangepanum & Georgium Blatovicium, nonnullosque clarioris nominis Tribunos, quinque millia hominum & septuaginta septem, omnia signa amissa, ex hostibus mille

aut

Nostri
summa
clade
cadun-
tur.

aut eo amplius desiderati: plurimi etiam vulneribus acceptis debilitati; domi vitam finivere. Derencenius ipse Banus, & Nicolaus Comes Frangepanus, cum multis nobilioribus equitibus Ungarici atque Illyrici nominis, inter captivos fuere; hic demum multo auro se redemit, illum autem Jacuppes Bizancium ad Bajazetem Principem, cum aliis captivis quam plurimis, ac signis omnibus dono misit; ubi in carcerem septem turrium coniectus, tribus post mensibus, mœrore animi ob amissum exercitum, ac filium fratremque trucidatos contabuit, vitamque cum morte commutavit anno salutis 1496.

Derencenii mors.
1496.

Ejus cladis temeritate Frangepani acceptæ fama cum Budam alata esset, Uladislauum incredibili dolore affecit; neque enim ignorabat, plerosque omnia adversæ fortunæ incommoda ejus negligentiae atque socordiae tribuere, omniaque ejus dicta & facta in diversum interpretari. Quod unum in præsens auxilium perditis rebus ferre poterat, ne Provincia capite careret, Ladislauum Canisianum, aliis Georgium dictum, in Illyricum misit, qui illis Regnis & oræ maritimæ cum potestate præesset, simul & Jaiciæ, ac Segniæ tuendæ curam gereret, eique haud contemnendum equitum & peditum numerum in supplementum eorum, qui clade Derenceniana perierant, attribuit, &, ut primo quoque tempore illuc contendere maturaret, in mandatis dedit.

Ladislauus
Canisia-
nus Dalm.
Croat. &
Sclavo-
nia Banus.
1494.

Porro, tametsi Corvinus abdicata præfectura in solitariam se redegerat vitam, nec sic tamen ab aliorum infestationibus quietus permittebatur; Stephanus siquidem Scepusiensis Comes Palatinus, Arcem Joannis Corvini in Illyrico absentis Szamobor dictam edito in monte sitam, nequaquam præmonito Rege obsedit; cui quanquam Uladislauus severissime interdixisset, ne arcem occuparet, quæ nullo æquitatis jure ad eum spectaret, ille tamen spreto Regis imperio, eam deditione Præsidii in suam potestatem redegit. Sed & Osvaldus Zagrabienfis Episcopus, qui soluto Budæ conventu post Regis discessum in Illyricum se receperat, castella Episcopatus a Corvino Duce occupata, quippe quod a Germanis paulo ante receperat, bello recuperare contendit; nimirum opportuna Corvini, qui apud Kinisium erat, absentia invitatus. Quare Rochonico, seu ut vulgo nostrates lingua sua vocant, Rakovac obsesso & capto, arma inde ad alia oppida militibus, quos e Germania evocarat, crudelissime se gerentibus transtulit. Corvinus tantæ rei nuncio consternatus, nulla interposita mora, omnes fere inferioris Ungariæ copias, permittente Kinisio, cogit, & Laurentio Duce Nicolai Bosnæ Regis filio, ac aliis nonnullis ad se cum equitatu suo traductis in Zagrabiensem agrum, omnia quæcunque adempta fuerant, interpositis conditionibus recipit. Et Osvaldi exercitu, qui trium millium numerum explebat, profligato, omnes

Disturbia
intestinalia
in Sclavonia.

Episcopatus villas incendit: neque agris, neque Incolis ullis, quam innocentibus parcat. Ladislaus autem Kanisay, qui Provinciae cum imperio praeerat, ut tanti belli incendium extingueret, quo multas Regiones facile conflagraturas non inani ductus conjectura prospiciebat, Corvino Castellum ab Osvaldo receptum ipso non repugnante Osvaldo, restituit: & iis inter se reconciliatis, qui prior a pactis & foedere recessisset, is ut Majestatis reus esset, edicto sanxit. Hac praeclara Ladislaus, inter viros maximos summa cum sui laude facta compositione, gravi postmodum, eoque diuturno correptus morbo, sex Praefectura functus annis, vitam adhuc rerum bene gerendarum laude finire cupiens, abrumperre coactus fuit anno quingentesimo supra millesimum.

Rex conventum celebrat Veruciae in Slavonia, & Corvinus iterum Banus constituitur.

Kanisiano vita functo, Corvinus cupiens se Regi gratum exhibere, curam tuendarum Illyrici Provinciarum denuo suscepit, anno quingentesimo supra millesimum in Conventu Veruciae celebrato, cui Rex ipse interfuit, adjunctis ei duobus millibus equitum, sancita insuper lege, ut quot annis quadraginta millia nummum aureum, decem millibus equitum Provincialium ad inhibendos Turcarum incursus sustinendis penderentur: qua simul occasione Osvaldus Zagrabienfis, cum ducentis adveniens equitibus facile decimas a negantibus eas extorsit. His absolutis, percussum est cum Venetis foedus, cui feriundo auctoritate potissimum Alexandri Pontificis adductus fuerat Uladislaus praesertim cum in triennium quadraginta millia aureum nummum, Veneti vero centum polliciti sint; quo viribus simul conjunctis adversus Turcam progredierentur: accepta igitur pecunia cum reliquis Hungariae praesidiorum Praefectis, tum etiam Joanni Corvino Illyrici Proregi, in stipendium ad conducendos milites datur, & ut Turcis ubique quam maxime noceat, edicatur. Ac Praefecti Turcae, qui Varbosaniae in Bosna & Samandriae in Syrmio in omnes occasiones excubabant, cognitis per exploratores suos Pannoniorum apparatibus, cum exortum haud dubie bellum arbitrarentur, priores & pacatiores arma parant, ac quanquam major eorum pars ad Bajazetis classem & castra in Graeciam discesserat; tamen tumultuariam militum manum cogunt, Morolachios & Martalassios peditum genus raptò vivere adfuetum, ac agrestes undique ad certum diem adesse & arma sumere; equitum turmas, quae domi ad tutandos fines relictæ erant, in castra convenire jubent: ac Jaiciam Bosnensis Regni caput adoriuntur, rati locum commeatu omni rebusque ad defensionem idoneis imparatum, priusquam succurri a nostris posset, facile capi posse. Sita est Arx Jaicia in edito monte, saxoque; & fama est, ab Italo Architecto ad similitudinem Neapolitanæ Arcis, quæ ab ovo nomen habet, olim ædificatam, ab ea nomen sumpsisse, quandoquidem Jaiciam apud Illyri-

ricos ovum significare certum est. Despectat Urbem ad radices montis egregie munitam, sub quibus duo amnes navigabiles Verbanus & Pliva in unum concurrunt: cum non longo super arcem intervallo tertius in Verbanum amnis influat, Boffuta nunc dictus, quem veteribus Bacuntium vocatum quidam putant, demersæ in eum Elisabethæ Reginae Hungariæ infelici casu celebratum, qui postea omnes uno Verbani nomine accepto, late patenti in planitie decurrentes, ad Gradiscam Sayo commiscuntur.

Sed Corvinus veloci hostilium copiarum concursu, earumque consiliis intellectis, Uladislaο celeriter significat, auxiliaque submitti postulat; qui nobilitate omni arma capere iussa, obsessæ Arci sine mora opem ferendam mandavit. Quæ cum segniter pro periculi magnitudine, ac tardius quam id exigeretur, convenirent, Uladislaus misso Emerico Czobor, qui recusantes vi adhibita compelleret, brevi ad Corvini castra haud contemnendum militum numerum coegit. Petrus etiam Gerebus Regni Palatinus ducentos equites & duas cohortes peditum expeditorum misit; ipse quoque Corvinus tam e suis, quam Frangepanorum, Carloviciorum, Zrinianorum Comitum, ac cæterorum Procerum clientelis & militibus haud mediocres copias summa celeritate comparavit: ita, ut justum fere exercitum contra hostes educere posse censeretur. Itaque cum has copias in conspectum Urbis adduxisset, & hostes adventum suum minime expectaturos existimaret; illos magno & alacri animo obviam progredi, & prælii fortunam experiri velle animadvertit; quod omnes castris egressos, structis ordinibus in acie stare videret. Ipse quoque & cæteri copiarum Duces, aut vincere, aut mori parati, sine mora quadratis agminibus occurrunt, ac sublato utrinque clamore congregiuntur, diuque fortiter pugnant. Sed cum Turcæ nostrorum impetum nequaquam sustinere possent, ac plurimi ex eis gladiis telisque nostrorum occumberent, tandem funduntur, tergaque dare, & quisque potuit, in proximos montes & sylvas ac convalles diffugere incipiunt. Nostri insecuti, magnam eorum stragem edunt, partim cæsis & captis quam plurimis, partim in proximum flumen insilire coactis; ubi cum impeditas utrinque ripas, & nostros insequentes cernerent, aut absumti flumine periere, aut cunctabundi, qua alveum amnis tentarent, a nostris capti, aut interfecti fuere. Periere ex Turcis ad quatuor millia sed neque nostris incruenta stetit victoria, quandoquidem ex Corvini copiis amplius mille milites in prima acie desiderati sunt, nec multo pauciores sauciati.

Liberata per hunc modum Jaicia, Corvinus magnam ab omnibus laudem consecutus, Arcem, qua ictibus tormentorum hostilium

Turcæ a
nostris sub
Jaicia pro-
figantur.

quassata erat, refici, & commeatu aliisque rebus muniri iussit: eamque Joanni Giulano Viro militari & industrio, sibi que imprimis fido, qui etiam antea eam defenderat, tuendam attribuit. Uladislao autem equos & captivos insignes & militaria signa dono misit. Nec contenti hac clade Turcæ in Posëgam ac Valconem Sclavoniæ, ut nunc vocant, Comitatus iterum populabundi excurrere: verum occurrentibus iis Joanne Bano, Josepho Somio, ac Petro Comite sancti Georgii, qui soluta Jaiciæ obsidione in Hungariam profecti fuerant, cumulatè temeritatis suæ poenas rependere. Tot igitur præclaris celebratum victoriis Corvinum, intemperies ejus autumnii, malignæque febres in ipso ætatis flore rebus humanis exemere, cum triginta quinque ætatis annos nondum explevisset. Reliquerat quidem liberos, ex Beatrice Frangepana Christophorum & Elisabetham, sed qui in tenera ætate fato functi, nomen & familiam ejus propagare non potuerunt. Viduam ejus integræ ætate, forma præcellenti, opibusque & fortunæ bonis affluentem, postquam demortui jam viri funera eluxisset, Uladislauus Georgio Marchioni Brandeburgensi, sororis suæ filio, connubio junxit: accidit mors ejus anno 504. supra 1000. administrato binis vicibus annos septem tribunatu. Sepultus est Corvinus pompa celeberrima in Sclavonia in æde Divæ Virginis Lupoglavæ, cui Patres ex instituto S. Pauli primi Eremitæ viventes, cum adjuncto nobili & diviti Claustro præsunt, quod una cum templo Hermannus Ciliæ Comes ac Sclavoniæ Banus singulari pietate extruxerat, multis a Joanne deinde ac Beatrice conjuge donatum prædiis, ac villis, variis etiam Regiis ditatum muneribus, ac inter cætera patris sui Divi Mathiæ paludamento Regio pervetusti operis, ex materia rubea confecto, ac Phrygio opere auro intertexto. Aliaque quoque ejus Ordinis Monasteria, inter quæ Remetense, similiter in Sclavonia, liberalissima munificentia annuis attributis redditibus auxit & ditavit. Et quamvis Regnorum cura & potestas, juxta veterem cum Uladislao pactionem, in eundem caderet, Arces tamen plerasque & Dominia, quæ amplissima quæque in Sclavonia Jure privato possidebat, cum sine liberis decelisset, amicis suis, ac præcipue qui bellica sub ipso claruere virtute, una cum cætera ditissima suppellectile testamento legavit: ac paulo ante mortem Benedicto Rattcajo fortissimo viro, ac omnium suarum copiarum, vel, ut Privilegium ejus loquitur, Gentium Armigerarum generali Capitaneo ob egregiam ubique navatam operam, Castrum Urbocz vulgo Nagy Thabor appellatum, una cum Castello Jurkethinio amoena planitie sito, & urbi Varasdiensi propinquo, æterno nomine possidenda dono dedit, cui Rattcajus & post mortem gratus esse cupiens in eadem

Divæ

Mors Jo-
annis Cor-
vini Bani.

Divæ Virginis æde Lupoglaviensi ad pedes Corvini sepultus jacere voluit. Hi deinde memoriæ Corvini vetere caractere inscripti verus leguntur:

*Anno Domini millesimo quingentesimo quarto,
Octobris duodecima die, hora undecima nocturnali,
Heros ultimos dies Joannes Corvinus clausit extremos;
Sub Erema Corpus ad Claustrum Lupoglava tumulare jussit.
Aspice rem charam, bini hinc inde cingunt gloriæ Virginis
Aram,
Dux Joannes & Filius ejus Christophorus, quibus adsint gau-
dia trina.*

*Et sequitur dum licuit, tua dum vixit, o Joannes, potestas,
Fraus latuit, pax in Regno isto, tui tempore firma fuit,
Regum atque honestas.*

Porro in Dalmatia, & Illyrici Præfectura, quam Corvinus singulari cum sui nominis laude gesserat, & egregia virtute domi forisque conservaverat, Uladislau succedere jussit Andream Bothum, & Franciscum Balassium, cognomento Giarmathium. Qui cum Crisum venissent, quo in loco jus dici & consilia Provinciæ agitari consueverant, Andream Bothum Nobilitas æquo animo admisit, de Balassio, quod vir crudelitate infamis, & factiones alere diceretur, nec in Provincia Arcem aut ditionem possideret ullam, tumultuose reclamatum est, & Uladislao sine mora indicatum, ut alium ejus loco mittere vellet; quod cautum legibus esset, ne, qui bonis carerent, eum magistratum gerere possent. Quod ille re comperta haud gravatim concessit, revocatoque Balassio Marcum Missenovicium, e Camisatio Croatia nobili loco ortum, qui Arcis Budensis Præfecturam obtinebat, Botho collegam futurum eo ablegavit, sicque animos Provincialium facili negotio pacavit. An memorabile quidpiam hi gesserint, nihil est in Historiis legere, solum ad annum 1512 obitus utriusque invenitur; cum enim Andreas, inquit Istvanffius, & Marcus Missenovicius, qui præfecturam Illyrici gerebant, Andreas quidem in Arce sua Ztenisnacia morbo diuturno oppressus, Marcus vero, dum equum currentem circumageret, ejus lapsu luxata cervice repente exanimatus, e vivis excessissent; Uladislao curam reliquere alios ei Magistratui præficiendi. Hæc Istvanffius.

Andreas
Bothus &
Marcus
Misseno-
vicius Banus
1505.

Petrus Beris-
zlaus
Banus
1512.

Turcae
caeli a Be-
riszlaoban-
no.

Petrus Beriszlau Episcopus Vespriemensis, quod ex iis partibus originem duceret, & ditione, ac clientelis polleret, tradita jussu Regis Joanni Bornemiszae, qua antea fungebatur, ærarii Præfectura, delectus est, qui unus utrisque sufficeretur. Et cum in Provinciam venisset, brevi occasionem virtutis fortitudinisque suæ declarandæ fortuna ei obtulit. Nam cum Turcæ magno numero Savum trajecissent, & Regionem inter Savum & Hunnam fluvios adjacentem passim populerentur, ac fero & igne vastarent, collectis quantis in re subitanea & tumultuaria potuit copiis, eos non procul ab arce & oppido Dubiensi, ubi Hunna in Savum influit, adortus est; insignique edita pugna hostes fudit atque fugavit, & fugientes longe lateque persecutus, amplius duo millia eorum interfecit, captis quam plurimis, & multo maxima parte in Savum demersa, paucis natando evadentibus, ita ut hostes audaciæ perfidiæque suæ & violatarum induciarum cumulas poenas dedisse viderentur. Atque hac strage perculsi, simul etiam qualicunque induciarum vi coerciti, excursionibus & prædis agendis aliquandiu abstinerunt. Quid cæterum officii sui tempore gesserit, haud licuit invenire, præterquam quod, cum anno vigesimo supra millesimum quingentesimum varias Turcarum injurias ulcisci, ac capti præsertim Tininii succensus ira, ulterioribus hostium conatibus resistere & amissa recuperare contenderet, contracto sat valido militum numero in itinere apud amnem Corannam in insidias præcipitatus, nec Petro Cruficio, æmulo virtutis ipsius invidia stimulante, suppetias ferre volente, ibidem interfectus fuit; annis octo, quibus Magistratum sibi demandatum, summa cum omnium satisfactione, ac solerti vigilantia administraverat, expletis. Et tamesi Beriszlau utrique priorum anno 1612 in Illyrici Præfectura subrogatus fuerit, anno tamen insequenti, tertio scilicet decimo supra 1500 in Authentica Capituli Zagrabiensis littera relatoria reperitur Emericus Perenius, vir gravis & severus, qui in locum Petri Gerebi in Palatinatus quoque dignitatem subiectus erat. Ejus Stephani Perenii filius, quem Mathias Rex ob conjurationem Casimirianam adversus se initam, in ordinem redactum, bonis omnibus spoliaverat, ita tamen ut postea huic Emerico veluti infonti illa restitueret, qui etiam non multo post viduam ipsius Gerebi Dorotheam Canisianam connubio sibi junxit, atque sic Arce Valpone in Sclavonia potitus est. Quare adeptis in Illyrico bonis uno simul tempore & Palatinum Pannoniæ & Præfectum totius Illyrici & Segniæ Urbis maritimæ Capitaneum eadem Capituli Zagrabiensis littera fuisse testatur. Quod peculiari plane ratione pro posterorum memoria observandum occurrit. Collegam sane Beriszlai fuisse necessum est, quantumvis nec annos, quibus hunc Illyrici Magistratum administravit,

nec

nec quæ ejus tempore gessit, invenire liceat, imo an Banalem an Palatinalem prius adeptus sit auctoritatem, quove dignitatis aut ætatis anno vivere desierit, æque obscurum majores nobis reliquere. Quæ vero Palatinus egerit, ea fusc Istvanffius variis in locis est profecutus. Ambitionem hominis dominationis cupidissimi, hisce præfecturis expleri debuisse reor, qui cæterum pleraque fastu tumens perperam egisse legitur. Fatalis prorsus magnorum Virorum morte hic accidit annus, nam præter Berislai cædem Georgius de Frangepanibus Colocensis, Vir gravis ac Republicæ amans, Divi Francisci familiæ olim Alumnus; Thomas quoque Cardinalis Bacocius Strigonienfis, Vir extremæ prudentiæ, ac duobus Hungariæ Regibus moderatoris quasi loco semper adhibitus, summo quidem communis boni detrimento, sed imminentibus turbulentissimorum temporum procellis in tranquillioris portum vitæ sese subduxere.

Verum enimvero dum Ludovicus Uladislai successor, annò vigesimo primo, supra millesimum quinquagesimum, Mariæ Conjugis coronationi, ac Bohemicis incumbit negotiis componendis, per aliquod tempus Illyricum Provinciarum Præfecto post cædem Berislai, magno suo incommodo, carere cogeatur; dumque de eo substituendo lentius quam temporis urgebat ratio, deliberat; Turca Ostervitiam arcem cum oppido in subjectis Licæ & Corbavæ campis sitam, quam olim Bela Rex, dum a Tartaris in Dalmatiam pulsus per ea loca exularet, opportuno loco condiderat, improvisa eaque nocturna irruptione cepit; tum quod a paucis defenderetur, tum vero quod milites quidam corrupti, ad quos vigiliæ ejus noctis pertinebant, locum hostibus introeundi summa cum perfidia dedissent. Tentaverunt eodem tempore per similem fraudem Scradinum & Crupam nec opinato occupare; sed virtute Præsidiariorum magna cum cæde rejecti fuere. Itaque Joanni Carlovitio e Romano Torquatorum genere orto, Cyriaci illius magni, qui Andreæ secundi Regis tempore claruit, Pronepoti, ac Francisco Battiano in Uladislai patris aula, ac deinde cum ipso simul a teneris educato, viris domi militiæque claris, provinciam administrandam tuendamque demandavit anno 1522. Quamvis Stephanus Brodericus solum Battianum præfuisse scribat. Fuit hic Brodericus, ut de eo pauca dicamus, ejus Illyrici partis Alumnus, quam hodie Sclavoniam appellamus, utrisque apprime literis eruditus, ac proinde Ludovico Regi cumprimis charus; quare Cancellarii munere fungi jussus est, ad quem Magistratum, ex legatione Romana, quam tunc obibat, paucis ante mensibus accersitus fuerat; scriptorum quoque gestorum Ludovici postea memoria clarus. Vix Carlovitius cum Battiano Præfecturæ curam susceperet, cum virtuti eorum probandæ,

Ludovicus Rex.

Joannes Carlovitius & Franciscus Battianus Ba. ni 1522.

vel jam antea probatae exercendae felix sese ac faustum obtulit principium. Etenim Usrephus Verbosaniae, seu ut vulgo dicitur Herczegovinae Bosnae Provinciae Praefectus, in locum Ferrhatis nuper praelio deleti suffectus, cum aliis Samandriae Praefectis, collatis in unum sententiis ac viribus, coactoque ad viginti amplius millium Turcarum exercitu ad obsidendam Jaiciam contenderunt. Majora etiam tormenta currulia octo, praeter minores colubinas, ac instrumentorum oppugnandis urbibus idoneorum haud parvam copiam in castris habebant. Nondum se Jaiciae Praefectura abdicaverat Petrus Keglevitius, vir fortis, & qui in omnes hostium conatus intentissima cura vigilaret, habebatque Legatum Blasium Cherium pari fortitudine virum insignem. Hi Regem de consiliis hostium tempestive certiores reddidere, ac ut auxilia in tempore mitteret, multis postulare. Interea Petrus de frumento, farina, & commeatu, pecorisque certo numero ex remotioribus locis, atque ex suis fundis, in arcem convehendis prospicere, quaeve necessaria tolerandae obsidioni erant, summa industria diligentiaque curare. Jam Turcae ab aliquot diebus muros urbis, atque Arcis, ab ea parte, qua Corvini tempore oppugnatos meminerant, continuis tormentorum ictibus diruere coeperant: cum Ludovicus haud ignarus, quantum momenti in eo loco conservando positum esset, quanquam Proreges Illyrici summa potestate, ut diximus, Joannes Carlovitius, & Franciscus Battianus designati essent, nec quicquam de eorum fide, ac militari virtute dubitaret: munus tamen ferendorum obsessis auxiliorum Christophoro Comiti Frangepano, ante alios committendum duxit; ad quem Ludovicus literas ac nuncios miserat, preces & promissa amplissima quaeque sponderat; quod is disciplinae militaris Magister ac ductandi exercitus magnum usum & peritiam habere diceretur, ut Jaiczianis laborantibus opem ferat. Fecit haec Christophorus magis charitate patriae ductus quam Ludovici obsequiorum; evocavitque in fortunae consortium veteres Duces & Praefectos, Petrum Crusitium a Clissia, Gregorium Orlovitium Segnia, Frangepanos gentiles suos cum amplis clientelis, nec non Georgium Blagaium, Joannemque Zrinium Comites, ita, ut paucis diebus satis amplam manum militum, adjuncta nobilitate, in speciem justae exercitus coegisse videretur. Atque his demum copiis, tam fausto ac felici obsidionem urbis ac arcis sine solvit, bellumque adeo prospere terminavit, ut postea Ludovicus de insigni victoria incredibili affectus laetitia, Deo optimo Maximo actis publice gratiis eum pro fortiter navata opera, partoque de hostibus insigni triumpho collaudatum, stipendiisque & muneribus liberaliter excultum, novo titulo honestavit: ut nimirum Regnorum Dalmatiae, Croatiae, & Sclavoniae defensor ap-

pellaretur. Carlovitium quoque & Battianum Banos partim bonis & latifundiis, partim Præfecturis & stipendiis, pecuniaque donavit. Hujus tam præclaræ victoriæ ac desideratæ Patriæ liberationis seriem fufius enarratam apud Istvanffium petere licet.

Croat. &
Sclavo-
niæ defen-
sor.
Bani mu-
neribus
donati.

Porro tanti femper hi duo Proceres Bani, ut ad eos oratio redeat, a Ludovico æstimati fuere, ut hunc ipsum Frangepanum Christophorum Budæ postea per triduum detentum ob verberatum Ambrosium Salcanum Strigonienfem Archiepiscopum ad eorundem interpositionem dimiserit. Sed nec parum Ludovicus ea Christophori detentione sibi nocuisse visus est; in maximo siquidem totius Reipublicæ periculo, dum Solimannus ad Mohachium copias cogit, eum ut exercitui præffet suo, nimis onerabat precibus. Quod ille quidem nondum illatæ oblitus injuriæ, ut ipse rebatur, haud prorsus præstitisset, nisi Battianus cum Carlovitio operam suam in eodem Ludovico reconciliando impendissent, ut qui Regem ei prius benignum fecerant, eundem postea Regi obsequentem redderent. Et quidem Franciscus de more nostræ gentis Comitibus ad Oppidum Racciam, non procul Posëga distans, indixit; in quibus cum Christophoro Comite Frangepano, ipsius potissimum & Carlovicii Collegæ opera & studio transactum est, ut copias, quæ ex Dalmatia & Illyrico cogerentur, ad Regem in castra perduceret, & isthic Imperatorio munere fungeretur. Fuere autem ex Crisfensi tractu, qui eo tempore longe lateque patebat, delecti, Joannes Ernestus cognomine Hampo, Sigismundus Paganus, Stephanus Praschocius & Balthasar Hobetitius: ex Varasdinensi Ladislaus Rattcaius, ex Zagrabienfi vero Nicolaus Voycovicius, Adami Protonotarii filius. Jussus est præterea, ad eum diem cum suis & ejus Tractus copiis, Joannes Banffius e Verucia adesse. Itaque relicto in præsidium ac tutamen Patriæ, adversus quemlibet hostium incursum, Carlovitio proficiscitur Battianus, affuitque Dominico die ante pugnam cum elegantissimis copiis; fuere ad tria millia equitum, at non ita multi pedites. Venerant cum eo ex Proceribus, Joannes Tahy, Joannes Banffy, Ladislaus & Casparus Rattcaius fratres, quorum posteriori tutela Regii corporis cum Joanne Calayo, ac Valentino Turco, viris pugnacissimis commissa fuerat. Et quamvis librariorum mendo apud Istvanffium Caspar Raicaius, apud Brodericum Caspar Rasçay legatur: Rattcaium tamen, tam ex vetustioribus familiæ hujus literarum monumentis, quam conjectura ipsa unius immutatione duntaxat literæ, fuisse facile assequaris; præcipue cum uterque Scriptorum in eadem non conveniat litera: quanquam omissis conjecturis, sola literarum autoritas Regiarum, in brevi quidem charta, pro more veterum scriptorum, quibus Ludovicus Ladislao & Caspa-

Battianus
proficisci-
tur ad
bellum
Mohachianum.

Illyrici
egregie
prælian-
tur.

ri fratribus, peculiari ratione apparatus ad hocce bellum indicit, sufficere queat. Nec tamen inficior, Casparem Raskay alium quempiam subinde ab Istvanffio recitari. Venit quoque postridie ejus diei mane Simon Erdeödi Episcopus Zagrabienfis, cum fratre suo Petro, cum septingentis amplius equitibus, viris, equis, armis decenter instructis, ut refert Brodericus. Comparato undique in hunc modum exercitu, qui viginti sex millium numerum excessisse non traditur, is aciei instructus est ordo, ut Banus cum suis de veteri consuetudine dexterum teneret cornu, primumque congressus exciperet ac sustineret impetum; quem quidem adeo prospere nostri sustinuerunt, ut nisi quidam alii neglecta lege militari, relictis stationibus ne primo pugnae fervori defuisse dicerentur, confuse rem egissent, pro parvo nostrorum numero, plena fortasse potiti fuissent victoria. Ea tamen divinae bonitatis erga Banum, ac cæteros ejus, benignitas apparuit, ut cum ibidem flos ceciderit Hungariæ, ipse cum suis saltem potioribus incolumes evaserint.

Tametsi vero quidam Scriptorum, ut Brodericus refert, quem tamen utpote modestior non nominat, nostros sibi fuga consuluisse, ac desertores Regis appellare petulanti lingua non fuerit veritus; eum tamen Brodericus, præsens ejus prælii spectator, ac postea scriptor hîce refutat verbis: „ Nam quod ad tres illos attinet, ad custodiam „ Regii corporis deputatos, constat eos ab hoste, ad quem reprimen- „ dum missi fuerant, non prius redire potuisse, quam fuerit tota acies „ nostra in fugam conversa, capto etiam uno ex eis Calais, & eodem „ in loco a duobus sociis liberato. Quo molestiori animo ferendum „ cenfeo, quod ausus sit quidam Oratione de hoc publicata, si Oratio „ illa vocari debet, nostros sui Regis desertores falso vocare. An de- „ servisse Regem sint censendi, qui omnia illi officia bonorum ac fi- „ delissimorum subditorum præbuerunt, qui omnes fere in eodem, in „ quo Rex jacuit, campo jacuerunt, testati morte etiam, quam fidi „ suo Regi, quam amantes Patriæ fuerint. Sed idem ille egregius Hi- „ storiarum scriptor, qui hæc scribit, & qui tot convitia in gentem „ nostram ingerit, hujus etiam cladis Historiam scripsit, ut me pudeat „ eum ita impudenter, rem sibi ignotam in vulgus prodere fuisse au- „ sum. „ Hæc Brodericus.

Inciderat fortuito Battianus in Palatinum, æqua sorte cum ipso fuga e prælio elabente, tum deinde Nemettyvarum digressus, quod a Ludovico olim post mortem Laurentii Syrmii Ducis dono acceperat, miserabilem ac deformem prorsus Patriæ statum secum contemplans, quam fastuoso ausu hostem nimium potentem aggredi, quam temerariæ fortunæ alex innocentis vitam Regis, ac universæ Reipublicæ pri-

pristinum decus committere sint ausi, quam demum inique nullam imposterum, aut e servitute barbara, aut exterarum nationum Imperio respirandi facultatem sint nacti: cumque videret partem Ferdinandum Austriæ Principem poscere, partem Regnum ad aliquem ex Procerum ordine, tacitis votis translatum velle; Franciscus interea cum Collega, donec res in quamcunque partem expediretur, Clementis Summi Pontificis auxilia, ad tuendos Præfecturæ suæ fines, & potissimum Jaiciam & Clissiam, ob Turcarum viciniam in periculo constitutas, imploranda censuere; misso ad eum Thoma Caminiano, Viro impigro nobilique in ea Illyrici parte, quæ nunc Sclavonia vocatur, genere orto. Qui cum Romam venisset, ac Regis interitum, quem jam Clemens non ignorabat, multis verbis deplorasset, ac itineris sui causis explicatis, post non longam aut diuturnam moram, Mense Januario, die decima, 1527 a Jacobo Sadoletto Cardinale, Pontificis responsum literis comprehensum, intellexit; se auxilia, quæ expectat, cupere ex animo posse ad eum primo quoque tempore mittere, sed se suasque res, sanctamque Sedem Apostolicam in eo statu esse, eisque perturbationibus & angustiis undique premi, ut multo magis aliena egeat ope, quam suam cuique ferre valeat. Si quando Deo adjuvante, incommodis illis liberaretur, viresque adeo debilitatas aliqua ex parte reciperet, atque etiam res Hungaricas in certo ac concordī aliquo statu esse intelligat, quantum in se esset, eis non defuturum. Battianus repulsa intellecta, quanquam sese ab omnibus, ipsoque Summo Pontifice, communi omnium patre, derelictum doleret; vigilando tamen & agendo, eas arces proviso commeatu, ac aliis necessariis, non sine difficultate impræsens conservavit.

Verum ubi diversi Procerum in diversas, de substituendo Rege, distracti fuissent partes, Batthianus cum Carlovicio deserto Joanne Scepusiensi Waivoda, qui jam Albæ a plerisque Magnatum Rex salutus, atque coronatus fuerat, partibus Ferdinandi Austriaci, cum nonnullis Sclavoniæ Optimatibus adhæsit, constanterque perseveravit; aliis universis in partes Joannis deficientibus. Comes enim Cristophorus Frangepanus relictis Ferdinandi partibus, quas ob simultates non solutorum stipendiorum, aliasque graviores causas deseruisse videri volebat, a Joanne Partium Illyrici Pro-Rex & Banus, ut appellant, declaratus fuerat, summa omnium rerum potestate ei permessa, & Arcibus ac agris quibusdam Palatini una assignatis. Isque navandæ rei avidus Franciscum Batthianum, quem a Ludovico Rege eodem Præfecturæ & Magistratus titulo cohonestatum Ferdinandus quoque confirmaverat, ac alios Ferdinandum secutos, armis & bello persequi decreverat. Adhæserant ei Joannes Banffius, Simon Episcopus

Ferdinandus & Joannes Scepusiensis Reges.

Mutua fa-
ctiones in
Illyrico.

Zagrabiae, Joannes Tahius Ordinis Equitum Rhodiorum Aurantæ Prior, Petrus Marcius Pofegæ Comes natione quidem Ungarus, sed qui ducta Laurentii Garay filia, sedem, & domicilium in Illyrico haberet, clientelisque & equitum alis eo tempore pollens potensque esset, ac Joannes Ernestus, cognomine Hampo, qui amplissimas in Dravi ac Muræ peninsula arces & Oppida obtinebat; atque e nobilitate alii complures: ut tria millia equitum, & decies mille pedites in castris haberet, pecunia quoque, a Joanne in Stipendium missa, alas equitum, & certum peditum numerum conduxerat, ex quibus justo contracto exercitu, tormentisque comparatis Pecrium ante omnes alios, vi & armis exagitantum suscepit: ejusque arces Rosiniam, Custerocium, Pecrecium, ac Petrovinam expugnavit, ac incensas & concrematas singulari crudelitate solo æquavit, quod se ab illo inique lacessitum, & insidiis petitem conquereretur: quum enim Frangepanus e castris ad Velicam Regiam, quæ est Arx non procul a Savo amne, cum valida equitum ala, speculatum hostes profectus esset; Pecrius e sylva, in quam locatis insidiis se se abdiderat, subito provolans, tanto impetu pugnam iniverat, ut Frangepanus periculo proximus vix hostium manus evasurus crederetur, nisi promptissimi militum Equestris Ordinis e castris in auxilium tempestive adcurrissent. Vitato periculo exinde digressus, primo ad Crisum celebre Oppidum castra posuit; nec ibi diutius moratus, omnia fere loca, quæ ad Dravi decursum sita erant, expugnatis præsidiiis aut sponte se deditibus occupavit; postremoque adversus Battianum, quem cum exercitu, ac Germanorum auxiliis e Styria ac Carinthia & Carnis accitis ad ripam Dravi prope Varasdinum castra habere intellexerat, iter intendit.

Erant in Battianii castris, præter Joannem Carlovicium Collegam, & Joannem ac Nicolaum Comites Zrinianos, Lucas Siculus Jacobi filius, Georgius Szlunius e Familia Frangepana adversarum partium Ducis propinquus, Franciscus Blagajus, e Romana clarissima Ursinorum gente originem ducens, Petrus Keglevitius Jaiciæ Præfectus, omnes viri clarissimi, belloque & armis celeberrimi, & navandæ operæ cupidissimi; accedebant etiam Germani auxiliares Duce Nicolao Comite Turriano, adeo, ut Battianus & socii tam numero copiarum, quam robore militum, hostibus non impares esse censerentur; sed illi incertum quibus de causis (quanquam si totius belli eventus respiciatur, utili admodum sive casu, sive consilio factum esse constat) Frangepani adventantis fama perculsi Dravum facto ponte transiere, & ad Ormosdum in Styria ad ulteriorem fluminis ripam oppidum se se recepere. Quorum discessu cognito, Frangepanus quanquam pugnae avidus, quod tamen flumen hoste utramque ripam ob-

obtinentes, absque manifesto exercitus detrimento periculoque transire non posset, eos insequi destitit & ad Zamlaciam, quod erat peculiare ditionis Batthyani hospitium Ducis Oppidum, castra reduxit; ibique Ducibus & Proceribus, Præfectisque in Consilium adhibitis, an hostis persequendus aut in Regiones Hungaricas trans Dravum ducendus exercitus esset, quod per occultos nuncios a studiosis partium ad transeundum sollicitarent, iique se ad defectionem paratos esse significarent, ad deliberandum proposuit. Omnibus & sibi imprimis consultius visum est, Varasdinum obsidendum esse, ne quid a tergo hostile relinqueretur, & interea iis, a quibus vocaretur, rescribendum, ne quid in officio propensioris voluntatis & studii remitterent, & ejus adventum, qui expugnata Urbe brevi futurus esset, tacitis votis paratisque animis opperire vellent.

Itaque edito profectiōis signo tormenta promoveri, & eorum magistros cum peditatu progredi jubet, ipse cum equitatu subsequitur, & in agro suburbano haud procul castra locat. Sed trahente fato dum operi extruendo, cui tormenta ad expugnandam arcem, accepta in potestatem per deditionem urbe, imponenda erant, invigilat, ac circa idem incautius obambulat; ab arcensibus Palatini militibus serena luce conspectus, tria minora in eum iidem direxere tormenta, e quorum uno ictus globo, lethale inter femur & umbilicum vulnus accepit. Sed dissimulato casu compressoque plagæ dolore, equum adduci iussit, & eo conscenso rejectis, qui officii causa ferre opem volebant, in castra reversus est. Ad quæ quidem ejus fauciati fama celeriter perlata omnium animos vehementer contristaverat. Eum enim cum specie proceri corporis, tum virtutis & fortitudinis laudibus insignem, ac veluti communem disciplinæ militaris Magistrum omnes valde amabant. Itaque cum ad prætorianum tentorium equo descenderet, & eum Joannes Banffius sublevare vellet, ab eo prohibitus est; cumque tam medicis, quam sibi ipsi insanabile vulnus videretur, relicta in præsens rerum privatarum cura, Duces & militum Præfectos ad se vocavit, ac cum moesti tristesque convenissent, gravi sermone disseruit, sibi quidem non adeo grave ac molestum accidisse, quod fortuna plerumque insolens & infesta bonis consiliis, ultimum sibi vitæ finem attulerit, quum nec timere mortem sciat, nec tales exitus plerisque militaribus viris, & Ducum ac Imperatorum quam plurimis usu venisse ignoret, & omnibus semel uno, aut altero genere mortis vita excedere necesse sit, sed animo præcipue angī & confici, quod Joanni Regi operam, quam cœperat, morte præventus præstare nequivisset, eos proinde omnes orare & obtestari, ne illum deserere velint, sed oppido in potestatem redacto, continua-

nuata obsidione, Arcem quoque captam adjiciant, se fato cedentem relinquere illis Joannem Tahium, virum militiæ rerumque usu peritum, quem sui loco exercitui præfuturum sequi possint. Ante omnia benevolentissimi Regis, sed iniquissime Regno exacti, causam spectandam esse; enitendumque omnibus corporis & animi viribus, ut retenta ei Illyrici possessione, & Ungaris sponte operam promittentibus in belli societatem adscitis, illum ab exilio superis bene juvantibus rediviva virtute & felicioribus armis in solium reponant, ut ab ejus rebus integris ac liberalitate singulari, tam publicis omnium, quam privatis singulorum meritis persolvendis certa præmia expectare possent. Postremo unum hoc extremi muneris officium ab ipsis universis etiam atque etiam vehementer petere, ut offensarum, si quas animo concepissent, & injuriarum omnium, si quibus se affectos putarent, haud gravatim oblivisci, sibi que jam jam ad Superos in cælum migraturo Christiana pietate ignoscere velint. Hæc quum dixisset, intuentibusque, qui aderant, omnibus rerum humanarum recordatione lachrymæ obortæ essent, ipse se in lectum composuit, ac non multo post deficiente voce, oculisque & sensibus hebetatis, aliquandiu similis exanimato jacuit, deinde eadem nocte a familiaribus effedo illatus, quum ad Martinachium pagum perventum esset, vir nobilissimus & fortissimus extinctus est, magno suorum omnium dolore, incredibilique partium Joannis detrimento, quæ post ejus interitum in dies in pejus ruere cœpere, ac postremo ivere præcipites. Ejus cadaver, magna clientum veteranorumque militum frequentia, ac multis cum lachrymis, quod nullam prolem reliquisset ditioe ejus omni, ac præamplis opibus Ferdinando fratri relictis, Modrusiæ tumultatum est.

Christo-
phorus
Frangepa-
nus mori-
tur.

Postero die Battianius intellecto Frangepani interitu Dravum iterum remensus, quod illius morte copias omnes in vestigio dilapsas, obsidionem solutam, pacata præter spem omnia reperisset; prospero rerum successu lætus Crisium Oppidum antiquitus ad conventus celebrandos designatum, Comitia indixit. Atque eo frequentes proceres cum convenissent, ab eo partim spe præmiorum & pollicitationibus persuasi, partim minis, & extremorum quorumcunque denunciatione territi, annitente etiam omnibus viribus Pecrio, suffragiis omnium concurrentibus in partes Ferdinandi concessere, Joanne Banffio, & Simone Episcopo Zagrabienfi exceptis, qui singulari constantia, omnibus contemptis periculis ab Joanne, quanquam exule & inope, avelli nullo modo potuerunt. Et sane feliciorum ac laude multo digniorem posuissent Bani operam, si maximis Bosniæ, ac Croatiae, quæ secuta sunt malis succurrissent: quam quod intestinis factionibus intempesti-

ve nimium aliæ nationis imperium ambire cœperint: sedulam enim nimis in tuendis Ferdinandi partibus navavere operam. At dum Turcæ in omnem nocendi occasionem intenti Jaiciam ac duodecim finitimas Bosnæ Arces, Joannis quoque Carlovicii Bani dominia in Crovatiâ Lycam, Uduinam, Corbavam sedem Episcopalem occupant, ii officio suo minime prorsus satisfecisse judicandi sunt, quamvis Carlovicius in Arce sua Medued gravi detentum ægritudine, nec suis laborantibus opem ferre valentem, excusatum facile quisque dixerit. Cujus etiam morbi atrocitate anno insequenti 1531 Vir nobilissimus nullis relictis liberis extinctus est. In eo progenies antiqua ac illustris Cyriacorum, seu Carloviciorum, e Torquata veteri Romanorum familia originem ducens, prorsus defecit, hæreditate ejus omni, quæ supererat, Joanni & Nicolao Comitibus Zrinianis, e sorore illius progenitis obveniente, idque Ferdinando Rege liberaliter approbante. Familia hæc ad Manlium Romanum equitem, Torquatum postea dictum, genus suum refert, qui cum Gallum juvenem armorum peritia ferocientem atque jactabundum, superbis indutum vestibus aureoque torque ornatum, duello confecisset, torque ipsi detracto atque collo suo veluti victoriæ superatique hostis signo imposito, Torquati deinceps nomen obtinuit. Ejus deinde posterius urbanis factionibus impulsus, mutatis Romanis sedibus in Croatia oram devenere & nobili occupata arce in Croatia Dalmatiæque finibus sita Carlobagh nuncupata, Carloviciorum perpetuo cognomentum usurparunt. Quid vero Battianus his in periculis egerit, aut ubinam commoratus fuerit, nihil de eo annales prodidere. Carlovicius celebri funere in æde Divæ Virginis Remetenſi Sclavoniæ, apud Patres Eremitanos, cujus Benefactor insignis olim fuerat, tumulatus requiescit.

Mors Car-
lovicii Ba-
ni.

Durantibus his factionum tumultibus, Joannes Christophorum Frangepanum suarum partium Banum in Illyrico constituerat, Ferdinandus vero Battianum a Ludovico jam olim Præfectum rursus confirmaverat, ut jam supra diximus; verum ubi Joannem Banſſi, ac Simonem Zagrabiensem Episcopum singulari constantia Joanni Regi Battianus favere advertisset, multis tandem inter eosdem antea, qua Diætalibus publicis, qua privatis interlocutoriis habitis altercationibus, Battianus tot vicissitudinum pertæsus, sublato insuper e vivis Collega, Præfecturam supremi Magistratus renunciat; qui quidem annis aliquot summo cum infortunio Illyrici, ob multorum discordiam subsequentem æmulorum, vacabat. Eodem tempore Clissia Arx cæterum inexpugnabilis, ac in edito montis cacumine sita, quæ multis annis a nostris magno labore, egregiaque virtute defensa fuerat, interempto ejus fortissime pugnante Præfecto Petro Cruſtio, in potestatem

hostium devenit: simul etiam clarissimi Heroës, tam Illyrii, quam Alemanni ductore Cociano, ac Ludovico Pecrio, quorum posterior interea Banali munere in ductando exercitu fungi iussus fuerat, in expeditione arcis Essek interiere; nam militibus fame prope enectis, ac turpissima fuga eisdem desertis, Duces rediere, milites vero hinc inde palantes, aut hostium, aut mortis præda fuere. Ob quam ignominiosissimam deserti, ac perditus exercitus famam Pecrius ad Ferdinandum accersitus, in Custodiam Græcii conjicitur, septemque ibi detentus annis, ægre postmodum amicorum opera eliberatus, luminibus jam quasi orbatus, rediisse domum fertur. Cocianus vero in custodiam Viennæ similiter conjectus ac ope mulieris cujusdam primariæ eliberatus, in Costaniciam Zriniorum Comitum arcem profugiens, ibidem interceptus & jussu Ferdinandi a Nicolai Comitis familiaribus interficitur. Eum Jovius lib. 36. genere Croatam, & arcem Costaniciam ejus fuisse ditionis scribit, sed malim hac in parte Istvanffio contrarium sentienti, velut magis rerum nostrarum perito fidem adhibere. Atque hæc duo immensi ponderis Croatiae & Slavoniae illata detrimenta, accidere ad annum, quo Battianus Magistratum resignaverat, millesimum quingentesimum trigessimum septimum, quo octo prope Olympiadi-
bus, magnifice perfunctus dici posset, nisi principia egregie gesta, recordi fine terminasset: quippe cum nequaquam aut prudentis, aut communem amantis salutem Naucleri munus esse dignoscatur, summis classem jactatam fluctibus, naufragioque vicinam, clavum deferere; atque privatis spectatis commodis, extremis eam involvendam periculis, se in tutum subtracto, derelinquere.

Finis Libri tertii.

M E M O R I Æ
R E G U M, E T B A N O R U M
D A L M A T I Æ, C R O A T I Æ, E T S C L A V O N I Æ,
G E O R G I I R A T T K A Y,
L I B E R Q U A R T U S.

Quartus memoriæ nostræ sequitur Liber, quorum primum ac secundum ita institueramus, ut eos comprehenderet Reges & Banos, quos Illyricum e suis habuisse constat; tertius vero eos referebat Banos, qui regnis hisce jam nostris Coronæ Hungaricæ annexis & conjunctis, ac ejusdem Regibus parentibus, Illyricum gubernavere. Quartus hic demum eos ob oculos statuet, quos invictissima Austriaca Domus suscepto horum Regnorum Imperio, Proregis munere fungi, ac vices suas obire jussit. Substituitor itaque Batthiano jussu Ferdinandi, in cujus partes jam Illyrici omnes concesserant, anno millesimo quingentesimo trigesimo octavo in Banalem dignitatem Petrus Keglevicius, ac Thomas Nadasdius, Viri & nobilitate generis, & meritorum claritudine, & opum abundantia celebres. Verum dum ii pro dignitate officii ac personarum inaugurationi suæ incumbunt, Amurates Clissæ Præfectus cum vicinis præsiidiis Dubiciam Arcem Zrinianorum Comitum, ad Savi ac Hunnæ confluenta sitam, quod perpauca in ea esse defensores, & exiguam commeatus copiam habere intellexissent, parvo labore obsident, invadunt, capiunt. Cujus captæ fama perterriti milites, qui in præsidio Jeszenovacz positi erant, quod multam pulveris sulphurei copiam haberent, illa vacua relicta atque succensa dilapsi fuere. Quibus rebus permoti Keglevicius & Nadasdius, ut Siscia, Hraztovicia, cæteræque, quæ adhuc supererant Arces, ipsaque Zagrabia imminenti periculo eximerentur, copias cogere, & Turcarum injuriis propulsandis obviam ire constituerunt. Sed illo ob valetudinem, qua nimis incommoda utebatur, domi subsistente, Nadasdius Jeszenovacz ditionis Procerum Sempceiorum nec opinantibus Turcis aggressus, milites, ut scalas apponere, & muros ascensu superare contenderent, jussit. Quorum & præcipue Marcii

Petrus
Keglevi-
cius, &
Thomas
Nadasdius,
Dalmat.
Croat. &
Sclavon.
Bani 538.

Thomassovicij Præfecti tantus ardor scandendi muros, ac in Arcem evadendi celeritas fuit, ut repulsis & diffugientibus, qui resistebant, Turcis puncto temporis potirentur. Sed Nadaastius præda quæ repta erat militibus divisa, arcem solo æquavit. Et sane nostri resumptis animis ulterius progressuri erant, comparataque classicula earum navium, quas Saicas, seu Nazadas vocamus, tam e flumine, quam continenti instituta oppugnatione, Dubicium recuperaturi videbantur, cum per exploratores, qui Belgrado haud procul illinc distante convenerant, constanti fama adfertur, Solimannum ingentibus iterum copiis & viribus in Pannoniam venire, jamque haud procul Samandria, prima antecedentium agmina castris locum occupasse. Cæterum is terror nostros juxta ac hostes in diversum affecit, & nostris quidem audaciam omnem infregit, illos vero, ut ad castra Principis sui tot partis victoriis læti proficiscerentur, incitavit.

Verum de his Banis, quid in Officio gessissent, nihil ultra memoriæ proditum est, quanquam antea bello clarissimi, prudentia, usu rerum, & apud omnes autoritate plurimum valuissent: & Keglevitii quidem laus tam Præfecturæ Jaiciensis tempore, quam antea ab Istvanffio celeberrima commemoratur, ipsius insuper Ferdinandi litteris ad eum datis initio a nobis recitatis, virtutem ac fortitudinem ejus commendantibus. Verum Nadaastio brevi Præfecturam resignante, Keglevitius aliquandiu præfuit solus, ut clarissime ex literis Ferdinandi supra memoratis 1540. datis liquet; unde non recte Istvanffius iisdem Posonienfibus Comitibus anno millesimo quingentesimo quadregesimo secundo celebratis, & Nadaastium resignasse & Keglevitium dignitate motum scribit. Et sane, si finis principio respondisset, merito Keglevitius inter clarissimos Heroes censeretur: at aviditate bonorum & avaritia correptus, reus Majestatis læsæ, ac legum, refuga factus, meditato etiam ad Turcas refugio, totam laudabiliter transactam vitam, & canam jam ætatem, cum septuagesimum excessisset annum, ultimo dedecore turpissime maculavit; ob quæ etiam facinora jussu Ferdinandi dignitate motus, quam annis quatuor administraverat, domi deinde inglorius humanis excessit. Amoto e Magistratu Keglevitio, publicis in Comitibus jussu Ferdinandi & approbatione omnium, trium Illyrici Regnorum Banus constituitur Nicolaus Comes a Zrinio 1543., cujus jam tum eximiam fortissimi Adolescentis virtutem perspectam habebant, cum Pesthana obsidione Vitellium & Perennium cum Turcis præliantes, adeo viriliter cum quadringentis Illyrici nominis equitibus adjuvisset, ut is potissimum celeberrimam omnibus victoriam peperisse sit judicatus.

Nadaastius
Banatum
relinquit.

Keglevi-
cius eo
privatur.

Nicolaus
Comes a
Zrinio Ba-
nus 1543.

Celeberrima quoque semper familia ista Zriniorum habita fuit, & ab aliquot jam sæculis vel ipso Comitum titulo gloriatur; nec facile discernas, an virtute militari quoadmodum innata potius, an favore Virorum Principum ac popularium, quamvis neutrum illi unquam defuerit, opulentissima semper dominia & honores amplissimos obtinuerit. Ejus familiæ Viri Subych olim cognominati de Ostervicza, postea vero ubi Comitum titulo decorati fuerant, ab arce Zryn in Croatia sita appellationem usurparunt. Sed Nicolaus primam Banatus sui aridentem excepit fortunam; etenim cum Solimannus anno 43. supra 1500. exiguo labore quinque Ecclesias, Strigonium, Albamque occupasset, ipseque jam fesso exercitui quietem concessurus, domum reverteretur; Tartarorum aliquot millia ad vastandum Jauriensem agrum excurrere jusserat. Erant nihilominus in castris circa Jaurinum copię quædam, quæ tuendæ Regioni excubabant, inter eas Nicolaus Comes de Zrinio Illyrici Præfectus, Andreas Bartholomæus, duo Bartholomæi Croatæ, ac cæteri quamplures Duces, Præfectique. Ii cum Tartaros ex castris hostium excurrissē, & obvia populari cognovissē, cohortante Comite Zriniano in eos coercendos majori quo potuerant numero, castris exire, ac foedam moribus cultuque corporis gentem armis aggredi constituerunt. Itaque Zrinus in itinere Paulum Rattcajum oppidi Papensis Præfectum, virum manu, consilio promptum, sibi adjunxit, & cognito ab exploratoribus Tartaros ad Zomlionis agrum prædabundis agminibus discurrere, eo cum universo exercitu mature progressus est. Nec Tartari visis nostris eorum congressum vitandum duxere, sed sine mora arcubus & sagittis acceptis, quibus in prælio potissimum valerent, nostris obviam prodire non dubitarunt. Rattcajus præcedebat cum duobus Bartholomæis, Zrinus Comes cum cæteris haud procul vestigiis eorum insistebat. Nec mora: nostri inclinatis hastis in eos irruerunt, multosque equis deturbatos ceciderunt. Nostri, qui sequebantur, suis nihilominus laborantibus maturam ferunt operam, magnum hastarum numerum in hostium pectoribus ac lateribus acri illato impetu perfringunt, plurimosque ex eis equis dejectos occidunt; vim eorum Tartari nequaquam sustinentes, in effusam fugam conversi, terga dant relictis omnibus captivis, quos populando & vastando ceperant. Nostri eos in palustre quoddam coenosumque nemus cæco procursu delatos (metu enim & pavore exanimes, quorsum fugerent, non animadvertant) insecuti, magnam eorum partem, relictis equis, coeno & paludibus implicitam, partim ceperunt, partim trucidarunt; pars post longam colluctationem ibidem interiit, plerique a muscis culicibusque male habiti, etiam in castris perierunt, plures etiam, qui summo la-

bore forte eniti potuerunt, ab agricolis, quorum familiam exustis domibus affligerant, sine misericordia passim caesi fuere: adeo ut ex Tartaris amplius tria millia, tam praelio quam in fuga, cecidisse certo constiterit.

Porro ut humanarum rerum fert vicissitudo, nec in eodem unquam aequalitatis gradu fortuna consistit, feliciora Nicolai principia adversa fors excipiens, secuto infortunio, ejus gloriam nonnihil obumbrasse visa est. Nam ubi Ulamanes Bosnae, & Malchus Hercegovinae Praefecti in Illyricum excurrentes, Velicam arcem ab agrestibus proditam, ac montem Claudium nullo valido Praesidio firmatum occupassent, fortunam ulterius tentandam arbitrati, itinere inter Crisium & Ivaniciam facto, eam Regionem Provinciae Varasdinensis, quae inter montes sita, ac usque ad Somseduaram exporrecta, Sagoria appellatur, crudeliter populari, ferroque & igne vastare constituerunt. Quod cum Nicolaus Comes Zrinius Illyrici Prorex ac Georgius Bildensteinius Germanus, qui Styriae & Carinthiae copiis praerat, ab idoneis exploratoribus didicissent, contracta & ipsi valida equitum manu firmisque peditum cohortibus obviam hostibus eundum, collatisque signis defendendam proviciam susceperunt. Cum autem antecedentium Turcarum agmina Crisium praetergressa, e sylvis continuis, ad Conschinae seu Zelniciae arcis planitiem, quanquam non latam ac spatiosam, pervenissent, Zrinianae & Bildensteinianae copiae eis apparere coeperunt; quas cum hostes vidissent, vociferari ac proclamare, petereque, ut, indictis momentaneis induciis, ex utraque acie conspicui & promptissimi militum infestis hastis sub publica fide concurrerent. Erat e Ducibus Paulus Rattcajus, qui tale consilium damnaret, &, sicut erat, fraudem dolumque subesse praediceret, id enim a Turcis non aliam ob causam peti videbatur, quam ut copiae universae, quae in densioribus vastisque sylvis lento gradu adventabant, ad praecedentes suorum turmas pervenirent, ac in nostros toto virium robore signa inferrent.

Dum in hunc modum concurrentibus nostris & Turcis, hastae ad ducentarum numerum adversis pectoribus franguntur, ac nonnullis fauciatis, caeteri incuriosius quam res posceret, agitant, Ulamanes primo e sylva cum suis prodit, ac inducias effluxisse fidemque publicam desisse proclamat, & in nostros solutis ordinibus dispersos omnibus copiis irrumpit. Nostri singulari animorum praesentia cum eis pugnam incunt, pedites e nemore sclopetis rem gerere jubent. Sed Malchi superventu, quum metu percussi pedites terga vertissent, equitibus quoque repente animus concidit. Zrinius & Rattcajus eos retentare conati frustra operam perdunt. Bildensteinius quoque aliquamdiu Ger-

manos pugnam sustentantes animare contendens, postremo a Turcis ^{Zrinus} acriter instantibus funditur; & pedites quidem nostri saltibus & mon- ^{improspe-} tibus protecti hostium insequentium impetum vitavere, equites cum ^{re puguat.} fuga haud quicquam proficerent, equis desilientes exemplo cohortium in proximas sylvas sese pedibus proripuerunt. Zrinus præstantissimo vectus equo, quem Marcellum vocabat, cum diu restitisset, & suorum fugam sistere vellet, equo vulnerato ad Conschinam vicinam profugere coactus est, & quum equus ejus a Turcis insequentibus alterum vulnus profundum circa ilia hastæ cuspide illatum suscepisset, eoque magis debilitatus, supra arcis pontem concidisset, pedibus evadens, in arcem receptus est. Bildensteinus jamjam ab hostibus capiendus, relicto equo, in fossam arcis præaltam insiluit, parumque aberat, quin miserabili casu aquis immerfus interiisset, nisi Stephanus Balevicius, qui nandi peritus una insiluerat, non ferens virum insignem ducemque suum, tam foeda & indigna morte extinguere, opem opportune attulisset, cumque comas ejus quod detonsæ essent, manu capere non posset, barbam quam prolixam gerebat, profundo aquarum gurgite exemit, attonitumque & aquas evomentem in arcem perduxit. Paulus Rattcajus, Stephanus Dersffius, Franciscus Tahius, ac major pars nostrorum in tutum evasere. In ea pugna a nostris male pugnata, pauci milites desiderati sunt, quod peditatus sylvarum, & montium beneficio protectus integer effugerit, equites vero, partim ad sylvas, partim ad vallum & aggeres propinquæ arcis dilapsi, tormentis ex arce emissis defenderentur. Sed equorum, quos nostri metu perterriti deseruerant, magnus numerus in hostium potestatem devenit.

Turcæ hac parte victoria a diripiendis incolis, vastandaque provincia abstinere: ac paucis suorum amissis, inter quos Demirhamus cognomento Spanacovicius insignis alæ Camengradianæ Præfectus fuit: qui in primo hastarum concursu cum Stephano Segovicio, Zrinii Comitum equitum Præfecto, congressus, ad salutandum, & cum summo honore amplexandum Zrinium procurrerat, ac postremo in acie fuerat interfectus, inde Banialucam rediere. Verum quia hic Paulus Rattcajus celeberrimus semper est habitus vir, de eo quædam adhuc absque jactantia nominis, breviter inferenda videntur. Ob eximia igitur militaris virtutis merita Ferdinandi Cubicularius & Papæ Præfectus anno 1551. Emericus vero Telequessius Vesprimio fuerat, viri Istvanffi testimonio excellenti virtute ac militari scientia præstantissimi, eo tum tempore Veliganes Persæ Albæ Præfectus, ex omnibus Præsidis magna Turcarum manu collecta, omnem inter Jaurinum & Papam regionem late populari & vastare cœpit, in ea excursionem quatuor Turcarum millia fuisse dicebantur. Atque Rattcajus, ac Telequessius

cum

cum cognito hostium itinere processissent, ac e Tata Gregorius Petrinianus advenisset, ad initia sylvæ Bacaniæ haud procul Vesprimio obviam hostibus procedendum decrevere, eisque a populando revertentibus, ad locum, cui ponti Tabulato nomen est, occurrere; Veligianes, visis nostris statim substitit, signa ac frontem in eos obvertit, neque certamen detrectavit. Cum contrariæ acies promoverentur, jamjamque manus essent conferendæ, Rattcajus & Telequeßius, quod inter Paxium & Petrinianum magnas hostilesque simultates intercedere sciebant, alta voce ambobus compellatis, Christiani nominis milites mutuis odiis carere, eorumque inimicitias mortales esse debere præfati, postremo dixere, eligerent utrum vellent, aut ab exercitu recederent, aut in mutuam gratiam redirent. Nec ii reluctandum salutaria monentibus arbitrati, spectante exercitu dextras junxere, ac deinde cum hostibus una omnes congressi eos in effusam fugam vertere: captivi extemplo liberantur, ex Turcis plurimi cadunt, Veligianes faucius elabitur, major pars hostium relictis equis per montium & sylvarum latebras, notosque colles ægre diffugit. Capti hostium ad DC., sed equi multo plures, signa militaria XIII. ad Ferdinandum missa. Cumque & hic Rattcajus præclaram patriæ ac fidei navasset operam, eundem sibi postea Erasmus Thaiselius, velut veteranum copiarum Ductorem, in expeditionem arcis Dregel associavit, ac tormentis advehendis, omnique bellico apparatus cum Georgio Keglevitio Petri filio præfecit, eo tamen inexpectato Thaiselius cum Sinan infelicer congressus, fuso fugatoque exercitu capitur, ac Bizantium cum quadraginta signis Solimanno mittitur. Adeo propria sequi judicia, quam temerarium, tam damnosum esse solet. Sed præclara viri hujus facinora, fortuna plerumque insolens ac infesta interrumpens, cum summo Patriæ dolore, ac commiseratione omnium e vivis sustulit: „ In „ prima siquidem Sigetana sub Marco Stanficio Creata obsidione, cum „ ad Perlacum Oppidum perventum fuisset, Paulus Rattcajus vir præstan- „ tissimus, verba sunt Istvanßii, cum ob vile scortum, rixa inter Germa- „ nos oborta esset, & ipse forte ex Hospitio prodiisset, glande in incertum „ emissa interfectus est. „ Hæc Istvanßi; nec dubium, quin in maximam adhuc, si meliora fata servatum voluissent, dignitatem evectus fuisset.

Sed ad Zrinium Banum redeamus, qui in præcipuis quibusque expeditionibus hunc Rattcajum Collegam suum esse voluit, ut sæpius Istvanßius memorat. Ulanes a Georgio Monacho e Lipa antea dimissus, qui Bosnensem Provinciam administrabat, acerbissimo odio in nos concitatus, Murate Clissiano, Malcocio Herchegoviniano, ac aliis limitum Præfectis sibi adscitis, bellum in Illyrico renovavit, atque in agrum Varasdino subjectum, patentemque inter Dra-

vum & Alpes planiciem excurrando, magnas passim cædes rapinasque exercuit, incensis ubique pagis, ac multis hominum millibus in fervitutem abductis. Sed non omnino inulta fuit ejus populationis immanitas: nam quum ille ductis penes Crisum copiis, Camniciam arcem prætervectus via Topliciana, ubi Thermæ Constantinianæ habentur, in Campos descendisset, Nicolaus Comes Zrinianus Illyrici Prorex, ac Lucas Siculus, copiis Styriæ præpositus, ex insidiis, quas hic in Varasдини suburbanis, ille vero in Mariana Valle Vinicensi locaverant, opportune egressi, eum & Turcas passim igne & ferro in omnia obvia grassantes, duobus exercitibus interclusos, relictis captivis, & multis suorum amissis, singulari tam publice quam privatim accepto detrimento, pedem referre coegerunt. Nam præter aliquot clarioris nominis ordinum Ductores filium Gaifferem, quem ex tribus majorem habebat, cum Joanne Margititio insigni equitum Præfecto congressum, mucronato ense, quem equites in priori ephippii parte appensum gestare solent, per ilia adactum amisit, & cum incredibili mœrore luctuque, eo, unde venerat, profugit, nemine e nostris desiderato. Nec tamen ejus irriti conatus, neque privato amissi filii dolore retardatus, copias iterum collegit, & Chasnam Arcem ad ejusdem nominis flumen sitam obsidione cinxit, quam Lupi Glulani Episcopi Zagrabienſis milites, numero non plures viginti, negligenter custodiebant: qui repentino metu territi, extemplo ei portas aperuerunt. Qua capta ad Veruciam oppugnandam copias duxit, haud procul Dravo sitam, cui Georgius Brodianinus cum quin-quaginta plus minus peditum cohorte præerat: is cum per exploratores adventum hostium didicisset, a Luca Siculo commeatum & res necessarias, maximeque pulverem sulphureum, cujus inopia laborabat, per litteras & nuncios petere non cessabat. Sed cum is ea curare negligit, aut cunctando moratur, hostes superveniunt, ac factis in Monasterio Monachorum, quod prope Arcem erat, aggeribus tormenta promovent, mœniaque Arcis, quod vetusta neque valida essent, vim atque ictus tormentorum diu perferre non potuerunt, ita, ut Brodianinus, priusquam Ratkomalius & Petrus Reszedich Ductores ordinum cum peditum Centuria, a Siculo in subsidium missi advenirent, pacisci cum Ulamane & deditionem facere cogeretur. Dombro-nem quoque ejusdem Zagrabienſis Episcopi Oppidum Turcæ non multo post direptum & succensum concremavere. Nec his contenti malis Turcæ: Malcus, qui nuper Ulamani vita functo successerat, occupandæ Crupæ & Costaniciæ imminabat, nisi Nicolaus Zrinianus eas novis præſidiis rebusque necessariis munivisset. Nihilo tamen minus duas arces desertas Bunich & Perussich dictas, e regione Corbaviæ sitas, quæ ab

Zrinius
Turcas
profligat.

Turcæ
Chasnam
& Veru-
ciam oc-
cupant.

obitu Carlovicii vacuæ relictæ erant, restauravit, additis tecto & portarum valvis, ut in iis tutus excurrentibus suis foret receptus. Hæc, habita aliquanta a tumultibus requie, a Zrinio domi acta.

Verum brevi certus affertur rumor, Aly Eunuchum, unum e quatuor purpuratis, jussu Solimanni ad obsidendum Sigethum cum ingentibus copiis adventare, cumque oppugnatio jam aliquot continuata fuisset diebus, nostris interim sese fortissime tuentibus, Nadasdus Palatinus olim Illyrici Banus, cum Hungarici & Illyrici nominis copiis, quo Aly Sigetho averteretur, Babociam expugnandam statuit. Itaque dum hostis Sigethana obsidione occupatur, Babociæ muri nostrorum ictibus verberati magnum patefaciunt hiatum, adeo ut Palatinus irrumpi posse arbitraretur: sed animadverso amittendæ Arcis periculo Acomates, qui tuendæ Arci præfectus fuerat, majorem Turcarum partem clam ex Arce dimittit, nunciatque Eunuchis, ni quantocyus auxilio adsit, de Arce ac reliquis in ea relictis desperatum iri. His intellectis Eunuchus, intermissa obsidione Sigethana, cum toto exercitu Babociam eo fine divertit, ut manus cum nostris conferat. Zrinius cum Illyrici Prorex esset, vetere belli consuetudine primi ductandi agminis munus a Palatino suscipit: præit igitur cum mille suis, quos secum adduxerat, & adjuncto sibi Joanne Lencovicio cum Styriacis, ac Sclavoniæ Stipendiariis, ternis fortissime congressus vicibus, triplicem reportavit palmam, aliquot Turcarum millibus desideratis. Denique a fortitudine animique robore ita rem gessit, ut hostibus quoque miraculo fuerit, parva manu tantam aggredi multitudinem. Confecto feliciter hoc prælio rursus Zrinius cum suis, & Lencovicius cum Sclavonico peditatu, cum Ferdinando Principe juvenia fervido Corothnam arcem adeo feliciter occupavere, ut milites, nec expectato Ducum Imperio, muros scandere, portas securibus divellere, hostes trucidare, summa Principis admiratione, nostris triginta tantum occumbentibus, conspicerentur. His absolutis Princeps Ferdinandus Vienne, Zrinius domum suam, Lencovicius in Sclavoniam, cæteri quoque ad suas quisque stationes concessere, instantemque hyemem in hibernis ovantes ac plaudentes quievire.

Zrinius
Banatum
resignat
1557.

Volvebatur annus quinquagesimus septimus supra millesimum quingentesimum, quo Nicolaus Zrinius post duodecimum annum gestæ Illyrici Præfecturæ Magistratu sese abdicaverat, nec adhuc quicquam in ejus locum fuerat suffectus; nihilominus tamen resignata etiam dignitate, verum se semper amantissimumque Patriæ Civem, multis postea clarus facinoribus declaravit: & quidem vel maxime in illa vulgi etiam cantilenis celebrata Sigethi obsidione, cum locum illum tolerata priori obsidione celebrem, præclara postea ibi morte obi-

ta,

ta, longe celeberrimum reddidit; cum per octo & triginta dies acerrimum infensissimarum gentium impetum constantissime perferendo, desperatis postremo auxiliis haud inultus cecidisset, nec incruentam hostibus victoriam reliquisset, cum viginti amplius millia hostium ibidem periisse certo confet. Sed cum alias a plerisque Scriptorum memoria sit traditus posterorum obsidionis hujus exitus, ne lectori oneri videamur superfluitate, ad illos eum remittendum judicavimus.

At dum Zrinius Banatum in Regias reponit manus, nec ullus adhuc ejus loco substituitur, Turcæ fraude & proditione Simonis Lofthohar e Carnis oriundi Arcem Costanicam duobus millibus aureorum venundantis, noctis unius labore, clandestina facta irruptione, paucorumque suorum cæde, in potestatem redigunt. Unde non multo post Croatia pene tota, omnisque inter Hunnam & Colapim regio in extremum rerum omnium discrimen delapsa, & in eam, quæ nunc apparet, vastitatem & solitudinem redacta est. Ut jam de Croatia vere dici possit:

LofthoharCostanicamTurcisvendit.

Impressit altis Mœnibus

Hostile Mars aratrum;

Ubi steterunt Pergama, jam

Nec fluctuant Arista.

Quod ubi Ferdinando nunciatum est, incestitiam simul curamque ei iniecit, ac ne major calamitas ingrueret, neve hostes magis insultarent, Petro Erdödio, virtute ac fortitudine ejus fretus, Illyrici Præfecturam dedit, ea qua Zrinius habuerat potestate; hunc autem Magistrum Tavernicorum fecit. Et quidem jam antea virtutem supra probaverat Erdödius, cum occupata ab Ulamane Chasina ac Verucia, ejus populationibus ac incendiis irritatus, comparataque ex clientibus subditisque suis haud contemnenda militum manu, ac consilio cum Sacerdotibus Collegii Zagrabiensis, qui Sisciæ Præsidium militare habebant, Georgio item Comite Zlunio, aliisque quorum virtuti ac viribus confidebat, communicato, classem ex iis navigiis, quas Saycas seu Nasadas vocamus, sine mora comparavit; secundoque Savo delatus, fortem operam ante alios omnes navante, ducemque itineris se præbente, Marco Thomassovico, incomparabilis virtutis viro, Gradiscam & Velicam arces cum suburbanis late patentibus, improvise facta irruptione diripuit, magnaue cæde Turcarum edita, & rerum omnis generis, hominumque & pecorum, militarium etiam equorum præda abacta, succendit & concremavit, victorque classem & navales socios, ac incolumem reduxit exercitum. Fuerat hic Petrus Erdödius tertius hujus nominis, ejus Petri filius, qui ducta in matrimonium Puchamia

Petrus Erdödius Dalmat. Croat. Slavon. Banus. 1557.

Excursio Erdödy cum ingenti hostium cæde, & præda.

Insigne
Miracu-
lum.

incertis tamen de causis una cum Coniuge postea, ablato secum amplissimo thesauro, solis bonis filio relictis Venetias migraverat. Quamquam nos sæpius inter privata Cognatorum hujus familiæ colloquia differentes, eam fuisse causam intelleximus; nimiam videlicet erga Patrem inobedientiam ac proterviam; atque cum tumidis fervidæ adolescentiæ spiritibus agigaretur, eo irreverentiæ ac contumeliæ progressum, ut contempto Dei naturæque præcepto Patris faciem palma contundere, ac barbam sputis & salivis contaminare non fuerit veritus. Qua demum gravissima exacerbatus Pater contumelia, diris devoto filio impiissimo solum mutavit. Nec inultus maledictionem Patris impius sensit filius. Duorum siquidem annorum spatio rubicundam semper ac cruentam Sacri Corporis Christi hostiam, dum in sacrificio Missæ elevata populo adoranda monstraretur, conspiciebat. Tandem a sacrato quodam viro rei tam stupendæ ac diuturnæ causam percunctans grave se quoddam scelus committere debuissè viro sacrato docente intellexit: at ecce subita synderesis malusque vermis patrati criminis momordit conscientiam, eoque tam diu stimulatus fauciabatur, donec ad Divam Virginem Lauretanam profectus, animum sacra Exomologesi non expiarat. Reconciliatus Deo in reditu Venetias divertit, a Patre quoque veniam commissorum delictorum supplex postulaturus; quam quidem pius Pater, Christiana motus benignitate, clementer indulgit, sed de thesauris, quod jam in Archivum Senatus Veneti translati fuissent, elargiri nihil dabatur. Ea nihilominus deinceps vitæ morumque integritate vixit, quæ Christianum militem addeceret. Et licet ablatis a Patre thesauris maximum sustinisset detrimentum, quia tamen complures arces amplamque ditionem a Cardinale adhuc Thoma comparatam relictam habuerat, virtute quoque sua arcem Czesar vocatam in limitibus Styriæ & Sclavoniæ sitam fuerat adeptus, eo brevi evasit, ut & ipse inter suos pace belloque clarissimus fuerit, & reliquos ejus familiæ inter Pannoniæ Illyricique proceres etiamnum ab annis jam 120. amplius opibus & dignitate conspicuos florere videamus. Sed infelici prorsus accidit infortunio in dignitate jam constituto, ut, dum Joannes Lencovitus excurrentes ac populantes Turcas Divæ Helenæ vicum, æquali distantia inter Zagrabiam & Ivanichiam situm, summa hostium clade, ingentique parta præda reprimat, ejus victoriæ particeps, gravissimis podagræ doloribus detentus, esse non potuerit. Acerbiori vero multo torquebatur dolore, quod simili impeditus ægritudine nostris Crupæ laborantibus a Mustapha Bosnæ Præfecto obsessis auxilio esse nequiverit: & quamvis Auspergerus, qui Croatiæ finibus Illyrica Germanicaque stipendia merentibus præerat, ad septem millia selectissimorum virorum in castris, quos,

quos, præter eorum confiniorum Præsidarios, Erdödus Banus & Zrinus miserat, Zluniusque Franciscus ipse præsens secum adduxerat, Defensio
Auspergeri. habuisset; non sempiterno tamen dedecore ac infamia ut Istvanffius carpit, Slunium cum Petro Farcafcio in pugnam jam ruentem interdixit, sed cum prudenti judicio numerum suorum militum longe inferiorem hostili metiretur, quo fortuna forte, ut semper instabilis est, adversante prostrato, captaque arce, nec in exercitu deinde novo congregando fiducia ulla collocata, spem resurgendi obviandique hosti quampiam haberet; satius arbitratus est, amissa Crupa integras Patriæ vires conservare, ne utroque deperdito universas demum res Illyrici præcipites ire necessum foret; quemadmodum sane & postea ipso Auspergero acie sublato, multa Croatiae Dominia amissa documento fuere. Defensio
Auspergeri.

Occupata Crupa, ac statim postea Novia, Mustapha prospero lætatus successu, singulari Auspergi contemptu, majora arroganti animo volvere coepit, & ad eam Illyrici partem, quæ inter Crisium & Capronciam sita est, igne ferroque vastandam & depopulandam animum adjecit. Itaque coacto ex Bosnensibus iusto exercitu, qui ad septemdecim millia hominum efficere dicebatur, trajecto Savo lentis itineribus ad Obrescum pervenit, haud procul Crisio dissitum. Nihil famæ de ejus adventu habebat Petrus Erdödus, qui eodem animo, ut Turcicam ditionem inter Sopronciam atque Velicam & Monossonem (hunc montem Claudium veteribus fuisse appellatum quidam putant) infestis armis popularetur, Savum cum mille quingentis equitibus, ac tribus peditum millibus trajecerat. Erat cum eo præter suas peculiares copias, Joannes Giulanus ex Vinicia, Matthæus & Simon Keglevitii, Joannes Alapianus Socer ejus, Joannes Gestinus, multique alii ex nobilitate egregii ac fortes viri; neque tamen Mustapha de ejus conatibus quicquam cognoverat, quum forte non procul Obresco nostri quoque castra posuere, castris Turcicis tam prope, ut ex eodem amne, qui ibi decurrebat, uterque exercitus aquaretur. Animadvertenterant Turcarum præcursores nostrorum antecedentium vestigia. Sed ea Erdödus tanta industria celaverat, ut prius equitatum longo ordine protensum & exporrectum præire: deinde peditatum confertim succedere, & antegressorum vestigia proculcare juberet, ne hostes, quanquam diligenter scrutantes, equitum præsentiam animadverterent. Itaque regressi Mustapham edocent, prævisse satis magnum peditum numerum, ut impressa telluri pedum vestigia indicare viderentur; sed tamen illos, ut nullo equitatu subnixos & aliorum tendentes non admodum formidandos existimare; quamobrem ibidem exercitum subitaria castra locare, militesque corpora curare, & equis ex amne potatis pabulum dari jubet. Idem etiam Erdödus, & reliqui

Duces, quod meridiei tempus esset, ut copiae lassitudine itineris fatigatae, nonnulla quiete, & cibo, quem secum attulerant, reficerentur, facere: seque curare, & equos ac jumenta ad aquandum ducere incoeperunt. Quum pabulatores ad amnem progressi, complures hostes conspexissent, ad eum, quo nostri confederant, locum summa celeritate, & cursu provolarunt, primique ad arma conclamarunt. Contra Turcae quoque, qui nostros ad eundem amnem viderant, hostes adesse eodem fere temporis momento suis significarunt. Sed nostri priores equos conscendere, ac peditatus omnis cohortante Erdödio, ac Legato ejus Marco Thomasslovicio, cæterisque Ducibus, sclopetis acceptis, in Turcas imparatos, & inopinato casu trepidos, tuncque primo equos frenantes acrem impetum facere. Et fuga potius quam pugna Turcarum fuit. Multi in vestigio cæsi, multi capti; sed multo maxima eorum pars in proximas sylvas relictis equis, & rebus omnibus attoniti profugere. Mustaphas & pauci alii, qui ei obsonanti aderant, nulla facta mora aut pugna, arreptis subito & conscensis equis sylvarum & montium beneficio protecti in tutum evasere. Cum paucis iis, qui obitis excubiis parati, & equis insidentes vigilabant, ac ad sclopetorum fragorem, & dissonas fugientium voces adcurrerant, leve & minutum prælium fuit; in quo cadentibus paucis cæteri per varia, quæ cuique notiora erant, compendia palantes & discincti auferunt. Capti ex hostibus 128, sed multo plures cæsi, equorum vero tam militarium, quam sarcinariorum ingens numerus fuit, inter quos Burdones duodecim ipsius Mustaphæ cum impedimentis, & rebus haud contemnendis, quas vehebant, intercepti cum plurima & varia scutorum, hastarum, lodicum & ejusmodi castrensium suppellectilium copia. Contusa per hunc modum tumultuario prælii genere Mustaphæ & hostium ferocia, rarius deinde & cautius excursiones factæ, diuque earum partium incolæ ab illorum insolentiis quietiores fuere: & victoria majori Erdödi & nostrorum gloria, quam hostium cæde, aut detrimento parta.

His nostris feliciter succedentibus levioribus præliis Solimannus ob denegatum jam biennio, ac non persolutum Induciarum a Cæsare vectigal, ira excandescens, ingentes Asiae, Europæque cogit copias, Cæsarique Maximiliano Ferdinandi successori indicit bellum: atque cum pro comperto haberet, a Sigethanis, quibus Comes Zrinius præerat, suos frequenter impeti, Mehemetem quoque Bosnae Præfectum ab eodem interfectum, Sigethum expugnandum suscepit. Maximilianus quoque audito Solimanni adventu, justum Jaurinum versus exercitum, qui opponi possit, adducit. Sed Petrum Erdödium Illyrici Proregem, ac Franciscum Slunium Comitem e Frangepana Roma-

Maximi-
lianus
Rex.

næ stirpis Familia oriundum, ad tutandos Regni limites, cum Nobilitate earum partium in Peninsula, quam Dravus & Mura fluvii efficiunt, ne quid detrimenti eæ partes accipiant, jussit excubare. Amisso demum Sigheto interfectoque Zrinio, cum castra tam Cæsaris, quam Illyrici dilapsa fuissent, Erdödius, quum filiam Stephano Dersfio elocare vellet, brevi nuptiarum solemnitate celebraturus in Hungariam proficiscitur; qua absoluta, eoque inde in Illyricum revertente, viro cum primis domi forisque claro, fata finem vitæ anno sexagesimo sexto, supra millesimum quingentesimum, cum novem annis egisset Magistratum, imposuere. Sepultus est Jazkæ Oppido ditionis suæ funere honorifico, in Æde Divi Nicolai alto elegantique laboriosi operis lapide tectus.

Mors Petri Erdödi Bani.

Suscepit Magistratus Præfecturam anno eodem Franciscus Slunius clarissimum militiæ martisque lumen, qui sane Illyrici reliquiarum Ensis & Clypeus merito dici poterat. Illud memoria dignum: cum in Arce sua Gore vocata, uno a Hrastoviczia lapide distante, cum Aulica manu familiaris hilariusque pranderet, repente advolat nuncius, Turcas adesse, vicinos populari agros, miseram sub jugum mittere plebem; is subito relictis mensæ symposiis, equisque celèrrime conscendens, adeo fortiter in populantem irruit hostem, ut terno congressus prælio, semper victor, maxima hostium strage facta, evaserit, salvusque ac incolumis, nemine ex suis amisso, in Arcem redierit; quod nobile facinus ipsi postea hostes, heroicis militaribus versibus, posteritati virtutem ejus commendaturi, celebrarunt. Quocirca cum Georgium Thurium in Pannonia, Slunium vero in Illyrico, geminos martis Alumnos, sæpius experti fuissent hostes, eorumque mentes atque animi suoapte instinctu, in hos duos viros admirabili virtute præditos adeo intenti essent, ut nihil nisi de eorum nece, aut captivitate cogitarent, quod nulli, qui cum ipsis arma contulissent, cum his aut promptitudine, aut irrequieti animi robore, comparandi viderentur; tum vero etiam a Selimo admonebantur, omnem moverent lapidem, ut sive dolo & fraude, usitatis Turcarum genti artibus, sive vera vi capti in potestatem inciderent, aut si id minus fieri posset, e medio tollerentur; nec diu post Slunium quidem fata destinato ab hostibus exitio ita exemere, ut cum ex Illyrico Nicolspurgum in Moraviam festinaret ad nuptias cum Kerechini filia Juditha, ex Cæsaris consensu contrahendas, ac Varasдини substitisset, furunculi circa aures forte enati dolore, repentino casu exanimaretur. Nam cum imperitus ac circumforaneus Medicus affectum locum scalpello incidisset, ac vulneri oleum scorpionum instillasset, tumefacto toto capite, oculisque & faucibus turgentibus, interclusa respirandi facultate, Vir in aliis, præterquam

Franciscus Slunius Dal. Croat. & Sclavoniæ Banus 1566. Et Episcopus Zagrabienfis Georgius Draskovicus.

Franciscus Slunius Banus moritur 1572.

quam in tuenda valetudine, cautus & sagax, immatura morte extinctus est, cum Banatum annis sex felicissime atque supra ætatem prudentissime tenuisset: tanto acerbiori militum luctu doloreque, quod moriens nullos liberos reliquisset; & ea Frangepanorum Familia, quæ a Slunio Oppido denominabatur, vetusta & clara in eo prorsus defecisset, Varasdino solemni pompa ac comitiva, quam nuptiis cohonestandis adduxerat, Zagrabiam devectus in Cathedrali Divi Stephani Regis Basilica, rubro tectus elaborato marmore cum hac inscriptione tumulatur:

M E M O R I Æ
SPECTABILIS, AC MAGNIFICI DOMINI
FANCISCI SLUNII DE FRANG.

Segniæ, Vegliæ, Modrussîæque Comitibus, Dalm. Croat. & Sclavon. Bani fidelissimi & fortissimi, Anna Soror, relicta Magnifici Nicolai Olah Czazar &c. Fratri charissimo posuit.

Vixit Annos XXXVI. Mortuus II. Decembris MDLXXII. Varasдини.

E I D E M.

*Slunia Stirps cecidit Franciscus Martis Alumnus
Infestus rasis, terror eratque Gethis.*

*Est proavis clarus, sed dextra promptior usque
Consilioque, infert damna cruenta Scythis.*

*Banus erat Dalmat, Sclavorum tumque Croatæ,
Prælia commisit, fausta Trophæa tulit.*

*Sed quia Panmoniæ vix spes est ulla salutis,
Ni Deus accurrat, quid superesse velit?*

*Ergo Diis mixtus potiori parte triumphat,
Ossa tegit marmor, mens pia novit iter.*

Hi marmori sepulchrali incisi versus, pedibus transeuntium attrito, quamvis inelegantes ac minus venusti, illis tamen temporibus usitati leguntur.

Habuerat quidem Slunius supremi Magistratus Collegam Georgium Drafcovicium Episcopum Zagrabiensem, Virum omni scientiarum genere, & amicitia Principis, & legatione Tridentinæ Synodi celebrem, Slunio tamen omni disciplinæ militaris mole incumbente; proinde cum Slunius e vivis excessisset, rusticorum & agricolarum plebs,

plebs, militiæ peritiam cum eodem concidisse rata, quodque intolerandis servilium operum ac pecuniariis exactionibus opprimi se a Dominis quereretur, temeraria in nobilitatem usurpavit arma; eoque res periculi processerat, ut, nisi mature Drascovitiis habito Provincialium concilio, Casparem Alapi, & Matthæum Keglevitium cum nobilitate, & Colapianis Præfidiariis a Regno interteneri solitis, ad sedandam nefariæ colluvionis feditionem delegissent, & adversus eos quantocyus properare mandassent; intestino tumultu deformata Patria penitus evertenda videbatur. Verum profligatis rebellibus, ac Matthæo Gubecio, ferrea Corona Zagrabiae redimito, horrendoque supplicii genere, usurpati Regii nominis temeritatisque præsumptæ poenas luente, ea omnis seditio, domita agricolarum insolentia, finem accepit. Post hæc ubi Drascovitiis in locum demortui Comitis Sluny alium sibi consortem Magistratus postulasset, neque quispiam alius præter Casparem Alapium, Drascovicius Collegam accipit Casparem Alapy. virum alioquin militarem, nisi quod nuper direptæ a Turcis per socordiam Canisæ reus diceretur, occurreret; eum Collegam indulgente Cæsare accepit; & is tradita jussu Cæsaris Georgio Comiti Zriniano Canisa in Illyricum reversus est. Felicem hujus Alapiani a Turcis liberationem majores referunt; etenim cum Sygethanæ obsidionis tempore fortiter pugnans in hostium manus captivus incidisset; quod Felicis Alapy e captivitate liberatione. homo statura pusillus, deformi vultu, corporeque vitiato esset, pro gregario quopiam ac simplici habitus quingentorum duntaxat florenorum pretium paciscitur, & quamvis ab alio Turca suo olim captivo fuisset agnitus, quia tamen comem ac benignum herum fuerat expertus, clementiam taciturnitate refarcit, monetque ut quantocyus de litro deponendo curam suscipiat, ne protracto longius tempore, ab aliis stemma ejus, opulentiaque Turcis innotescat. Atque ita usus Alapi beneficio silentii Turcici, constitutis de more pro se vadibus obligatum redemptionis pretium per alios remissurus a Turcis abit. Eo discedente, Turca, cui Alapius fuerat cognitus, ex sociis consulto sciscitatur, ubinam deformis ille ac contemptui habitus captivus foret? Pro litro, inquit, reportando dimissus abiit; at quodnam, inquit iste, liberationis ejus pretium? 500. ajunt socii florenorum. Tum admirabundo attonitoque similis exclamat Turca: „Eheu, inquit, Casparem Alapy virum militia insignem, stemmate clarum, opibus redundantem pro 500. dimittitis florenis? ubi nunc „Turcica in investiganda viri dignitate latuit curiositas? adeone „vos sagaces cæterum ac cautos, vultus ejus corporisque deformitas fefellit, quasi vero nobili viro minus venustum esse haud liceret, & non pretiosum etiam sub terræ ramentis, scabritieque lateret aurum. „

His aliisque verbis exaggerata fociorum incuria, exacerbati omnes, subito conscensis equis abeuntem insequuntur Alapium, si in itinere forsan ignarus viarum recipi posset errabundus. Verum ille Deo propitio, fortunaque comite, adeo feliter compendiosos graditur tramites, ut spe citius in Arcem suam Camniciam pervenerit, indeque redemptionis pretium per captivum alium cum hoc responso transmiserit: „ gratulari se plurimum, quod, cum pinguem manibus „ tenuissent caponem, eum tamen non eos deplumare scivisse; 500. „ hos florenos pensuros adhuc favente numine Turcas. „ Ita clementia ac bonitas etiam ab hoste culta beneficio cessit. Dum Alapius Regni Magistratum suscipit, Maximilianus interea Posonium indicit Comitiam, ad quæ, cum nemo ex Magnatibus venire videretur, quod Dobonem & Balassam, publica oblata fide, custodiæ nihilominus mancipasset, eundemque sibi casum cæteri evenire posse dicerent; Georgium Drascovitium Banum, qui eo, relicto tamen domi Alapiano, profectus fuerat, & Paulum Bornemissam Episcopum Nitriensem, quæ esset tantæ alienationis animorum causa, & an ipse ullam causam præbuisset, sub fide ac juramento privatim percontatur. Illi vero quoniam se ad fidem adstringi ajunt dictures se, quod sentirent. Nam nihil eorum, quæ in libertatibus suis essent observavisset, & ideo causam esse a se illis præbitam. Ad hæc Maximilianus more suo, cur se ante non admonuissent; illi vero inquirunt, quantum sibi licuisset, in comitiis publicis, & consiliis satis dixisse. Ergo, inquit, se fateri culpam: deinceps tamen viros, ne juste de se quisquam conqueri possit. Et ut ad alios Regni Proceres publico nomine dent literas, promittantque nullum sibi esse periculum metuendum, jubet, veniant tantum publicorum negotiorum tractandorum causa; ita literæ publicæ fide interveniente ad eos mittuntur.

Absoluto in hunc modum Regali conventu singulisque Optimatum ad sua remeantibus, brevi interjecto tempore de Joannis Corvini elargitis super bona diplomatibus deinde orta disputatio; ac præcipue arcibus Sumsedia atque Ztubica, quæ privilegiorum infirmitate, uti prætendebatur, tametsi extra juris cursum ab familia Henningh occupatæ fuerant; quæ neque precibus deinde universorum Regnicolarum in publicis conventibus, neque lege adduci potuit, ut Jure tantum causam cognoscendam permetteret; cogitabat enim facta tanquam una Provincia aliquod uni liberorum parare matrimonium. Tum ad possessores bonorum, atque arcium singulos mandata mittuntur, uti Privilegia quæstoribus præsententur, ii de eorum firmitate cognoscerent, atque statuerent. Nam cum ea bona & pleaque alia Joannes Dux Corvinus, filius Mathiæ Regis, cum orbus

Maximilianus vi
bona in
Sclavon.
occupat.

liberis esset, benemeritis suis ac Parentis distribuisset, intendebat privilegia omnium ac singulorum invalidare, ac possessionem omnium quocunque tandem modo usurpare; quod scilicet nemini præter Regem, aut cui Rex concessisset, lege Regni hæreditates donare liceret. Sed Mathias Principatum Sclavoniæ amplis Privilegiis filio donaverat, quem etiam in Regno succedere voluit, si præmatura morte præventus non fuisset: cum vero paulo ante mortem Proceres petiisset, ut filium in Regem assumerent, maluerunt præsentia commoda ut ipsis tum videbatur spectare, quam diuturnam ac perpetuam securitatem. Nam in amplissimo & opulentissimo Regno ipsi florentes, dum quisque augere potentiam studet, debile ac languefactum Regnum posteris transmittentes, brevi suos atque Patriam inimicorum protervitati tradidere: adeo in longum differre, quod mature æque bene præstari potest, periculosum est. Mathias enim Joannem filium si mature, uti facere poterat, sibi sublegisset, omnibus malis, quæcunque hætenus perpeffi sumus, aut deinceps patiemur, nos liberare potuisset. Attamen ipse reprehensione caret, quod quæ ipse ad perpetuitatem Regni perficere non potuit, monuit tamen, suavit, petivit, & si contra facerent, prædixit omnia quæ eveniunt mala.

At cum Sclavoniæ Nobiles ac pauci ex Proceribus, quibus vetusta Regni libertas magis cordi fuerat, semel atque iterum Cæsari supplicassent, ne eos in suis bonis turbaret, neque Jura atque Privilegia sine debito judicio producere cogeret, hominibus præsertim privatis & extraneis legum ignaris, neve inter tot mala amissis patrimoniis Regnoque, novam atque indignam calamitatem ipsis adeo acerbe accumularet; neque tamen ad hæc desisteret postulata, nulla commiseratione, nedum Juris Regni habita ratione; tandem exacerbatim responderunt, majores suos armis acquisivisse, & commeruisse bona; & fere omnia propter fidem inconcussæ servatam amisisse, nulla autem ab illo virtuti respondentia sensisse beneficia: jam ex reliquiis non splendorem familiarum, sed vix vitam ipsam sustentare; se non nisi cum vita atque anima bona sua amittere. Tum demum hanc rem per silentium transmissit. Quas ob res tanta erat animorum consternatio, ut pene ab ipso Joanne secundo Patrocinium sese dedituri quæsisissent. Et sane nisi bellum Venetum res Hungaricas præoccupasset, omnium simul tunc reliquiarum Ungariæ & Illyrici perdendarum, summum periculum adiisset. Atque utinam etiamnum is nobis inesset animus, ut dum pudenda Alemannorum permissione ac indulgentia proprii quæstus causa, a sordidissima Thracum natione dominia nostra, ac eorum limites vellicantur, atque per vim & omne nefas occupantur; eodem

Cordatum
Sclavon.
respondum

Turcae
nostrorum
arces oc-
cupant.

consilio, animo, constantiaque virium, majorum nostrorum insistentes vestigiis uteremur. Interea temporis Ferrhates Bosnensis, cum Auspergum Croatiae limitum Praefectum acie sustulisset, & partes illae Duce orbatae moererent, nullam moram aut otium dandum ratus Businum, Klegevitii natale solum, ac Czaſinium, quod ad Jus ditionemque Episcopi Tininiensis pertinebat, admoto tormentorum terrore, ac Praesidiariis diffugientibus obtinuit: emissis etiam, qui Colapianos urendo populandoque vastarent, Castellum Zrachicza, quod speculae instar ad Colapis ripam e materia ac roboribus contextis erat extructum, igne coniecto concremavit. Deinde cum nemo adhuc in locum Auspergi suffectus esset, & improſpero ejus casu omnes veluti attoniti confusique animis nutare viderentur, modica suis quiete data, Zriniam Arcem, Comitum Zrinianorum domicilium, a qua veluti natali solo ipsi cognomen ducunt, admotis tormentis expugnavit. Erat illa duplex, & muro duplici cincta, ita ut, si propugnatores idoneos & fortes nata esset, facile servari potuisset. Verum Petrus Camenianus imbellis peditum qui locum custodibant Praefectus, vix expectatis aliquot ferrearum pilarum ictibus, subito pavore perculsus, accepta a Ferrhate fide Arcem dedit. Quae ei more Turcico ita servata est, ut captivus in Bosnam abduceretur, ibique diuturno tempore servatus, tandem incertum, an non ex composito dimissus libertati restitueretur. His profecto tantisque cladibus tanta vastitas stragesque edita est, ut ab eo tempore in Illyrico, necdum spe aut resurgendi facultate oblata, plurimi incolarum qui superfuere in varias Austriae Pannoniaeque partes, praesentium aut futurorum metu, desertis sedibus migrasse conspiciantur.

Rudolph
Rex.

Maximilianus urgente magis Patre Ferdinando, quam Provincia-
lium votis acceptatus, multis invisus, injurius plurimis, humanis exce-
dens Rudolphum successorem reliquit, atque habenas Imperii assecu-
tus, anno septuagesimo octavo supra millesimum quingentesimum pri-
ma auspiciis suis Comitia ad Kalendas Februarias Posonii indixit, in
quibus post decreta nummorum & pecuniae subsidia, Magistratus
quosdam distribuit; & in locum Joannis Listii Episcopi Jauriensis &
Cancellarii nuper Pragae extincti, Georgium Draſcoviciu[m] ab Episco-
patu Zagrabienſi, in Hungariam transtulit, ac ei in Praefectura Illyri-
ci, duodecim ab illo annis laudabiliter gesta, Christophorum Ungna-
dium Agriae Praefectum succedere jussit. Alapianus quia postulante
Draſcovicio in Banatum Collega adſcitus fuerat, idem quoque Un-
gnadio Praefectura cessit. Et sexto post resignationem dignitatis an-
no e vivis excessit, quarto Kalendas Aprilis anno salutis octogesimo
quarto supra millesimum quingentesimum. In Aede deinde Divae

Christo-
phorus Un-
gnadius
Banus
1578.

Vir-

Virginis Remetenſi Patrum Eremitarum rubeo Banali vexillo tumulo ſuperappenſo, ſepultus requieſcit.

Eo qui ſecutus eſt anno Carolus Princeps, qui Cæſaris voluntate Regia dignitate Illyricum regebat, coacto ad Pruccum Oppidum, in Muræ amnis ripa ſitum ſuorum concilio, communicatis cum Cæſare conſiliis, Copias e Styria, Carinthiſque, & Carnis, cæterisque ſuis Provinciis coëgit; eiſque Georgium Kevenhillerum cum ſummo Imperio præſſe juſſit. Joannem vero Ferenbergum, qui Croatia, & Vitum Hallecum, qui Sclavoniæ militibus præerant, ei adjunxit. Chriſtophorus etiam Ungnadius, qui Ordinibus & Statibus eorum Regnorum Bani nomine non ita pridem præſſe juſſus erat, nobilitatem ſumptis armis haud contemnendo numero in caſtra adduxit; ita ut confluentibus etiam Labacenſibus, & Goricianis, Iſtrisque, juſti exercitus ſpeciem habere videretur. Ejus autem animi propoſitique erat Carolus, ut ea loca, quæ anno ſuperiori a Ferrhate & Boſnienſibus Turcis contra pacta induciarum, ſingulari illorum perfidia, noſtrumque ignavia in poteſtatem redacta erant, primo quoque tempore recuperarentur: ne occupatis ab hoſte ſemel atque iterum opportunis Arcibus & munitionibus, in Carnos & Iſtros & Japides, & intima ſuæ ditionis expeditum diris hoſtibus iter panderetur. Erat exercitui per deſerta, & confragoſa loca progrediendum, denſique ſaltus, & ſaxoſi montes ſuperandi, per quæ tormenta currulia, & commeatus innumeris carris impoſiti, magno tam hominum quam jumentorum labore, magnaſque difficultate vehebantur: Ducum tamen induſtria, ingens operarum numerus, qui enatas in via arbores, dolabris & ſecuribus excinderet & deturbatis grandioribus ſaxis iter complanaret, erat comparatus. Itaque primo Buſinium perventum eſt, idque diffugientibus pedestris Ordinis militibus, quorum exigua manu cuſtodiebatur, ſacili negotio receptum eſt. Eadem celeritate Czafinium, Zrinium, atque aliæ cis Hunnam flumen Arces, dilabentibus Turcis, in noſtrum manus & poteſtatem redierunt. Ferrhates vero & Turcæ, non niſi ſemel in conſpectum noſtrorum venire auſi, leve certamen cum noſtris contraxerunt; in quo perpauci utrinque ceciderunt, plures tamen ex hoſtibus deſiderati ſunt: in partibus autem noſtrorum Nicolaus Bradacius, nobili genere ortus adoleſcens, dum interfecti Turcæ cadaver armis, & pelle tigridis ſpoliaturus, abſque galea equo deſcendiſſet, caput prægrandi acinace iſtus eodem in veſtigio occubuit. Ejus autem Expeditionis magna cura & labore ſuſceptæ iſ exitus fuit, ut noſtris per ea loca, quæ recuperaverant, idoneis diſtributis præſidiis, mature celeriterque redeuntibus, Turcæ ea illico repeterent; & noſtris militibus nimio pavore conſternatis, ac diffugientibus iſdem, locis omni-

Noſtri alii-
quot Ar-
ces recu-
perant &
iterum
perdunt.

Ugnadius
Zamoborinum vi
occupat.

bus parvo labore potirentur. Ugnadius reversus, jam antea inchoatum cum Crubariana Vidua de restituendo Zamoborino tractatum profequitur, quod conjugii titulo sibi deberi affirmabat. Itaque cum longis discrepationibus temporisque prorogatione nihil proficeretur, vi tandem admota foeminam domandam constituit Banus; & traductis inprimis in partes suas multis promissis ac largitionibus oppidanis, quo securior ei oppugnandæ Arcis aditus pateret; tormenta deinde ad vicinum collem a dextra parte Arci obversum, in quo alba veluti via conspicitur (cum alioquin Arx in edito monte sita, vix ab aliqua sui parte verberari possit) attrahi jubet, & ferreis pilis in fenestras Arcis fulminare pergit. Foemina advertens nequaquam se in ulla domo tutam consistere posse, ad concameratos primum quosdam fornices, portasque testudineas sese recepit, sed nec ibi secura, crebrioribus petita machinis, tandem Arcis claves ea conditione Ugnadio mittit, ut salvis rebus suis ei liber tutusque concedatur abitus; atque ita illa abeunte Arx Ugnadii cessit potestati. Atque hæc de Ugnadio. Verum an ille morte, ac resignatione genero suo Thomæ Erdödio Banatum concluderet, certo nihil constat, solum sex eum præfuisse annis, ac tum demum anno millesimo quingentesimo octogesimo quarto Thomam ei successisse tradit Istvanffius; cum interim Scanderbegi Posegæ Præfecti infelicem referat casum, quo præter proprium 249 capita ac signa militaria 20 a Comite Georgio a Zrinio Capronciam Turcæ relata doluerunt.

Thomas
Erdödus
Banus
1584.
Turcas
profligat.

Quocirca memorati supra anni autumno, cum Ferrhatis Bosnæ Præfecti jussu Turcarum Duces haud contemnendas copias collegissent, in quibus ipsorum confessione ad octo armatorum millia censebantur, in Carnos gravem acerbamque incurfionem usque ad Lublanos fecere, concrematis pagis, ac multis captivis in servitutem abductis. Non tulere perfidorum hominum contumelias, Josephus Comes Turrianus, qui nuper Joanni Ferenbergo in Croatia finium præfectura successerat, ac Thomas Erdödus Banus, collectisque summa adhibita celeritate suorum copiis, hostes jam se cum præda & captivis domum recipientes, quanquam numero & viribus superiores, forti animo aggredi nequaquam dubitarunt: eisque primo congressu apud Slunium in effusam fugam coniectis, captivos omnes, qui supra sexingenti erant, liberarunt, ex hostibus quadraginta vivos coeperunt; sed interfectorum magnus fuit numerus, quum ex suis nonnisi duos aut tres glandibus ictos amisissent. Signa militaria decem illis adempta, ac Carolo Cæsaris Fratri Græcium Styriæ Urbem missa sunt. Celebris fane victoria, si hostium numerum ac nostros tres tantum amissos ad invicem conferas.

Castigata hunc in modum hostium insolentia, annis quasi septem nostri ab infestationibus, induciarum maxime tempore, quievere: donec Sinanes purpuratorum quartus pacis pertæsus, uti erat ingenio turbido, crudeli & furioso, ac Illyrici belli cupidine, quod præ aliis administrandum decreverat, æstuanti, adeo in rabiem quandam verso, per literas Hasanem Bosnæ Præfectum secreto admonuit, ut ea in parte bello Cæsareanis illato, causas novarum rerum quærere non intermitteret: sic ut postea se ab iis contra inducias armis petitem, scriptis Byzantium literis, astuta dissimulationis ostentatione conquereretur. Itaque Hasanem per se belli avidum ac temerarium, facile ad irritandos armis & cruentis incursionibus Cæsareanos impulit: primumque omnium collectis tota Provincia copiis, cum quinque armatorum millibus, ac totidem tormentibus currulibus minoris formæ, quæ binis equorum jugis trahebantur, acerrimam in eam regionem, quæ inter Crisium & Ivanicium est, irruptionem fecit, ac circumlato passim terrore Custarocium pagum succendit, castello, quod illinc eminus peteretur, intacto relicto. Bosiacum autem Tahy castellum, in quo haberi quidem tormenta, sed pulveris sulphurei ne pugillum quidem a transfuga quodam edoctus erat, acri peditatus impetu cepit ac diripuit, & capto ibidem Laurentio Radivano conjugeque & liberis ejus in servitutem abductis, injecto igne concremavit. Postremo capto satis magno circuitu ex Roconoco Verbocio & sanctæ Helenæ vico, pagisque cis Zagrabiam sitis, ingentem prædam egit; majorem acturus, nisi ingentes pluviae autumnales itinera cœno & crebris lacunis impedivissent, inflatique & exundantes amnes Clogoutius & Lonius ulterioribus ejus conatibus restitissent. His difficultatibus circumventum, & cum captivis ac præda redire conantem, Stephanus Grasbanus e Caproncia, Gregorius Laboharius e Crisio, ac cæteri Arcium finitimarum Præfecti, cum Germanis ac Illyricis militibus insequi decreverunt, ac contento gradu vestigiis abeuntium institerunt. Hasanes cum nostros adventare intellexisset, relictis tormentis, quæ profundo in cœno pertrahi nequaquam poterant, pluviis nihil intermittentibus cœptum iter ita prosecutus est, ut valido a tergo equitum & peditum præsidio relicto, ipse cum cætero exercitu præcederet. Nostri Turcarum agmen novissimum, acerrimo illato impetu aggressi sunt, cum illud ad Gradacium Episcopi Zagrabienfis Castellum lentis passibus progressum attigissent. Nec Turcis defuit animus resistendi, qui obversa in adversos nostros fronte acré certamen incoeperunt, cohortante eos Alibego & Osmane, qui tuendis postremis agminibus invigilare jussi erant. Tum pugnatur, Osmanes expeditissimos equites ad Hasanem qui præcedebat mittit, nunciatque hostes adesse, certa-

Hasanis
in fines
nostros
irruptio
1521.

Turcarum
cæ-
des.

men acre contractum, & nisi suppetias mittat, Martem ancipitem esse. Sed ille cum cogitabundus paululum substitisset, remissis equitibus respondit, se assiduis imbribus impediri, ut recurrendo laborantibus succurrat; at si imparem se hosti viribus videat, ad exercitum se recipiat. In hunc modum cum nostri diutius atque acrius certamen protraxissent, nec Hasanes auxilio supervenisset, Turcæ multis ex suorum numero amissis terga dedere. Cecidit eo prælio Osmanes, & complures Turcarum capti sunt: signa militaria viginti duo capta, quæ majori ex parte pedestria erant, cum septuaginta duobus Turcis, interque eos Mustapha equestris Turmæ Verucianæ Ductor, ac equis & cæsorum centum viginti capitibus. Sed gratum militibus nostris spectaculum ante alia attulere captivi Christiani ad 400 promiscui sexus hominum numerum vinculis eorum opera soluti, & in libertatem vindicati, cum hostes visis nostris sese ad pugnam parantes, illos statim dimisissent. Compertum est a captivis, tormenta non procul a loco pugnae relicta esse, quod fatigatis & procumbentibus jumentis ulterius protrahi nequivissent, itaque ea etiam in nostrorum potestatem devenere. Ex nostris nemo præter Franciscum Jaicianum veteranum equitem desideratus est, qui sine galea pugnans discissa immani vulnere fronte occubuit, & post hostium fugam in loco pugnae tumultus est. Sauciati in partibus nostrorum pauci, atque ii brevi post omnes convalescerunt. Hasanes hoc accepto detrimento, nihil permotus, cum domum pervenisset, duos e captivis Græcium ad Ferdinandi Principis impuberis, qui Patri Carolo successerat, Curatores cum literis misit, quibus tormenta currulia, quæ avehere ob viæ incommoditatem non potuisset, sibi reddi postulabat; a quibus tamen responsum frustra expectavit.

A Hassan
Bassa da-
mina no-
stris illa-
ta.

Ardentibus hunc in modum undique bellis, ac Marte longe ingentem armorum apparatus terribili classico ciente, ita ut brevi totius Illyrii atque Bosnae vires ancipiti victoriæ eventu infestis armis animisque concursuræ viderentur, sævissimus annis aliquot Mars grassabatur; singula minutatim persequi, otiosum credo, cum ea omnia stylo eleganti copiosoque Istuanssius sit prosecutus; summatim perstricta hæc fuere. Hasanes repetitis vicibus, Sisciam collegii Zagrabienensis Canonorum Præsidium firmum ac validum, Romanorum olim Coloniam, ubi adhuc amplissima veteris urbis mapalia, aut verius squallida murorum rudera visuntur, quamvis irritò conatu propugnatoribus spartana sese patientia tuentibus oppugnat. Bihicium urbem opportuno & amœno loco sitam, Templis, Coenobiis veteranorumque militum ac Ducum sepulchris claram, summa Christophori Lambergi socordia, expugnat. Castrum ubi Petrinius amnis Cola-
pi

pi miscetur, inter Hraztoviciam & Goram erigit, regioni omni inter Colapim & Savum interjacenti populosissimæ ac foecundissimæ extremum futurum excidium. Erdödium Banum summa Stephani Grasbanii Caproncensis Præfecti negligentia ac pigrizia adventum tardantis, iisque qui aderant Germanis meridiano tempore, cibo vinoque sopitis atque aleis intentis, nec in ordinem ocyus sese restituere valentibus (quamvis Illyricis hastas perfringentibus) in fugam conjicit. Omnem eam late patentem ac amœnissimam planiciem Kerecztincium ac Okichium usque barbara crudelitate vastat, diripit, populatur: eoque jam securitatis, ac simul temeritatis processerat, ut ad Lomniciam amnem aucupio, ac venatu sese oblectaret, ac barbaro fastu tumidus, in Ara Basilicæ Divi Stephani Zagrabiensis equos se suos pabulaturum palam jactitaret. Verum eo eventu hæc omnia foedifragus egit Barbarus, ut anno insequenti millesimo quingentesimo nonagesimo tertio, Siscianam repetens obsidionem, quam solam sibi negari diis imprecabatur, memorandum prorsus ac funestum de se suisque, omnibus futuris sæculis documento futurus, spectaculum exhibuerit. Collectis enim sex amplius, ut quidam autumant, Bosnensium ac vicinarum Regionum Legionibus, eam omnem Segesticæ Insulæ ditio- nem, quæ olim Appiano belli ac Pannoniæ horreum dicta fuit, devastandam; ac ipsam arcem latericio ac triangulari opere fabricatam, ultimum reliquiarum Sclavoniæ refugium, aut in potestatem æternum redigendam, aut penitus convellendam, soloque æquan- dam suscepit: at ecce singulari Dei providentia, virtuteque sua Erdödus Prorex, coadunatis in unum nobilitatis ac finium, tam Illyrici, quam Alemannici nominis, tam equitum, quam peditum co- piis, quæ octo millium numerum complebant, hanc paucitatem leo- ninæ illi ferocique multitudini, ac præterita elatæ clade eo opposuit proventu, ut omnis propemodum vicinus Colapi campus Turcico duodecim millium sanguine maduerit, amnisque ipse cadaveribus re- fertus, ac permeabile transire volentibus iter ministrans, foedifragi cruoris ignominia redundaverit.

Ingens
Turcarum
cædes a
Bano fa-
cta.

Parta hac celebri victoria mirum quantum lætitiæ Cæsari Ru- dolpho, Clementi Pontifici summo, cæterisque Christianis Principi- bus accesserit: quam ut Clemens Orbi palam testaretur, datis ad Erdödium literis ejus in tuenda Republica Christiana studium & ope- ram gratam sibi accidisse affirmavit. Sed & milites sacri Ordinis Re- demptoris, ob navatam sæpius fortiter operam, sui eum Ordinis esse voluerunt misso eidem insigni, quod solido constabat auro monili sap- phiricis egregiæ quantitatis distincto gemmis, ac inter easdem hac variante Epigraphe: *Domine probasti me*, appenso circa pectus sym- bolo

Thomas
Erdödius
Miles Or-
dinis Re-
demptoris
creatur
Zagrabiae.

bolo Eucharistico, illudque semper symboli nomine usurpans: *In Deo vici*. Allatum hoc virtutis ejus insigne Zagrabiam fuerat a duobus Ordinis ejus Primoribus; quo cum Thomas cum gentilibus familiae suae, caeteraque Procerum comitiva adventaret, ab Antistite Zagrabienfi, Petro Domitrovicio, foecunda ingenii humanitatisque ubertate viro salutatus, eidem gratiis redditus, Urbem ea nocte quieturus concessit. Sequenti solis die cum insigni rerum omnium apparatu in Basilicam Divi Stephani Regis descendit, ibidem solemni pompa a Praefule sacra celebrata: quibus absolutis sacrosancta miles Christi reficitur Eucharistia, ac monili in humeros imposito, *Sacri Redemptoris Ordinis Athleta* certa verborum forma ea lege constituitur, ut quotidie sacerdotum instar divini Officii, quod Breviarii nomine vocant, recitatione sit obstrictus. Instituit hunc Ordinem Vincentius Gonzaga quartus Dux Mantuae, & secundus Montis Ferrati, anno MDCVIII. in nuptiis filii sui Francisci cum Margaretha Sabauda, pro defensione & propagatione Religionis Christianae, adlectis in hunc Ordinem viginti equitibus; qui Ordo fuit postea confirmatus a Papa Paulo quinto. Quoniam vero Ecclesiastici Templi S. Andreae, quod est Mantuae, credunt se habere partem spongiae Domini nostri, & tres sanguinis ipsius guttas, a sancto Longino Centurione & Martyre collectas, Dux Ordinis sui titulum inde sumpsit, dictumque ordinem equitum sacri sanguinis Domini nostri JESU Christi, seu equitum Redemptoris esse voluit cum hac Epigraphe: *Nihil isto triste recepto*. Torquem deinde confici curavit, ex virgulis aureis colligatis, supra quas est ignis intermixtis gemmis ac aliis particulis, quibus haec verba inscripta sunt: *Domine probasti me*: hoc symbolo indicare volens, eos, qui in hunc Ordinem adscripti essent, in summis adversitatibus sibi mutuo fidem praestare, & in perpetua amicitia atque concordia vivere debere: ut Ludovicus Godefredus in Archontologia Cosmica de Origine ordinum militarium interpretatur. Quibus peractis, ingenti gratulantium clamore, tormentorum boatu, buccinarum clangore, Tympanorum strepitu, omniumque fausta precantium vocibus aëra personabant, ac tum demum splendidi convivii hilaritate ac laetitia transacta dies. Haec non quidem temporis ratio, sed necestudae historiae occasio nunc referenda suadebat.

Pulch-
rum Ducis
exem-
plum.

Animatus Banus & praesenti divini numinis ope, & respondentibus virtuti successibus, Petrii obsidionem jussu Caesaris repetit, quam anno praecedenti intempestiva Equenbergi cessatione interruperat; propriisque manibus terram aggeribus parandis egerit, gregariis ad maturandum opus exemplo futurus. Aderat in castris Georgius Comes Zrinianus Canisae Praefectus, scientia militari clarus, Fran-

Franciscus Adolefcens Battianus prima militiæ rudimenta pofiturus, & Gottfridus Praynerius Germanicarum cohortium Ductor, quorum fententia evicit, ut folutis castris, quæ jam octo duraverat diebus, obfidio remittatur; ne paucitas noſtrorum temere irritatæ Turcarum multitudini, quæ ſuis laborantibus ſubſidio advenerat, objiatur, quorum conſilium erat, eo fine cum noſtris manus conferere, ut aut præteritorum dierum acceptam cladem noſtris ad internecionem delictis ulciſcantur, aut & ipſi fociis prælio nupero occiſis glorioſa morte parentent. Atque ita ſecundo relicta Petrinia, in ſtationes quiſque ſuas, eo rerum noſtrarum incommodo rediere; ut viſo noſtrorum diſceſſu, quamprimum hoſtis Siſciam auxilio deſtitutam, ac Turri rotunda, ad Colapim obverſa, tormentorum ictibus collapſa, interfecto etiam Caſpare Grangia, captoque Fabricio, (qui poſtea Conſtantinopolim abductus, ac in lineum conjeſtus ſaccum mari merſus interiit) loci Præfectis ad conditiones dedendæ arcis noſtros compulerit. Occupata Siſcia, Hraſtovicia, Gora, ac Petrinia retenta, nullum hoſtis finem flamma ferroque populandi, ac in noſtros barbara feritate debachandi fecit; donec Maximilianus precibus populorum Styriæ, & Carnorum, ac Illyricorum præſertim permotus, Erdödio Proregi, Lencovitio Croatia limitum Præfecto, aliſque in caſtra (quibus & ipſe præfuit) convenire juffis, tandem Petriniam, cæterasque arces, ſat difficili labore expugnavit, & caſtrum quod cervicibus vicinorum accolarum impoſitum fuerat, funditus eſt demolitus, quorum periculo Siſciani Turcæ percuſſi, & ipſi incenſa arce tumultuaria fuga, qua Petrinia a noſtris expugnata.

Verum dum Cæſar bellum in Pannonia longius trahit, Strigonium Manſfeldi virtute recuperat, ac cum Sigismundo Battorio Tranſylvaniæ Vaivoda foedus ſancit, in eoque Thomas Prorex cum cæteris arbitris componendo laborat, Turcæ quietis impatientes Bani-que abſentia illecti Petriniam demolitam rurſum reſtaurant, vallo ac Præſidio firmant, Ruſtanem loci cuſtodie præficiunt, vicinasque arces, Goram & Hraſtoviciam, denuo expugnant. At ne graviffima iterum vaſtatam toties Patriam detrimenta ſubire contingat, Thomas Prorex communicato cum Georgio Lencovitio, ac Sigismundo Herberſteinio, limitum Præfectis conſilio eam denuo expugnandam decernunt. Quare poſtpoſita cunctatione omni ad arcem novam Erdödianæ dittonis caſtra locant, tum impedimenta omnia Siſciam verſus expediunt, ipſi leviori apparatu Petriniam contendunt. Ruſtanes advenientes noſtros conſpicatus contineri non potuit, quin in pugnam proſiliens de ſumma rerum cum noſtris ferro decernere ſtatueret: verum contra-

Nostri de-
nuo Petri-
niam ex-
pugnant.

Et certamine plumbea glande a Caspare Kurtitio per illa trajectus, animadverso vulnere se cum suis in arcem recipit, brevique temeritatem vita persolvit, quo extincto Turcae agminatum patefactis arcis valvis profugiunt, salutemque vicinarum sylvarum latebris protecti conservant. Nostri a captivis quibusdam re intellecta pars arcem festini, paucis iisque metu attonitis repertis hostibus, occupant; pars fugientes persecuti, captivos plures cum opima præda retractos reducere. Ac tandem fatali nostros, destinatoque jam dudum ab hoste servitutis periculo, quod inde semper imminabat, eximunt. Accepta in potestatem arce valla restaurant, ac Præsidio imposito curæ fideique Danielis Francoli equestris turmae Carlostadianæ Duci committitur. Fama fuit, eaque tam apud hostes quam nostros constans, insigne a Ducibus operæ pretium fieri potuisse, si armis ulterius prolatis, Jaiciæ & Baniæ lucæ terrorem admovissent: neque in iis recuperandis irritos futuros fuisse eorum conatus, nisi in medio rerum gerendarum cursu importunis consiliis cessatum fuisset.

Thomas
Erdödius
Banat-
um re-
signat.

Confectis feliciter hisce præliis, pacataque Provincia Thomas Erdödius in omnibus pacis bellicæ artibus Princeps clarus, cum muneri suo egregie a se satisfactum per annos duodecim, quibus Provinciam administraverat, videret; quietis ac privatæ vitæ amore illectus eam sollicitè apud Cæsarem procurabat. Itaque Cæsar assiduè ejus precibus permotus, eum sese officio abdicare volentem dimisit, ac in ejus locum Casparem Ztankovaccium Episcopum Zagrabiensem, ac Joannem Drascovicium Crissi equitum Præfectum, præcedentibus hisce bellis egregie exercitatum constituit: sic tamen ut Episcopo paucos post dies gravi morbo e vivis sublato, solus Drascovicus absque Collega Magistratu potiretur anno 96 supra millesimum quingentesimum. Et quamvis elapsis annis aliquot resignante Drascovicio iterato Erdödius in officium successisset, quia tamen quietæ omnia sibi relicta fuerant, ac opima pace florebat, nullum eo tempore gestum est bellum, uno excepto dissidio, quod publicis in Comitibus Polonii inter Hæreticos & Catholicos intervenerat. Fatalis enim illa Hæresum lues, suis non contenta angustiis, quo latius ac virulentius serperet, omni contentione Slavoniæ ac Croatia pacem perturbare, puritatem Romanæ fidei inficere, sibi que domicilium figere introducendis damnatorum dogmatum seminariis satagebat: ad quam Reipublicæ labem a finibus Illyrii repellendam, præter Regnorum Legatos, Erdödius Banus omni restitit conatu, ac ne multitudini inconditis clamoribus vociferanti superandum se præberet, sempiterna memoria in fastos referendo exemplo, publice evaginans gladium: „ hoc, inquit „ ferro, si aliter fieri non poterit, pestem istam a nobis eliminabimus, tres

„ tresque nobis adsunt fluvii Dravus, Savus, & Colapis, e quibus
 „ unum novis hospitibus sorbendum dabimus. „ Attoniti ad ista
 Hæretici submissius mustitare, tum demum conticescere coeperunt. Insignis Erdödy pro fide zelus.
 Cæterum in omni vita sua amantissimum se semper Patriæ Senatorem
 ostendit, in consiliis maturus, in actionibus gravis, in hilaritate festi-
 vus, in colloquio comis & affabilis, in disciplina temperate severus, in
 præliis fortunatus, in omnibus probatus. Unde resignante eo & se- Ejus Encomium.
 cundo Magistratum, quod ob libertatis publicæ defensionem nulla
 per octennium Banali dignitati stipendia destinata a Cæsare obtinere
 posset, imo quinquaginta equitum stipendium sublatum sibi vidisset;
 Tavernicorum tamen suscepto officio, & ad mortem usque retento, in
 omnibus publicis tractatibus, Bockaiano præsertim, componendis a
 Cæsare evocatus, præclaram ubique impendit operam. Tandem an- Mors Thomæ Bani 1624.
 no vigesimo quarto supra sexcentesium Mense Januario annis, la-
 boribus, morbisque gravatus sexagesimo sexto ætatis anno in arce
 Crapina, summo omnium dolore, sui que relicto desiderio, omnibus
 Christiano ritu munitus sacramentis, humanis excedit.

Inter cætera memoratu digna tria a Georgio Spisichio, qui com-
 pluribus annis ejus fuit a cubiculis, sæpius referente accepimus, eum
 nimium Eutrapoliæ lusum exercuisse, pecuniam manibus tractasse, nec
 in convivio hilariori potu excessisse visum unquam; res sane quam
 communis tam difficilis, eoque mirabilior. Nec illud mirandum mi-
 nus; prole quam foecundus fuit, tam beatus: nam præter filios natas
 habuit quatuor, non solum maximis junctas connubiis, sed speciali
 prudentiæ, gravitatis, liberalitatis, ac pietatis in Deum laude insignes;
 ut vel nunc in Elisabetha ævi nostri heroina videre licet. Una ex Insigne Miraculum.
 eis Juliana nomine decennis adhuc demortua in æde Divi Nicolai op-
 pidi Jazkenfis apud Avum Petrum jacet, compage membrorum atque
 cute, vestimentisque integris, conservatæ innocentiae testimonio mani-
 festo, instar pueri innocentis in Basilica Divi Stephani Regis Zagra-
 biæ, aut sancti Joannis Eleemosynarii Posonii asservati. Hoc incor-
 ruptum Virginis corpus nos ipsi manibus nostris contrectavimus,
 quamvis reprehensione non careat, quod tam nobile integritatis pig-
 gnus, minus decenti loco honoreve conservetur. Post semestrem spa-
 tium præparatis omnibus ad funebralem pompam necessariis, Crapina
 educitur Zamoborinum devehendus; præcedebant multo auro pha-
 lerati equi insignes, ac trecenti hastati equites, pullum omnes induti
 amictum; pone sequebantur Filii, ac præsertim Sigismundus, qui præ
 cæteris specialius diligebatur, cum cæteris nepotibus, magna procerum
 Nobiliumque manu stipante. Zamoborino Corpus Zagrabiam dedu- Sepultura Thomæ Erdödy.
 citur, ac ea nocte in Urbis Parochiali Ecclesia Divo Marco sacra asser-

vandum collocatur. Die sequenti funus celebratur hora matutina octava: antelata vexilla insigniaque stemmatis bina vastæ magnitudinis sculptorio opere pictorioque affabre elaborata, ac monile illud facri Ordinis Redemptoris purpuræ impositum, equi atrati complures, caput, oculos, calcem usque nigra purpura, ac ex lateribus pictis majorum imaginibus testî; anteibat Nepotum numerus pulcher cætera multitudine præmissa, quos sequebatur Pontificum ordo, dein feretrum Principis, postremo Sigismundus cum fratribus, cumque primoribus, atque legatis. Ea fuit comitantium hominum copia, ut binis & binis incedentibus, dum primi Basilicam Divi Stephani ingrederentur, postremi nondum urbe egressi fuerint, quod sat notabilem distantiam efficit. Feretrum illatum lecto in æde Divi Stephani præparato, quod doloris castrum appellant, tum inferiæ per Antistitem celebratæ. Laudatus est inter solemnita pro suggestu a Petro Domitrovitio loci ejus Episcopo, ea eloquentiæ facundia virique laude, quam & Suada ei instillaverat melleam, & quam merita tanti Principis exposcebant; omnium enim majorum suorum Thomam Cardinalem sequentium, hic Thomas major fuit. Inter alia maxime spectandum erat lectus fastigiatus in altitudinem prope concamerationis Templi, luminibus vitreis miro modo colorumque varietatibus distinctis. Sed miserationem & ploratus omnibus eliciebant, silentium vastum, conlucentes facies, populus, templum paulo ante igne absumptum, & quoquoersum aspiceres atrata, parietes funebralibus emblematis singulari artificio testî; sed quæ cuncta superabat popularitas illa, & clementia boni Principis, tacitis animis desiderata. Subiere post feretrum Viri illustres, delatumque in sepulchrum clangentibus mortuali lessu tubis; tum trecenti illi, quos diximus, hastati, quisque suam, quam gerebat hastam, in murum perfringentes, fragilem humanæ vitæ pompam declarantes, funeris celebritatem omnem conclusere.

Annus, qui fuit a partu Virginis 1595, universam imprimis Sclavoniam, ceterasque Provincias, quas proxime bello exposuerat, quietissimas habuit, nulla tamen spe futuræ pacis: quandoquidem diuturnitate bellorum fessi Principes, quum haud dubie attritæ omnium vires facile reparari non possent, veluti consensu quodam arma posuerant, quæ mox infensoribus animis resumerent; adeo acerba inter se odia victi victoresque exercebant, ut veteres controversias, quibus novas etiam belli causas in tanta varietate casuum addiderant, finituri minime viderentur, nisi alterutris nihil reliquum fortuna faceret, vel utrique per mutuas clades, ad internecionem bellando conciderent. Itaque anno insequenti, quo Joannem Drascovitium Erdödio in officium successisse diximus, non parvi in Croatia motus sub Georgio

Len-

Lencovitio earum partium Præfecto, exciri cœpere. Nutu siquidem ac voluntate ejus 50 Dalmatæ, cum 500 Segniensibus nocturna usi fraude, altas Clissæ montis crepidines, cui arx imposita fuerat, scandunt, in arcem per occultum muri hiatum, qua purgamenta arcis egerebantur, penetrant, obvios trucidant, captamque arcem ingenti lætitia perfusi, tormentorum fragore & boatu significant. Lencovitius tricenariam cohortem administrato sufficienti commeatu eo subito mittit, arci præsidio futuram. Nec Segnienses potitæ arcis gloria contenti, sed fugientes Oppidanos Turcas infecuti, captivorum cum opima victoria trecentorum numero Segniam deductorum prædam sub hasta vendunt.

Clissia
nostris
occupatur.

Ibrahimus loci antea Præfectus, qui Clissæ amissæ solus culpam sustinebat, ob direptam ditissimam suppellectilem ira frendens, vitæque perdendæ metu, Apardem Bosnæ Præfectum ingentibus onerat precibus ac promissis, ne salutis suæ in extremum deductæ discrimen auxilio desit. Sed Turcæ gravissimorum potius incommodorum perpetuis futuris temporibus, terra marique inferendorum periculo moti, quam precibus ejus, justum cogunt exercitum, Clissiamque obsidione repetunt: sed & Lencovitius cum quatuor lectissimorum millibus suis, præsto adest. Ubi in mutuum venere conspectum, suos quisque cohortatus in certamen ruit; confligitur strenue, pugnatur acerrime & alternante fortuna melioribus invida successibus Lencovitius vincit, vinciturque. Tum salutis suæ consulens, arcem cum suis petit, ubi biduo moratus, suos in fide & constantia firmans, illa excedit, ne absumptis eduliis obsessi inedia laborent; numerus eorum, qui cum Lencovitio exiere, ad DC milites constituit, cumque haud procul ab arce silenti agmine irent, Turcæ in utrumque latus progredientium ingenti sublato clamore irruerunt, pugnaque magnis utrinque viribus inita est. Verum nostris numero longe inferioribus prævaluere hostes, ac geminata parta victoria nostros in effusam fugam vertere: ita ut cadentibus multis & Joanne Dominio Episcopo Segniensi cum aliquot Sacrificulis, quos Glagolias vocant, item Andrea & Joanne Bassaniis fratribus una interfecit, plures tamen vivi caperentur: inter quos Georgius Paradissus, Præfectus Segniæ Weichardus Auspergus Andree ex fratre nepos, Joannes Mardax, Gabriel Crisanitius, ac aliquot Centuriones Segniani. Lencovitius accepto vulnere, cum tribus fugæ fociis ab Michaële Radecio viarum perito, e mediis hostibus elapsus, post varios ac multiplices errores Segniam pervenit. Lencovitio ætate ac laboribus confecto equus suffoditur, ac ipse, cum fugere non posset, sub rupe quadam cava velut antro eam noctem se occultavit, ac haud procul castris Turcicis itinere facto altera nocte Sutur-

ciam,

ciam, ac deinde Segniam veniens, Lencovitio se conjunxit. Magna etiam nostrorum pars trepidi, & consilii inopes, in arcem unde exiverant, refugere. Ferunt Episcopum Domnionem, cum nostros in fugam versos animadvertisset, precata peccatorum venia benedictionem pro Christi fide pugnantibus elargitum, cui cum attentius insisteret, ab hostibus deprehensus interficitur.

In hunc modum variis casibus alternante fortuna, sub Clissæ moenibus satis improspere eventu, pugnatum est, ita ut utroque in certamine, tam in diripendis castris, quam in reditu nocturno, viri fortes ex nostris supra trecentos desiderati sint. Cæteri incolumes, sed variis erroribus acti ad suas stationes redierunt. Nec Turcis incruenta cessit victoria; quandoquidem mille circiter eorum occubuisse feruntur; & Ibrahimus sclopeto trajectus, ex vulnere mortem obiit, plurimique ex præcipuis partim in acie cæsi, partim domi vitam finiverunt. Lencovitius Segnia per idoneos nuntios confestim Christianos bono animo esse jussit, neve desperati arcem hosti traderent, admonuit, seque intra octiduum redintegratis viribus, adducto secum commeatu, & recentiori milite reversurum pollicitus est, daturumque operam, ut vel invitis hostibus arci suppetias ferat, & frumentariis etiam angustiis quam celerrime occurrat: jamque convenisse circiter mille milites ex Dalmatis voluntarios, qui iterum Clissiam repetere, & secum una prælii fortunam cum hostibus experiri velint. Mauritius & obfessi, se octiduum expectaturos responderunt, sic tamen, ut Lencovitium magnopere petatum vellent, ut promissi memor, maturam intra hoc tempus opem ferre non differret; cæterum se veniam postulare, si ipsi duræ necessitatis telo adacti spe celerius sibi consulere cogerentur. Verum Turcæ misso in arcem Paradisio nocturna in pugna capto, omnibus qui in arce erant, liberum abitum cum armis, & sarcinis, si arcem reddant, ultro offerebant: tum vero etiam omnes illos, qui utroque in certamine capti erant, sese sine pretio dimissuros jurejurando pollicebantur. Paradisus multis verbis socios, qui in arce erant, cohortari, ut suæ & sociorum saluti quam optime consultum vellent, ac condiciones a Turcis propositas haud cunctanter admitterent; satius & præstabilius esse, cedendo adversæ fortunæ, sese ad meliora reservare, quam neglecta propria salute, arcem pertinacius tueri, quam mox inedia & siti rerumque necessariorum inopia coactis, ad arbitrium crudelissimi hostis, nec postea cuiquam parsuri dedere oporteat. Quibus & aliis talibus verbis Paradisus ultro citroque commeando perfecit, ut utrinque de conditionibus subscribendis transigeretur ac literæ mutuo conficerentur, quibus confectis, captivi a Turcis dimittuntur; ipse Paradisus, Auspergus, Crisanitius, & alii

com-

complures. Sed Jacominius, Peczius, ac Mardax, quod essent deco-
ra forma adolescentes, contra pacta occultati retentique fuerunt: ju-
rantibus quamquam falso Turcis, illos nocturna in acie cæsos occu-
buisset. Obsessis etiam militibus fere quingentis fides ab hostibus ser-
vata est, & cum rebus omnibus dimissi domum redierunt. Atque hic
fuit infaustæ hujus Clissianæ expeditionis exitus, in qua profecto for-
tunæ potius inconstantiam, quæ & dolis & virtuti nostrorum ma-
ligne defuisse visa est, incusare licet; quam Dalmatarum, qui facinus
inceptaverant, fidem ac industriam desiderare.

fraude
Turcis
deditur.

Paucos demum post dies Sigismundus Herbersteinus, qui cite-
riores Illyrici partes & limites tuebatur, exercitu coacto ignominiam
clademque Clissæ acceptam rependere hostibus conatus, ad recupe-
randam Costaniciam vires animumque adjecit. Venere ad eum mille
e Styria equites, quos Fridericus Schaffenbergius ducabat, ex Carin-
thia ac Garnis equestres pedestresque copiæ, quas Deselanas vocant,
& Joannes Drascovitus, cui nobilitas earum regionum jussu Cæsaris,
tanquam Bano, & veteri vocabulo nostrate utamur, parere jussa erat,
eis sese cum tribus circiter millibus, utriusque ordinis militibus, con-
juxit. Itum est primo Petriniam, ibique Lencovitius Carlostadianos
suos, qui Clissiano bello superfuerant, in castra misit, Duce Christo-
phoro Obruciano equitum Præfecto. Aduere etiam nuncii Thra-
cum cum literis a Radostano Archipresbytero, ac Rajaco Vaivoda,
Voino, & Sincone Cnensis, Emanuele Jusbasa, Bogdano Harambassa,
Novakaga, Dracula, Odabassa, aliisque omnibus, qui a Colapi ad
Adriaticum litus usque sedes habent, communi nomine scriptis (eas
autem ut quam secretissimæ haberentur, petebant) quibus si ipsis
vacuæ arces cum agris & fundis desertis, quæ inter Colapim & Val-
danum (sic antiquitus flumini Hunnæ nomen fuisse ferunt,) circiter
LXX habentur, inhabitandæ concederentur, se arma adversus Turcas
sumpturos pollicebantur. Sive tamen hostium metu, & quod rebus
infectis redditum fuerit, sive insita ejus generis hominibus inconstantia,
sive ob alias causas promissis minime steteret, tametsi Duces nunciis pe-
cunia donatis, vota eorum rata fore respondissent.

Primis castris e Petrinia promotis, ad Vallem Vinodoliam, qua
Mosenicius rivus præterfluit, ventum est, secundis ad eam planitiem,
quæ planitia nominatur, amniculo Velefnove irriguam; indeque len-
tis agminibus diem octavum Iduum Julii, cum impedimentis, & carris,
ac tormentis in Costanicæ conspectum ductus exercitus. Turcæ pe-
dites Thracibus permixti visis nostris, priusquam Tabernacula exten-
derentur, ac tormentis collocandis idoneus locus quæreretur, cymbis
& naviculis transjecerunt flumen, ac ad Dedum montem, qui Arci

Costan-
cia a no-
stris obli-
detur.

supereminet, delati eos, qui primi e nostris procurrerant, sclopetorum glandibus petere coeperunt; sed mox aliis atque aliis auxilio supervenientibus, uno aut altero ex illis trucidato, cymbarum beneficio, superato flumine in Arcem redierunt. Paulo post meridiem tormenta promota, & duobus in locis collocata sunt, tria quidem in edito Dedi montis supercilio, unde arx commode peti poterat, duo autem in ejus radicibus circa Hunnam fluvium, qui Arcem in Insula sitam circumfluit: quibus arx bipartito verberari coepta est. Apardis Bosnæ Præfectus, qui Banialucæ fragorem tormentorum facile exaudire poterat, missis equitibus obsessos, ut Arcem fortiter servarent, admonuit, seque die sequenti subsidio venturum promissit. Nec dictis fides defuit; eodem enim tempore, quo venturus expectabatur, ipse equo insiliens, cum ducentis peditibus sclopetariis, per ulteriorem fluminis ripam, versus arcem per notos tramites perrexit, nostris qui editioribus locis per montes passim tentoria sua tetenderant, eum eminus conspicientibus, ita ut eorum numerus facile iniri possit. Sed tamen quum aliquot Turcæ nostris aquationi intentis insidiantes, ad flumen capti essent, impudenti ore illum ostingentos secum Janiceros adduxisse falso referebant: adeo illi suorum numerum pejerando, atque mentiendo supra veri fidem augere consueverunt, quoniam neque plures eo tempore auxiliares mitti poterant; eo quod ex Bosnæ præsidis magnæ militum manus in Pannoniam, defendendæ Budæ causa, translata esse dicerentur.

Cum in hunc modum bidui spatio arx tormentis petita verberaretur, sed quia, interfluente Hunna, irritus omnis esset labor, Herbersteinus habito cum suis consilio, navibus quas in hunc usum secum plaustris attulerat, & tabulatis, flumen ponte insternere constituit. Sed indigenis viarumque peritis, posse vado trajici referentibus paruit, moxque tubis & tympanis exercitui signum trajiciendi dedit: primi-que Joannes Voycovicius & Christophorus Mernavicius equitum Præfecti, cum suis turmis in ulteriorem ripam evaserunt. Eorum exemplo cæteri equites eodem vado certatim transire coeperunt, & qui robustiores habebant equos, singulos pedites sclopetarios eorum clunibus impositos transvexere, ita ut totus fere exercitus summa celeritate, diversis qua quisque potuit repertis vadis, fluvium superaret, & peditatus major pars, sclopetos & sulphurei pulveris lagenulas, ne madefactæ nulli usui essent, supra capita tolleret, nec extantibus e flumine pectoribus pone sequeretur. Apardis conspecto nostrorum transitu, haud dubio percussus metu, relicto in arce ordinario præsidio, cum iis, quos pridie adduxerat peditibus, ac Thracum manu, quæ e Dubicia tumultuarie confluxerat, obviam nostris venit, ita ut equites
haud

haud plures ducentis præcederent, & iis quatuor vexilla equestria præferrentur, peditesque rari & sparsim, laxiori spatio in ordinem redacti, quo major eorum numerus appareret, sequerentur. Sed vix primum nostrorum impetum sustinere, quin statim terga verterent, & equites abactis signis in præruptos montes & præcipitia rupium, vix feris aut capris pervia, fugam darent: pedites vero urgentibus terga nostris, ignari quam capesserent viam, pari terrore, sed duplici viarum divortio fœde profugerent. Pars enim eo arduo & difficili ascensu, qua equites iverant, vitato, in proximas sylvas multa filice proceraque & fruticibus densissimas sese proripuit; pars notis tramitibus, versus arcem, ac quo cuique licuit palantes & dispersi saluti consulere, sicque facile evenit, ut etiam nostri in tot agmina divisi fugientibus insisterent. In eo fugæ tumultu multi ex hostium numero, sed etiam aliquot ex nostris equites cecidere, ab hostium peditibus subter frontes & proceriores stirpes latentibus circumventi, inter quos Joannes Cloubucius, & Ladislaus Bucovackius junior fuere, Caspar etiam Crisanicus Gabrielis nuper Clissiae capti, & mox ex pacto dimissi frater, egregiae virtutis peditum Centurio. Reditum deinde sub noctem ad ulteriorem fluminis ripam, ubi Oppidum situm est, quod sine mora direptum, sed pauca speque minor præda reperta fuit, quod hostes rebus suis tempestive asportandis prospexissent, moxque igne subiecto concrematum. Diluculo facto nostri pontem extruere cœperunt, eodemque die maturato labore ad ulteriorem ripam perduxerunt; eo animo, ut arx tormentis transvectis ac propius admotis expugnaretur. Nec coeptis optatus exitus defuisset, si Duces stabili proposito

Ab ob-
dione Co-
stanciae
cessatur.

constantiae decus retinendum duxissent, verum cum incertis & dubiae fidei auctoribus Achomatem Eunuchum cognomento Aphisem cum ingentibus copiis Costanciae opem laturum adventare, jamque ad Sui-narium Savi fluminis transitum pervenisse didicissent (quamquam is necdum Belgradum attigerat) reductis copiis & rescisso plaustrisque imposito ponte, infectis rebus, eodem quo venerant itinere, reversi sunt.

Sed ubi nostri in Turcas detonare cessant, tum eorum adversus nostros validissima turbulentissimaque glomeratur tempestas. Nubes enim illa, quæ in jugis montium Bosnae a longo tempore confedisse circumferebatur, ubi maturuit, in fines nostros omnem effudit belli procellam, quæ sane vel eo majori terrore, ac veluti infausto quodam prodigio nobis fuit, quia plus minus centum milibus armatorum, Duce Achomate Viferio, ac ejusdem Eunucho Szerdar Bassa, instar alicujus turgidæ tempestatis agitabatur. Et vero Hassan Bassam, qui superioribus annis Sisciam olim Romano-

rum Coloniam, nunc vero ubi Colapis fluvius Savum influit, Capituli Zagrabienfis fingulare propugnaculum, fua quam accepit memorabili clade & interitu, clariorem reddiderat, redditum fibi veteres Bosnæ milites credidere, ubi Szerdary ingenii vigorem, vultus truculentiam, oculorum vim intuebantur. Nam homo ftatura pusillus, corpore viciatus, natura signatus, fronte rugis perarata ac annis obfitæ anui perquam fimillimus fuit: plurimum illi audaciæ ad pericula capeffenda, plurimum confilii inter ipfa pericula erat; inhumana præterea in omnes & maxime in Chriftiana mancipia crudelitas; perfidia plusquam Turcica, nihil veri, nihil fancti, nullius Dei metus, nullum jus jurandum, nulla religio. Cum hac vitiorum indole in Cæfaris Turcarum Gynæceo teneris ab annis enutritus, in militiæ paleftra eruditus, belli artibus inſtructus, Perficis tandem armis exercitus Provinciam hanc eſt fortitus. Cæterum ex quo fines noſtros fulmen illud attigit, nihil prolatandum ratus, ne ſe cunctantem aliquis caſus opprimeret, mox armatam præmittit cohortem, quæ Petriniam olim Boſniensium latronum domicilium, & prædonum tutiſſimum aſylum, nunc vero (ſuperis ita volentibus) unicum reliquiarum afflicti hujus Regni propugnaculum, primum verbis ſpecioſis, poſtea diris etiam repeteret minis.

Erat adhuc in ipſa Petrinia Daniel Francol, cujus ſupra meminimus; artium belli haud ignarus, loci illius ſummus Capitaneus, cum Georgio Preſtocio, quem paulo ante cum centuria una peditum Illyricorum Drascovicus ſubmiſerat: hi cum quadringentis circiter partim Germanis, partim noſtræ gentis, præſidio ſane perexiguo, omnem illius belli ac obſidionis molem ſtrepue animoque forti ſuſtinendam in ſe aſſumpſerant; quos ubi hoſtis nec precibus flectere, nec pollicitis corrumpere, nec etiam minis potuiſſet in ſuam pertrahere ſententiam, acriter viris & armis oppugnandum ſtatuit, jurans per impia Mahometis numina, ſe illinc niſi victorem abceſſurum. Imprimis autem execranda tempeſtas illa, validiſſima Janicerorum grandine, in quibus omnem expugnationis ſpem, haud ſecus ac in triariis olim, poſitam habebat, miſeram ac infelicem cingit Petriniam, ac ne a noſtris lædi poſſet, profundis tranſverſum ſuos qua poteſt circumfodit vallis, ſicque locum plurimis tutum parat ſclopetariis, qui mœnia defendentes continuo infeſtarent; pontem quoque navalem, qui in Colapi ibidem erat, extemplo reſcindi jubet, poſt hæc caſtra locat, cuſtodias, vigilasque in vadis ſuſpectis, aliisque locis opportunis inſtruit, militum catervas diſponit, acies ordinat, & quacunque noſtros obſeſſis opem laturos rebatur, cautus præcludit; inſuper, quod virium, quod roboris habebat,

bebat, summo studio opponit. Omnibus sic ex ordine dispositis, & castris bene communitis, aggeres excitat, pluteos & scalas parat, bellica denique firmat tormenta, cæteraque omnia, quæ non minus ad obsidionem, quam ad expugnationem necessaria fore censebat, incredibili celeritate præparat. Sublato tandem undique ingenti clamore, ac plusquam barbaro ulutatu classicum canit, tympana pulsat, inflat tubas, arma capeffere, & dicto celerius effrænata militum examina cæca subire mœnia jubet; atque uno tempore obsidione & oppugnationibus nostros premere cœpit, propugnacula deinde bellicis acriter concutit machinis, mœnia denudat, propugnacula sclopetis, sagittis, & densissimo telorum imbre obruit; quin etiam ignem qua potest adjicit, qui ubi lignea comprehenderat opera, mox a nostris partim extinguitur, partim rescinditur, ac quod jam hosti patebat, terra velociter obstruitur; ille nihilominus furiis agitatus certatim nostros oppugnare non desistit; instat pertinaciter, & nunc receptui, ut reintegratis ac resumptis viribus validiores faciat impressiones, nunc classicum canit in omnem occasionem intentus; fessis recentes, faucibus integros submittit; ignavos ac desidiosos acrius increpat ac urget, cæteris ut pertinacius oppugnent, animum simul & calcar addit; his amplissima si vicerint, pollicetur præmia, illis e contra atrocissima ferox minatur supplicia, ignaviæ & pusillanimitatis condigna stipendia.

Nostri, ubi vident se jam a circumfusa multitudine, dura non solum obsidione, sed etiam oppugnatione premi, divinis freti præfidiis, hostium conatibus resistunt graviter, artes artibus eludunt prudenter, subeuntes repellunt, ascendere enitentes deturbant, telorum grandine hostium agmina prosternunt, stragem, cædemque maximam faciunt. Non paucos etiam hastis præpilatis, sudibusque præustis, saxis ac densatis missilibus incessunt; præterea ut crebras & vix jam tolerandas impressiones impedirent, cupas quamplurimas pulvere tormentario, sevo, pice, scandulisque complent, ac ardentes in confertissimos hostes subinde provolvunt. Pugnatur uno tempore omnibus in locis, atque omnia etiam extrema tentantur; quæ minima visa pars est firma, huc concurritur, & quamvis nostri tantæ molis defensione distinerentur, nec facile pluribus pauci ubique occurrerent: omnia tamen fortissimo sustinentes animo, ita pertinaciter resistebant, ut non prius, quo quisque constitisset, discederet loco, quam aut graviter vulneraretur, aut occideretur. Omnium siquidem, & præcipue qui capita eorum erant, una & constans vox hæc erat: „Eja boni socii! masculo pectore nunc est „opus, quando extremam fati nostri videmus imminere horam, &

Nostro-
rum ad in-
vicem ex-
hortatio.

„ ideo antequam aut turpiter occumbamus, aut certe in immanissi-
mam abducamur servitutem, pugnemus fortiter imprimis pro fi-
de Christiana, pro Religione Catholica, pro aris, pro focis, pro
conjugibus, liberis, charissimisque pignoribus, pro salute deni-
que, atque conservatione Patriæ dulcissimæ; nam nulla jam su-
perest nobis futura via, præter dexteras & virtutem; victi nullam
speremus salutem. „ His dictis adeo omnium animi sunt accensi
(ac præsertim Francoli, qui frænatis antea equis, de fuga ac de-
dicatione cogitaverat, nisi a Prestocio acrioribus castigatus verbis re-
tentus fuisset) & ad subeunda quæque pericula confirmati, vt qui
non prius honeste mortem oppeteret, quam vel sese dedere, aut
Patriam prodere mallet, fuerit nemo.

Draſco-
vitiuſ Ban-
nuſ Petri-
niæ ſubſi-
dio venit.

Vix jam tunc ſenſit hoſtis, Germanorum conſtantiam in hoc
uno exigui roboris præſidio, ac Croatarum fidelitatem. Interea
vero dum hæc circa Petriniam geruntur, Joannes Draſcovicuſ
Regni huius Banuſ, coactis ſuis copiis, & excitis Regni, ac con-
finiorum gentibus eorumque Magnatibus, apud Siſciam caſtra me-
tabatur. Poſtquam autem Georgiuſ Lencovituſ Croatiae, & Si-
giſmunduſ Herberſteiniuſ Sclavoniae limitum Præſecti, in caſtra ad
Banum confluiſſent, mox excubias in locis opportunis, ubique
ſumma cum diligentia diſponunt, & pontem in Odra fluvio celerri-
me parari jubent. Quinquaginta etiam equiteſ Petriniam verſuſ,
ut quid ibi rerum ageretur, fideliter explorarent, ſtatim ablegant;
qui cum paululum a Drencina fortaliſſimo memorati Capituli Zagra-
bienſiſ, progreſſi fuiſſent, illico incauti in latenteſ hoſtium inſidias
incidunt, uno duntaxat ſocio illic amiſſo, cæteri hinc inde diſper-
ſi, palanteſ vix fuga in tutum ad ſuoſ rediere. Ille miſer ubi apud
Achomatem captivus ſiſtitur, tormentiſ excruciatuſ, capite tandem
plectitur: parcebat enim impiuſ ille carnifex nemini, ſed quocuſ-
que captivoſ habere poterat, ſtatim crudeliſſime enecabat, aſſerens
Mahometanæ Religioniſ, ac pervetuſtæ conſuetudiniſ Turcarum
eſſe, ut dum eorum Cæſar foriſ bellum ageret, nemini parci, ne-
que etiam fidem ſervari debere. Cumque jam diem dieſ truderet,
frustraſque obſeſſi noſtra ſe expectare auxilia cernerent, de exitu ſua-
rum fortunaruſ conſultare ſunt coacti. Nam præterquam quod
ab hoſte premerentur vehementer, ob penuriam aquæ, ſiti etiam
intolerabiliſ conficiebantur, quamvis aqua pluviæ beneficio aliquan-
tulum fuerint alleviati. Variiſ vltro citroque dictiſ ſententiſ, placuit
omnibuſ, ut duoſ e medio ſui ad noſtroſ ſubmitterent; quibuſ
dant in mandatiſ, ut ſi ſalvi Deo duce ad noſtroſ pervenerint, ad-
amiffim illoſ, cum de eorum & Petriniae, tum etiam de hoſtium ſtatu,

ac conatibus edoceant; simulque ni amissam velint Petriniam, & socios perditos, cita implorent auxilia; horum alter ab hostibus facto suo est interceptus, ac gravi supplicio interfectus, alter autem comite fortuna, incolumis nostra evasit in castra. Hic data sibi facultate & copia loquendi, quos in ipsa obsidione reliquerat focios, non solum vehementissime oppugnari, & maxima vi premi, verum etiam extrema jam siti perimi; rem summo esse in periculo, necjam vires sufficere, nec ferre defensionis laborem ulterius posse, nisi illis tempestive succurratur; & alia multa multis verbis ac rationibus lachrymabundus edisserit.

Divulgato passim per castra tanto Petriniae & obsessorum periculo, post quorundam cunctationem magnum imprimis apud illos, quibus salus Patriae cordi erat, suboritur murmur & indignatio, quod neque fociis arctissima obsidione cinctis, & tam ab hostibus, quam ab intensissima siti extreme jam pereuntibus, ulla submitterentur subsidia; & quod neque Petriniae, quæ unicum esset non solum Regni hujus, sed etiam vicinarum Provinciarum propugnaculum, imo quasi clypeus & antemurale, succurreretur; qua amissa, iri etiam cæteras Regni reliquias, adeoque omnem viciniam, nullis unquam recuperandam viribus. Succurrebat præterea memoriae quorundam, quam ex parva, dum Petrinia ab hostibus ædificaretur, contempta scintilla, ingens exarserit Patriae conflagratio: quam perniciosâ ex minimo neglecto morbo enata sit pestis: quam ingens ex parva nubecula inundaverit per omnem regionem tempestas, cunctas Regni reliquias devastans. Recentis exemplo esse Siciam, toties belli machinis fulminatam, concussam, ac propemodum solo adæquatam; Drencinam dirutam, Bosfaco in cinerem & favillam redactam, Hraštovicam, & Bihtium cæteraque antiquissima Croatiae propugnacula expugnata. Brezth, Hergovichi, Letovanich, Bercussa, Zredichco, & universa Colapis confinia exusta, ac desolata; Turopoliam portum Savi, & omnem segesticam Insulam, non minus populosissimam quam fertilissimam, Regni horreum penitus vastatam; superesse jam Zagrabiam Regni caput; quod insuper prædas animalium pariter & hominum in gravissimam morte duriorum servitutem abegerint, variisque affecerint suppliciis; Templâ profanaverint, Sacraria expoliaverint, Christi & Ecclesiæ ejus sponsæ sacramenta conculcaverint, DEI, sanctorum omnium simulacra comminuerint, toti denique Christianitati summum incusserint terrorem. Certo certius præsentissimum, ni illa tempestas procul a finibus, imo a cervicibus nostris pellatur, imminere & Patriæ, & cæteris vicinis provinciis periculum, ac extremum excidium. Ad hæc milites etiam

Segnitias
nostro-
rum.

mur-

murmurare, quod more foeminarum in castris otiosi delitescerent, ac viribus indies mollescerent, quod commeatum frustra consumerent, quod sua cunctatione hosti animum adderent, quod socios denique ac Patriam proderent; ducerent, qui essent belli Duces, aut sequerentur, quo & fortuna & rei necessitas apprime postularet, ipsos pro suis labores & pericula, mortem denique ipsam non detrectaturos.

Pudore tandem potius, quam rationibus, victi consilium ineunt, dictisque suffragiis mox ad Brezt sua illinc transferenda statuunt castra: eo nimirum animo, ut obsessis expetitam in tempore ferant opem, & hostes illinc propulsent; quæ adeo audacter prope ipsam Petriniam in ipso nempe hostium conspectu ponunt, ut nonnisi Colapis amnis eos dirimeret. Nostri tunc quidem animus erat, suo adventu vi etiam adhibita recentem militem in Petriniam imponere, partim etiam hostem, quo mitius obsessos vexaret, pro virili distrahere ac impedire, sed hoc opus, hic labor erat. Turcæ enim adeo omnes vias armatis obsepiverant catervis, ut jam neque nostris aditus, neque etiam exitus pateret. Contempta etiam paucitate nostrorum (vix enim erant armatorum millia sex) tanto liberius ac pertinacius oppugnationi instabant, quanto minus sibi a nostris timendum existimabant; ideoque illis nunc ignaviam, quia tardi tanquam gravis armaturæ milites, plumbeis pedibus, gradu testudineo incedentes, in militiæ campum venirent; nunc temeritatem, quod pauci multis resistere præsumerent, exprobrant: præteritam quoque cladem Breztensem, illis in memoriam refricabant, ac dira quæque non minus superbe quam imperiose, ni Euro velocius, si salvi esse velint, illinc abscederent, minabantur. Verba quidem hostes nostris dare videbantur, interea tamen ab oppugnatione non cessabant; sed quo citius voti compotes evaderent, dies noctesque stupendos ad evertendam Petriniam agebant cuniculos. Extremum jam hoc oppugnationis erat refugium, ut quod propriis viribus, quantumvis maximis, se expugnare posse diffidebant, id pulveris tormentarii vehementia tentarent. Res profecto jam plena periculi erat, adeoque in extremis, ut nisi DEUS optimus maximus, cujus nutu reguntur omnia, occulta & immensa sua benignitate, suis fidelibus opportune succurrisset, eo ipso, quo cladem hostis accepit, die non tam de Petrinia, quam de nostris etiam castris, ac de omnibus aliis afflicti Regni hujus reliquiis actum fuisset. De Petrinia quidem, quia jam hostis omnes propemodum confecerat cuniculos, de castris vero, quia illa ea ipsa nocte (sicuti postea ex captivis est cognitum) invadenda proposuerat, de Regni autem reliquiis, quia expugnata

Petrinia, & deletis nostris copiis Regni munimentis, nonnisi ultimum sequebatur excidii periculum.

At ex tantis periculorum fluctibus, multum adjuvante Colapi, plurimum DEI immortalis super suos fideles vigilantis, & pro illis pugnantis benignitate, qui cum omnibus belli casibus interfit, tum præcipue eis, quibus nihil ratione potuit administrari, erepti sumus; nam dum nostri obsidionem illam ociosi ac oscitantes inspecerent, & neque quicquam obsessis auxilii, præter verba speciosa, quæ etiam mox hostes excitato in castris fremitu, ita ut neque audiri, nedum intelligi possent, interceptabant, dare possent: divino plane sunt moniti oraculo, ut illinc quam primum recederent, ac hostium castra a tergo circumvenirent. Fuit autem in eam rem a Præfeto Siciensi pons ex mandato Bani, ex ratibus in Colapi sub ipsa arcis moenia, opere quidem tumultuario, attamen affabre pro trajiciendo exercitu factus, hostibus ut puto vix bene cognitus. Antequam tamen eo concederent, in tantis rerum angustiis, quomodo de suis conatibus inclusos certiores reddere possent, ne eos in desperationis baratrum suo secessu conjicerent, haud modice discruciabantur. Capto demum ex tempore consilio, dolis & stratagemate hunc in modum hostes circumveniendos statuunt: Martino Segniano peditum Centurioni persuadentes, & hanc obeundam injungunt Provinciam, ut quibuscunque posset artibus, hostes falleret, & studia eorum aperiret; dolus enim an virtus quis in hoste requirat? Hic itaque more Turcarum abrasus, habitu quoque & lingua, quam probe callebat, Turcæ se esse simulans, noctu clam in hostium castra commigrat, ex manipulis Janicherorum se unum esse mentitur, cum quibus ut incognitus familiariter conversatur, singula quæque accurate observat, aditus omnes explorat, si qua in arcem ingredi posset omnem tentat viam. Nactus itaque occasionem, nocte intempesta moenia subit, & vigili quis sit, quid fieri velit, quasi per tenuis auræ sibilum insusurrat: quem nostri fune demisso attollunt, ac e densissima hostilium telorum pluvia fraudem advertentium, vix salvum eripiunt. Ex quo cum illi nostrorum studia, ac salutare conatus intellexissent, paululum refocillati, prosperos quosvis fortunæ successus, & felicia quæque læti precabantur.

Confirmatis sic obsessorum animis, aditum nostri solutis castris & præmissis impedimentis aperta luce propositum arripiunt iter, Turcæ vero eos aut desperatione fractos abire, aut saltem metu perculsos fugere rati, propere habito tam peditum quam equitum delectu sine mora insequuntur, turpem illis objiciunt fugam, vituperiis afficiunt, minis territant, terga prementes ad pugnam lacessunt. Tandem nostri ubi jam moram in periculo esse cernerent, mox gressum

Nostri Sici-
sciam ca-
stra trans-
ferunt.

Insignis
Turcarum
caedes.

convertunt, invocatoque numine divino, magna vi, majorique impetu in hostes aperto Marte irruunt, terga dare cogunt, fundunt fugantque, ac in Colapim vastis gurgitibus absorbendos impellunt; multi Turcarum ibidem cæsi, pauci ex condito vivi capti, pars magna flumine absumpta, universim ex hostium numero haud pauciores 3000 interiisse feruntur. Szerdar ubi tam inopinatam ac funestam suorum cladem anxius prospiceret, timore non minimo & ipse correptus, ne similem aut certe majorem cum his, qui adhuc supererant, acciperet stragem; nihil moratus, non solum solvendæ obsidionis, verum etiam turpis fugæ cogitur inire rationem. Quamobrem inclinata jam die castra solvit, sarcinas colligit, impedimenta Costaniciam versus præmittit, postridie & ipse ea subsequitur. Verum ne nostri eum fugam adornare animadverterent, cum selectissimis, quas secum detinuerat, tam equitum quam peditum copiis, solito diutius emanet, ac in certas se abdit latebras eo animo, ut si nostri eum insequerentur, manus cum eis conferere posset. Nostri autem parta Deo propitio celebri victoria, & reportato de tam potenti ac superbo hoste haud obscuro triumpho, fugæ ac secessus Szerdarii ignari, ovantes institutum prosequuntur iter. Atque ubi Sisfiam, quo fortuna eos evocabat, pervenere, curatis corporibus Colapim trajiciunt, acies quasi cum hoste pugnaturi instituunt: pedites lævum, equites dextrum cornu tenere jubent, alacresque milites alius alium, ut adderent gradum, memor ad defendendam & conservandam ire patriam, ad ulciscendas tot illatas injurias, ad reportanda denique ampla & opima spolia hortabantur. In procinctu jam tunc erat Szerdar, cum nostri pedites paucis cum equitibus, qui exercitum præire iussi erant, casu primi in eum incidunt, invocatoque divini numinis præsidio pixides explodunt, arma expediunt; stetit ille ad nostrorum clamorem, & tot pixidum tonitrua paulisper attonitus; & undenam illa aut quæ esset improvisa tempestas? quid turbarum? quis armorum strepitus? quæ belli procella? quis furor? aut quæ insania? quæsit. Et cum omne nostrorum castrorum robur adesse cognovisset, territus, ac quasi divino fulmine cœlitus ictus fugit impius turpiter. Ejus exemplo Odaverdis cum Bosnensibus, postremo omnes fugam capeunt; ita ut nostri perterritis & fugientibus insistentes, plurimos ex eis obtruncarent, ac aliquot vexillis, ac duobus inusitati ponderis tormentis, quæ fatiscientibus jumentis ea quæ præcesserant sequi nequivissent, potirentur, quibus Ferhatis purpurati nomen Arabicis literis insculptum erat, & axibus solido e ferro compactis vehebantur. Magna etiam pabuli & farinæ salitæque carnis copia haud procul e loco, ubi tentoria Eunuchi fuerant, sepimento inclusa re-

per-

Iterata
Turcarum
caedes.

perta est; ac aliquot Christianorum capita contis ac perticis infixæ, inter quæ etiam infelicis cujusdam sceminæ, inusitata crudelitate cæssæ, caput passis crinibus spectaculo fuit, quam non nisi propterea obtruncatam illius jussu ferebant, quod interrogata copias nostrorum, uti verum erat, vix octo aut novem millium summam militum constituere dixerat, evasuramque fuisse cædem, si earum numerum triplo ampliorem vel falso affirmasset; sed ea nostri sublata spectantium oculis confestim humanda curaverunt, geminataque victoria læti, relictis Petrinæ quæ ab hoste ceperant tormentis, copias incolumes reduxerunt.

Anno insequenti id est 97 supra 1500 Drascovicus Prorex Petriniam opera agriculturalum Regni restaurari, ac citra flumen munitiorem erigi curavit, in qua equitibus idoneæ forent stationes; ac reperta simul cum Herbersteinio Sclavonicorum limitum Præfeto, ad oppugnandam Veruciam profectus est. Sed ea oppugnatio adeo lente negligenterque processit, eumque habuit exitum, ut quanquam tribus tormentis mediocris ponderis mœnia quaterentur, arcem tamen vel pauci qui intus erant Turcæ, iique gregarii ita defenderent, ut nostros deditionem flagitantes, nihil prorsus respondendo contemnere viderentur. Et Herbersteinius relicta parte exercitus, quæ obsidionem continuaret, ipse Slatinam oppidum ad secundum inde lapidem dissitum depopulatus, igne injecto concremavit, cæsis Turcici nominis incolis omnibus, multisque qui in turrim templi satis altam sese receperant, ibidem fumo, & flamma exanimatis, aut sese inde periculoso saltu præcipitantibus. Inde postmodum ad proximas villas, pagos & mapalia ducto exercitu, Thraces, qui magno numero sedes illinc habebant, Turcicum jugum excutere cervicibus cupidos, cum familia & pecoribus ac facultatibus ad propinquos agros Turcarum armis & continuis excursionibus desolatos transtulit, omisssaque irritæ obsidionis Verucianæ cura incolumem reduxit exercitum. In hac Slatinæ depopulatione eximia prorsus Joannis Rattcay enituit in pugnando virtus, in parcendo clementia; quam enim acriter obstinatos præalta turri receptos, ad deditionem ferro flammisque urgebat, tam pie humanæ conditionis memor sese subjicientes, ac opem ejus implorantes vitæ servabat.

Anno sæculari sexcentesimo a partu Virginis supra millesimum, dum ab Ibraimo Canisa obsideretur, ac Mercurianus Cæsaris Archistrategus Georgium Comitem Zrinium, Nadasdium, Herbersteinium cum Sclavonicis, Banum cum Nobilitate ac Carlostadianos in castra recepisset; duplici declarata Prorex Drascovitius virtute clarus evasit. Nam cum Tartari in eam castrorum partem, quam ille cum

fuis tutandam fufceperat, acerrimo impetu irrupiffent, adeo præfenti animo eorum repressit audaciam, ut quam plurimis fuis defideratis a fimili pofttea abftinuerint conatu. Tum demum ubi commeatus penuria exercitus laborare cœpit, ob eamque caufam Duces regrederentur, ac tormenta cæteraque caftrenfis fuppellectilis impedimenta, fuper cœnofa paluftriaque loca, fummo labore deveherentur; mirificum Sultii Comitæ Banique Drascovicii ftudium ac diligentia in transvehendis oneribus, viarum ac pontium reparatione, incitandisque ad opus militibus enituit.

Tartarorum
de-
populatio

Circumagente fe anno tertio fupra fæcularem fæviſſima denuo Tartarorum tempeſtas rapidiſſimum populationis effudit imbrem; adſcitis enim in ſocietatem Turcis, ita ut fedecim millium numerum univerſim conſtituerent, in Illyricum progreſſi, quod Jacobum Grasbanium inter Veruciam & Breſoviciam cum quadringentis militibus Capronciæ præſidiariis forte obviam habuiſſent, qui adventus eorum ignari, excurrere in hoſticum volebant, fuſis & fugatis noſtris, captoque Grasbanio, omnem eum tractum, qui ſecundum Dravi dextram ſeu citeriorem ripam, a Caproncia uſque ad Varafdinum & Viniciam lata & plana protenditur, hinc inde diſcurrendo & carptim urendo crudeliter depopulati ſunt, tanta celeritate, ut a Comarnicia amne, ubi pernoctarunt, ad uſque Vinicenſes campos, quod iter expedito equiti vix uno die ſuperabile eſt, trium horarum ſpatio longe lateque percurrerent. Aberat Herberſteinii limitis illius Præfectus, ſed Joannis Drascovicii Provinciæ Præfecti, quem Banum vocant, ſtudio atque vigilantia, qui ſe cum copiis Varafdinum receperat, effectum eſt, ut & ſuburbia ejus loci ab eorum immanitate ſalva retenta ſint, nec multum captivorum aut pecoris abductum. Illicoque qui ex hoſtibus Criſum verſus populatum præcurrerant, a ſubjectis Herberſteinio Præſidiariis ac Nobilitate, quæ in ſuam deſenſionem arma ſumpſerat, aliquot locis non ſine clade cohibiti fuere. Georgium Keglevitium cum Balthaſare Wragovicio fuſum, in Caſtellum Cuſtarocium ſeſe a fuga recipere coegerant, illudque aggreſſi diu oppugnaverunt; verum quod latiore foſſa aquarum plena munitum eſſet, & incluſi ſe ſclopætis craſſioribus tuerentur, incepto deſtitere. Demum altero die Ludbregum redeuntes, ubi ſocios & Turcas in caſtris reliquerant, & expugnata ex itinere Raſinia, onuſti ſpoliis 1500 circiter captivis abductis, paucis fuorum amiſſis, eo quo venerant itinere, Sigehthum & quinque Eccleſias reverſi ſunt.

Hac tempeſtate adeo afflicta Sclavonicarum rerum ſtatus erat, ut bene opulenta paulo ante ex frequentioribus ab hoſte relatis victoriis Regnum, commutata fortuna, jam incendiis populationibusque

ea Regni Provincia deformata, miseram præberet faciem. Respiravit tamen aliquantum repensâ Turcis vice, dum Sigismundus Trautmansdorffius, Herbersteinii successor, ditionem Posegam Turcis parentem vastavit; & passim ubique circumlato terrore in oppida & pagos ac arces hostiles igne ferroque sæviit, frumentumque hostium in horrea & acervos congestum concremavit, pecoraque magno numero abacta, militibus divisit; præterea Castella duo ad Dravum flumen infra Babociam ad Tamassium pagum sita, quæ ponte ibi constructo, ac comitantibus ex Illyrico in Pannoniam Turcis præsidio ad transitum erant, cum Nicolao Zrinio Georgii nuper fato functi filio (is adolescens tunc primum arma adversus hostes induit, equumque conscendit, ut Tyrocinium militiæ faceret) per vim capta evertit & succendit, incolumemque reduxit exercitum.

Quiescente paululum aperto Marte in Illyrico, civilia fuscitat Boheajus bella in Pannonia, quæ adeo quidem lento ac occulto procedere principio videbantur, ut nunquam ex tam exigua scintilla, tam ingens ac formidabile conflagrandæ Patriæ incendium metuere quisquam potuisset; donec in apertum discrimen re deducta, universis Haidonibus, Nobilitate ac præcipuis sensim Proceribus ei adhærentibus, omnem prope Hungariam ejus se potestati subjecisse, finesque Imperii Ormosdino incenso Dravum jam sibi statuuisse non fuit animadversum. Nemethius Boheaji legatus, Ormosdinatorum subjugatorum incendio, veluti qui vicini essent exemplo, ad Joannem Drascovicium Illyrici Præfectum, quem Banum vocant, ac alios Proceres, missis ad eorum nonnullos ipsius Boheaji literis ejusdem sententiæ, multis verbis & sermone hortari coepit, ne resurgentem ipsorum studio & opera Hungariæ gentis libertatem negligenter, sed omni, qua possent, ope juvarent, conjunctisque viribus & animis Germanorum jugum excutiendum susciperent; se brevi propius venturum, imperata facientibus amicum, detrectantibus vero acerrimum hostem futurum. Ad ea nihil responsum est, sed convocato concilio Drascovicus, quidnam faciendum salva Cæsaris gratia foret, decernendum proposuit. Variabant Procerum suffragia, partim magna summa pecuniæ tribuenda avertendum Nemethium existimantium; partim Illieshasium, qui magna jam apud Boheajum gratia pollebat, petendum, ut author esse vellet revocandi a proposito invadendæ Sclavoniæ Nemethii. Sed cum potiori parti neutrum placuisset, ne ille accepta pecunia nequaquam tamen delinitus instructior ad nocendum redderetur; ab hoc vero homine suspicaci & versatili susque deque haberentur, & utraque re Cæsar offendi posset: postremo concordibus animis decretum, ut citerior Dravi ripa, qui eo tempore ob diuturnos æstatis fervores,

Nostri
Posegam
depopu-
lantur.

Rebellio
Boheaja-
na.

Fidelitas
Illyrico-
rum erga
Cæsarem.

Drascovi-
cius Scla-
voniam
conservat

vado plerisque in locis transiri poterat, a Vinicensi agro usque ad Ludbregum sex plus minus leucis longitudine custodiretur; & castra per pagos & villas haud procul inter se dissita eo ordine collocarentur, ut, si necessitas postulare, in mutuum auxilium celeriter concurrere possent; atque in hunc modum Drascovicio praesente & annitente, ab aestate usque ad Kalendas Decembris ac ingruentem hyemem, vigilando & hostium adventum expectando in castris permanere, qui tamen nequaquam ausi venire, alio vires converterant.

Interea ne hostibus ubi vellent, & quicquid cuique liberet, etiam licere posset, Sigismundus Trautmansdorffius stipendiariis militibus in Illyrico praefectus, communicato cum Drascovicio consilio eos aggregandi statuit. Itaque ad 23 diem Julii Drascovitus equitatu & dimidia peditum parte secum ducta, alteram enim voluit ad Vada custodienda relinquere, trajecit, ac quintis castris ad sanctum Gothardum in castra Trautmansdorffii pervenit, eodemque die mille quoque pedites a Principe Ferdinando mercede conducti, eodem appulere. Itum est sequenti die ad Chakaniam Bathianii villam ad Arabonem flumen, non nisi uno milliari a Keörmendio situm, ubi Nemethius cum Tartaris & Turcis castra habere & nostrorum adventum ad patranda nobilis alicujus pugnae occasionem expectare dicebatur. Eo in loco Bathianus & Zrinus Juvenis cum suis equitum & peditum copiis exercitui sese conjungere, jamque Caesareani ad decem millia bellatorum numerum excrevisse censebantur. Postero die instructis ordinibus in agrum Keörmendianum processum est, & Mathias Belavicius, qui nuper ad hostes transfugiens arci erat praepositus, nostrorum adventum strepitu tormentorum eis significavit. Erat animus Trautmansdorffio & Drascovicio nihil prorsus cunctari, sed protinus hostes, qui inter Hollosium & Keörmendium castra habebant, summa vi adoriri, quod & milites pugnae desiderio teneri haud ambigue cernerent, & ipsi eum in finem, ut hostem diuturna impunitate insolentem retunderent, & ad spem universae victoriae occasionem quaererent, domo venisse meminissent. Sed ardentem & obnixam intercessit Bathianus, seque cum iis, qui paulo ante ex vicinia ad perduelles transissent, occulta communicasse consilia asseruit, qui spem sibi certam dedissent fore, ut aequis conditionibus pacem faciant, atque ab armis discedant: aut si id minus velle viderentur, se eodem tempore, quo Caesareani impetum in eos facturi essent, acerrimam & pugnacissimam Turcarum & Tartarorum gentem, conversis armis invasurum: consultius fore bellum hunc in modum finire, quam Christianos in mutuam perniciem pertinacius decertare, cautoque & prudenti Duci quam maxime convenire, ut citra suorum sanguinem & caedem incruenta victoria po-

tiatur. Differente Bathiano, duo ad eum ab hostibus internuncii venere, Ludovicus Polanius & Alexander Holloſius, qui nomine Thomæ Nadasdii referebant, Nemethium & Turcas ac Tartaros postulare obſides, ut ſecurius de induciis faciendis diſceptari queat. Itaque datus fuit, contendente Bathiano, Stephanus Comornicus, iſque cum nuntiis ad hoſtem profeſtus eſt. Sed ii metu noſtrorum percuſi nec manus conferere audebant, & doſoſe nuncios miſſitando, colloquiumque expetendo tempus extrahebant, ut decepto Bathiano, impedimenta & currus, prædamque trans Arabonem in tutiora loca præmitterent, eaque deinde ipſi, vitata pugna alea, uti evenit, fugiendo ſequerentur. Quod cum a Ducibus noſtris quamquam ſerius animadverſum eſſet, progredi ſtatim juſtis paſſibus exercitum, ac poſtremo laxis habenis, & ſubditis calcaribus, equitatum procurrere juſſerunt: atque adeo extento per patentes campos curſu, cum ad Hiduegum Caſtellum, quod Podonianum vocatur, pontemque ibidem Araboniæ impoſitum, perventum eſſet, jam hoſtes abducto a Tartaris obſide Comornico, effuſa fuga in diverſas partes dilapſos eſſe cognovere. Nadasdus, qui cum globo Tartarorum ſpecie tractandæ pacis poſtremo loco erat relictus, poſtquam inſequentis ſumma celeritate equitatus pulverem inſtar fumi craſſioris in aera ſublato conſpexiſſet, præcipiti fugæ ſe commiſit, & nec quæſito ponte ab eminentis & præaltæ ripæ margine in Arabonem inſiliit, & ægre in tutum evaſit. Nemethius, cum Simega intercepta non haberet quo confugeret, cum Turcis Sigethum ſe proripuit, Nadasdus Egervariam, Hagmaſius Szentgrotum, Tartari Coppanium repetivere; multi ex Ungaris ad Camengiam edito in monte ſitam arcem profugerunt. Fugatis ultra Arabonem diſſipatiſque hoſtibus Keörmendia, Sabaria, Cuſegum, & quæcunque loca a perduellibus capta erant, in Cæſaris poteſtatem facili negotio redierunt, Simega quoque arx munita, a Miloſſo Thrace Centurione Papenſi, qui nuper Vaſoniam receperat, ſub id committendi prælii tempus iſtic forte cum ſuis militibus oberrante, quod cæſos ad internecionem hoſtes, Nemethium & Turcas Tartarosque fuſos & fugatos, ac debellatum eſſe, multo aſſeverantius affirmaret iis, qui intus erant, extremo perſuſis metu, ac non obſcura perſidia agitatæ, recuperata & poſtmodum Bathiano tradita fuit. His rebus peractis Draſcovitius, ne quid detrimenti ab hoſte inferri poſſet, relicto in caſtris inter Keörmendiam & Hiduegum Trautmandorffio, pridie nonas ſextiles, cum ſuis copiis reverſus eſt, ac cuſtodiendis Draui ripis vadisque, ut cœperat, incumbendum exiſtimavit.

Atque hæc geſta ſunt 1606, quo demum poſt cruentas præliorum congreſſiones, ac diuturnam in utramque partem diſceputationem,

pri-

Illyrici
Hunga-
riam con-
tra Bocha-
rum de-
ſcendunt.

primum cum Bocheajo, ac deinde Turcis certis interpositis conditionibus foedus ictum, & pax subsecuta: cujus mentione veterani milites ducesque adeo offendeantur, quibus in armis & bello jucundum fuit exerceri, ut audientibus etiam legatis, eos qui pacificationi studuissent, diris omnibus devoverent. Quo loco luculentum capere licet documentum, quam inani nimirum metu tanquam inertes, & congerendarum duntaxat opum avidi ii teneantur, qui honestissimum ac salutare belli genus, pro fide, pro patria, rebusque domesticis ampliandis perhorrescunt; unum illud victorum hominum, non vincere assuetorum, meticulosum ac inglorium dictum usurpantes: „ nulla salus bello, „ lo, pacem te poscimus omnes. „ An non enim hisce disturbiorum temporibus, quibus per septendecim prope annos continua Martis tonabant fulmina, clarissimos triumphos, opima spolia, innumerasque hostium mortes, ac captivorum numerum recensere licuit? In solo Illyrico sexaginta amplius millia hostium, nullo notabili facta hostis comparatione accepto detrimento, orco transmissa aussum affirmare. Quod si fortasse Costaniciam, Bihicium, Clissiam, Canisamque amissa gravissima patriæ jactura opponas, & nos tibi intra hos eosdem annos Albam, Strigonium, Babociam, Sisciam, Petriniam, Hrasztoviciam, Goram, recuperata numerabimus; sed & illa eadem Patriæ propugnacula, non tam vera vi hostium aut armis, quam Germanorum Præfectorum, Laboharii, Lambergerii, Paradisique non solum belli, sed etiam pacis tempore, quemadmodum de Costancia constat, perfidia amissa novimus, quorum alii longis compedum vinculis, ac carcerum maceratione, demum vita ipsa, digno perfidiæ stipendio persolvere, alii honore mulctati, infames permansere. Et sane si vetera quoque memoria repetamus, Joannes Hunniades, Mathiasque Rex rei militaris peritia, magnitudine animi & felicitate rerum gestarum, veterum Imperatorum gloriam non solum æquaverant, sed & Regnum plurium Provinciarum, vi atque armis domitarum, amplitudine locupletaverant; verum Wladislaus ejus successor, discordia atque ambitione Procerum potius quam insigni virtute, a Bohemico ad Pannonicum Imperium evehctus, cum singulari Provinciæ detrimento, & fortissimæ gentis ignominia, sæpe pudendam pacem atque otium necessario bello prætulit. Unde & Proceres Pannoniæ ac Nobilitas quietem & tranquillitatem nacti, adeo corpora atque animos laxaverant, ut labante sensim disciplinæ militaris atque religionis cura, quibus priores Regnum stabiliverant, non aliud quam suis commodis atque avaritiæ studere, & omnia per otium & ignaviam transmittere, Regiam authoritatem Magistratuumque honores, non ad publicum decus, sed ad privatum quæstum revocare, denique

Exhortatio ad bellandum cum Turcis.

que Rempublicam ex bona deterrimam reddidisse viderentur. Atque ita quæ antea invictis majorum armis felicissime steterè, ea etiamnum diuturno otio squallida jacere dolemus; sed utinam furdis fabulam non canamus.

Publicata pace Drascovicus re ubique bene gesta, superatis sæpius hostium copiis, restauratis præfidiis, pacata Nobilitate, Patria demum tam a barbarico jugo ac hæretica pravitate, quam intestinis seditionum motibus, ac civilium bellorum fluctibus conservata, summa omnium satisfactione prudentiæque laude, ac immortalis nominis sui memoria apud posteros relicta, quindecim administrato Magistratu annis, tandem Banatu jussu Cæsaris se se abdicat, & ultra-danubianarum partium ac limitum Hungariæ Præfecturam, Tavernicorum quoque Magisterium suscipit. Cum enim Consilarii Bellici titulo gauderet, etiam munere ut fungatur propiusque adsit, voluit Imperator: quibus cum non nisi anno uno ac dimidio præfuisset, invidentibus fati immatura sublatus morte, Pofonii vir clarissimus anno decimo tertio supra sexcentesium humanis excessit. Illud nullis intermoriaturis calamis cedrinis inscribendum tabulis, quod, dum usitata consuetudine in diætali tractatu Hungarico, inter Orthodoxos atque A catholicos, de introducenda in Illyricum religionis libertate ejusque perditis gregis, ut falso vocant, pastoribus admittendis disceptatio mota fuisset, invicti pectoris magnitudine palam protestatus sit, se malle cum universo Regno ab unione Hungariæ Coronæ separari, quam mortiferam illam animarum pestem, ac funestissimam Reipublicæ labem sub Banatu suo admissam aut concessam videre. O Virum nullis sæculis tacendum, omnibus posteris quam admirandum, tam imitandum! Ferunt eum coloris subrubei ac facie fuisse eminentiore, profundioribus oculorum cavitatibus explicatam tamen sustentasse frontem, & corporis ad obesitatem proclivioris, staturæ tamen justæ ventrem vastiorem habuisse. Prudentiæ ac magnanimitatis quam singularis semper fuit, tam festivitatis ac lætitiæ, cum tempus permittebat, amans, atque inter lautiores convivii epulas, dum cum amicis solito confidentius ageret, propinato eis haustu, in amoris deinde indicium, eorum genas submorsicare solitus fertur. Tres reliquit natos, sacris & politicis sublimes honoribus, quos si penitus contemplari cupis, tot Pallades e Jovis cerebro prognatas, quot viros numerabis. Denique vir omni ex parte præclarus Pofonii ut diximus extinctus, ibidem solemni funere in æde Divi Martini tumulatur, his Epitaphio ejus Marmareo incisus versibus:

Drascovicus Banatum resignat.

Insignis Drascovicus pro fide zelus.

Ejus Descriptio.

Spes mea Christus,

Palladis & Martis columen, pietatis avitæ

Vindex, hic virtus Hunnia spesque jacet.

O Drascovicios dent postera secula multos,

Gloria prisca Hunni, Martis & artis erat.

Joanni
Drasco-
vicio suc-
cedit ite-
rum Tho-
mas Er-
dödius &
illi Bene-
dictus
Thuro-
cius 1615.

Discedente in Pannoniam Drascovicio anno 1611 Thomas Erdödius denuo Banatum jubente Cæsare susceperat, quænam vero in eo egerit, dum de eo scriberemus, paulo supra commemoravimus; quocirca Erdödius, octo iterum functus annis officio, ætate ac laboribus gravatus, tædioque non solutorum stipendiorum affectus, Benedicto Thurocio, Viro militari ac elegantis formæ, illud administrandum resignat anno 1615. Fuerat hic Thurocius secunda fortuna aliquot exercitus præliis, & imprimis dum Hassan Bassa sub Siscio Colapim copioso Turcarum sanguine nobilitasset, is primus trium Centurionum Collegarum, quos habuerat, scilicet Joannem Drascovicium ac Franciscum Orehocium, in lectissimos Turcarum mille fortiter irruit, pugnaeque fecit initium; omnium deinceps secutorum bellorum, nulli voluit deesse expeditioni. Sed & in illo Caczarlachiano omnibus sæculis memorando prælio, quo insigne etiam hostile mancipium quatuor aut quinque florenorum pretio veniebat, præclaram impendit operam, illo uno infortunatus casu, quod, dum acerrime cum hostibus gladio dimicasset, a proprio non agnitus servo, sed pro hoste habitus, pugnum dextrum totum, quo gladium peritissime gyrabat, a brachio dissectum amiserit, itaque ab ulteriori pugnae fervore abesse coactus fuerit. Præfecturam sescui altero non amplius gessit anno, quo tempore ex officii sui munere aliud egit nihil, quam quod longo intermissa tempore octavaliū judicia celebraverit, velociore deinde quam merita ejus postulabant, sublatus fato. Desiderassent certe optimi quique longiori ejus & imperio regi, & benevolentia frui, si superis placuisset; verum ita divina providentia tempora hominum moderante, aliquanto confictatus morbo, Viniciæ Castello extinctus suis prodesse desiit anno 1616. relicta vidua Susanna Rattcay Matrona inter Aulicos splendoris priscae pietatis, prolibus item duabus Nicolao & Barbara, quarum ille vernantis juventæ flosculus, in meridie inimica manu decerpitur, omnibus mundi hujus pullis futurus documento. Jacet uterque Viniciæ Divi Marci æde sepultus, eleganti sepulchrali coopertus lapide, hoc Patri Bano inciso memoriae futuro Epigrammate:

Mors
Thurocii
Bani 1616

*Regnorum tutela trium, Banusque potentis
 Illyrii & Patriæ, hic cura salusque jacet,
 Cujus si posset complecti saxea moles
 Virtutes, pulcher quam foret iste lapis!*

Eodem in delubro quieti repositus jacet Thurocii necessarius, Nicolaus Istvanffius Pannonico ortus genere, sed qui ducta in matrimonium conjuge Elisabetha Bott, Andreæ Bani filia, sedem ac domicilium in Illyrico posuisset. Juvenis Italicarum Academiarum alumnus, Philosophiæ institutis, atque utrisque litteris apprime eruditus, in patriam rediit, in qua primis deinde perfunctus honoribus, gravissimus utriusque Patriæ Senator extitit; quippe qui & bellis præcipuis interfuerit, & Pro-Palatini dignitatem annis plurimis laudabiliter administrarit, & elegantissima Pannonicarum historiarum scriptione, post Mathiæ Regis obitum exorsus, nomen suum inter eruditos celebravit: eo uno infortunatus eventus, quod suorum postremus nomen ac familiam prole mascula nequiverit propagare.

Finis Libri quarti.

M E M O R I Æ R E G U M E T B A N O R U M

DALMATIÆ, CROATIÆ, ET SCLAVONIÆ,

GEORGII RATTKAY,

LIBER QUINTUS.

Quæ pluribus hætenus Principibus Banisque Illyrii imperantibus, paulo remotiora ab hominum memoria gesta sunt; & quam jam prosperi, jam funesti bellorum exitus, ob certamina potentium cladibus aliis post alias subsecutis evenere, e fide dignis literarum monumentis eruta, superioribus libris exposita sunt: deinceps certiora quidem & clariora sequentur, utpote quibus ætas nostra proxima, quorumque memoria recentior est, nequaquam tamen omnibus partibus lætiora. Nam a morte Thurocii suscepit Magistratum Nicolaus Comes de Frangepanibus, Vir quidem priscae severitatis, & cui multa rerum experientia cum insigni conjuncta prudentia, summam inter sui temporis Heroes laudem attulisset, nisi ferventiores naturæ impetus temperare recusasset. Brevi enim a suscepto munere acerrimas nimis controversias, incertis de causis ortas, cum Stephano Patachichio Prætor Regni, quem nunc Protonotarium vocamus, postea etiam præsentis Regiæ in Judiciis Personali Locumtenente, animorumque dissensiones gravi Reipublicæ offensione alere cœpit, quæ non solum privatim inter eos pruriebant, verum publicis etiam in Comitibus multis verborum aculeis patefactæ in apertam erupere partium scissionem; adeo ut ille scribam tantum suum mordaci perstringens voce hunc compellaret, sigillumque Banale Judicarium, quod penes ipsum ex officio juxta vetera regni privilegia servabatur, repeteret, omniaque suo nomine ac sigillo literalia instrumenta in Futurum expedienda vetaret. Ille contra traducta in partes suas nobilitate privilegioque Regni subnixus, Sigillum omnino se restitutum negabat, cum non Banali arbitrio, sed Provincialium votis Prætor constitueretur; ipseque Banus privilegiis Regni dictantibus, electo jam Procerum Nobiliumque calculis, Prætori judiciale sigillum suum publice tradere con-

Ferdinandus II.
Rex.

Nicolaus
Comes de
Frangepanibus
Dalmat.
Croat. &
Scla. Banus
1616.

consuetus esset. In longas demum protractum tempus absque fructu disceptationes, nullusque jurgii impositus finis.

Concitata in se Nobilitate graviolem adhuc odii inimicitiarumque familiæ Erdödianæ præbuit ansam; Petri siquidem senioris filiam, Annam Mariam vocatam, sponsalitiu vinculo sibi copulatam eandem post paulo divortio repudiavit; qua repulsa Erdödi accepta, ac velut gravi injuria se notatos rati, acerbos deinceps in eundem ferebant animos. Itaque exortis in Pannonia tumultibus Bethlemianis, ac vulgante fama, eam intestinam civilemque seditionem in Slavoniam penetraturam, absque mora ad Semocium campum Dravum versus, a Frangepano indicta castra, quo cum frequentes Factiones in Castris Semoc- zianis. Proceres, Nobilitasque confluxisset, Nicolaus Drascovicus occupato per vim hospitio Ladislai Kerechenii, exprobrataque acerbioribus verbis, per fraudem traditæ Turcis Babociæ infidelitate Gregorio Petheoni, scissioni denuo principium fecit. Nam cum hi duo nobiles, tanquam contumelia inpræsentiarum affecti repentundarum a Bano postularent, nec ab eo, quod nobilitatem in se commotam intelligeret, satisfactionis quicquam obtinerent; Erdödios alioquin ei infensos, quosque nobilitatis pars semper potior sequitur, adeunt, querelas reduplicant, scissionem repetunt, palamque se ejus minime obtemperaturos mandatis ingeminant. Itaque re in apertum deducta discrimen, Banus ut tumultuantia tantisper sedaret castra, Varasdinum se recipit, ac Georgium Keglevitium, Virum militarem multisque acceptum, suo præesse nomine voluit, indicata interim per celeres nuncios partium scissione animorumque discordia Cæsari; quibus intellectis Cæsar, maximum Reipublicæ incommodum hanc turbatorum animorum discordiam allaturam ratus, e vestigio Stephanum Sennieyem jam Præpositum, postea Cancellarii munere functum, ad componendos intestinos motus, conciliandumque cum Provincialibus Banum, in castra quantocyus iter maturare jubet; qui quantumvis seriam, quo similitates mutuo ponerentur, atque pax & benevolentia inter eosdem coalesceret, impendisset operam; obstinatoribus tamen animis Provincialium ad concordiam deprehensis, negotio infecto ad Cæsarem revertitur.

Dilapsis hunc in modum castris, durantibus nihilominus Pannonicis tumultibus, quorum Franciscus Bathyanus gravem se fecerat assertorem, Frangepanus in mandatis a Cæsare accipit, ut Grebeniam Bathyani arcem in media quasi Slavonia sitam, cum in qualibet Regni Provincia, seu ut nunc vocant, Comitatu ditionem habeat, vi atque armis expugnet: certis enim afferebatur rumoribus, Bathyanum Dravi vadum occupaturum, ac Haidones sensim & sensim trajectu- Frangepanus Grebeniam obsidet & occupat.

ros, ut in arcem recepti in Sclavoniam universam populabundi excurrant, eamque occupandi fine infestis armis divexent. Est ea arx in edito monte sita, per declive quasi descendens, ac coronæ speciem referens; muris sat firmis, fossis ac profundis undique vallibus cincta, expugnataque difficilis. Itaque collectis Regni ac Banalibus stipendiariis eo cum duabus mediocribus colubrinis progreditur Banus, arcemque obsidione cingit: verum cum & locus natura munitus, & septuaginta Præfidiariorum virtute, sub Georgio Turcovicio fortiter defenderetur, aliquot jam frustra absumpserant nostri obsidionis dies. Nam præterquam quod colubrinæ nullo opportuno loco ob longius intermediantes valles collocari poterant, ingentia etiam frigora, ac hyemis asperitas milites ad alacrius rem agendam retardabant, ingentibusque proinde rogis excitandis potius miles incumbibat, ac undique ex circumvicinis pagis conquiendo vino, quam oppugnationi insistebat. Nec Bathyanus interea per literas suos ad strenue defendendam arcem hortari desinebat, jam fortes alliciendo præmiis, jam pavidos adfuturis auxiliis animando, jam ignavos suppliciis deterrendo, & pleræque quidem literæ a Bano interceptæ dolum prodebant, aliæ tamen atque aliæ per multos internuncios a Patachichio & Petheone subministratos, in manus obsessorum deveniebant; sed & horum duorum astu atque livore, tota Varasdinensis civitas cum subiecta nobilium planicie, duodecim millium Turcarum ac decem Hungarorum adventantium terrore consternata, Banum ad tuenda Dravi vada, ni universum Regnum perditum velit, revocabat. Intelligebat Banus ludicra hæc & malevolorum esse figmenta, nihilo tamen minus relicto ad oppugnandam arcem peditatu, equitatum secum, ac duos peditum manipulos Varasdinum ducit. Ibi fallacias & clandestina inimicorum consilia detegit, Imperium quoque Cæsaris de occupando Grebenio recitat, ac gravi sermone universos ad vanum excutiendum timorem inducit; affirmans se una cum universo exercitu, si quid periculi ab hostibus metueretur, aut immineret, in urbem inclusurum, & ad extremum usque spiritum cum iisdem perstiturum.

Confirmatis in urbe civibus recta Banus Grebeniam iter intendit, quo ocyus ubi advenisset, a suis didicit, arci murum sat validum ac firmum esse, ideoque diuturniorem in dejiciendo extrahendam moram, pluribusque machinis fore necessarium, verum porta si assultu invadatur, a nulla parte eam tueri quoquomodo hostes posse. Itaque jussis omnibus ad proximum imperum paratis esse, eam aperendam decernit; pars igitur Haramiarum, quos pedestres milites vocant, bipennibus, dolabris, cæterisque ferreis instrumentis valvas divellit,

pars

pars colubrinarum, aliorumque sclopetorum bombis terrore admoto, præsiarios in deditionem compellit. Itaque pactis conditionibus ac incolumitate omnium, arcem spondent, quamvis eam, si viri fuissent, facili negotio retinere potuissent, adeo enim valvas concamerationesque portarum bipedalibus roboribus, ac vasis terra cespitque repletis intercluserant, ut & nostri aforis, & illi a parte interiori, a matutina diei luce, usque ad serum crepusculum impedimenta amovendo defudaverint. Capta in hunc modum arce, quinque tantum nostris amissis, eam Frangepanus omnis generis commeatu ac munitione provisam, Præsiariisque juramento adstrictis, Lupo Pernario administrandam commisit: verum ille non, ut temporis periculi ratio postulabat, arci invigilans, eam singulari negligentia hinc inde divagatus postea deseruit, ac corruptis aliquanto ære custodibus Bathyanii rursum postliminio cessit potestati, pro cuius tamen amissione aliam Frangepanus in Moravia, in stipendii sui Banalis debitum a Ferdinando accepit postea. Verum dum imperio adhuc pareret Bani, Joannem Krusselium, virum quidem multa scientia præditum, sed singularis pervicaciæ, ac vipereæ in Banum loquacitatis, Zagrabiae captum in vincula conjiciendum misit, insimulatus deinde Krusselius variarum cum Bethlemio in perniciem Patriæ conspirationum iudicio primum, gravi postmodum torturæ supplicio subiectus, ac de aliquibus quæ literis ejusdem probabantur convictus; demum ab Ogniano quodam a Turcis ad nostros transfuga, omnibus irrogatis in Banum injuriis vita persolutis interfectus fuit.

Pernarius
Grebe-
niam de-
ferit.

Krussel
interfici-
tur.

His ita gestis denuo Frangepanus in urbe montis Græcensis Zagrabienfis Comitibus certis id causis exposcentibus indixit, in quibus nihil pro Reipublicæ commodo futurisque periculis præcavendis agitatum, sed inveterato in Banum odio, ac jam præsertim ob Krusselii necem aucto, quod minime instar nobilium legitime citatus, neque juris processu morte damnatus, vitam posuisset, acerbissimis eum proscissum verbis, nobilitateque cum potiori magnatum parte separata, Comitibus rumpere coegerunt. Tum vero postea consensu Erdödi equis, ac superimposito quilibet clunibus equi famulo, per forum ac Urbis plateas circumcursando, eumque contumeliosissimis affectum verbis, indigno sane modo plurimis onerant injuriis. Quibus ille tandem commotus, ne causa sua Respublica detrimenti quidpiam imposterum capiat, in publica Sopronienfi Diæta anno vigesimo secundo supra millesimum sexcentiesimum celebrata, medio Petri Domitrovicii Zagrabienfis Episcopi Magistratum, quem annis sex tenuerat, resignavit, atque privatam deinceps ad canos usque dies, septuagenario major duxit vitam; quamvis postea jussu Ferdinandi fructuosam in

com-

Nicolaus
Frangepa-
nus mori-
tur.

componenda cum Turcis pace ad Comaromium operam impendisset. Anno tandem quadragesimo septimo supra millesimum sexcentesium, cum Posonium ad Centumviralem a Cæsare indictum diem gravissimus Patriæ Senator advenisset, paucis ibi mensibus commoratus, annis atque laboribus fatiscens, contracta ægritudine, Viennam ad curandam reparandamque valetudinem, effedo a Ferdinando Cæsare mutuato delatus est. Verum invalescente vi morbi, ubi supremam advenire horam sensit, omnibus e ritu Christiano munitus Sacramentis piam Creatori suo reddidit animam; Testamento in Croatia condito, quo Arcem in Moravia, Altichaniam vocatam, a se acquisitam Patribus societatis Zagrabiensibus ea conditione reliquit ac legavit, ut duodecim quot annis adolescentes Illyricæ nationis, quorum pars media a Familia Frangepana commendaretur, stipendio inde penso, literarum studia posterorum gentis hujus bono prosequerentur, atque Seminarium Frangepanicum non morituro nomine appellaretur. Septem quoque supra decem millium summam, partim tumulationi necessariam, partim in pios Eleemosynarum destinatam usus, in Collegio Sacerdotum Zagrabiensi, ab iisdem suo id tempore postulante dividendam reposuit; cætera omni divite suppellectili cum bonis fratri Lupo hæreditatis jure cedente. Viennæ Principum Virorum comitante turma apud Patres Societatis in Ecclesia Domus Professæ depositus eo usque jacuit, donec exanime corpus in Croatiam inde devedum fuerat: quod postea in æde Divæ Virginis Tersatensi, ubi Majores sui pii ejusdem loci fundatores requiescunt, magna clientum veteranorumque militum frequentia, celebratis exequiis tumulatum est.

Georgius
Comes a
Zrinio
Dalmat.
Croat. &
Sclav. Ba-
nus 1622.

Sub finem Comitiorum anni vigesimi secundi obtinuit Banatus dignitatem Georgius Comes a Zrinio, mundi pullus, Bellonæ filius. Nihil erat, una duntaxat cultiorum literarum peritia excepta, aut militari Heroe, aut Summo Principe dignum, quod in eo desideraffes. Venationes, equestres ludos, militarem exercitationem, armorumque usum, gravia item, maturaque consilia, ac sermones eruditos, suo id exposcente tempore in deliciis habebat; parvis, mediocribus, maximis æque gratus. Præluferat jam tum felicitati futuræ, in campo ut vocant leporum sub Posonio, dum cum Ferdinando Cæsare venaretur, vulpes inventa, quam tam diu nobilissimo vinctus equo in orbem circumagebat, donec eam assecutus, hastæ infixam Cæsari præsentaret, Divi Ladislai Regis instar, cujus muscella hastæ insiliens victoriam portendebat. Tum vero leviora exercens prælia, ingens hostium de ipso concepta fuerat opinio, ut sæpius pro mœnibus Canisæ, pecora hominesque abigentem, nullus insequi attentaverit, præsertim cum e mancipiis postea fuissent edocti, eum tributariorum rusticorum habitu

emen-

Zrinius
Canisæ
ligna ven-
dit.

ementito Canisam ingressum ligna vendidisse, omniaque diligenti animadversione perlustrasse, jussisseque currus dominum, ut se servi loco vel minimum peccantis, personæ tunc dignitatem dissimulando repudiandoque, flagris castigare pro arbitrio, ac culpæ demerito haud cunctaretur. Hoc, ut magnorum erat æmulator, Mathiæ Regis Viennæ ova dividentis exemplo fecisse fertur. Ex quo deinde factò haud parum sane Canisiani terroris conceperant, semper ab eo fraudis aliquid metuentes; præsertim ubi nobilem semel abigentem prædam fuissent infecuti, nec immodicas temeritatis suæ dedissent poenas. Exciverat quippe in prælium Zrinus præsidia Banalia, ac alios Regni Proceres, inter quos Joannem Drascovicium hodie Palatinum, Sigismundum Rattcaium clarum postea Imperialis militiæ exercitus ductorem, Nicolaum & Sigismundum Keglevicium; ac unitis suorum viribus, ad attenuandas Canisiensium opes proficiscitur. Verum expectatis diu opportuno insidiis loco hostibus, nec iis prodire audentibus, octies centenis abactis bobus, incolumem reducit exercitum, jamque majori ejus parte trajecto flumine Mura in tuto posita, in unam quasi peditum Centuriam, quæ necdum flumen superaverat, ac in hostili littore morabatur, repentina festinatione irruunt hostes, ac nostris aliquot cæsis, cæteros in orbem dimicare cogunt. Animadverso nostrorum periculo Joannes Voicovicus Pocupiani loci Præfectus, deposito vestium onere, nudis pedibus, ac uno tectus indusio, ut si forte proximum periculo se sentiret, nandi peritus, commodius in flumen sese præcipitaret, gladio solum ac duobus minoribus instructus sclopis, scandit Nazadam, seu ut nostri vocant Saicam; cujus plures animati exemplo eundem sequuntur. Trajecto flumine hastatus in eum involat Turca, quem ille opportune jam sibi imminentem sclopo excipit; delapso ex equo interfecto hoste, eundem Voicovicus conscendit, ac cum cæteris eum secutis acre cum Turcis contrahit certamen. Stetit a nostris propitio Deo, ac virtute Voicovicii victoria, ac hostibus in fugam conversis, eorum septem supra decem præcisa capita Bano retulit, nostrosque a præsentī morte, vel ab hostibus necandos, vel aquarum gurgitibus absorbendos conservavit.

Insignis
Voicovi-
cii virtus.

Non Canisianis solum virtutem suam probatam reliquit Zrinus, sed & Costaniciam versus cum sat valida manu excursionem instituens, septem centurias hostium obvias factas, ea felicitate fudit, ac fugavit, ut primi statim agminis milites præeunte Lupo Mernavicio, Joanne Voicovicio ac Lupo Crisanicio, certamen inirent ac dirimerent, quo in certamine mira omnium enituit virtus. Bipartito enim & acri in hostes invecit impetu, dum obvium habet Voicovicium hasta in se involantem Turcam, ejus eluso ictu, cum bre-

Crisanicii
præclara
pugna.

viori trajicit sclopo, dumque extracto acinace cervicem hostis ferit, infelici casu proruens sub eo equus terræ illiditur, cujus Turcæ animadverso casu festini adcurrunt, hastis eum oppressuri. At Crisanicius collega rapidissimi torrentis more, socium jam jam periturum a morte vindicans cum suis irruit, unoque ex eis interfecto, cæteros dissipat, ac cum Voicovicio jam terra sublevato, longius insequitur. Respectant subinde Turcæ & paucos e nostris insequi animadvertunt; stitere proinde fugam, ac eorum unus veneranda respersus canitie occurrit Crisanicio gladio cum eodem congressurus; & Turca quidem prior perfracta capuli cruce ferrea, levi inflicto manui vulnere irritat Crisanicius; viso enim ille cruore, vel modici impatiens sanguinis eo immani Turcam fauciat ictu, ut universam dividens ab occipitio faciem hostem exanimaverit. Mox subsequitur alter juvenili audacia ferociens, ac cuspide gladii pectus Crisanicii perstringit, sed is Martiali jam accensus furore, inaudito impetu, a parte dextra colli in sinistram infra cor descendente gladio, per transversum totum dissecans, tribus secundis victor congressibus, immortali dignis memoria hostem interemit; cæteros pavore perculsos in ingloriam coniectos fugam cum fociis insecutus. Nec Mernavicius sua caruit laude: is enim parte ab altera, ut diximus, aggressus hostem dubio tantisper decertans Marte, tandem superior evasit, ac interfectis nonnullis, fauciatis pluribus, captivos aliquot singulari sua suorumque virtute, ad socios ducit. Banus in secundo constitutus agmine, dum ad sonitum sclopetariorum pugnam indicantem auxilio adcurrit, jam hostes alios cæsos, alios captos, alios palantes ac dispersos, vulneribusque debilitatos receptui signa dare conspexit. Reditum est cum gloria Petriniam, cui Christophorus Mernavicius Lupi Pater, Regni simul Vice-Banus cum potestate præerat, ibique pro more præda militibus divisa, ac captivi sub hasta venundati. Post paulo iterum sub Jasenocium profectus non minori successu, præeunte ac primo statim aspectu, in hostes obvios cum quinque suis irruente Lupo Erdödi Viro militari, & cujus præclara in Patriam merita, longiorem melioris valetudinis vitam promerebantur, eosdem in effusam fugam convertit, nobilique suos ditavit præda, pluribus ex Turcarum numero tam fauciatis, quam desideratis.

Lupi Erdödi vir-
tus
singularis.

Sed ut plerumque tristitia lætis misceri solent, ita his prospere foris auspiciis Zrinianis succedentibus, ingens Zagrabie acceptum detrimentum. Anno enim vigesimo quarto supra sexcentesium, secunda Pentecostes feria occidente jam sole, insperato glomerantur nubes, fuscatur cælum, sævis Aeolus universa concutit flatibus, imbremque velocissimum felici prorsus casu nubibus egerit, tum de-
mum

mum scintillantes nubium faces, cælumque altum immugiens, vehe-
 mentissimo impetu evibratum fulmen, tectum Basilicæ Divi Stephani
 Regis adeo potenter ferit, ut perrupto fornice, ac sepulchrali mar-
 moreo lapide in quinque dissiliente partes, in incertum quidem sub
 terram abierit, sed occultatis in tecto fulmineis scintillis, sensimque
 trabibus flammam concipientibus, uno tandem impetu undecima
 noctis hora immanis exurgit flamma, grassanteque Vulcano tem-
 plum, arx Episcopalis, turres præcipue in circuitum nobili muro in-
 termixtæ, turris quoque ecclesiæ cum ære campano miserrime con-
 flagrarunt. Cætera etiam vicina loca, ni paulo ante copiose effusa plu-
 via maduissent, infelici incendio absumenda erant; imis deinde mo-
 tis fundamentis, quibus crux ad Hispanicæ similitudinem ferrea, ac
 in summitate deaurata, immanis magnitudinis tecto eminens sustine-
 batur; eadem decidens pondere suo fornitem Sanctuarii perfringens
 vastum aperuit hiatus, per quem deinde tædæ scintillis plenæ sum-
 mitati aræ magnæ invidentes (erat ea Osvaldi Episcopi sumptuosi
 operis, elegantis artificii, ac auri vetusti crassitudine memoria cele-
 bris) eandem in cineres & favillas redegerunt. Apparatus aræ majo-
 ris, qui pro solemnioribus ibidem festis asservabantur, simili affecti
 detrimento cum duabus minoribus ac vicinis aris. Nec facile uni-
 versum reputaveris damnum, nec facile reparandum dixisses: Christi-
 ana tamen Regnicolarum pietas quam necessaria tam munifica fuit,
 præeunte in Comitibus Zrinio Bano exemplo pio, ac numerante du-
 centos argenteos nummos, quos Thaleros vocant, tantamque ligno-
 rum copiam, quæ fabricæ Ecclesiæ sufficere videretur; cujus cæteri
 pio moti zelo, id auxilii attulere, quod utcumque illatum damnum
 tolerabile redderet. Franciscus deinde Ergelius Wesprimio in Zagra-
 biensē Prælaturam post infelicia fata Petri Domitrovici, cujus me-
 moria in benedictione sit, promotus, eam juvandæ Dei domus cu-
 ram & operam adhibuit, ut reparato fornice, extructa ara magni-
 ficentissima, inchoata sumptuosi operis e quadro polito lapide præalta
 turri, & priscorum æmulator, & futurorum impulsor fuerit Episco-
 porum: cui si Deus optimus maximus diuturniorem adhuc vitæ
 usuram concessisset, quanquam amplius octuagenarius e vivis exce-
 ferit, summo Ecclesiæ bono, ac totius Regni fructu, quæ postero-
 rum ignavia perfectionem lugent, imposita coronide læti hactenus
 conspexissemus. Quamvis Benedicti Vincovicii Erghelii successoris
 vere magni ac indefessi Apostolicorum vestigiorum sectatoris, scien-
 tiaque Juris utriusque clari, & arcis ædificium ampliantis & templi
 frontem augusto opere nobilitantis laudem filere non debeamus; qui
 divino insuper pectore, in publicis Hungariæ Comitibus hæreticæ

Incen-
dium Ec-
clesiæ S.
Stephani.

Franci-
scus infi-
gnis Ec-
clesiæ ad-
jutor.

Benedicti
Vincovi-
cii enco-
mum.

Privile-
gium Præ-
positi Za-
grabienſis

obſiſtens pravitati, ac murum pro domo Dei in regnis noſtris ſeſe opponens, ab hæreticis fidei religionisque cauſa, barba, crinibusque evulſis indigne tractus fuerat; cujus tamen contumeliæ eum tulit fructum, ut omnis deinceps Capituli Zagrabiienſis Præpoſitus Mitra- tus ſolemnia ſacra perageret, ac intra Magnates vocem & locum Diætali tempore obtineret: iis interim, qui in Virum ſacrum tunc quidem Præpoſitum, nefarias injecerant manus, e Regno publicatis bonis, eliminatis. Hæc eo fine dicta fuere, ut & Zrini Eccleſiæ pro- motoris memoriam non deponeremus, & quæ intermedio accidere tempore, ordinata ſerie referre non omitteremus.

Inſigne
Zrini fa-
cinus.

Nondum conſopitis Bethlemii tumultibus, Ferdinandus Cæſar Archiſtrategum ſuum Wallenſteinium in Hungariam cum exercitu proficiſci juſſerat. Tum vero aviditate ſumma hanc Zrinius arripiens occaſionem, nequaquam aut privatis dominiis, aut tuendo regno detineri potuit, ſed leſtiſſima Illyrici nominis accepta manu ad ſupe- riora, trahentibus fatiſ, bella maturavit. Subſtituto igitur in Offi- cium Sigismundo Erdödio, cum alias Regni Capitaneum ageret, an- nuente Ferdinando Cæſare ac Regni Optimatibus profectus eſt menſe Aprili, vigefimo ſexto a partu Virginis poſt milleſimum ſexcentefimum anno. Nec minus fortia geſſit in Pannonia, quam in Illyrico. Ac- cidit inter alia die quadam, ut dum ſub Palanka Hungariæ arce, Turcarum nunc ditionis, caſtra agerent; ac eodem tabernaculo cum Nicolao Forgachio noctis quietem caperent, maneque militarem indu- ti veſtem, ad prælium cum Turcis ineundum ſeſe adaptarent; aci- nacem, quem ad latus geſtare ſolitus fuerat, evaginans, ac felix ſibi victoriæ omen præſagiens: *Itaque*, inquit, *hodie ferro, bone Frater, Tur- carum truncabo capita.* Itaque progreſſi in campum, præcipuum quem- que oculis obſervat, tum fervente pugna, celebrem e cæteris infe- cutus aſſecutusque Turcam, ſpectantibus plurimis, propria decollavit dextera. Allato in conſpectum Wallenſteinii præciſo capite: *ita*, in- quit, *hoſtis Cæſaris perſequendus, ita victoria paranda foret.* At plura, inquit Wallenſteinus, truncata jam ego vidi capita; cui ille, *plura for- taſſe truncata vidisti, ſed non truncaſti plura.* Quo accepto, ac aliis ſub- inde, quæ generoſiori animo dabat Zrinius, reſponſo velut inſolentio- ri, gravi in eum deinceps Wallenſteinus, homo nota ambitione ac crudelitate infamis, commotus ſtomacho quievit nunquam, donec omnem non effudit bilem. Itaque variis ulciſcendi tentatis modis, cum ſe nihil proficere animadverteret, convivii tempore raphani ra- dicem, quam Zrinius avidius eſſitare ſolebat, veneno tinctam porri- git, edentemque inſcit. Eo tabefactus ſubita correptus ægritudine e caſtris Poſonium devectus, cum nihil Medicorum ope proficeretur,

vir

vir præstantissimus in ipso ætatis flore, cum vix trigesimum excessisset ætatis annum, Banatus vero quartum, omnium commiseratione mensè Decembri extinguitur. Sane Ferdinandum Cæsarem mensæ accubantem, cum obitus ejus nuncium accepisset, cultris manibus delapsis, totoque vultu in mœrorem commutato, indignam tanti viri necem indicasse, fide dignis accepimus.

Zrinus
veneno
tollitur.

Posonio Chaktorniam delatus honorificentissimo funere, in æde Divæ Helenæ Claustri Eremitarum Paulinorum, ubi majores sui jacent, tumulatur: in omnibus cæterum dolendus, hoc vno mœrori relicto solatio, quod filios expectationis maximæ paternæ virtutis ex assè hæredes Nicolaum & Petrum reliquerit, illum Epaminondæ felicitatem & cujus jam dextera gladiusque Turcico Suecicoque immaduit sanguine, hunc Ajacis robur assecutum. Sed hic premo manum calamumque majora postea conantem, suoque tempori laudanda virtus servanda. At Georgius supra peritiæ militaris opinionem, multo etiam splendore liberalis vitæ militariumque Alumnorum copia, cultuque familiæ, Pannonicorum ac Illyricorum procerum longe clarissimus habebatur.

Sequitur antepenultimus Proregum Sigismundus Erdödius Thomæ filius, post funera Zriniana a Cæsare Ferdinando II. constitutus, anno reparatæ salutis 1627. Funguntur Cæsaris nomine Commissariorum munere, Franciscus Erghelius Zagrabiensis Præsul & Petrus Rattcaius, quem an Aulæ Cæsaris Mathiæ a Cubiculis chariorem, an postea Carlostadianæ turmæ Præfectum feliciorem dixeris, in ambiguo esto. Eadem enim inaugurationis suæ die, dum hostis lætitiæ festivitatem Carlostadii celebratam infestat, nostri obviam egressi præeunte Lupo Comite Frangepano loci Vice-Præfecto vere hostium Lupo, profligatis iis memorabilem sibi & prædam & victoriam peperere. Coram his ubi de more in æde Divi Marci urbis montis Græcensis Zagrabiensis, solemne juramentum susceptæ dignitatis præstitisset, & in Senatoriam ædem Comitibus celebraturus fuisset introductus, ea, non ut decebat, a rixis & tumultibus exorditur. Contractis siquidem jam antea incertis de causis cum Thoma Miculicio, qui sub Zrinio Vice-Banatus munere fungebatur, controversiis; eum deinceps ab officio abstinere jussum, quod dare, vel auferre Bani esset potestatis, Gasparum Konzkiū cum multa nobilitatis contentione, quod Nobilium, non Banorum id officii esset, substituit. Porro dignitatis hujus munus est, Bani loco aciebus præesse, & nobilium gravamina ad sedem ejus tribunalque provocata cum certis arbitris revidere, unde & Comitatum Zagrabiensis & Crisiensis Comitibus supremi titulo gaudet. Verum Miculicio ei postea hujus officii ablatio cessit utilitati, ut Per-

Sigismundus Erdödius Dalmat. Croat. & Sclav. Banus. 1627.

Dignitas Vice-Bani.

nalis praesentiae Regiae in judiciis Locumtenens, in demortui Stephani Patachicii locum subrogaretur, quem etiamnum hoc officium cum insigni Jurisprudentiae laude tenere videmus. Quamvis & Patris sui Georgii militaribus meritis omnem ubique mereretur aestimationem, qui temporibus illis, quibus Turcae Thracisque Sclavoniae Regnum qua publicis armis, qua clandestinis occultisque excursionibus infestabant, eam Patriae navavit operam, ut ejusmodi hostes dies noctesque nunc per juga montium, nunc per vallium anfractus saltuosaque loca persequendo, nunc debitis locis & temporibus expectando, saepius profligaverit, captivos plurimos Christiani nominis eliberaverit, hostiumque ductores seu Haram-Bassas capiendo, nullis curatis ipsorum thesauris, opibus & redemptionum pretiis, in terrorem aliorum verubus infigendo necaverit. Ita ut universa supputando ductores novem pali supplicio affecerit, manu sua hostes ultra duodecim interfecerit, Christianorum vero 473 opera sua, nulla merendo stipendia, summa cum nominis sui lande ac utilitate Patriae in libertatem asseruerit: quae omnia ex publico Capituli Chasmenfis authoramento, anno adhuc supra saecularem undecimo & postea vero etiam quadragesimo quinto collecta, fide integra deprompsimus.

Cæterum celebrior hic postea Sigismundus Banus politica Nobilitatis gubernatione, quam tractandis bellis habitus; nam cum Regni adhuc Capitaneum ageret, quemadmodum sub Patre ejus Thoma Franciscus Orehocius fuerat, non expectato Zrinio Bano, qui intra triduum se quoque adfuturum pollicitus fuerat, sub arcem Zriniam profectus, insigni clade ab hoste accepta, quibusdam viarum ductoribus nostros in praecipitia montium, ac asperitates vallium deducantibus; quibusdam vero turpi intempestivaque fuga socios deferentibus, multis e nostrorum numero interfectis, pluribus captis ac sauciatis, ita ut sexcentorum numerum universi constituere, si non excedere dicerentur, ipseque duos sub se Erdodius plumbeis glandibus idos equos amitteret, ægreque sese ex hostibus explicaret, indecore demum pedem referre coactus fuit; qua accepta clade, gravissimum quoque belli incendium emerisset, universumque Regnum dubio casu involvisset, nisi panico quodam terrore percussus hostis, suimet honoris oblitus, a pugna recessisset; cujus ut principia altius paulo repetantur, operae pretium visum est.

Captus fuerat in hoc praelio peditum Ductor praesidii Zredichko Petrus Levoievich cognominatus, quem Turcae ob insignem militaris disciplinae virtutem, gravi aere lytri, unionumque pretioforum sponcione redimendum, constitutis antea pro se vadibus, ad Erdodium jam tum Banum remisere. Verum Levoievichius sex restitutis captivis Tur-

Sigismundus Erdodius sub Zrinia arce profligatur.

Turcis cum pecuniæ summam delevisset, nec homo inferioris conditionis, preciosioris suppellestilis, unionumque copiam, habere potuisset; Turan Aga Badancovich Crupensis arcis Castellanus, seu ut illi vocant Disdarius, antiquo nobilique Croatiae genere ortus, diuturnioris pertæsus expectationis, communicato cum aliis consilio, acres admodum ac contumeliosas Bano scribit literas, exprobrata prius de non exoluto pretio fide ac humanitate, tum vero ad militaris hastæ congressum provocando. Similes scripsere literas Omer Aga Badancovich & ipse Crupensis Lupo Mernavicio Capitaneo in Zredichko, Hassan Aga Bihuklich Noviensis Lupo Krisanicio Capitaneo in Berkussa, Dervis Aga Ahmatagich Costaniciensis Lupo Jelachichio Capitaneo in Lethovanich, Viris fortissimis ac pugnacissimis. Et Mernavicius quidem diversam ab aliis provocationis suæ causam habuit; etenim cum Christophorus Pater, æstatis tempore in præsidio advigilans resideret, ne diminuto fervore solis Colapi, hosti pateret transitus, horum nihilominus Badancoviciorum frater, natu quidem minimus, sed virtute primus, Juvenis prima tectus lanugine, sed pugnax, procerus, atque lacertosus, Saphir Aga Badancovich appellatus, cum quingentis Turcis eo procurrerat in partes illas sine, ut si pauciores nostros occurrentes, aut neci dare, aut in captivitatem ducere posset, tum injecto præsidio igne, illud cum Christophoro, qui plurima olim illis intulerat detrimenta, in cineres & favillas redigeret. Ubi nostris eorum adventus innotuit, dato signo tormenti boatu, Lupus filius, qui in Berkussa cum amicis hilariori indulgebat convivio, audito tormento, Patrem senem & continuis podagræ doloribus, aut lecto aut sedili affixum in periculo ratus; relictis pateris, consensuque insigni equo octodecim tantum stipendia merentibus comitantibus, adeo rapida ac celeri festinatione unum decurrit lapidem, & ibidem adhuc morantes Turcas, imo jam anhelantibus equis Patrem insequentes, qui vicinis undique flammis territus profugerat, deprehenderet, animanteque eum Popovicio, qui visis flammis omnia absumpta credebat; Nunc, inquit, generose miles, aut nunquam, fumantem ac cineribus obrutum dulcem ulciscere patrem, teque Aneæ memorem exempli, Trajano ex incendio patrem liberantis, demonstrato. Tum Lupus æterna memoria dignum aliquid agendum ratus, quamvis contemnendo numero, desperato tamen similis, acerrimum in eosdem impetum facit, & cum obvium habuisset Badancovicium spectatæ virtutis apud hostes & virum & militem, eum in fugam conversum breviori sclopeto, ad dextræ latus vertebrae trajicit; quo accepto debilitatus vulnere, dum toto curvus super equum corpore procumbit, Mernavicius abjecto sclopo, evaginatoque acinace, quem ad latus equi militibus gestare est moris, eum a sinistra

Turcæ Sigismundum cum aliquot aliis ad Monomachiam provocant.

parte affecutus, adeo immani ferit impetu, ut uno eodemque ictu, & totum Turcae caput, & equi per collum jugulumque venas præcideret, amboque uno casu in terram ruentes exanimati interirent: quo admirando viso casu, nostris jam animatis, & ad ulteriorem ferventibus pugnam, Turcae universi ingenti consternati pavore in turpem abiire fugam; nostris tamen insequentibus, pluribus ex hostium numero interfectis atque captis, cum singulari inusitatae victoriae lætitia in Zredichko advenere. Afflicta dein Turcae mater insignis miserata filii horrendam necem, a Mernavicio corpus reddi sibi per literas postulavit, quod ille humanæ conditionis memor, scarlatina indutum veste, capite sibi retento, currui impositum remisit.

Occasio
provoca-
tionis
Turcarum.

Tres adhuc superstites Badancovicus habuit fratres, quorum unus ulturus fratris cædem, ad singulare Mernaviciū evocaverat certamen; verum ubi ab eodem responsum accepisset, acinacem suam nondum in occisi fratris jugulo hebetatum, neque ullum in Bosna esse Turcam, cujus vires armaque expavesceret, quin imo (hostem plus æquo territando) ne in inferno quidem dæmonem aliquem esse, cui gladio hastave resistere formidaret, tum dissimulato duello Turca per silentium rem transmisit. Atque hinc Badancovicus denuo cum cæteris neglectam captivorum redemptionem nostris pro causa Monomachiae objectant, re tamen vera acceptam ignominiam vindicaturi, ultionem cogitabant. Literæ cum ad Mernaviciū directæ ac perlatae fuissent, qui eo temporis Crisanicum cum Georgio Drevodelicio Banalis aulae familiari apud se habuerat, easque perlegissent, scommaticis perstricti verbis, ad indignationem moti excanduerunt; quod videlicet nec Banalis dignitatis, nec eorum officii, nec demum militaris consuetudinis rationem ullam habuissent; sed foeminarum more petulanti ac mordaci lingua contumeliose, viros & dignitate primos, & militaribus factis claros perstringere non erubescerent. Illud quoque non minus ægre ferebant, eorum quemlibet, ut longe gradus ac conditionis inferioris Proregia dignitate hominem esse, ita gravioris injuriæ ac despectus impropria in literis ad Banum directis contineri, neque ullo pacto conveniens esse, ut vir tantæ existimationis Centurioni cuiquam ad certamen prodiret. Quocirca Georgius Drevodelicius Juvenis fervidus atque fortis, non absque gravi nominis sui, ac honestæ famæ jactura id futurum rebatur, si re jam sibi perspecta heri sui loco pugnam detrectaret; significato proinde negotio Luppo Jellachicio absenti, ipsique Bano, cui grata Georgii accidit promptitudo, omnes postea unanimi voto ac consensu responderunt, se nullatenus eorum arma formidare, paratosque ad diem constitutum apud Zredichko expectaturos, quantum ad Banum attineret, cum

Pro-

Proregia authoritas Disdarii officium longe excelleret, non eum, sed Georgium Drivodelicium ejus nomine satisfacturum; quod si Vizirius aut Bosnæ Præfectus officio pares Banum prodire voluerint; id vero illi non ingratum casurum: eligerent interea Turcæ sibi pro duello, quodcunque genus armorum placeret; se quovis sive equo sive pede paratissimos velle respondere.

Gnari attamen fraudis ac dolorum Turcicorum nostri, quia expeditissimos habere solerent equos, ne fugæ cuipiam spes esse possit, cincta fuerat cancellis ligneis ultra Colapim tanti spatii planities, in quanto generosioris equi cursus, hastarumque congressus exerceri posset. Igitur missis ultro citroque literis, tandem dies constitutus, Banusque convocatis variorum locorum Præfectis & amicis, ac præsertim Lupo Comite Frangepano Croatiae limitum Præfecto, qui cum ornatissimo equitum ac peditum apparatu comparuerat, Joanne item Drascovicio Crisientium equitum ductore, cujus multi quoque Nobiles secuti signa, & universi trium millium militum constituerant, ac ut a fraude se tutos præstarent, omnes eo se contulerunt certamen inire parati. At ecce Turcæ scriptis per mancipium quoddam literis significant, se ad Zredichko venire non posse, sed apud Berkussam omnino præstolatos. Varias quidem rei hujus obtendebant causas, re tamen ipsa cancellorum angustiis territi venire non audebant, cum antea etiam subinde nunciassent, majores suos sæpius cum Christianis duello conflixisse, nec tamen pecorum instar jugulandorum in haras constrictos fuisse. Subodorati nostri fraudem, eo nihilominus ii, qui pugnaturi erant, acceptis subito ductilibus & ad certamen præparatis equis, ac una equitum turma, properant; verum Turcæ formidato periculo, nec ibi congregi ausi, neglecta provocatione, quam primi fecerant, domum inglorii abivere. Mernavicius ac alii expeditum statim cum literis equitem eos insequi jubent, mandantque, ut si viri sint, vel ad Zriniam expectent arcem, se ad duellum eo quoque adventuros. At nuncius cum eos fugientium instar properantes assequi nequivisset, nostri infecto licet negotio triumphantibus tamen similes domum redire. Simile quid Ladislao Bucovaccio acciderat postea, quem Izam Aga Veletanlia Noviensis ad redemptionem mancipiorum quorundam evocaverat, nostroque cum vicinis & amicis, ut millenarium complerent numerum, comparente, pari dedecore ac ignominia hostes, nemine etiam persequente, effusam fugam per avia & devia capeffunt, nostris postea hastas, sclopetos, lodices, cæteramque castrensem suppellectilem copioso numero colligentibus; qua fœda suorum fuga indignatus Bosnæ Præfectus Izam-Agam præfocatis deinde faucibus jussit strangulari.

Turcæ
duellum
subterfugunt.

Duplici hac eaque insigni affecti hostes ignominia, altum sub corde premebant dolorem, anxioque nimis desiderio rependendi talionem expectabant opportunitatem. Tum vero Nobilem se adeptos arbitrati, cum Vincentium Malagrudicium Carlostadio profugum, superstitionique Mahometanae adhærentem acceperunt. Nam circumcisum eum, statim militari stipendio Bihicii donavere, & novis futuris hymenæis auxilio fuere. Congregatis ibi plurimis ad honestandam nuptiarum solemnitatem, capto ex tempore consilio, duce Malagrudicio, Christianos invadendos decernunt; neque tamen adeo hæc occulta esse poterant hostium consilia, quin celerrime per internuncios Erdodio Proregi significarentur, qui re intellecta universis suis ad certum diem profectionem indicit, & Thoma Erdodio nomine suo, qui tum in Præsidio Pocupiano cum potestate præsidebat, præesse iussit, adjunctoque illi Georgio Erdodio ex fratre nepote, ac Petro Keglevicio, eos felicibus avibus iter maturare, remque bene gerere precatur. Ubi profectionis adfuit dies, ita in aciem sese disposuere, ut Thomas cum suo agmine præcederet, quem duæ peditum Banalium Centuriæ ac postea Petrinieneses sequerentur; Georgius Erdodius cum Keglevicio & Lupo Jellachicio, ac cæteris in occultis insidiis remanerent, ut, si necessitas eorum subsidium postularet, opportune advo-
larent.

Disposito hunc in modum exercitu dum progrediuntur, animadvertunt nostri illucescente aurora, duos ex hostibus adesse, quorum unus ad proximum in valle fontem, levandæ sitis causa, descenderat; alter pro vigilia constitutus, somnoque correptus dormitabat: in hunc nostris unus directo longioris sclopeti ictu, eundem interfecit, altero sonitu audito fuga elapso, suisque nostros adesse indicante. Tum vero nostri promoti celeriori gradu hostes in colle, quem arenarium vocant, obvios habent, in eosque Thomas cum agmine suo fortiter irrumpit, prælium atrox initur, cædesque fit hostium. Jam Banales pedites explosis pixidibus, absumptoque sulphureo pulvere e pugna recesserant, cum Thomas eis sine mora substituit Petrinieneses, & ii quidem peritissime rem gerentes glandium procella Martem diremere, interfectis hostium fauciatisque non paucis, sed captis e præcipuis pluribus, inter quos Izris Aga, Præfectus Bihicianus, cum filio Azir Agæ hominis ditissimi capite truncati, Paizit Aga cum filio Chehaich Agæ vivi in potestatem venerunt. Turcæ ubi desperatam rem suam vident, Malagrudicium tanquam gnarum de Christianorum adventu ac prodicionis reum vociferari, contumeliosisque proscissum verbis, necem eidem minari occœpere; sed is arrepta acinace, gyra-
toque equo: me, inquit, si viri estis dubiamque meam habetis fidem,
sequi-

Turcæ in
colle are-
nario pro-
fligantur.

sequimini! Quam diu spiritus hos reget artus, non me fidem fefellisse, nec expectatione vestra degenerem comprobabo. His dictis acre in nostros redintegratis aliquantum viribus invehitur impetu, sed mox plumbea glande e nostris emissâ faucibus revertitur, equoque defiliens, sub quercetum quoddam jam vermibus exesum sese occulit, cæteris in fugam tenuis instar nebulae a vehementi sole dissipatis. A peditibus dein nostris curiosius dumetum quodlibet indagantibus, sub querceto Malagrudicius vulnere debilitatus reperitur; statimque eum veluti fidei christianae desertorem ac proditorem Patriae, alii capite truncandum, alii palo insigendum, usitatoque transfugis supplicii genere afficiendum contendebant. Verum Lupus Jellachichius, qui eum propinquitate sanguinis tangebatur, pro eo intercessit, ac ut vivus ad Banum reduceretur, ægre admodum impetravit. Reductus demum ac Ecclesiae reconciliatus vixit aliquandiu, sed a notae mentis homini semper similis. In hoc prælio egregia Thomae Comitis Erdödi, ac Lupi Crisanicii, viri acerrimi ac plures manu sua hostes diversis vicibus obtruncantis, enituit virtus; nullo nostro desiderio, solo Joanne Nemanicio gravioribus affecto vulneribus, qui & ipse tamen postea convaluit.

Haecenus in Campo Turcico respersi maduimus sanguine; nunc ut paululum obrigesceret, quietiora ab hostibus fecere tempora. Itaque depositis tantisper armis, ad civiles cum Germanis, Thracumque gente discordias componendas, Banus adjecit animum. Quare petit jam sæpius a potestate Regia arbitris, tandem anno quinto & trigésimo supra millesimum sexcentésimum mittuntur e Germanorum parte Ulricus Schaffenbergus, Godefridus Follenhauptus, & Vitus Sigismundus Herbersteinus; e nostrorum vero Thomas Miculicius, Petrus Znika Regni Prætor, & Petrus Spolaricius; Commissionis Præses constitutus Joannes Telegdinus Archiepiscopus Colocensis, qui Collegam habuerat Stephanum Sennieyem Jaurinensem Episcopum, Aulæque Cancellarium. Aderant ad hanc concordiam instituendam nostros non solum multiplices, eaque graves Thracum insolentiae, ac Præfectorum Alemannorum in Nobilitatem injuriæ, verum etiam famosi illius Thracum Archimandritæ, Hladica appellati, nova periculosaque adversus Regnum universum conjuratio. Is enim corrogata ingenti pecuniæ summa, Viennam ad Cæsarem profectus, novas Thracibus leges, immunitates, privilegiaque Regni ac Nobilitatis libertatibus atque juribus penitus adversantia, jam obtrinuisset vulgabatur, quidquid terrarum hætenus, aut deinceps possiderent, id illis, eorumque posteris, nulla terrestri dominio pensione, nulla recognitione spectata liberum esto; quicquid in corpore aut

Celebra-
tur Com-
missio Va-
lachica
1635.

rebus haberet Valachus, quicquid militaria, quicquid politica concerneret aut Judiciaria, id totum Germanici juris & administrationis esto; denique ut compendio multa transeamus, nullum tam enorme ab iis committi poterat flagitium, quod mortis secum traheret poenam, sola corporis marsupiique multa locorum Præfectis exolvenda annexa. Ita statuta eorum non modo in grave Regnicolarum præjudicium, verum in omnem vitiorum patratorum libertatem ac licentiam concessa fuerant; quæ profecto in gravissimum perdendæ sensim Patriæ turbinem, Regnum universum involvissent, nisi & Hladica opportune e vivis excessisset, & Majestas Cæsarea, Statuum & Ordinum precibus ac justitia expugnata, universa edito Diplomate sancitaque lege abolitis Statutis tranquillasset. Hac fopita discordia, veluti manifesto civilium bellorum fundamento, alia adhuc Regni gravamina complananda, ob exmissis cæsareis Commissariis erant, quarum summam aliquot complectemur capitibus.

Puncta
Statuum
Regni
Sclavoniæ.

Et imprimis quidem instabant Status & Ordines, ut Valachi in confiniis Sclavoniæ & Croatiae in terris Dominorum residentes, a Jurisdictione Capitaneorum eximerentur, ac Dominis, in quorum bonis degerent, plenaria Jurisdictione salvo militari stipendio restituerentur.

Secundo, ut officium Banale pristinae dignitati & authoritati cum plenipotencia juxta articulos Viennenses & Posonieneses 1608. & alios subsequentiū Comitiorum restitueretur.

Tertio, ut Officia militaria, tam majora quam minora, in confiniis horum Regnorum ita Indigenis bene meritis, prouti Germanis, æqualiter conferrentur.

Quarto, ut miles Germanus ex arce Varasdinensi educeretur, ob cujus etiam insolentiam Erdödius Banus cum Georgio Schwarzenburgio limitum Sclavonicorum Præfecto, in graves controversias usque ad provocationem in duellum progressas, summo Reipublicæ scandalo ac detrimento nuper inciderat.

Quinto, ut bona præsidii Caproncensis per Capitaneos ejusdem loci, extra omnem Fisci Regii & Regni utilitatem possessa, Jurisdictioni & oneribus Regni in Datiis Regiis, & Contributionibus solvendis, gratuitis laboribus ac Decimis instar aliorum præstandis, subjecta essent. Hæc aliaque privatorum complura fuere postulata: verum privatis quibusdam gravaminibus sublatis, iisque impensa satisfactione graviora modo recitata, nullum prorsus consecuta finem, irritis expensis & laboribus factis, ad ulteriora felicioraque tempora, ut Germanorum est phrasis, universa dilata etiamnum lugemus, atque ita Commissioni impositus finis, quem paulo ante Cancellarii Stephani

phani mors præcesserat, qui ut fama ferebat, veneni tabe ab Ale-
mannis infectus, extrema usus valetudine, rediens in itinere ex-
piravit.

Quatuor adhuc supervixit annis Sigismundus Banus, quibus, ut
famam meritis cumlaret, Patrum Societatis templo Zagrabiensi Or-
gani partem, quam Positivum appellant, dono dedit; eamque Ec-
clesiam tapetibus Turcici operis ingentis magnitudinis, ac inprimis
eleganti summa Ara, quæ septem millibus constare dicebatur, pia
liberalitate exornavit. Tum deinde patribus instituti S. Francisci
in oppido Klanacz sub arce Czelzar Templum ac Monasterium ex-
truere coepit. His pietatis jactis fundamentis ubi in Hungariam Ve-
resvarium ditionis suæ fuisset profectus, in morbum ibidem incidit,
qui ei ultimus vitæ fuit mense Junio, salutis anno millesimo sexcen-
tesimo trigesimo nono, nullis relictis liberis, cum tribus propemodum
lustris egisset Magistratum. Inde in Slavoniam reductus magnificen-
tissimo funere in Ecclesia a se fundata in oppido Klanacz tumulatur.
Erat vir staturæ proceræ, oculis glaucis, ac frequentius nictitantibus,
faciei liberalis, fuscique coloris; barbæ prominentis nigræ, aliqua
jam respersæ canitie, toto denique corpore lacertoso atque vasto:
sed naturæ ad iram vindictamque proclivioris & adulantium linguis
credulitatis prope nimie; præter amplas tamen, quas habebat opes,
hoc uno fortunæ dono insignis, quod & ipse Banus Patrem quoque
atque Avum similis dignitatis Viros pulchra quadam serie fuerit se-
cutus.

Pietas Si-
gismundi
Bani.

Ejus
mors &
descriptio

*Decurrimus ad calcem optato voto, sed lentius quam spera-
bamus festinavimus, Bane Palatine; ita nimirum exposcente
materia, cujus cum plurimi sunt futuri Argi, omnium nos prius
Argum fuisse oportebat; decurrimus ad calcem, & tanto hila-
rius, quanto propinquius ad scopum declinamus. Verum non
jam mihi ad calcem decurrenti, illi est subscribendum senten-
tiæ: omnis motus in fine velocior. Quamvis enim amor ad
te Banum seu verius Bonum (in te enim non solum hæc vici-
nissima sed & conjuncta sunt, ut revera Banus Bonus semper
dici potueris) impellat, virtutum tuarum moles ac magnitudo
impetum susceptum jam prope defatigat. Quid enim dicam?
laudabo? supra calamum meum virtus tua est, ut supra ven-
tos, & quidquid pluitur & ningitur, & nubes omnes Atlan-
tis vertices. Tangam magnitudinem? ridebor, qui eum*

Aposio-
pocis ad
Banum
Dracovi-
tium.

Livius.

Ferdinandus tertius Rex.

brevi charta sperem concludere, cujus magnitudini capiendæ, quartum Cæsar regnum adjecit. Commendabo in adolescentia animum pacatum, serium, maturum? Nil magnum, nisi quod placidum; & non altissima quæque flumina minimo sono labuntur. modestiam & morum suavitatem & beneficam in omnes mentem & manum? quo rariora fere in magnis, eo admirabiliora in te sunt, Palatine Magne! ad nocendum potentes sumus omnes; ad benefaciendum pauci. Mea præsertim si quid Suada posset, Rhetorum flosculis ludere hic deberet, nisi modestia tua gravibus assueta, indice ori appposito vetaret. Prudentiam ejusque sociam discretionem, quæ auriga virtutum a D. Bernardo dicitur, in te prædicabo? O quam multa mora & patientia vicisti, quæ calore alius perdidisset! Sapientiæ hoc tuæ est: & verum nimis illud esse majorum exempla secutus docuisti; omnia non properanti clara certaue demum esse, cum fere improvida & cæca festinatio sit omnis. Politioris Literaturæ culturam & amorem in te non desiderabit, qui vel semel colloquio fruetur tuo, vel qui te operis potius hujus nostri authorem, quam me fuisse intellexerit. Sed quid dixi, desiderabit? imo vere admirabitur qui a viris doctissimis doctum tuum verticem basiatum sciverit, cum in Academia Græcensi Philosophiæ subtilitates ad examen propositas subtiliter te sapere ostendisti. Sed nec minus nunc miramur, linguas ferme omnes Europeas, vasta quadam ingenii capacitate, ne dicam felicitate te complecti. Taceo arma publica, ad quæ tibi nunquam animus aut peritia, sed occasio defuit. Pietatem sileo, qua sola cætera omnia es consecutus. Hæc ubi de te Augustissimus Tertius Ferdinandus cognovisset, non te amplius Crisientis turmae equitum Præfectum, sed suum in Regno Vicarium, imo trium Proregem regnorum esse voluit.

Mandat igitur Ferdinandus tertius Benedicto Vincovicio Episcopo Zagrabienſi, & Lupo Comiti Frangepano Croatiae limitum Præfecto, ut Joannem Draſcoviciuſ Illyrici Proceribus ac Nobilitati præſentatum, ſuo nomine eiſdem præſſe jubeant. Verum cum

cum jam sæpius Frangepani mentio inciderit, de eo pari ratione quædam inferenda operæ pretium esse, imo ne ingrata memoria erga virum tantum arguamur, necessarium judicavimus.

Non tango natales, Romanis etiam sæculis notos, non majorum facta, quibus nullius Nationis historia caret, & nos, quantum propositum nostrum ferebat, referendis indulsumus; omnibus enim scribendis volumine opus foret. Hic Vir Catoniana gravitate, morum elegantia, consiliorum maturitate insignis omni tempore existimatus; ab ineunte adolescentia militæ deditus, ac Foro-Juliano bello, quod inter Archiducem Ferdinandum ac Venetos intercesserat, adeo celebriter versatus fuerat, ut Christophori Abavi sui adversus eosdem Venetos præliantis, militaris peritiæ speciem omnium testimonio referre judicaretur. Hinc per omnes militiæ gradus probatus usque ad summam Croatiæ ac maris limitum Præfecturam viam aperuit virtus. Quo in officio ea omnium satisfactione usque in hanc ætatem, qua sexagesimum jam excedit annum, vivit, ut quid in eo desiderare possis, invenias nihil; neque enim sic morbis subinde ac ætate gravatus, ubi adventantis hostis signum accipit, contineri potest, quin cum cæteris longiori etiam spatio hostem insequatur. In hac ipsa vegetus senex ætate, ut æternos non amat jocos, ita nec æternam gravitatem, memor Catonem, Lælium, Scipionem seriis miscuisse jocularia; camposque nunquam otiosos sterilitatem minari: Virorum nihilominus, qui sapientiæ quidpiam redolent, congressum ambiens, conversatione pinguescit. Verum si leat distorta laus nostra, dum Cæsaris loquitur Majestas! Hoc sane Augustissimi Ferdinandi Terti, dum Posonii nobiscum in Conclavi, mira dignatione de eo sermonem conferret, aureum ore fluxit elogium: Ille, ait, bonus & fidelis est noster servitor, & Vir magnus. Abscedat jam verborum nostrorum caligo, ubi solis luce veritas irradiatur. Duos habet filios Casparem & Georgium, illum humanitate an Martio spiritu clariorem, aliorum esto judicium; Georgius vero musicorum instrumentorum peritia (quod nobilem juventutem & oblectat & ornat) artium pictoriæ sculptoriæque, Cosmographiæ demum, mœniorumque struendorum notitia excellit, ut vel hinc vastam quandam ingenii ejus capacitatem metiri liceat. Verum Casparum senilis sui solatii singulare venerandus senex habet gaudium, dum in hac sua declinante jam ætate videt se veram aquilam non degenerem procreasse columbam. Nam in hac ipsa, quam sub optimo gerit Patre, Croatiæ limitum ac Ogulienfis præsidii Præfectura, ea se omnibus vitæ morumque æquabilitate ac lenitate exhibet, ut a subditis amorem, ab æqualibus invidiam, a majoribus lau-

Joannes
Drasovicius
Dalmatæ,
Croat. &
Sclav Ba-
nus 1640.

Laus Lu-
pi Frange-
pani Co-
mitis.

Caspar
Frangepanus
Turcas
profligat.

laudem ac æstimationem referat. Hæc nimirum Imperialibus excultus bellis, ac Hungarici Regni signifer jam olim didicerat; ut proinde merito præclara quædam ejus facinora singulari fortunæ favore comitata, hic nobis commemoranda videantur, quo & ipse debita non fraudetur laude, & omnis virtus ac fortitudo ejus in gloriam redundet Patris. Atque illud primum occurrit, dum Ifacitiam arcem in Croatia sitam, octavo Idus Decembris reparatæ salutis anno trigésimo quarto supra millesimum sexcentésimum profectus, dignitatis ac Vice-Generalatus sui, victoriam obtinendo, primordia honestavit; media quippe in prælium excita Legione, villam primum Ifacitiæ subjectam, Pretisne incolis vocatam diripit, ovium tria milia, majorum pecorum trecenta capita, captivorum viginti, sex in pago interfecit abigit. Audito tormenti signo Bihachiani omnes occulto Christianorum adventu perturbati, in arma convolant, ac vergente jam in meridiem sole in Campo Zavalie nuncupato nostros assequuntur, signa explicant, ingentique sublato clamore barbara in nostros invehuntur ferocia. Caspar jussis suis frontem obvertere, adversisque pectoribus ruentem excipere impetum, illi animo præsentissimo implorata Divini numinis ope, eo fortunæ successu hostium fregere ferociam, ut quinque supra decem primi ordinis neci datis, præsertim vero exercitus Duce Dervis Aga Hudugarich occumbente, ac sex vivis in potestatem acceptis, cæteros omnes in turpem dilapsos fugam, fessis atque anhelantibus jam equis, insequi ulterius destiterint. Perturbato indignantique animo hanc tulere hostes ignominiam, & conceptus semel animi dolor pudorque ultionem stimulabat, quam nostris denuo causam præbentibus se relatores confidebant, tametsi ex adverso Lupus Frangepanus eos prope diem adventuros, vindicandæ cædis acceptæ causa suspicaretur. Verum moræ longioris pertæsi anno eodem mense Junio, communi voto tres expeditas equitum centurias sub Duralia, peritissimo viarum duce, & Christiano nomini infestissimo decernunt, ut Corenitio flumine Carlostadio propinquo transvadato, omnem eam oram infestam reddant, & cædis nuper a nostris illatæ repetundarum postulent. Iis silenti nocte adventantibus, ac nostris e vigiliarum speculis animadvertentibus Frangepano Præfecto subito indicatur, hostem pleniori numero adesse, & ad amnem Corenitium vado transitum conari. Jubet ille Casparum filium cum prætoriana militum ala expeditum esse; hostemque præclusa reditus via fortiter adoriri, cohortes brevi subsidio advolaturas. Albescente die ad primum teporem solis, incerta adhuc lux, speciem rerum omnium multiplicem intuenti reddens, non solum hostem cunctabundum patefecit, sed multo majores copias,

pias, quam res ferebat, adesse persuasit. Magno nihilominus animo nostri eos adorti, suos ocyus auxilia confisi allaturos, subito perturbatione, quindecim eorum occisis, viginti captis, præsertim Duralia expeditionis Duce rei Christianæ inimicissimo, equis nobilioribus obtentis octuaginta. Cæteri per avia & devia, qua cuique cæca forte obtigerat, palantes diffugere. Caspari virtus eo in prælio præcipue enituit, qui tres manu sua in ipso fervore pugnae interemit. Duralia vivus in potestatem acceptus in vincula conjicitur, tetro deinde inclusus carceri moerore tabescens, diris dudum devotam evomit animam.

Iterate
Turcas
fugat.

Turcæ ubi cumulas se temeritatis luisse pœnas, & gemino jam prælio victis Ducibus semper, ac præcipuis e suis amissis persensere, tam virtutem Frangepani formidare, quam adversam fortunæ vicem incusare cœpere; nec palam amplius cum hoste confligendum, sed aliis artibus frangendas nostrorum vires animumque censuere. Itaque communicato consilio in eam veniunt sententiam, ut expurgatis vetustæ arcis Perusicianæ ruderibus divulsæ murorum rimæ & hiatus novo compaginentur ædificio, & arx ipsa commeatu, vallo, militeque præsidario firmetur, opportunum ibi ad omnem late incurfandam regionem fore præsidium, nullam Christianis tute vivendi facultatem, facilem demum rependendorum sibi incommodorum futuram occasionem. Aggressi opus eo silentio prosequuntur, ac duas turmas ex universa Licæ Provincia selectissimas præsidii nomine imponunt; ut non ante, quam exacto biennio, nostris hostium conatus innotuerint. Quare Ottociani & Briniani præsidia festino celerique nuntio ad Lupum Frangepanum expedito eundem admonent, quo mature universis prospiciat: cervicibus eorum Turcas imminere, & si locandis accolis tempus concedatur amplius, omnem Adriatici maris oram summo proximam esse periculo; eapropter se in tempore discrimen, in quo versarentur, indicare, & palam profiteri, si cæteros periclitari accidat, ne sua deinceps id evenisse culpa insimulentur. Quibus cognitis agebatur Frangepanus, & operis perfecti celeritate, & temporis angustis, quibus rem Cæsari & cæteris bellicarum rerum arbitris communicare prohibebatur. Itaque tacitus rem secum expendens, motus periculi magnitudine, universos stipendia merentes, ad certum diem Carlostadium acciri convenireque jubet, ubi gravi & eleganti facundia, qua Croaticus habetur Tullius, negotium exponens, ac arma capienda, ac nudandam præsidio arcem est omnes cohortatus. Cuncti alacri animo rem suscipiendam pro communi omnium salute rati, die altero profiscuntur, & confecto jam medio itinere per montem Capellarum, Lupus Frangepanus tradita summo cum Imperio Legione una

filio Caspari, eum felicibus avibus iter continuare precatur, expugnationis maturandæ dato mandato. Revertitur Lupus ad cætera in futurum consilio disponenda, progreditur cum sociis Caspar. Pervenire occultato jam sole ad radicem collis arcis vicini, eamque consultantés transigere noctem, qua demum ratione instituenda foret expugnatio, cum se bellicis machinis destitutos viderent; & cæterum nuda pectora ignitis objicere telis, quam periculosum, tam temerarium judicarent. Caspar secundam nominis famam superioribus jam præliis consecutus, non periculorum terriculamentis percelli, sed cum viri sint, magno eis animo opus esse dicebat, nec quid obftet fluctuandum, sed quid ignominiae ac detrimenti non expugnato præsidio, quid gloriæ, quid immortalis memoriæ, atque deinceps commodi eo obtento sit futurum, præ oculis habendum. Quare sibi optimum e re videri, si harpagonibus, dolabris, cæterisque ferreis instrumentis ad id secum allatis, ubi vetus novo jungitur muro ædificium, pluribus in locis subruatur, & patente hiantequæ muro pars ingressum conetur; pars per fenestrarum foramina tuendo loco accommodata, arcis propugnatores longioribus sclopetis prohibeat submoveatque. Placuit cæteris consilium, ac e voto successit; etenim albescente imminentis diei luce prima, implorata summi Dei ope, meditatum aggressi negotium, duarum horarum labore perficiunt, & arcem ingressi Turcas omnes obtruncant, quatuor solum vivis in potestatem acceptis, quorum unus Frangepani manibus e latebris extractus, ac vinculis injectus est; alter porro terrore necis perculsus, in profundam se cisternam præcipitaverat, a nostris deinde repertus suppeditis scalis funibusque ad exeundum adjuvabatur; verum ille singulari pertinacia obstinatus, coemeto, aliaque conjecta macerie opprimi suffocarique maluit, quam in Christianorum venire potestatem: nostrorum novem muri potius ac decidentis materiæ ruina, quam hostium virtute faucii, vivi tamen rediere.

Perusiam ar-
cem ex-
pugnat.

Expugnato loco, arx solo æquata est, & Frangepanus victor rediens, lætus salutat Patrem, qui singulari quoque perfusus lætitia, ovantem de hostibus filium excipit benigne, plurimos in futurum triumphos adprecatus. Non minori felicitate arcem familiæ olim Frangepanicæ Cetinensem, cujus olim potestati Provincia integra, quam Comitatum adpellant, subdebatur, occupavit ac diruit; ibidem namque Colonias Turcis jam locantibus, cum adventantem Frangepanum certis nuntiis cognovissent, relictis stationibus ac universis Colonis profugere. Atque ut eadem honoris celebritate Fortunæque blandimento, rerum gestarum sparsam famam terminaret, qua coeperat; progressus in campum Zayalie adpellatum, eum omnem late incurans

depopulatur, ac pluribus interfectis Turcis, mille ducentas promiscui sexus animas in Christianitatem abducit, nullum in his omnibus expeditionibus vel salutis, vel honoris discrimen passus, uno duntaxat Petro Jancovicio omisso, qui sub arce Ostrofia profligatis Turcis, citatiore pernicis equi cursu raptus, ac inter hostes delatus, ab iisdem captus, gravi æris lytro postea penso decem millium fuerat eliberatus. Hæc e præcipuis, plurimis levioribus prætermis.

His prospere in Illyrico succedentibus, novæ undique Suecorum excitæ Legiones (Romanis alias Scriptoribus ignotorum) Moraviam Austriamque in discrimen vocabant, ac vastatis impune omnibus jam Cremsium, Chorneoburgum, ac ipsos Viennæ medio lapide propinquos pontes expugnatis mœniis occupaverant tanta rerum omnium perturbatione, ut & Ferdinandus de fuga Græcium cogitaret, & civium animi ambigua ac incerta spe fluctuantes, celerrimi hostis pavore consternarentur. Hinc male rebus Germanorum constitutis, severissima Ferdinandus Joanni Drascovicio Regni Proregi, & Lupo Frangepano mandata repetit, altissimam cum Turcis colerent pacem, nullam, ne levissimam quidem ulciscendi eis, commovendique darent occasionem. Quæ res generosos Illyricorum animos suppressos, ac otiose delitescentes torpere coëgit, eo præsertim tempore, quo mira DEI benignitate ac fortunæ beneficio Respublica Veneta, nullis externis adjuta subsidiis, universum Licæ & Corbaviæ in Croatia tractum, ipsum etiam Clissæ inexpugnabile subsidium gloriosis successibus e Turcarum tyrannide in Christianam asseruit libertatem. Porro cum sapientiæ munus sit in adversis fortem, in prosperis cautum inveniri, sagacissimi Veneti, quo tantis terra marique bellorum motibus exagitati, validiores adversus hostem reddantur, tempestiva per Legatum oratione Lupum Frangepanum conveniunt, ut si forte Croatiae fines potestati suæ subjectos, aperta vi penetrare barbarus moliretur, Christianæ Religionis ac vicinitatis mutuae memor, fortem in resistendo navaret operam, quem etiam insigni torque e mille cuso aureis, elegantis artificii per Rudolphum Suarangam Iadrensis urbis Gubernatorem, opimi muneris loco cohonestant.

Dum hæc de Frangepanibus extremam manum recipiunt, accipimus amici cujusdam opera Libellum Joannis Baptistæ Veri rerum Venetarum, adeo fastuosum atque arrogantem in extollendis Venetis, procacem in omnium Nationum Viris contemnendis, impudentem in mendaciis consarcinandis, inurbanum atque rusticum, in gravissimos Heroes, ac præclarissimos milites acerbissime garrientem; ut profecto modestum ac eruditum lectorem prima sui lectione & tædio afficiat, & odio inficiat; quare merito Falsi potius agnomen, quam Veri usur-

Lupus Frangepanus a Venetis aureo torque honoratur.

Apologicon contra Joannem Verum.

passe debuisset, ne tam decoræ vocis gravis impostor ab omnibus ha-
 beri mereretur. Historicus quidem dici & audiri cupit, sed adeo hi-
 storicæ veritatis ac modestiæ limites excessit, (quæ duo gemini velut
 ejus oculi sunt) ut gravissimam historico nomini maculam notamque
 inusserit, & omnes de eo Historici repetundarum jure optimo postu-
 lare deberent. Quanquam imperitiorum oculos speciosis verbis, quæ
 ad calcem opusculi sui adposuit, velare conatur, ubi ita loquitur: „Ve-
 „ tera quidem supergressa sunt vitium obtrectationis ipsa sua antiquita-
 „ te, & concordî scriptorum testimonio; in præsentibus pretium hæret
 „ veritatis, quæ proinde ad alia nobis carior est, quam ut iis, quæ nu-
 „ per gesta vivorum adhuc conscientia variantur, reliquæ scriptionis
 „ nostræ constantiam velimus invertere. „ At profecto vetera, quæ re-
 fert, nec antiquitate, nec concordî scriptorum testimonio falsitatis vi-
 tium supergressa sunt, multo minus præsentia pretium veritatis ha-
 bent. Opinabatur quidem ille, neminem quodammodo veterum re-
 volvere monumenta, eorumque habere cognitionem; proinde cum in
 tam vetustis rudiores delusisse se confidisset, in præsentibus etiam faci-
 lem sibi fidem a peritioribus adhibendam credebat. At effrontis omni-
 no hominis est, veteribus nova jungere mendacia, & veritati quodam-
 modo bellum indixisse. Mihi nunc nec omnia, nec singula persequi
 propositum est, graviora tantum, & ad propositum nostrum magis
 pertinentia aliorum autoritate Historicorum confutare visum, ut ex his
 facile prudens Lector de cæteris judicium ferat, quam forte pauca
 sint, quæ scriptorum testimonio concordent, & clarissimi potissimum
 Viri Lupi Frangepani hodie etiam viventis, quem acerbissimis ac con-
 tumeliosissimis proscissum verbis commaculat, famam integram vin-
 dicare.

Ac illud primum occurrit, quod Lib. I. fol. 39. ad annum 1023
 his verbis refert. „ Hoc anno Murcimirus, *inquit*, Liburniæ vulgo
 „ Croatiæ Regulus prædabundus in Jadrensiûm fines irrumpens Ve-
 „ netos ad arma traxit. Ne igitur illata foederatæ genti impunita
 „ esset injuria, nostri ex improvîso feruntur in hostem, atque uno qua-
 „ si impetu profligatum in suorum montium anfractus & latibula cum
 „ cæde propellunt. Fugatis Liburnis eo tamen usque instant, do-
 „ nec ad victoriam nil ultra prædam deesset, quam uberem & sane
 „ luculentam accumulunt. Hæc res non minus Murcimiri teme-
 „ ritatem castigavit, quam turpis antea fuga. Cæterum pe-
 „ tenti data pax, quam cum potentioribus colendam, neque
 „ æmulatione potentiæ validiores irritandos, suo malo didi-
 „ cit. „ In his paucis Lineis præter proprium factum ac aliorum
 contemptum, tria latent aut mendacia, si scienter, aut errores, si igno-
 rantia

rantia pressus hæc asseruit. Nam imprimis Liburniam Croatiam dici, sane asseruisset nunquam, si Paulum Jovium Lib. 13. legisset ita scribentem: „Ea Regio (*Croatia de qua sermonem habet*) ad Illyriam cum pertinet, ab Aquilone latos habet campos; ab Austro ad Julianas Alpes usque ad Liburniæ oram se extendit. „Videri etiam potest Ranzanus in Epitome rerum Ungaricarum Indice primo. Sed cum majores adhuc supersint errores, non tam rigidi ejus Censores esse velimus, ut hoc grandi Historicæ cognitionis demus vitio, cum Liburniam vulgo Croatiam velut ipsi conterminam adpellaverit, quamvis eidem e diametro Ranzanus repugnet. Verum de limitibus horum Regnorum alias a nobis libro primo satis dictum. Illud inepte prorsus, quod ad annum 1023 Murcimirum Croatiam Regem constituit, cum adhuc anno 1003 Crescimirus Dalmatiæ Rex in Sclavoniæ & Dalmatiæ Regem coronatus sit, ac uno supra trigesimum anno Imperium produxerit, cui deinde Zvonimerum successisse constat, nec Liburniam distinctum unquam habuisse Regem, ut Libro primo ex Tuberone docuimus; ex quibus demum consequens est, eo tempore minime Dalmatiam Venetorum potestati, sed Crescimerii Imperio una cum Liburnia paruisse, nec Venetos tunc Jadrenses velut sibi foederatos defendisse; totam proinde hanc ejus narrationem, quam fastuosam, tam fabulosam esse, perspicue intelligi potest.

Videat nunc ergo noster iste Falsus, quomodo hæc vetera ipsa antiquitate sint veritatem supergressa, & scriptorum testimoniis nequaquam cohæreant. Multo profecto minus ipse Falsus cohæret sibi, qui uno impetu Croatas in latebras & montium suorum anfractus a Venetis, velut pulverem a vehementissima spiritus procella dissipatos scribit; neque enim eos tam timidos ac fugaces ad annum 1576., item ad annum 1615 declarat, ut hic etiam illud aptari videatur: Mendacem memorem esse oportere mendacii. Demum ubi postulatam a Liburnis pacem improperat, neque æmulatione potentiæ validiores irritandos docet, voluissim ut & suos docuisset Venetos, cum ad annum 1118 a Pannoniis victos amisso Duce non armis amplius, sed precibus obviam victoribus processisse referat, neque id ignominiae imputet; „cum & id, *inquit*, censeri debeat „honestum, quod tuendæ Reipublicæ causa sit factum. „Quod si & Liburni tuendæ Reipublicæ causa id fecissent, cur eis honestum esse non debuisset, aut Venetis ignominiosum æmulatione potentiæ validiores irritasse, non video. Sed ultra. Ad annum 1423. ita habet: „Sub hæc etiam tempora, flante a mari prospera fortunæ aura, selectissima Classis Adriaticum navigavit, quæ Petro Lauretano Duce, cum totam Dalmatiam perlustrasset, tanta Incolas affecit for-

Libro 5
Epistola-
rum.

„ midine, ut universa ea Regio non armorum impetu, sed sponta-
 „ nea deditione, Pannonico jugo excusso, rursus Reipublicæ Domi-
 „ nationem suscepit, anno 58 postquam vi Barbaræ genti pa-
 „ ruisset. „ En quam superbe, quam in paucis prægnans fraude.
 Etenim si Tullius aliquando Dalmatis imprecat, eos semper belli-
 cosos asseruit, & Batho potens in Dalmatia Princeps, (a quo for-
 te Bathorii suam duxere originem) impatiens Romanorum Lupinæ
 feritatis Præfectorum concitatis suis, multum Romanis damni intu-
 lerit, nec ante, quam triennio evolut, Tiberio potentiæque Roma-
 næ sese dedit, liberaque constantia Tiberio postridie pro Tribuna-
 li sedenti ac quærenti, quid ita deficere, ac tantum temporis rebel-
 lare Romanis statuissent, respondit: „ Vos, *inquit*, ipsi in culpa
 „ estis, qui ad vestros greges custodiendos non canes pastoresve,
 „ sed lupos mittitis: „ nec demum nisi pacificatione Batho Roma-
 nis adhærere voluit, ut Salianus ad annum Christi 18. notavit. Quod
 si denique Appianus Libro de Bellis Illyricis negat se abunde cogno-
 visse, quemadmodum sub imperium illos adegerint Romani; mirum
 profecto, Classen Venetam adeo Romanam potentiam superasse, ac
 tantæ formidini atque trepidationi universæ fuisse Dalmatiæ, ut ob-
 lita virtutis pristinæ spontanea statim deditione infantili more succum-
 beret. Quanquam ut aliquid Falso concedamus, verum est, non ar-
 morum impetu, quibus se parum profecturos noverant, subegisse; sed
 præstantis auri copia, ac insana pecuniæ quantitate, tenaci homi-
 num visco, Dalmatarum Principum animos, occasione ex morte
 Ludovici Venetorum mallei aucupata, allicuisse sibi Venetos; quem-
 admodum & secundo Libro notavimus.

At Pannoniis velut barbaræ genti, & quidem vi Dalmatas
 paruisse, fallitur Falsus. Et quod non venenati animi indicium,
 Christianos fines suos aut tuentes, aut recuperantes, barbaros com-
 pellare? Ad annum 1496. quæ Venetos extollendo Pisani contra
 Florentinos summis auxiliis succurrentes referat, quam ea scripto-
 rum testimonio concordent, videat Lector Jovium libro primo cir-
 ca medium. Et si Historicam sinceritatem habuisset, retulisset etiam
 haud dubie bellum Austriacum ad annum millesimum quingentesi-
 mum decimum, quo Livianus ac Baleonus cum Cordiano ac Pro-
 spero Columna Austriacis Ducibus collatis signis exercitum perdide-
 runt, ac Mediolanensem deinde urbem Maximiliano cedere sunt
 coacti, neque hæc fraudulento præteriisset silentio. Ante hunc an-
 num gravissimum Ferdinandus Venetis bellum intulerat, quo Chri-
 stophorus Frangepanus Dux bello inclutus adeo res eorum quin-
 quennio integro afflixit, animosque contrivit, ut omnibus belli ca-
 lami-

laminatibus fracti, destitutique a finitimis, victorum arbitrio se dederint, quem proinde inepte Falsus noster in prima expeditione vulneratum scribit, & quamvis tertia id ei acerrime prælianti contigerit, non tamen cum ignominia projectis Insignibus, ut ignominiose Falsus blaterat: sed Jovio referente lib. 12. „a Joanne Vetu-
„rio, inquit, in insidias præcipitatus captus est, suoque & alieno
„cruore perfusus (multum enim Vir lacertosus atque terribilis, ne
„vividus in potestatem hostium veniret, repugnarat) Venetias perdu-
„ctus, teterrimo carcere includitur anno MDXIV. „cujus ingeniosam
deinde e captivitate elibationem, eleganter Isthvanffius libro septimo est prosecutus, ubi plura de ejusdem celeberrimi Viri laudibus. Non minori cladium serie Lupus Frangepanus Christophori nepos Venetos attriverat, quam olim Christophorus ipse, orto inter eos ac Ferdinandum Archiducem bello, anno 1615, cujus altius exasperarat animum crudelis Josephi Rabathæ Oratoris sui mors, eorum voluntate atque imperio patrata; quarum causa quanta conviciorum scommata, & petulantissimorum verborum aculeos in Virum celeberrimum Falsus iste congerat, non sine gravi animi sensu atque indignatione legi potest; impudentiam omnino induisse videtur, & Thra-sonem magis quam Historicum egisse. Nullum sæviorem, immanio-rem, barbarum magis hostem esse Turca, orbi universo notum; nec tamen memini ullum me historicorum legisse adeo humanitate exutum, & pudoris omnis oblitum, qui ea verborum petulantia in eosdem debacharetur, qua Falsus in Virum Principem omnis humanitatis ac probitatis Ideam furit. Non hæc e mente atque sensu Republicæ suæ Falsum hausisse arbitror, quæ eodem pene anno, quo ille scommata mendaciaque sua impudentissime in lucem edi passus est, honorifica ad Frangepanum legatione expedita, eum fide, integritate ac dignitate Virum celebrem, & velut communem militaris disciplinæ sui temporis Magistrum salutans, precibus muneribusque onerans instantissime sollicitavit, ne dubiis cum Turca rebus suis opportuno auxilio, postulante necessitate, deesse vellet, ut paulo supra retulimus. Hæc Falso reponere placuit & necesse visum fuit, ne infamis ejus libellus per diversas volitans manus, variis refertus mendaciis pretium ac laudem veritatis referat, quem simul, si hodie in vivis adhuc est, amice monemus, ut animadvertat, calamum passionum atramento tinctum nequaquam historico stylo cohærere, & se conscriptionis suæ constantiam magno suo probro plurimum invertisse. Hæc tantorum virorum merita ac inclyta Frangepanorum Familia hac de se occasione dici desiderabant; nunc ut ad Drascovicium Proregem, a quo digressi non injucunda forte divagatione tantisper fuimus, redeamus, stylus & tempus admonet.

Inaugurato igitur eo in Proregiam dignatam a duobus supra memoratis Proceribus, coram Patriæ senatoribus tertia decima die Julii Anno 40 supra 1600, insequenti die educitur in campum a Paulo Comite Palffio, tunc Thesaurario Regio, nunc curiæ Judice, ut quemadmodum in Regno curam Provincialium susceperat, ita in campo Patriæ fines non modo tutandos, sed vero ampliandos etiam esse intelligat. Quibus peractis præludii loco, fortunæ tentaturus favorem brevi post collectis in unum copiis Banalibus, ac Carlostadianis, ut universi quatuor constarent millibus, pro eximendis a barbarorum jugo, ac in Christianas partes reducendis Thracibus, qui se cum familia, pecoribus, ac facultatibus auctore Tudor adpellato, transituros sponderant, sub Petro Keglevicio, quem suo nomine præesse voluit, Jamniciam versus eos expedit. Nostri ut rem periculi plenam caute aggrederentur, tres peditum centurias pro educendis Thracibus mittunt, reliquis sub Quosdantia Zrinniorum Comitum argenteis mineris celebri olim arce, Turcarum insequentium impetum excepturis subsistentibus. Res uti a nostris prævisa fuerat, evenit; peditibus enim nostris cum Thracibus, ac optima præda redeuntibus, insequentes hostes sub Quosdantia ea fortuna nostri insidiis occultati excepere, ut 14 eorum captis, pluribus autem interfectis cæteros in effusam fugam, potiori ex parte vulneratos, retro egerint; e captivis unus Odabassa novo datus Bano, Bradavica autem Aga (quem verucam latine dixeris) Lupo Frangepano ob eximiam Carlostadianorum virtutem cessit, cæteris captivis pro more militibus divisis. Præerat Carlostadianis Frangepani nomine Caspar Jancovicus, qui præter egregii, omnibusque præliis felicissimi bellatoris laudem, jam etiam ad temperati ac maturi Ducis nomen & famam haud dubie pervenisse credebatur. Bene ominato hoc principio, velut futuræ felicitatis accepto augurio, Banus animatus, numerosa postea exercuit prælia duce Petro Patachicio, secunda semper fortuna comitato; is siquidem consilio manuque promptissimus, incautos sæpius hostes in dolos præcipitabat, præcipitadosque egregie sternebat, vir sane fortis & strenuus, & qui jam dextera sua hostilem, in latus Turcicum, generose perfregit hastam.

Prima
Drascovi-
cii fortu-
na.

Petrus Pa-
tricius vir
fortis &
strenuus.

Irritati Turcæ injuriis Patachicii alio ulciscendi causa animum adjecerunt, & nacti quidem opportunitatem, quod captum Siscii incolam Marchecium adpellatum habuissent, eoque in superstitione Mahumeti apud eos remanente, ejus opera Siscianos invadendos, quod brumali glacie Colapis concretus intelligeretur, constituerunt. Profecti igitur Costanicia ad secundam noctis vigiliam, ad turrin quandam la-
teri-

teritiam Divæ Virginis Visitantis quondam Ecclesiæ, perveniunt, ibique cum nullas, a nostris alias observari solitas excubias reperissent, silentio summo per declive collis Colapim attingunt, ac eo pertransito, ingenti sublato clamore, flammisque mapalibus injectis, nostros somno oppressos adoriuntur; & pars quidem eorum, foeminas puerosque e medio flammarum fugientes capiunt, pars vero Parochialem Ecclesiam invadentes, valvas diffringunt, altare quod pictorio fulgeret auro solidum rati in partes convellunt (sed ubi se splendore delusos viderunt, ab ulteriori confractione abstinerunt) calices demum cæteramque sacram suppellestem abripiunt. Nostri eorum vociferatione excitati arma rapiunt, sed ut cæca nocturnaue festinatione accidere solet, tardius mutuo auxilio esse poterant. Sacerdos loci Joannes Philippafficius e domo in confertos per cœmeterium Turcas plumbeas emittens glandes, unum aut alterum interfecit; dissipati inde, Turcarum unus e ductoribus præcipuus domum per gradus ascendere, sacerdotemque aut neci dare, aut captivum abducere conatus, ex ipsis gradibus trajectus devolvitur: ejus casu exacerbati cæteri, acriori glandium procella e diversis partibus ingruunt, ac tandem penetrante globo sacerdos in inguine vulneratur; tum ille debilitatus vulnere in domum se recipit, ac de vita, irruentibus jam jam hostibus, desperans, superis animam commendabat. At ecce Divina prorsus protectione, ac singulari Dei beneficio accidit, ut puer vix tertium aut quartum annum supra decimum agens, arrepto gladio inanes vibrans ictus, minasque intentans, eousque hostes ascendere prohibuerit, donec alii auxilio adcurrere, quorum metu hostes universi perterriti effusa fuga Colapim repetivere. Unde merito æstimare possumus, plus hostes ignominie ac dedecoris hac expeditione sibi, quam aut laudis, aut utilitatis peperisse. Et quidem si vicini in Odra fluvio milites tormentorum in arce reboantium fragorem citius exaudire potuissent, memorabilem sane Turcæ cladis suæ memoriam posteris reliquissent.

Costanien-
ses Turcæ
Siscianos inva-
dunt.

Appetente hujus anni vere Calend. Aprilis renovatur Monomachia inter Fratres Joannem Patrachicium Ivanicii, & Petrum Lethovanicii Præfectos, quorum illum Chekich Aga, hunc vero Chor Begus (quod monoculus esset, sic dictus) ambo Costaniciæ Equitum Præfecti, ob veteres de captivis controversias & acerbiorum verborum proscissionem, ut ferro cæteris spectantibus litem terminarent, evocaverant, Petrinæque congressus locum constituerant. Advenire quidem utrinque honesto stipati comitatu duellantes, verum Georgius Schwarzenburgus Joanni, Banus vero eo in loco Petro certamen interdixerant, & si eorum aliquis pugnam aggredi attentaret,

Nova
Turcarum pro-
vocatio.

ret, eum veluti mandati praevaricatore, Lupus Erdödius loci Praefectus, e Petriniae moenibus, tormentis submoveret. Ubi in mutuam convenissent conspectum, verbaque ad invicem miscuissent, tum prior Chekich Aga ad Joannem: „ Non ego, *inquit*, chare frater, emeritus „ in decrepita miles senecta ad violandum amorem fraternum, non ad „ spargendum amicum cruorem huc adveni, osculo fraterno, ample- „ xuque amico te salutatum veni. „ Tum Joannes eundem amplexatus amice affatur, gladioque ad pugnam praeparato donat, quod quidem a multis sane gravi datum vitio, nec ab ipso Turca collaudatum, sed multa postea mentitus factum id in timiditatis signum interpretabatur. „ Ad quid, *inquit*, huc convenimus, nisi ut contractas „ longo tempore rixas non foeminarum more loquacitate continuare, „ sed militari congressu terminare pergamus? „ Quibus auditis Petrus Patachicius, subito desiliens equo, & acinacem duello destinatum arripiens; „ Eja, *inquit*, etsi machinis bellicis in nos desuper detona- „ bunt, arridebit fortuna, ut duos tresve ictus evibrare liceat; quod si „ hoc in loco alienae potestati subiecto id non concedatur, ad Brestum, „ quod ducentorum vix passuum distat, Banalis Jurisdictionis accedamus, ibique accepta jam in praesentibus literis potestate, vir virum, „ miles militem experiatur; aut si fortasse non me, sed commilitones „ hic adstantes formidare videris, & hoc stabo pacto, ut in medium „ deducto ponte Colapim, nos in eo, soli Aganothetarum instar luctam „ ineamus, haustumque Colapis ad aeternam extinguendam sitim, nobis „ bis invicem propinemus. „ Deferbuerat ad haec Chorbegi ferocia, Casparemque Orehocium Vice-Banum, qui Drascovicii Bani nomine caeteris praeerat, accedens propius iratum jam hostem declinabat; ita demum ultro citroque habitis sermonibus infecto negotio ab invicem secessere. Verum quamvis animus fuerit Drascovicio id pugnae genus permittendi, colloquium tamen etiam Turcarum, data utrinque induciarum fide exoptabat, quo pretium tandem redimendorum captivorum certum statueretur; eo jam enim insatiabilis Turcarum avaritia, pecuniaeque sitis excrevit, ut gregarium etiam militem multis centenis, etiam millenis nummis argenteis, quos Thaleros vocant, pretio aestimare sint consueti. Jamque Drascovicus media prope legione collecta (cui & nos interfuimus) Berkussam versus iter susceperat, cum certus affertur rumor, Turcas nequaquam ad colloquium comparituros, sed privatum saltem cum Patachiciis ad Petriniam eos sermonem desiderare; quibus proinde eo missis, caeterorum in sua quisque reversus est.

Petri Patachicii magnanimitas

Quiescentibus deinceps per aetatem Costanicianis, ac iis, qui Savi ripam incolunt, Cladussiani tractum Carlostadianum ac praecipue

pue oppidum arcis Stenisniciæ Rechicam dictum, quod tunc Drascovicii Bani potestati parebat, frequentius infestabant; quibus tandem commotus Banus, sumptis secum sex peditum, ac quatuor equitum centuriis, eos cohibendos ac castigandos constituit. Omnibus igitur ad sextum Idus Novembris in Zredichco convenire iussis, septimo Idus Colapim trajecit. Aderat cum eo Lupus Erdödus, alterius Claduffa-
Lupi filius, Bani gener, cum insigni equitatu, juvenis magnanimus, norum
& qui majorum suorum vestigia pressius tenebat, Georgius Rattcajus Turcarum
ad futura sese disponens tempora, primaque militiæ rudimenta castigatio-
turus, Caspar Orehocius Vice-Banus, Vir cordatus timorisque nescius; Joannes Voicovicus veteranus turmæ Ductor, milesque multis probatus periculis, aliique complures. Progredientibus itaque universis meridiei tempore in Slatkopolie, ut vocant, id est dulcem campum, ad minorem Trebche rivum, quod adaquationi equorum, jumentorumque sarcinariorum opportunus esset, exercitus reficiendi corpora spatio concessio substitit. Ibi de progressu ulteriori, ac totius rei successu consiliis agitatum, in eamque conclusum sententiam, ut Petrus Patachicius, cum Sigismundo Mernavicio Lupi filio, cum quatuor peditum cohortibus præcederent, ac universa diligenter observarent, si quid pecoris ac hominum intercipi abigique posset, ii diluculo facto sublato clamore id officii præstarent, prædamque centuriæ uni abigendam darent, altera sese continente, ut insequentes prædam hostes, a fronte tergoque intercepti, velut indagine clausi, aut occumbere, aut sese dedere cogerentur. Præeuntibus igitur iis, lentoque passu exercitu subsecuto, ad collem quendam arcis vicinum, ita ut excubiæ hostium facile exaudiri possent, in multam noctem perventum, quiesque data militibus; albescente deinde aurora, de alia redeundi via, quod hesternum transitum quendam periculosum, si ab hostibus per notos tramites festinantibus occuparetur, haberet, consultatum: itaque conscensis equis, ad planitiem quandam secedentes, socios expectare. Socii sub arce paucos boves occurrentes accipere duobus interfectis Thracibus, quanquam certo postea constitit, nostros facili negotio arcem ipsam, dum portæ aperirentur, ingredi, omnibusque multo vino sopitis, quod hilaritati festivisque nuptiarum lætitiis nocte præcedenti indulgissent, trucidatis, arcem occupare potuisse, si invadere attentassent. Verum Turcæ audito tormenti signo, e cubilibus profluentes, brevi peditum e vicinis etiam locis centum, equitum quadraginta concurrerant, nostrorumque terga prementes, tribus fortiter vicibus in nostros fraude semper usi irruerant; sed repulsis semper iis, ac aliquot interfectis, unoque eorum primario ductore capto, ac tribus militaribus signis,

vulneratis etiam pluribus, nostris non nisi duobus læsis, reditum est.

Nostri dum rursus labore longoque itinere fessi ad Trebcham rivum vires reficiunt, turma una hostilium equitum boatibus forsitan tormentorum matutinis excita, opportune Georgio Gregurocio præeunti obviasset, nisi clangentes tubas tympanaque perstreptentia, in victoria relatæ lætitiâ inaudivisset; iis enim auditis, majorem solito exercitum victoremque adesse rata, effusam fugam dedit, ut nos ad eundem pervenientes locum, ejus fugæ vestigia graminis proculcati sese relevantis, deprehenderemus; atque ita bene inchoatum pugnae exordium, meliori terminatum epologo vidissemus, nisi intempestiva triumphî signa edidissemus. Sed nec minus felici arridentis fortunæ successu, affecta jam æstate, Lupum Erdödium, ac Calparem Orehocium, cui cæteri parere jussi, sub eandem Cladussam expederat Prorex Drascovicus. Captus enim nuper iterato viarum ductor (qui paulo ante posito lytro liber a Nicolao Comite Frangepano discesserat) Comlianus adpellatus, fortunæ ludibrio apud hostem pertæsus, Christianis se deinceps adhæsurum jure jurando affirmabat, instabatque vehementius, ut Banus expeditione facta, conjugem, liberos, facultatesque omnes inde suas reduceret, se quoque in re bene perficienda utilem navaturum operam. Itaque obtenta expeditione nostris progredientibus, fortuna ita ferente hostes quoque occasionem aliquam probaturi obviam facti, a primo statim nostrorum impetu in turpem conjecti fugam, amissis aliquot suorum, degeneres nullo contracto certamine palantesque disparuere.

Mira captivorum
e Costaniciâ libera-
tio.

Sed nobile illud, & a sæculis inauditum, ab Emerico Comite Erdödio Petrinæ Præfecto, hoc eodem anno patratum stratagemâ, omittendum haud esse videtur. Erat Turcis Costaniciensibus captivus Christianus Leginich adpellatus, vir militaris, & ut ab hostibus putabatur dives; cujus fides sex aliorum captivorum lytro onerata, eum pluribus annis in squalido hæere carcere vinculisque cogebat. Itaque apud se reputans, omnes alios dimitti captivos, se unum in ærumnosa captivitate perpetuo detinendum, infelicem & acerbam tandem finiturum vitam, nisi divina ope, ac occulto Christianorum auxilio sublevatus eliberetur. Ad astum igitur conversus, vestigia clavium, quibus vincula referari occludique solebant, diligenter observat, ac in cera deinde efformat, eaque per comneantes captivos Petriniam Erdödio mittit, ut aliis ad eorum similitudinem confectis, eæ opportuno tempore usus liberationis esse possint. Erdödus rem cordi accipit, brevique per fabros rem petitam confici curat; tum vero assumpto forti equitatu (quamvis aliorum sententiis a proposito sum-

summi scilicet periculi pleno, & prorsus inani distraheretur, alioque convertendum militem avocaretur) & aliquot peditum centuriis, quarum tres Banus Drascovicus suas auxilio esse voluit, ita Costaniciam progreditur, ut ad secundam noctis vigiliam eo perveniret. Ibi commodo in loco struendarum insidiarum omnes collocat, quinque solum aut sex cum homine loci perito, qui olim apud hostes eo in praesidio stipendia merebat, ductorque viarum fuerat, & ad nostros postea transfugerat Petek cognominatus, clavibus ei traditis, rem peragere jubet. Illi invocata Divini numinis ope clandestino silentio vado Hunnum transeunt, oppidumque ingrediuntur; pergentes deinde ad carcerem, in medio quasi oppidi situm, neminem ibi, praeter duos alto stertentes somno custodes, eosque a carcere paulo remotiores repererunt, tum conscendentes carceres per extantes trabium extremitates tabulatum perfringunt & aperiunt, ac ingredienti carcerem clavibus obserata vincula referant, compedes lineis telis, ne prodente sono Christiana fraus detegatur, obvolvunt, captivos demum quinque humeris exportant, equisque ad id praeparatis ac secum adductis impositos, intactis custodibus relictis, feliciter carcere oppidoque eductos, ad nostros perveniunt. Nostri singulari laetitia perfuncti, ac immortalibus Deo gratiis redditis vinculisque captivorum solutis, hostes si forte ablatos insequerentur, in multam diei sequentis lucem praestolantur. Verum Turcae animadverso stratagemate, usque Hunnam flumen progressi, visis ibi equorum vestigiis, nostros magno numero certo insidiarum loco, uti erat, adesse & expectare rati, ea ignominia ac dedecore revertuntur, ut vel ipsis postea consentientibus, maluissent dimidiam Costaniciae partem incendio cum universis facultatibus conflagratam vidisse, quam ejus se socordiae, ac extremae in custodiendis Christianis negligentiae reos fuisse deprehensos, praeterquam quod decem millium Thalerorum pretii captivorum turpissime amississent. Memorabile hoc, & audax nimis factum, uti nondum a nobis, quibus gloriae cessit, ita nec a Turcis, quibus ignominiae, oblivioni tradi potest.

Quod felicitatis ac laetitiae de superatis semper hostibus haecenus accepimus, hoc omnibus postea in nos concitatis elementis, malo futurorum indicio, deplorare cogebamur; postremique hi duo anni 1645. scilicet & sextus multis calamitatibus, in omnem memoriam nobilitati visi sunt; ita nimirum summo Deo flagitia nostra ulciscente, ut qui juxta Divum Gregorium in cunctis deliquimus, in cunctis feriamur, ut impleatur quod dicitur: & *pugnabit pro eo orbis terrarum contra insensatos*. Nam & terrae motus inusitati ac frequentiores universum prope Regnum concutiebant, & ea aeris inaequalitas vigebar,

Variae Regni afflictiones.

Incen-
dium Za-
grabienſe.

ut nulla fere Regni pars peſtifera contagione libera fuerit, vicinaque Provincia ſimili infectæ tabe, nulli tutam præberent vitam, com-
meandique facultatem. Jam deinde tumefcentium fluminum termi-
nos ſuos longe lateque evagantium inundationem, jam immanes cœ-
lorum mugitus, tonitrua, fulmina ea fuere, ut vel Noeana tempora
generali Cataclyſmo memorabilia, vel extremi tribunalis horam, mun-
do finem poſituram, adeſſe dixiſſes; ac ne quid malorum poenarumve ad
complementum deſuiſſe videretur, anno quadrageſimo quinto, aliquot
in locis vehementiſſimus deſæviit ignis, præſertimque Zagrabiæ Men-
ſe Martio. Orto enim incendio hora noctis nona in ſuperiori Civi-
tate, quæ Mons Græcius dicitur, ea immanitate graſſabatur flamma,
ut non niſi pars Urbis tertia illæſa permanſerit: conſpirantibus dein-
de in perniciem undique ventis, delatoque in Canonicorum Colle-
gium igne, illud pene totum cum duabus celebrioribus Eccleſiis, &
arce Episcopali miſerrimum in modum conflagrauit. Nec ibi ſiſtente
flammarum furore in Vicum Italicum, Episcopali arci ac iuriſdictioni
ſubjectum ſeſe tranſfert, ſimilique debachatur impunitate. Et quam-
vis inæſtimabilis pretii detrimentum ſit illatum, præcipuam tamen
omnibus commiſerationem movebant inſignia quatuor incinerata tem-
pla, Divi Stephani Regis Cathedrale, Divi Marci Parochiale, Divæ
Catharinæ Societatis Patrum cum Collegio, ac ſancti Franciſci ejus-
dem ordinis Regularium cum Monasterio, olim ipſius Patris Seraphi-
ci inhabitatione cellaque nobili. Ampliorem adhuc Deo de nobis
ſummente vindictam, dum Cathedralis Eccleſiæ reparationi inſudatur,
anno inſequenti fornix multis imbrium, pluviarum ventorumque im-
pulſibus labefactatus, cedenteque cui innitebatur columna, eo corruit
detrimento, ut Chorum, Episcopi Thronum, quinque ſub Choro Aras,
Stallos ſiniſtræ partis dimidios, & quod ſine animi dolore dici nequit,
nobiliffimum multorumque millium organum, omnia veteris magnifi-
cique operis oppreſſerit, comminuerit. Miſeranda proſecto horum
omnium facies, lacrymas intuentibus elicit, precarique instantius
ſummum Deum cogit, ut jam tandem vindicem ac ultricem ſuſpen-
dat manum, nobis interim acta hætenus mala emendaturis; ſed ad
Draſcovitium dolori tantisper modum ponentes, redeamus.

Increbuerat invalueratque rumor, Turcam adverſus Venetos pro-
ficiſcentem omnino per partes noſtras tranſitum tentaturum, quod
quidem ſine gravi Regni detrimento, periculoque futurum haud vi-
debatur; & ad fidem augendam certis nunciis afferebatur, Zrin Agam,
permiſſu Præſecti Boſnenſis, arcis dictæ Mali Gradacz reparationi inſi-
ſtere, jamque collapſum vetuſtate murum emendaſſe, roborum quoque
ac terræ coagmentatione vallum crexiſſe, portarum valvas, excubito-
rum

rum pinnacula extruxisse, vicinum denique rus milites colere incepisse. Unde non exigua jam plerosque, rumpendæ pacis, Castrorumque futurorum, quod reparationes arcium conditionibus pacis vetitæ essent, invaserat sollicitudo; quibus intellectis Prorex Drascovitius convocato Optimatum Concilio, de ferendis Regno auxiliis, de avertendo hostilis incurfionis periculo, de tuenda demum conservandaque Patria consultat. Decernuntur ad confœderatas Provincias pro bellico apparatu subministrando, ac militibus etiam si necessum foret, legati; & in Styriam quidem Joannes Voicovicus, in Carinthiam vero & Carniolam Mathias Orficius, quorum iste cum satisfactione omnium allato plumbi, sulphurei pulveris & aliquot colubinarum minorum auxilio, honorifica insuper futurarum suppetiarum, pro earum viribus ac facultate promissione, & ipse a Provinciis donatus est remissus. Sancitum interim Procerum suffragiis, ut ingruente necessitate ad Bani mandatum, omnes pro communi omnium salute in castra absque mora convolare teneantur; Arcem vero Gradaciziam demolendam plerique suadebant, sed ne a nostris belli initia præberi viderentur, consultius alii abstinendum duxere. Itaque Drascovicus cum aperta vi solo æquandam non judicaret, Præfectis locorum potestati suæ subiectis dat in mandatis, ut Gradacizianos, nulla quiete concessa, indefesse vexent, eorumque agros ac segetes destruentes, in pristinam convertant sterilitatem. Unde brevi effectum, ut cum militari stipendio carerent, frugibus vero destructis vitam sustentare nequirent, nec usquam secure arce egredi permitterentur, deserta arce ad interiora sese recipere sint coacti. Hanc arcem cum aliis vicinis majori Gradacz, antiqua Petrinia, & Castello Zokol, Martinus Frangepanus horum Regnorum clarissimus olim Banus, & eximie in Ecclesiam Dei liberalitatis, Zagrabiensi Ecclesiæ Eleemosynæ nomine pia munificentia, perpetuis futuris temporibus possidendas contulerat. Indefessam denique Drascovicii operam ac sedulitatem in tuendis reparandisque Confiniorum Præfidiis, eam fuisse certe constat, quæ ab annis jam prope quadraginta fuerat desiderata. Nam & veteres ruinam minantes demolitus restauravit, & novas plerasque extruxit vigilias; arcem quoque Gore, Pokupzko, & Berkussam, ubique præsens solus, ei restituit integritati, quæ & diligentiam ejus & Confiniorum tutiorem permansionem testaretur; quorum omnium Nos ipsi, individui ejus harum expeditionum comites, testes sumus.

Nec se Drascovicii vigilantia atque cura in tutandis finibus cohibendisque hostibus continuit; sed ne a Thracibus Germanorum imperio subiectis, eorumque Præfectis in Patriæ viscera sæviretur amplius, neve plures, prioribus gravissimis nondum compensatis, irro-

gen-

Martini
Frangepani
magna
Eleemosyna

Drascovicus
Commissi-
onem
Valachi-
cam urget

gentur nobilitati injuriæ, scriptis ad Cæsarem Ferdinandum publico Regni nomine literis, id effecit, ut Georgio Comiti Schwarzenburgo, Sclavoniæ limitum Præfecto, in mandatis Cæsar daret, quo ille rescissis omnibus remoris ac excusationum tendiculis satisfactionem Nobilitati pro illatis injuriis impendat. Mittitur cum his Cæsareis mandatis e medio Optimatum Varasдини congregatorum ad Schwarzenburgum Georgius Rattcajus & Caspar Orehocius Regni Vice-Banus, qui præmissa officiosa Statuum ac Ordinum salutatione, Ferdinandi præsentant literas, earumque contenta in paribus Regno transmissa, facunde explicant; tum demum, ut certum statuat præfigatque diem, quo omnibus injuriam passis fiat satis, precantur. Is gratiis pro oblata salutatione redditis, literas se primum Cæsaris perlecturum, ac tum deinde, quid facto opus fuerit, facturum respondit. Insequenti die, iisdem ad eum nunciis expeditis ac priora repetentibus, præter expectationem tumultuose primum queri cœpit, seque mirari dixit, quod turbatis hisce temporibus, quibus Georgius Racocius universam Hungariam in immane chaos confundat ac involvat, novam Status & Ordines Thracum incitent seditionem. Ad quæ cum nuncii reposuissent, nullo quidem pacto Regnum ullos civiles mutuosque intendere motus, præsertim cum & Hungariæ ad eosdem tollendos, pecuniario spontaneoque nuper ad conducendum militem fuerit subsidio; sed expectare se ab eo, pristinae libertatis immunitatem restituendam, ac justitiæ vel postliminio satisfactionem impendendam; non se tumultus vereri, cum voluntati ac mandatis Cæsaris paret; ejus denique spei esse universos, ipsum præsentia ac autoritate sua Thracum insolentiam, si quæ metueretur, cohibiturum partesque Regni Justitia, & Cæsare jubentibus defensurum. Ad quæ universa ille non se Croaticam gestare vestem respondit, sed proprio quantocyus expedito tabellario Cæsari significaturum, nequaquam turbata Hungaria id negotii tractari posse, ad feliciora id tempora esse differendum. Tamen autem postea Status & Ordines, de tam inurbano superboque responso apud Cæsarem questi sint, Racocio tamen semper magis tumultuante, ac Cæsarem a pace ad bellum avocante, res omnis in infectum abiit. Et vero persensisset Regnum istud, paternam Drascovicii in se curam, si diutius hunc Magistratum Cæsar eum tenere voluisset. Constat enim nobis, qui cæteris frequentius ac familiarius ejus usi sumus conversatione, quæ in animo suo agitabat, quam proficua Regno, quam opportuna Confiniis, quam generosa facinora mente sua digna; quæ omnia mutatione Magistratum gravi Reipublicæ nostræ jactura omissa dolemus.

Est profecto quod lætetur Hungaria, ut quos Drascovicus meritum surculos Sclavonico, Croaticoque non inseruit frutici, ejus
in

in Hungarica jam plantare pergat gleba; at benefica ejus in omnes suos mens etiamnum sese diffundit, spondetque se imitaturum solem, qui æstivo assurgens tempore, quamvis longius a terra distet, potentius tamen universa fovet, vegetat, animatque. Grassabatur Raccocius per Hungariam ferro flammaque cuncta miscens, longiori quam quisque putarat tempore, donec tandem confecto inter eum ac Cæsarem Diplomate pactisque trium mensium induciis, Centumviralis publicatur Senatus. Drascovicus qui rebus ubique feliciter gestis, summa etiam prudentia, diligentia, ac felicitate sex administrato Magistratu annis Illyrico præfuerat, ad hunc Regalibus, ut vocant, literis vocatur, ad capeßendam insuper Palatinatus dignitatem, frequentioribus amicorum literis invitatur, sollicitatur. Convocato igitur antea concilio, relinquit Nicolaum Comitem Erdödium quorundam privatorum suffragiis substitutum Banum, qui ingruente hostili incursu repentino, se absente Patriæ tuendæ finibus Nobilitatiq[ue] cum potestate præsit. Verum is, ut eventus postea docuit, neque usu aut rerum gerendarum prudentia, neque militaris disciplinæ peritia præditus, præter splendorem natalium ad eam dignitatem nihil attulisse visus est. Profectus demum Mense Septembri Drascovicus paulo meliori, miro Dei beneficio adepta valetudine, qua paulo ante ægra admodum utebatur, cum Posonium pervenisset, ea plurimum procerum aggratulatione exceptus salutatusque est, ut haud obscure omnium prope animos in eum conversos intelligi potuerit. Vigesima tertia die Septembris omnes Status & Ordines ad Cæsarem Ferdinandum accersiti, eoque publico in Palatio ac sublimiori Throno ad id præparato confidente, Georgius Szelepchenius Episcopus Wespriemensis, & Aulæ Cancellarius, Hungaro Idiomate elegantem ad Proceres & Nobilitatem de paterna in omnes ac Regnum istud optimi Regis cura ac vigilantia, de mutua inter omnes habenda animorum concordia, de auxiliis demum afflictæ Patriæ, ac intestinis civilibusque factionibus dilacerato Regno ferendis, habuit orationem. Qua finita Rex ipse pauca eleganti latino sermone prolocutus, propositiones scripto, quas in Regno agitari concludique volebat, Georgio Lippaio Strigoniensi Archipræfuli tradidit. Tum Lippaius vir Heroici pectoris, & de quo illud dixeris Horatianum:

Nicolaus
Comes
Erdödus
substitu-
tus Banus.

Lib. 3.
Ode 3.

Si fractus illabatur Orbis,

Impavidum ferient ruinæ.

facundas omnium nomine Cæsari reddidit gratias, post quas alii, qui serius advenerant, Cæsari salutem precati Regias exosculantur manus; quibus peractis Cæsar ad epulum, cæteri ad sua quisque hospitia descendunt. Die 25 congregatis optimatibus recitantur eorum nomina

Palatinus
creatur
1646.

scripto a Cæsare transmissa, qui mortuo Nicolao Esterhasio ad suscipiendum Palatinalis dignitatis fastigium delecti erant. Fuere illi Joannes Comes Drascovitus, Adamus Comes Forgacius, Stephanus Bethlemius, & Ladislaus Niarius; recensitis nominibus ad aliam interim, quoad vota ferantur, secedere domum jubentur. Latis ac collatis in unum calculis, Drascovicius centum viginti & uno Palatinus declaratur. Et quamvis ille postea gravi modestia facundiaque id muneris superfugeret, nulla in Regno Hungariæ bona sibi esse asserens, & si quid hostile ingruat, quemadmodum nunc decumanis involuta esset Hungaria fluctibus, se nullatenus dignitati posse respondere; ei etiam Magistratui multos labores, maximas curas, incredibilem negotiorum molem domi forisque annexam, quibus ipse ferendis impar esset. Vitus tamen postea singulari prece Nobilitatis ac populi, inter venerantes gratantesque contribules, & Provinciarum legatos, pulcherrimo ordine ac magnifico comitatu ad Ferdinandum ex Urbe in arcem Posonensem perductus est; a quo benigne habitus, ac amplissimo eo in honore confirmatus, juri æqualiter dicundo administrandoque sacramentum dixit. Quo dicto Cæsari præsenti tantisper universi adstiteret, tum festivo Palatinus Proceres excepit convivio. At Calendis Octobris, ubi omnes prope Nationis Illyricæ ultimum quasi cum eis agens futura negotiorum mole impediendus prandio excepisset, inter medias epulas hac eum Georgius Rattcajus omnium nomine, brevi affari fecit dictione:

„ Nescio lugendumne potius sit, an lætandum nobis in hoc auspicato honoris tui augmento, Palatine Prorex Illustrissime; lætandum quidem omnibus de prospero serenioris fortunæ tuæ afflatu, sed lugendum nobis de amissione Patris; lætandum quod exaltatus sis e nobis, sed lugendum, quia ablatus a nobis; & cum Hungaria sterilitatem suam, in quam ab anno jam uno inciderat, in virorem ac fecunditatem reflorescere lætatur, Sclavonia Croatiaque nostra viduata marito, orbitatem suam gemit. Vix sexennio dulces patris affectus experiri, ac providam vigilantissimi Gubernatoris tutelam sentire licuit, cum his omnibus invidente fortuna, carere cogimur. Sed ubi universa in plausus tuos effusa Pannonia luctus sui obliviscitur, nos quoque tui potius, quam nostri, meminisse convenit; & quamvis passeris instar solitarii in tecto lugere deberemus, nec canticum novum in terra aliena cantare nos deceret, geminata tamen cum socia Pannonia lætitia Palatinalis honoris Ave tibi dicimus, & eo quidem hilariori vultu, quod post longam temporum seriem, felicia Saturni sæcula ad nos rediisse conspiciamus. Ut enim Ecclesia Romana quatuor sublimioribus coruscat Doctoribus, ita jam „ Illy-

„ Illyrium nostrum post Nicolaum Garam, Emericum Perenium, Tho-
 „ mam Nadasdium, ac Emericum Zapolyam, te quinto e Banali di-
 „ gnitate in Palatinalis fastigii apicem sublimato gloriatur; hoc etiam
 „ tu cæteris major, quod vel maxime *Noster*, nec interrupta dignita-
 „ tum serie, priori viam futuræ sterneret, & ei, quem nunc amplissi-
 „ mum habes, honori præluderet. Vere nunc benigna aure optimus
 „ Deus gentis Hungaricæ, cum te illi concessit, vota ac suspiria susce-
 „ pisse videtur, quæ illa mortuo lapidi Patris tui Bani, affectu vivo ad
 „ perennaturam memoriam incidi voluit:

O Drascovicios dent Sæcula postera multos,

Gloria Prisca Hunni Martis & Artis erit.

„ Vive igitur ter felix ac faustus Neo Palatine, Majorum tuorum Ma-
 „ jor, vive inclytæ Pannoniæ, cui te Cæsaris favores, merita tua ejus-
 „ que vota gubernandæ attraxere; sed ita illi vive, ut nostri & no-
 „ strum te esse memineris, ac deinceps, ubi desiderata præsentia tua
 „ nobis frui non dabitur, matris tamen affectu universos gaudere pa-
 „ tiaris. Grato hæc illi accidere animo, ac diuturniori postea cum
 „ suis tempore hilariorum animi conversationem protraxit. His per-
 „ actis, quamvis felici principio Comitibus auspiciata, ea tamen multa
 „ contentione turbata, ac singulari hæreticorum pertinacia funesta,
 „ jam quintum trahebantur mensem variis vicissitudinibus implexa, ut
 „ vere Bochæianos nunc Turbantios vivaque eorum simulacra
 „ longa jam afflictum calamitate Regnum turbantes ab infernalibus
 „ excitatos furiis resurrexisse dixisses, quibus jam tandem Christus pa-
 „ cis Princeps magnique Consilii Angelus, Petri navi in Pannonico
 „ mari fluctuanti, sedatis imperio suo adversitatum fluctibus optatam
 „ concedat tranquillitatem. Quam quidem bene nobis sperare lice-
 „ bit, donec Lippaiæ inconvulsæ constantiæ Columnam Drascovi-
 „ ciani Gryphi & fulcient & solidabunt. O Pannonia Apostolica
 „ quomodo commutatus est color tuus optimus! quæ olim Stephani
 „ Apostoli tempore tertia tui parte Deo dicata fueras, quæve ex ho-
 „ minibus dabas decimas; nunc, ut cum magno Hieronymo loquar,
 „ adversarium in pectore tuo Christum conantem occidere, non dico
 „ repellis, sed vel ultro phreneticum admittis, vel tacendo foves. Uti-
 „ nam supra quadraginta supersint dies, donec infelix subvertatur Ni-
 „ nive. Quamquam eam misericordiarum Patris erga te benignitatem
 „ videamus, ut omnibus pene Regni Optimatibus, velut errabundis
 „ oviculis ad veri Pastoris ovile reductis, iidem in pristinam fidei uni-
 „ tatem nobiscum coaluerint; magnam tamen adhuc tui partem re-
 „ scissam ingemiscimus, & votis omnibus nobiscum pro aliis gemere ex-
 „ optamus.

Finis Libri Quinti.

M E M O R I Æ
R E G U M E T B A N O R U M
D A L M A T I Æ, C R O A T I Æ, E T S C L A V O N I Æ,
G E O R G I I R A T T K A Y,
L I B E R S E X T U S.

Prorex Palatini Drascovicii Successor tametsi in pugillari Cæsaris Zachariæ instar jam scriptus fuerat, supra integri tamen bien-
nii revolutionem publici eum juris Ferdinandus esse noluit; quod
sane maximarum in Regno turbarum violentiarumque causam præ-
buit, ac motuum civilium periculum fecerat; dum enim indigenæ
capite carerent, cujus autoritate ac imperio cohiberentur, quisque
pene, quod libebat, licere sibi impune arbitrabatur. Hinc Magna-
tum pariter ac Nobilium mutua vis, cædes, bonorum direptio; hinc
intestina odia, privata commoda, nullius propemodum in commu-
nem salutem studium; hinc, facis concedente Martino Bogdano Za-
grabienſi Episcopo, Præfectus Ivanicii Joannes Waichardus Fetterus,
ejus Castellum ibidem situm, Alemannicis præſidiariis eo missis in-
vadit, æs percussum, frumentum, vinum, ac universam suppel-
lectilem barbara diripit licentia, subditos omnes ab Ecclesiæ avel-
lens laboribus, ac sibi imperioque suo deinceps parere cogens.
Quibus tandem omnibus Ferdinando Cæsari significatis, ac gravi-
bus expositum querelis, tum demum ob tot jam patratas Regni in-
jurias ac Regni sustentata incommoda, futuraque graviora formi-
dando Nicolaus Comes a Zrinio Georgii Bani filius, cujus supra
meminimus, jam antea Cæsaris animo ad hunc destinatus honorem,
qui Reipublicæ in libertate pristina conservandæ ac præſidiis ab ho-
ſte tutandis, summa cum potestate præsit, anno quadragesimo septi-
mo supra 1600. die Joanni Apostolo & Evangelistæ dicato, ejusdem
Cæsaris oraculo declaratur. Causa tam diuturnæ hujus Officii dila-
tionis, ac longi Interregni Thomæ Miculicii Regiæ præſentiæ in
Judiciis Personalis ambitio & invidia fuit. Etenim præterquam quod
ille vehementissime pro parte sua instaret, eamque dignitatem sibi
con-

Nicolaus
Comes a
Zrinio Ba-
nus Croat.
& Slav.
declaratur
a. 1647.

conferri postulare, in Zrinium quoque, cui multa gratitudine ob-
 ratus esse debuisset, utpote quem majores ejus ex humili obscuro-
 que statu sublevassent, ac dignitatum deinde, facultatumque, quas
 postea consecutus est, jecissent fundamenta, incertis tamen de
 causis gravissimo flagrabat odio: atque cum homo vaser ac versu-
 tus esset, miris politiæ artibus, cum alioquin bis a gremio Ecclesiæ
 fideliumque societate anathemate percussus fuerit segregatus, au-
 thoritate sibi apud Cæsarem comparata, modis omnibus, neglecto
 Reipublicæ commodo, Zrini Comititis obsistebat successibus; adeo
 ut, dum secretiora apud Ferdinandum, de constituendo horum Re-
 gnorum Prorege, consilia agitentur, hæc ille arroganti ingrato-
 que ore palam effutire non erubuerit: „ Jam, inquit, Majestas Ve-
 „ stra Fratrum uni Præfecturam Silbergensensem contulit, alteri nunc
 „ Banatus dignitatem dare parat, nobis reliquis Majestatis Vestræ
 „ servis aliud restat nihil, quam ut metuentes cervicibus ac for-
 „ tunis nostris, ultimum a servitiis vale demus. „ Et vero cum jam
 plurimum se apud Cæsarem posse videret, & arcis quoque præsi-
 diique Caproncensis impetrasset bona, in eam omnino spem addu-
 cebatur, se dignitate Banali potiturum, sed dolosus hic felicitatis
 genius est, quamvis magnæ pariter indolis signum sperare semper.
 Induxere nihilominus Ferdinandum, ut hoc Zrinium honoraret of-
 ficio, & Majorum ejus merita & servitia bellica repetitis vicibus
 sibi impenfa, & in hac ejus ætate, qua nondum trigessimum attigit
 annum, militaris disciplinæ peritia, raraque in conferendis præliis
 prosperitas: denique adeo populorum ora, nominis ejus virtus
 complevit, ut ante illum plerique amare, quam nosse cœperint, nec
 tam laudandus esset ille, qui amaret, quam scelus putaretur facere,
 qui non diligeret; unde quantumvis sæpius castigatis memorabili cla-
 de Canisensibus Turcis nomen suum inter populares celebrarit, nec
 alia tamen Regna virtutem suam latere patiebatur: sic nimirum vera
 virtus ignis instar est, qui quantumvis arcte conclusus erumpat tamen
 necesse est.

Grassabatur ea tempestate æra nempe Christiana 1646. per Im-
 perium victor Svecus, ac victoriis prædisque superbus hostis insolens
 susque deque turbabat omnia; tum demum singulari crudelitate jam
 depopulatum Moraviam, inopino in fines Hungariæ impetu ruere,
 ad Ferdinandum Cæsarem crebris ac certis nuntiis affertur. Ille rei
 novitate motus Gecianam e vestigio ducit secum Legionem, & Hun-
 gariæ optimatibus dat in mandatis, ut universis Regni copiis quan-
 tocyus collectis sese præstolentur ad Szakolcam, Castra ibidem me-
 taturi, & primo quoque tempore in hostem, si necessitas postulet,

Cæsar ad
 Szakol-
 cam cum

Hungaris convenit. moturi: ne in ipsa jam domesticarum Provinciarum viscera belli flamma gliscat, quæ universum Imperium elapsis temporibus incenderat, miserabilique deformatione jam prope incinerarat. Porro Status & Ordines Hungariæ conveniunt Croatiae & Sclavoniae Regna per literas, uti & ipse Ferdinandus, ut qui animo atque corona conjuncti essent, ad commune propulsandum periculum subsidio quoque vicinis adessent, vicaria, postulante necessitate, auxilia repensuri. Et Regna quidem Croatiae Sclavoniaeque milite subsidario præsto esse omnino non poterant, cum eo temporis præsertim frequens omnium animos turbaret fama, ingentes Ottomannici Imperatoris in Boïnæ Regno Legiones eo animo congregari, ut per Croatiae fines ac præsidia, qua cæterum transitus a Cæsare illis negabatur, in Venetos, cum quibus acerrima gerebant bella, aperta vi penetrarent: pecuniario nihilominus auxilio pro quingentis conducendis militibus fociis subvenere, & jam æs numeratum in manus Bani Drafcovicii collocatum fuerat. Itaque cum omnes belli nervo succurrissent, privato attamen nomine Comes Zrinius tricenaria suo ære comparata turma Cæsari obsequiosus, Hungariæ proficius esse voluit. Appropinquans Szakolczam apparatu ac ordine honorifico, ipse ante alios ostro auroque refulgens, evaginato acinace, inspectantem Cæsarem Alemannicis ac Pannonicis stipatum turmis prætergreditur, obsequioque veneratur. Brevi post oblata ab hoste Sveco pugnae copia, & facta a Cæsare potestate, ea facilitate ac suorum virtute hostem fudit, ut ducentis amplius caesis, ac non multo paucioribus vivis in potestatem acceptis, nova gloria, auctus victor in Castra redierit.

Sollicitant regna Croat. & Sclav. pro subsidio.

Comes Zrinius auxilio venit.

Zrinius fugat Suecos.

Sed prosperiori usus fortuna ad Tybiscum in Hungaria nobiliorem multo potitus est victoriam, dum Georgius Racocius Transylvaniæ Dominus, solita illis Principibus perfidia, adversus Cæsarem tumultuatur, Ecclesiæ unionem scindit, ac inconfutilem Christi tunicam dilacerat, Patriæ pacem ac tranquillitatem perturbat, afflictam exagitat opprimitque plebem, nulla æquitate, bona ac Dominia aliena a Cæsare extorquet: dum, inquam, calamitosam proprio purpurat Hungariam sanguine, jubet legionem unam suorum trajecto Tybisco, vicinos populari agros, arces, ac Castella flammis absumere, ac omne hostilitatis genus exercere. Ad hos reprimendos castigandosque prædones mittuntur Tribuni a Gecio Cæsaris Archistratego Comes Puchamius Corneoburgensis, Cremfensisque in Austria, ac Iglaviensis in Moravia Civitatum expugnatione clarus (est vir singulari humanitate & cui Musæ omnes aliquid leporis sui ac venustatis admiscuisse videntur) atque cum eo Comes

Zrinius Hungaros fugat &

Zri-

Zrinus; qui hosti obviam facti, ac vix bene cum eo congressi in turpem illum coniecere fugam, ut tria millia amplius partim Tybisci gurgitibus absumenda dederint, partim sub gladium miserint; ipse Zrinus hostilis sanguinis anhelus, jamque ex Duce miles effectus, duos manu sua trucidat, ac tertio hostile vexillum Signifero eripit, ipsi demum Gecio Cæsareanarum Legionum Præfecto spectandum exhibet. Sane inter Ferdinandum Cæsarem ac Racocium Principem Transylvanum vehementi impetu & magnis partium viribus per annos plures bellum acerrimum, parum prospero Ferdinandi successu gestum novimus. Superiorem quippe Racocius Pannoniam pervagatus, ejusque Dominia ample circumlato armorum terrore deprædatus ac depopulatus, Tyrnavia quoque jam occupata, extremum Posonio incusserat metum. Tametsi vero maximis ejus ditionis procures incommodis affecerit, Joannem tamen Drugethum curiæ Regiæ judicem præ cæteris sibi infensum, ac damna paulo ante haud vulgaria inferentem, exagitandum suscepit. Quo omnibus ejus dominiis pulso, arce demum Jessenocia, quam vis valida ac munita, in quam ille velut in tutissimum asylum conjugem ac liberos cum immensa thesauri copia incluserat, vi atque armis expugnata ac pene solo æquata; conjugem ac liberos in tutum abire, asportatis amplissimis Thesauris concessit. Drugethus universis prope suis acerba fortunæ indignatione deperditis, nec consanguinitatis deinde, nec dignitatis, neque veteris stemmatis natalium prærogativa hospitium inveniens, tota Pannonia exul Sclavoniam cum suis petiit. Ibi Casparis Comitæ Drascovicii, ac generi ejus Nicolai Zriniani Proregis munificentissima liberalitate anni prope spatio sustentatus vixit. Ille enim Klenounichio Castello in Residentiæ locum assignato, iisdem etiam bonis plena cum potestate traditis, velut propriis perfrui indulgit. Zrinus vero ingenti non semel suppeditato ære, ac cæteris vitæ subsidiis subministratis, grata eundem ambo fovebant hospitalitate. Consopitis deinde tantisper Pannonicis tumultibus dum in Patriam ac Natale domicilium reditum parat, quantam interim honoris ac nominis, bonorum ac fortunarum omnium jacturam discrimenque subierit, amaro volvens animo; quomodo Patrio solo profligatus exterorum ope sustentatam vitam duxerit, nec se tamen horum unquam fructum recepturum, indefessis profundisque pensans cogitationibus; tandem iter arripiens dum Styriam attingit, subitanea tactus apoplexia ex animi mœrore caulata, vir, qui tantis fortunæ fluctibus agigaretur, indignus, repente summa omnium admiratione extinguitur. Sed Pannonicorum motuum causas atque eventus, quam-

præclare
pugnat.Joannes
Druge-
thius exul
in Sclavo-
niam ve-
nit.

vis pro posterorum memoria explicare operæ pretium atque documento foret, ut alienum tamen ab instituto nostro aliis scribendum permittimus.

His virtutis bellicæ a Zrinio datis documentis, quo amplius irritatæ virtuti incitamentum suppeditaretur, supremus vigiliarum Præfectus, ac Croatarum omnium Generalis constituitur; atque ita omnibus prospere laudabiliterque foris actis in Patriam ac Insulam suam perpetuis interea Turcarum incursionibus afflictam ac vexatam revertitur, cui hætenus defendendæ Petrus frater fuerat constitutus. Admonet hic locus, ut, cum Petri mentio nobis inciderit, de eo pariter quædam memoria digna brevibus inferamus. Juvenili adhuc est ætate, sed masculo corde, robore Herculeo, artis peritus, qua tormentorum Magistri uti solent, quam eo fine discendam sibi proposuerat, ut Christiani nominis hosti gravius inde noceret, quo factum, ut Canisientium suburbiorum partem semel arte ista, ac industria sua in cineres ac favillas redegerit. Porro fortitudinis suæ experimentum non vulgare Posonii sub Comitibus spectante Cæsare præbuit: dum enim Ferdinandus levandi animi causa venatione sese oblectat, ecce fit obvius aper annorum septem; jussus a Cæsare Zrinus aggredi subito defiliens equo, evaginato acinace, eo uno immani belluam ferit ictu, ut divisa acinace fronte, diffusoque cerebro e vestigio humi prostrata animam vomeret. Cæsar miratus accepto a Zrinio gladio eum paululum vibrat, ac restituit, adjiciens eum non pro sua esse manu: Ut hoc virium corporis ac spectatæ fortitudinis nobile fuit documentum, ita alterum quod sequitur, animi magnitudinis exemplum singulare.

**Petrus a
Zrinio
fortis &
magnanimus.**

Excubabat Petrus ipse per pagos Insulæ suæ, donec Frater Nicolaus Imperialibus occupatus distineretur armis, adventu hostium excitus; & cæca intempestaque nocte, dum utriusque studetur fraudi, inopino casu obvii facti, in incertum accendunt animos certamen. Petrus martiali spiritu succensus Turcam in fugam convertit, ac usque in Muram flumen persequitur: Turca salutis anceps dum in littore effugium non invenit, in Muræ vortices se præcipitem dare cogitur. Infilat ergo hostis, sequitur Comes, & in ipsis aquæ gurgitibus barbaram Neptuno immolat victimam; quamvis & ipse ægre admodum opera cujusdam Dechko cognominati, fluctibus prope absorbendus, ereptus fuerit. Collatam deinde a Cæsare accepit durantibus Posonii Comitibus Præfecturam Silbergensensem, cui mille prope parent homines, ea tamen conditione, tametsi de veteri Regum Hungariæ consuetudine ac lege dignitates hujusmodi absque ullo onere bene meritis conferri consuevissent, ut cum sex

militum Centuriis suo ære comparatis exercitui Cæsareo per trimesse sese conjungat. Absolutis enim Comitibus, & filii sui Ferdinandi Quarti in Hungariæ Regem felici inauguratione peracta, quæ undecim integris prope mensibus singulari hæreticorum protervia protrahabantur, Ferdinandus ipse, cum minus diligenter ac fideliter administrari in Bohemia arma sua intelligeret, eorum præfens esse voluit spectator.

Obsidebatur ab hoste Egra Bohemiæ Urbs, imo deditione Paradisii frequentata ei familiæ infidelitate prodebatur, quo simul tempore Ferdinandus Egræ vicinus in castris morabatur. Verum Suecicus nequaquam Cæsarem dignitatem suam, fortunas, & caput ipsum temeræ belli aleæ exiguo protectum exercitu exposuisse ratus, tandem a milite Cæsaris paulo ante captivo cognoscit, eum omnino armis suis quamvis non pro Majestate Cæsarea sat amplis præsentem esse, seque ab eodem donativi nomine aureorum nummum decem beneficium cum libertate consecutum. Hinc Wrangelius Tolli, seu quem præcipitem latine dixeris, locum, quo Cæsar morabatur, ac occasionem omnem ab eo edoctus, adscitis trecentis spectatæ virtutis atque animi fociis primi ordinis, accepta a Torstenfonio Svecicarum Legionum Chiliarcha potestate aliquid agendum æterna memoria dignum ratus, Ferdinandum ipsum sub noctem hospitio suo quiescentem invadendum, tum demum aut captivum abducendum, aut diræ morti tradendum decernit. Progreditur igitur ille, adeoque silenti adventu vigilias nostrorum fallens, forti animo in Cæsaris hospitium irrumpit; ut Ferdinandus cum omnibus aulæ munia obeuntibus e strato profiliens, salutis anceps, extremum aut vitæ, aut libertatis fortunarumque perdendarum adierit discrimen. Et sane nisi Croatæ veterani excitato commoti tumultu, in propinquo ad custodiam collocati, ocyus accurrissent, de Ferdinando ac universis summa rerum omnium jactura fuisset actum. Verum illi innata virtute animique generositate furentem jam hostem, ac triumphum de Cæsare parantem velocissime perturbant opprimuntque. Hostes dum singulari pavore consternati tenentur, Löwensteinius cum uno agmine corporis Cæsarei defensionis destinato advolat, ac junctis Croatarum viribus Wrangelium cum sociis ad internecionem prope paucissimis fuga elabentibus delet, & arrogantem illam hostium temeritatem digno mortis stipendio mulctat: ob quod profecto vitæ salutisque conservatæ beneficium a Croatis præcipue acceptum, merito Ferdinandus, ejusque posterum universam hanc gentem amplissimis favoribus atque gratiis in omnem posterorum memoriam locupletare debuissent.

Ferdinandus in castra Imperialia proficiscitur.

Croatæ Ferdinandum liberant.

Illyrico-
rum vir-
tus belli-
ca.

Sed & omnibus his superiorum bellorum tempestatibus, quibus Imperium Romanum sævissime supra viginti jam annos agitabatur, quid Illyrica natio, triginta prope aut supra millia optimorum militum diversis submittendo vicibus, profuerit; & recens plurimorum memoria & diversæ testantur historiæ. Et quidem plura sane de magnificis Illyriorum gestis apud Eberhardum Weisenbergium Eboracensem in Floribus Germanicis petere licuisset, nisi omnem eam laudem, quam prima editione amplissimam posuerat, in posteriori, communi in hanc gentem livore, erasam atque abstersam vidissemus. Certe quemadmodum Augusto Cæsari quondam præ cæteris Illyrii bellicosissimi habiti erant, ac sæpe numero molestissime sese ab iisdem infestari palam in Senatu querebatur; atque ut Anastasio quoque Imperatori primæ existimationis, ac summæ semper fiduciæ exercitus Illyricanus fuerat, ut scriptis ad eum a Symmacho Pontifice litteris, quo a communicatione patrociniæque hæreticorum desisteret, iis magis irritatus tantum abest ut ei Anastasius obtemperaverit, ut etiam eos, qui erant in oriente Catholicæ communionis Antistites & eis subditi orthodoxi, immixtis Illyricis cogeret cum hæreticis communicare. Nam ut Baronius ex Marcelino in Annum Christi quadringentesimum nonagesimum refert: „Hoc, *inquit*, anno gens ignota nomine, scilicet Bulgari, ex intimis Borealibus finibus palabunda progressa violento agmine sese infudit in Thracias, quæ adeo cruento decertavit bello, ut & Illyrica, cana militum virtus eo prælio conciderit, & Romanus Exercitus internecione fuerit deletus: ita ut Gustavus Suecorum Rex militaris disciplinæ ævi sui magister, dura impatientiæ voce novum genus diabolorum, ob velocitatem, dexteritatem, constantiamque in præliando compellare solitus fuerat. Nec tamen cum ullo se promtiori animo, quod strenui haberentur milites, infestis armis concurrerum, quam cum Joanne cicatricibus signato, ac Josepho vitulini capitis glabrie similitudinem referente assererat; illum Pappenheimium Alemannorum Scipionem, hunc Isolanum Croatarum Ulysses subintelligens.

Petrus a
Zrinio ad
Imperiale
bellum
proficiscitur.

Accepta superiori hostium insolentia, Ferdinandus ne dubiis deinceps vitam imperiumque exponeret casibus, Aegra Pilsnam secessit; unde nihilominus vicinus exercitui, de omnibus bello necessariis commode prospicere valeret. Brevi post, proxima scilicet Comititia, subsecuta æstate Petrus a Zrinio agmine jam collecto ascendere maturavit, cujus signis Georgius Comes de Frangepanibus Lupi filius, Georgius Rattcajus, Thomas Esterhasius & Christophorus Lambergerus e Nobilioribus adhæsere. Et Zrinius quidem assumpto

pto secum Georgio Rattcajo ac paucis equitibus, ad Cæsarem Pilsnam festinavit; copiis lente interea ductante Frangepano progredientibus; non facile dixeris, quantum omnium, qui aulæ munia obeunt, videndorum Croatarum advenientium arserit desiderium, quasi nationis ejus homines, eorum nemo vidisset ante, & cum sperato lentius adventarent, mira indignatio. Ubi tandem affuere, jubet Ferdinandus Urbem omnes ac Aulam suam transire: effusa ad spectandum Civitas Proceribus mixta extra Urbem etiam turmas comitata est, & vernantes florida ætate, ac vegeto robore milites, equorum quoque & armorum apparatus admirati, nondum se militem adeo probe instructum vidisse affirmabant. Inde ad Cæsareana missi castra, quæ ad tertium distabant lapidem, commeatus Pilsna devehendi illis cura committitur. Ingressi castra, deductis feliciter curribus, eo uno infaustos se casu arbitrabantur, quod vicinus hostis ante biduum, paulo ante a veteranis Croatis bene castigatus clam superfugerit, eaque celeritate arreptam fugam sit profecutus, ut una cum bellicis machinis & cæteris impedimentis, timore addente alas, cujus tamen pavor universis pro victoria fuit, per diem quatuor decurreret milliaria. Hinc mittit Zrinius ex mandato supremi Chiliarchæ Joannis de Werth, Georgium Comitem Frangepanum ac Georgium Rattcajum cum una Croatarum Centuria ad insequendum hostem, famamque, quo inimicus iter dirigat, reportandam. Profecti illi ac per præcipites, asperrimosque montium anfractus, ad quadraginta prope milliaria infecuti Zwicaviam ultra Saxoniae Urbem, nec ullibi integrum affecuti hostem, in unam tandem incidere manum, ex qua paucis neci datis, cæteri omnes in potestatem cessere; & quamvis pro numero hostium sat opulenta lætabantur præda, illud tamen gravem illis injecerat metum, quod certis cognoverant rumoribus, Wrangelium hostium Præfectum de eorum expeditione certiores factum, Tribunum unum quoque expeditum, qui ad Annabergum certo transitus loco eisdem præstoletur atque interceptat. Augebant insuper angorem non solum rusticarum Saxoniae ac Misniae, verum & Oppidanorum ac Civium, quamvis neutrius essent partis, proditores ac infidelitas, quorum aliena fides victoriam quoque ac fortunæ successum hosti potius, quam Cæsareanis avebat, quod & ferme ad Montem Niveum civium dolo contigisset. At nihilominus protegente suos Deo, ac ductante Magistro equitum Damiano Posëganorum Sclavoniae natalium viro forti ac circumsperto, salva præda, ac integris omnibus ad suos remearunt, hostemque continuatis itineribus Hassiam versus contendere retulerunt.

Sub Er-
fordia
cum hoste
velitatur.

tinuabatur hic prosper successus ad Erfordiam Thuringiæ Urbem, jussus enim cum agmine suo Zrinus Urbis portis incumbere, ne prætergrediens Cæsareanus exercitus detrimenti quidpiam ab irrumpente hoste capiat, ubi, præeunte Georgio Rattcajo ac Stephano Bogdanicio manipulo uni, eo usque velitatum est, Zrinio interim cum cæteris ad clivum collis Urbi propinquum consistente, ut tribus propemodum horis ante ipsa Civitatis propugnacula ac fossam absumptis, erumpentes hostes sæpius repulerint, ac suos illæsos detonantibus licet undique qua machinis qua minoribus sclopetis adversariis, non sine laude in castra reducerint. Porro tametsi Petrus Holzapfelius eam laudis palmam pulso ex Bohemia inimico tulerit, quod incruenta suorum victoria sit potitus, in eo tamen reprehensibilis non parum videbatur, quod asperrimum difficillimumque e Bohemia fugienti hosti, per cupreum montem transitum liberum omnino tutumque permiserit, in quo vel paucis nostris resistentibus magnam prorsus hostium cædem stragemque edere potuisset. Verum quia misceri cuncta bellico tumultu, unde honores atque divitiæ certa laboris atque audaciæ præmia petuntur, malunt, quam sub sedato Principe, qui esset damnosæ pacis cultor inglorius, otiosam inutilemque militiam perferre; ideo dubiam in omnibus reperias fidem necessum est. Cætera quæ ibidem acta sunt, quamvis non levia, ad graviora tamen ac instituto nostro magis accommodata maturantes prætermittimus, & ad Nicolaum Banum sermonem reducimus.

Peninsulam Mura Dravoque interclusam privatis excursionibus a Canisensibus Turcis divexatam, jam supra retulimus; verum non hac contenti eam etiam ditionem, quæ Adami Bathyani potestati paret, frequenti deprædatione infestam reddebant, ut præter alios diversis dominiis subjectos pagos Lupi pagum appellatum, hominibus ad unum omnibus in servitutem abductis, in extremam adduxerint desolationem. Quibus tandem commotus Battianus eorum locorum Præfectus communicato cum Nicolao Zrinio consilio, discernunt communibus auxiliis Canisenses invadendos, ac vices illatorum hæctenus incommodorum esse rependendas. Quare Zrinus accepta a Battiano turma tricenaria, adlectis deinde fratris Petri copiis, ac excitis pluribus ex Sclavonia, inter quos Lupus Erdödius, Joannis Drascovicii Palatini gener, spectatæ juvenis magnanimitatis atque expectationis, honestam secum adducens centuriam, ut mediam prope universi constituerent legionem, Legradum suscepit iter. Aderat & Franciscus Chiculinus honesto stipatus equitatu, juvenis integritatem vitæ cum seculi moribus polite commiscens, ante

Nicolaus
a Zrinio
profectio-
nem sub
Canisam
parat.

paucos annos Banalis Præsidii Bercussa, tum deinde Imperialis militiæ Centurio. Hujus atavus Ludovicus Chiculinus e vetusta cruce signatorum Florentinorum nobilitate prognatus, Flumen Liburniæ Urbem visendi causa adveniens, mulieris elegantis formæ Riccianæ Baronum familiæ amore captus, ejusdem nominis tametsi potiorum rerum suarum jacturam ob acerrima Venetorum cum Ferdinando primo prælia subiisset; sub prima tamen deinde Clissiæ Turcarum expugnatione, certa militum manu impensis suis comparata, insignem navans Christianitati operam, prælio oppetierat. Liquerat ille Franciscum Hæredem Julii Patrem, qui deinde Illyricæ Patriæ illectus amoenitate stabilem demum in Slavonia, ducta e Rattcajorum familia Conjuge, fixit pedem; ac Franciscum, de quo nobis sermo est, hæredem ejus expectationis reliquit, quam Patria desiderare potest.

Trajecto cum his insequente nocte fluvio Mura sic dispositis ordinibus progrediuntur, ut Legradiani præcederent, quos pone Comes Nicolaus cum Prætoriana ala sequeretur; tertium tenebat agmen Petrus frater cum Lupo Erdödio; claudebant cæteros Hungari Battianiani. Progressi ad clivum collis Divi Nicolai Canisæ propinquum subsistunt, ac ne ab hostibus præmature conspiciantur sese occultant; præmittunt Joannem Chanadinum virum impigrum, uno comitatum manipulo ad eliciendum hostem, verum ille gnarus nostrorum adventus, & a tributariis edoctus agro deditis, suppres opposuit copias, tum obvios aliquot e selectioribus expedit, qui conferto prælio integræ faciant pugnæ potestatem. Exaudito concurrentium utrinque clamore, Legradiani celerius pedem movent, ac obvia facta hostium manu, novis semper succedentibus, dubio ancipitique Marte præliantur, ne quicquam parte alterutra cedente. Advolat a tergo Nicolaus fulminis instar cum Prætorianis, urget a latere Petrus, ac tum nutare, inclinari, fugam demum capeßere cœpere Turcæ, quos nostri ad portas usque suburbiorum insequuti cædunt. Aly Bassa, qui dubios prælii casus ad Urbis portas operiebatur, in extremo jam suos discrimine versari animadvertens, omnes velut imbelles ac ignavos, qui virtutis obliti pristinae paucis cederent, acrioribus castigans & objurgans verbis, reducta acie confirmatisque militum animis in certamen ipse descendit. Nostri pariter resumptis viribus ac e disciplina militari restitutis ordinibus, quos partæ jam sæpius victoriæ ad retinendam gloriam, sicut barbaros acceptæ clades ad injuriarum ultionem incendebant, fortissime congregiuntur, atque atrox exoritur bellum. Tum Nicolaus Comes voce manuque primus; „Et si, *inquit*, o Commilitones mei oc-

Brevis &
cordata
Zrinski co-
hortatio.

„ meis parentate. „ His dictis auditisque pugnatur acerrime, cadunt utrinque complures; tandem e nostris favente Numine stetit victoria. Turcarum enim acies præsentissimis nostrorum animis obsistere reformidans, se in fugam repetito dedit, ubi juvabat alacritatem propitia belli fortuna, atque ea hostis eo in certamine affectus est clade, ut centum plures impetu postremo fuerint desiderati. Duo ex iis primi ordinis auctoritate, militari scientia, ac locupletissimarum opum copia præstantes, maximo hostium moerore occubuere, quorum unus Cani-fienfis, alter e Bihaciano Croatiae præsidio visendorum amicorum cupidus hospes advenerat. Erat hic fortitudinis ac præsentiae spectatae eques, cyclade Persarum more auro intertexta, ac plumeis cristis a grue mutuatis involuta syndone surgentibus insignis.

Turcarum
Cædes.

Nostro-
rum viginti
amissi.

Ex nostris quoque interiere pene viginti, inter quos Lupus Des-ficius Nicolao Comiti cum primis Juvenis charus, proriente sub ipso equo, præciso capite interfectus; Joannes vero Bocheaius, quem summo adhuc mane cremato dementatum fuisse vino ferunt, indomito raptatus ac circumlatus equo, quem tenuibus loris, tartaricoque frænulo retinere nequiverat, in hostium incidit manus, ac duro etiamnum inclusus carceri, intolerabili litratus pretio, vinolentiae temeritatisque suae cumulas persolvit poenas. Ladislaus quoque Laczcovicius annorum nondum octo supra decem adolescens, dexteritate ac fervore singulari, supra quam ætas ferre putabatur, dimicans & ipse capitur. Sed fatalis Lupi Erdödi mors acerbissimusque interitus victoriam omnem, quam jam manibus nostri tenebant, & perturbavit & funestavit; is enim intemperato animo, quo semper ferociebat, Nicolai Comitis disciplinam paulo ante levibus de causis acerbioribus contractis inimiciis aspernatus, nullo servato ordine cum tribus quatuorve equitibus collem, sub quo nostros occultatos initio diximus, per ignotam scandit semitam, ex quo hostem conspicatus præceps in eundem dum ruit, a tergo plumbe glandea ictus delabitur equo: occurrunt focii quatuor auxilii causa, verum ab irrumpente Turcarum procella obruti & ipsi interiere, & Lupus humi prostratus hasta transfixus, duplicique accepto in occipite vulnere animam egit. In ipso demum ultimi certaminis fervore, ubi serius de fato ipsius cognitum fuisset, omnium concidere animi, & omissa pugnae serie, victoriam in corpore ejus obtinendo collocavere; quo haud sine labore obtento, meridiei tempore prælii finis impositus, & cadaver Ludbregum arcem ejus currui tumultuario opere confecto impositum, expeditumque fuit. Illud postea Joannes Drascovicius Socer Palatinus in Slavoniam ex Hungaria redux, honorifica funeris tumulatione, in æde Divi Marci sub Castro Vinica apud majores suos quieti reposuit.

Lupus Erdödius
interitur.

Verum ipse Drascovicus tumultato genero haud anno supervixit uno, curis interim ac negotiis Pannoniæ exigentibus, ac parum sincero præsertim quorundam Hungariæ Procerum in Patriam amore compellente, infectis rebus suis ex Sclavonia in Pannoniam festinavit. Nam ut illi bonos Patriæ cives popularibus suis, Regique sese venditarent, haud obscuro interim Palatinum odio, confictas, & ambitioso plenas fumo ad Ferdinandum dant litteras: Drascovicium orbam Præsidio Hungariam ruinæ ac excidio futuram reliquisse hosti; Turcam ingentes, crebrasque ab ejus discessu inde agere prædas; Georgium Racocium novos denuo, civilesque moliri belli motus, nec Palatinum tamen, qui nullis in Pannonia gauderet bonis, adventum accelerare; frequentioribus potius rumoribus ferentibus, eum omnino in Sclavonia remansurum, quocunque tandem casu Pannonia labascatur aut consistat. Itaque sibi consultissimum videri, si Majestas Regia tempestivo ac paterno consilio fluctuanti Pannoniæ succurreret, & Palatinalis dignitatis auctoritatem in eorum aliquem, præsentibus id periculis exposcentibus, derivaret. At Ferdinandus, qui jam ante animos eorundem Illyricæ gentis invidia laborare, ac imperandi libidine viscato probe cognoverat, dato responso eos bono animo esse jubet, & adventum Palatini propediem operiri; nihil se hæcenus de periculis quæ metuerent, intellexisse, neque se formidare pacem ab Ottomannorum Transylvanorumque Principibus, iâis sacrosanctis nuper foederibus ac tabulis permutatis turbatum iri; non facile fidem adhibendam primis esse rumoribus, firmiora deinceps a viris horum peritis atque meliora expectanda. Porro quod ad officii in alium translationem attineret, id neque Juris esse Regii absque Optimatum Senatu, neque Palatini fidem in cunctis hæcenus inconcussa servatam postulare, ut quod ob præclara merita votis omnium fuisset consecutus, id privatorum livore, tacitaque Principis indignatione amittere censeretur.

Eorum porro literas Ferdinandus ad se datas mittit Palatino, monetque paterne, ne absentia diuturniori malevolorum linguis ansam præberet. Festinato igitur itinere ubi Posonium pervenisset, confictarum literarum reis silentibus, quæ turbata & adversus se concitata intellexerat, ea adventu suo universa pacata tranquillaque reddidit. At dum progressu temporis solita prudentiæ ac diligentiae dexteritate, rerum gerendarum profequitur administrationem, ea in eo Ferdinandus Cæsar animadvertens, arcem eidem ac universa bona Ovariensis seu Altenburgica, opulentum omnino Pannoniæ domicilium ac præsidium, bis centenis numeratis millibus ad decennium benigne confert. Eo hilari festivitate frequenti comitiva, ac tormentorum reboantium fragore introductus & aliquot hebdomadibus moratus, ut humanæ

Conspiratio Hungarorum contra Palatinum.

Responsum Cæsaris ad Conspirat.

Ovarinum Palatinum a Cæsare obinet.

Joannes
Drafcovi-
cius Pala-
rius pie
moritur.

fert vitæ vicissitudo, læta mœstis commiscens, in supremam ibi incidit valetudinem, paucisque diebus morbo conflictatus anno millesimo sexcentesimo quadragesimo octavo nonis Augusti, annum agens quintum & quadragesimum, dignitatis vero gestæ secundum, magno proborum omnium dolore extinctus est; omnibus tamen ante e ritu Christiano, ipsomet petente ac urgente, communitus sacramentis, ac singulari in Deiparam, cujus eximius semper fuerat cultor, pietate. Atque ut palam Orbi universo suam in Virginem Matrem pietatem testatam faceret, ut ad ejusdem aram Ecclesiæ Tallensis sacra exomologesi expiatus, ac Synaxi publice refectus, die conceptionis ejusdem votivo, brevi a suscepta dignitate officii Palatinalis onus auspicari voluit; ita postea paucis ante obitum mensibus ante aram ejusdem miraculosæ Virginis, quæ celebri populi pietate Posonii colitur, flexo poplite prostratus, ac duabus integris inflammato pectore horis sese commendans, cor ex argento fabrefactum tesseram amoris ac observantiæ in eam suæ humili prece offert, donatque.

Lubet hic ipsius pietati tantisper immorari. Ut Virginis Deiparæ frequentiori recoleret memoria devotionem, ejus officium non solum pie attenteque recitabat, sed e Latina etiam in Ungaricam transtulit linguam, quo latinæ linguæ ignaris pietati prodesset, ac Patrem Jacobum Nemethium Societatis Sacerdotem, ut prælo Posoniensi, occultato suo nomine subjiceret, suppeditato ære, petivit. Contigerat non semel, ut Sacrificium Missæ auditorus, ministrum deesse animadverteret, ipse loco surgens aram propius accessit litanti Mystæ responsurus. Initio vitæ Conjugalis, dum adhuc Lutheri erroribus Conjugem suam implicitam mœreret, adeo ardenti prece ejus æstuebat conversionem, ut in arce Szomoliana certo cubiculi loco genuum orantis vestigia Conjunx ipsa deprehenderet: stupefacta rei novitate, quid tam ardui eum premeret negotii, quo tam frequens assiduusque ad Deum recursus, ut animadversa mortificati corporis vestigia docerent, exquirat: „Pro anima, *inquit*, tua o Conjunx mea sum premum Numen precibus fatigo, neque enim fas mihi judico te sociam vitæ sortitum fuisse, nisi etiam animam tuam communi nostrum Creatori lucri faciam.„ Simili zelo dum Altenburgica bona visenda circumiret, ac intermixtos plerosque alienæ fidei sectatores animadverteret, alto suspirio tracto, in has voces ad Conjugem conversus prorupit: „Utinam tantum vitæ tribuat mihi Deus, donec opera ac labore meo hujus dominii subjectam plebem Deo meo addictam videam; quam lubens tunc, o Conjunx mea, mortali hac luce immenso perfusus gaudio excederem! Sane nonaginta Ecclesias diætali tempore anno quadragesimo septimo supra millesimum sex-

centesimum hæreticorum rabiei datas, nonnisi pravorum Catholicorum consensu & annisu, ac Ferdinando scriptis ad eum manu sua literis jubente, quanquam invitus concessit. Rependit Deipara demum vices cultus sui ea misericordia, ut quam pie in vita sua veneratus fuerat, ejus diei festivitate ad Nives nuncupata, quos Romæ miraculo asservatos olim se veneratum referebat, extremum clausurit diem. Sufficiat hæc pauca e multis adnotasse, e quibus cætera incensa ejus totius vitæ desideria conjicere licebit.

Fuere ea tempestate, qua Cælitibus animam inferuit, complures, qui eum lentis ac mortiferis Medici, cujus opera utebatur, potionibus, æmulum invidia, pernecatum fuisse putarent, quod id ipsum ante crebrius querula voce, & deinde terna indice comminatione Medico facta morientem significasse ferunt. Jacet in æde Divi Martini Posoniensi, apud Genitores suos honorifica funeris pompa, Procerumque frequentia, quæ virum Principem deceret, ac præsertim inusitati ponderis laboriosæque elegantiae tumba reconditus; Barbara Thuzo priscae pietatis prudentiæque Matrona singulari Vidua relicta, filiis duobus, ac tribus filiabus, quarum unam Catharinam Sponso Christo in Claustrum Studenicze vocatum, ante annos paucos elocaverat. Ejus speciem ac corporis constitutionem qui nosse cupit, repetat ea, quæ de Patre ejus, cui simillimus ferebatur, annotavimus. Fuit acris omnino judicii vigore sublimi ac vehementi, & Imperatoriis virtutibus auctoritate felicitateque insignis; adeo ut ex privatis honoribus ad summos publicosque evectus, fortunam quoque omnibus coeptis, consiliisque suis propitiam atque benignam expertus fuisse censeretur. Idibus deinde Octobribus Georgius Racocius Transylvaniæ Princeps vita cum morte commutata, eum secutus est, eo præsertim tempore, quo tria supra decem Oppida jam olim Poloniæ Regno pignori data, persoluto pretio Hungariæ denuo restituere cogitarat; quo facto facile sane conjectura assequi licet, animum mentemque ejus eo propendisse, ut universæ tandem Hungariæ dominio ac potestate potiretur, cum jam Ferdinandum, amissa Praga ac reliqua pene Bohemia, attritis viribus afflictum ac divexatum nimium observasset. Intellecta morte Racocii Ferdinandus ad Cassoviam, ac quinque superioris Pannoniæ Provincias, vel ut vulgari appellant sermone, Comitatus in potestatem suam revocandos, quos inter pacis foedera vita superstite ei concesserat, nuncium Joannem Törösum destinat, expeditque; quanquam & ipsi Cassovienses cives severo atque avaro Racocii Imperio offensi, Franciscum Wesselenium earum partium Præfectum Cæsaris nomine adventum accelerare commonuerint, eos pristinum Ferdinandi Regimen nequaquam deinceps detrectaturos, sed integram fidem, atque

Georgius
Racocius
moritur.

fidelem observantiam, velut veteranos Regiæ Majestatis subditos deceret, inconcussæ servaturos. Atque ita demum Cassovia cum adjunctis Regni partibus a Cæsare recepta.

Interea Georgius Lippaius Strigonienſis Archi-Præſul Vir tabescens zelo, pacem peccatorum videns, dum memoria repetit, a decennio jam sacro Prælatorum uniſſæ Provinciæ Concilio intermiſſo, hærefes earumque potentiam nimium vires ſumere, Catholicorum procerum pietatem tepeſcere, gregem Dominicum curæ ſuæ creditum ſylveſcere, & longe ab inſtituto, quam ſacratos viros deceret, diſcedere; ac inter eos præſertim Georgium Draſcoviciuſ Jaurinenſem Epiſcopum, qui dignitatem eam præalto ingenio, eoque ſemper aſtute liberali, quibuſdam apud Cæſarem ſibi faventibus, non occulta largitione præoccupatis atque corruptis conſcenderat. Is ab inſigni cupiditate majores opes aſſectans, non ſolum Nobilitatem plurimis onerarat injuriis, ſed Collegium quoque Sacerdotum, ſubdiſosque poteſtati ſuæ ſubjectos, variis afflixit cladibus, Pontificatu denique varia labe polluto, cujus antea nomen ſanctius & venerabilius fuerat, Eccleſiaſticarum rerum ſtatum magnopere conturbavit. Itaque cum & antea per Comitiales dies graviffimis a Nobilitate deſiſtis querelis in judicium fuiſſet poſtulatus, & deinceps quoque ſeditioſa multitudinis adverſus Clerum concitatio metueretur; ſanis Lippaius inductus conſiliis, ſacrum ad menſem Septembrem indicit Concilium, quo convenientibus uniſſis, quæ pro incremento Catholicae fidei, emendatione depravatorum morum, caſtigandiſque ſontibus expedire viſa ſunt, magno Lippaianæ pietatis, ac publici boni fervore ſancita fuere.

Synodus
a Lippai
Tymavia
celebra-
tur.

Georgius
Draſcovi-
cius Epi-
ſcopatu
ſuſpendi-
tur.

Et Draſcoviciuſ quidem velut Nobilitatis ingeniſtæ, & ſacratæ dignitatis, quem gerebat, immemor tum ob crimina, quorum ſupra meminimus, tum præcipue ob Epiſcopatus ſui bonorum devaſtationem, deſolationem, abalienationem, avaram demum nimium tributorum exactionem, communi Concilii voto bonis Eccleſiæ ſuæ ad triennium, quinque millibus annuis pro ſacra dignitate decore ſuſtentanda conſeſſis, non abſque gravi nominis, bonæque exiſtimationis jactura motus eſt. Verum dum hac mitiori correptione pertinaci conatu neuiquam contentus fuerat, deinde judicio ab Archiepiſcopo legibus Regni jubentibus rite celebrato, in bis centenis millibus damnatus, Eccleſiæ bonis ſeſe denuo abdicare juſſus fuit. Tum vero ille feſtinato ad Cæſarem itinere recuperandæ gratiæ, beneficiique repetendi cauſſa Viennam contendit, ubi diuturno deſudans labore, ac quorundam interpoſitis precibus, ægre tandem, obligatis ac deſiſtis diverſis ſibi faventibus bis centenis millibus, ſalvo ac integro Archiepiſcopi judicio cæterum perſiſtente, optato potitus voto Jaurinum reverſus abiit. Ita

auri sacra fames, ac dira dominandi libido cœca cupiditate mentem animumque abripiens, hominem in honoris sui, authoritatis, gloriæque dispendium præcipitem agit; & divitiæ, quæ cæteris ad comparandam, sustinendamque nominis celebritatem adjumento esse solent, ipsi ad ignominiam ac sempiternum dedecus conversæ, infamem eundem reddidissent, nisi senectute ac vitæ termino propinquante melioribus mentem consiliis instituisset. Quare edaci serpigrine atque carcinomate desperatæ curationis per menses plures laborans, tandem bonorum acquiescens monitis, universa sua ea pietate disposuit, ac postremis firmavit tabulis, quæ non modo Christianum bonum, sed vero etiam Ecclesiasticum pium declararet. Nam præterquam quod Nepotibus ex fratre Palatino genitis centum millia thalerorum reliquisset, cæteram quam habebat amplissimam pecuniæ summam pietati consecravat. Quare patribus Societatis pro Soproniensis Collegii fundatione, quibus & antea opulentum Pornensis Abbatiae Sacerdotium cesserat, supra quadraginta millia adjungit: & cum se Illyrico genere ortum meminisset, Seminario Capituli Zagrabiensis Bononiæ fundato subsidii causa millia decem; Vestalibus D. Claræ Virginibus in Urbe Montis Græcensis degentibus alia decem legavit; ac demum si quem aliquando quacunque ex causa defraudasset, Zachæi exemplum imitatus aliquot in satisfactionem destinavit millia. Quibus peractis, omnibus deinde ritu Christiano Sacramentis munitus, singulari in Deum ac Deiparam pietate, omniumque adstantium consolatione Deo animam reddidit.

E mensum jam anni curriculum fuerat, quod Ferdinandus Cæsar Nicolaum Zrinium trium horum Regnorum Præfectura honoratum publicaverat; verum cum ingenti obligatus ære Sueco hosti, Banalibus militibus interea stipendia exolvere nequivisset, ejus quoque dignitatis munere fungi Zrinus remorabatur. Quare initio quadragesimi noni supra millesimum sexcentesimum anni mense Januario quæstoribus datis mandatis stipendia persoluta, quo simul tempore Petrus Petreticius Zagrabiensis Episcopus Martini Boghdani successor, vir apprime doctus, ac juris scientia clarus, & Nicolaus Comes Erdödius, jussu Cæsaris velut Proregem Regni Optimatibus ac Nobilitati ad imperandum Varasini præsentant. Frequens sane Procerum ac Nobilium eo confluxerat Senatus, tum quod a pluribus annis vacante Magistratu de Patriæ rebus nihil consiliis agitatum fuerat, tum ut Zrinio gratantes, ac obsequiosi contribules forent Absoluta demum latefusa dictione, qua Episcopus de immortalibus Familiæ Zrinianæ in Cæsares ac Patriam meritis, ac de ipsius

Nicolaus
Zrinus
Banus
præsentatur.

Nicolai præclaris virtutibus differuerat, Banus tandem ipse quam brevi, tam gravi, ac maturo respondit sermone in hunc modum:

Oratio
Nicolai
Comitis
habita in
Comitiis.

„ Si tota ista frequens Inclyti hujus Regni Congregatio & majestuosus generosusque Procerum aspectus, magnos mihi animos non facerent, non scio illustrissimi ac Reverendissimi cæterique Domini, qualis ratio me hortaretur ad hoc onus suscipiendum. Deliberaveram sane sacram Majestatem Cæsaream Dominum & Regem nostrum clementissimum suppliciter orare, ut ab ista onerosa dignitate me eximere dignaretur; Genius enim meus magis me ad tractandum gladium pro utilitate Patriæ, quam ad gestandam togam invitat. Et quis, Domini & Patriotæ mei, sola sua prudentia, plurimum Regnorum gubernationem apprehendere præsumat? In hoc præcipue calamitoso tempore, quo nec pax certa, nec bellum apertum, sed unusquisque angulus insidias, unumquodque Regnum aut sibi, aut aliis ruinas minantur. Ecce omnia Europæ Regna cum mirabili fortunæ inconstantia perniciem, ultimasque ruinas inter se miscent. Magna certe sapientiæ columna, virtutumque bellicarum fulcris ille inniti debet, qui tam vastæ navis, vel potius tam inclyti Regni clavum, in tam procellosis fortunæ inconstantibus gubernare desiderat. Ut ut sit, Domini & Patriotæ mei, nullam certe fortunæ rationem alte pertimesco, quando tot præstantissimorum Procerum conjunctam benevolentiam cum mea promptitudine animadverto. Libenter itaque mea servitia, fortunas, vitamque meam huic amantissimæ Patriæ offero, dedicoque: id solum per Deum immortalem vos omnes obtestor, ut & vos in bene animadvertenda Republica unanimes sitis, mihi quoque, si me forte oneri succumbentem videritis, consilio, aliisque vestris præclaris virtutibus succurratis. Suæ autem sacratissimæ Majestati Regi & Domino nostro Clementissimo immortales habeo gratias, quod me tali dignitate cohonestare, & mea præstita servitia, fidelitatemque avitam se acceptam habere toti mundo ostenderit. Non intermittam sane, quousque guttam sanguinis retinero, hanc Majestati suæ gratiam perpetuis meis servitiis promereri. „

Quibus dictis & redditis a Nobilitate per Prætorem Regni Joannem Zakmardium pro propenso in omnes animo gratiis, negotiorum tractandorum mole in diem imminuentem dilata, ejus diei celebritati impositus finis, ubi prius ad Ecclesiam Divi Joannis Baptistæ Patrum Franciscanorum itum, ac inibi de more veteri Banus manu dextra sceptrum, altera vexillum tenens, perstreptibus tubis ac tympanis, ac tormentorum bombis reboantibus, præeunte deinde Episcopo sacramentum dixit. Die insequenti inter varias

Pro-

Procerum Nobiliumque consultationes, graves admodum querimoniae adversus Alexandrum Miculicium Thomae filium, flagitiosae ac perditae vitae juvenem, in medium allatae; ejus petulantem insolentiam, ac plura jam patrata homicidia, ni Banus severiori exemplo, quod Patriae leges dictarent, in eundem animadvertat, Nobilitatem id minime laturam, omnibus conclamantibus. Cujus partes cum Pater Thomas homo caeterum etiam factiosus tueri conaretur, in eum quoque Nobilitas commota, quod filius ejus defensione ubique protectus, non a prioribus destitutus, sed in graviora quotidie prolapsurus crederetur, eundem e Comitiorum loco movit. Tum deinde quod a Ferdinando Caesare Centumviris Hungariae Senatus, ad octavas Idus Januarias Posonium indictus fuisset, Oratores Regnorum nomine decreti Georgius Rattcajus & Joannes Zakmardius Regni Praetor, vir doctus & eruditus, legumque Patriarum apprime gnarus. Aspera horridaque hyemis acerbitas, concreto glacie Danubio, evoluto mense Caesarem Vienna movere prohibebat, donec tandem die vigesima Martii diuturna expectatione fessi Proceres, ad ceteriorem Danubii ripam, quod ingentibus subinde disruptae glaciei tabulis descenditibus, pons construi nequivisset, adventanti occurrere, ac de more Strigoniensi Archiepiscopo salutem novo Regio adventui adprecante, festino deinde tormentorum plausu in arcem induxere. Paucis interjectis diebus Palatinus, Paulus Comes Palissius in demortui Drascovicii locum electus subrogatur, nec aliud quidquam calamo dignum Historico ibidem actum.

Comitia
Posonium
a Caesare
indicta.

Verum sub decursu Comitiorum Thomas Miculicius aegritudine lentae tabis contracta, praesertim vero moerore filii sui Alexandri excessuum viscera depascente contabuit, ac semivivus Zagrabiam postea devectus, paucis interjectis diebus totius patriae, cujus hostis fuerat, gaudio extinctus est.

Posthac ut plerumque pax diuturnior assuetis bello viris taedio ac ignaviae esse solet, Turcae Bihachiani ac finitimarum Croatiae arcium, ne penitus otio marcescere viderentur, & nostros longa pace fruantes, armorum tractandorum peritiam oblitos arbitrati, pauciores quidem, ac crebrius nil tale metuentes ruris occupatos laboribus vellicant, dirumque subire cogunt captivitatis jugum: donec tandem exacerbatu Lupus Frangepanus Croatiae limitum Praefectus, generum suum Comitem Petrum a Zrinio, assignatis ei octo pene equitum peditumque Centuriis, ad castigandam reprimendamque hostium insolentiam, ac illata damna ulciscenda proficisci jubet. Itaque constituto tempore ad finem mensis Novembris hilares in unum milites limitanei coivere, quasi nutu Deorum bene gerendae rei fa-

Turcarum
cædes a Pe-
tro Zrinio
facta,

cultas offerretur, & adversus Bihacianos, qui superiori æstate incursiones fecerant, progressi, tres in itinere obvios depopulantur pagos. Reduces dum lentius cum præda sexcentarum majorum, mille vero minorum & quingentarum pecudum, nullo reperto hoste remeant, exciti tandem repetitis reboantium tormentorum ictibus in prælium hostes Bihicio procurrunt, & ad Isachiciam arcem nostros insequuntur; ibi tenui certamine cum novissimo exercitus nostri agmine velitatum, donec auxilia vicinarum arcium adessent. Et vero necdum Slunium attingere nostri, cum nunciatur Zrinio, Badancovicium Dellibassam Crupensis arcis Præfectum Bihacianis sese, patefacto jam antea per captivos nostrorum adventu, plenioribus copiis conjunxisse, & amplificatis viribus explicatisque signis iusta acie moliri in nostros impetum. Subsistere ad hæc suos æquo campo Zrinus, & triplici distinctum ordine militem, suo unumquemque loco, quo hostem adventurum rebatur, operiri jubet; ipse medium cum Caroloftadianis tenet agmen, quod tribus constabat centuriis. Vix spatium ordinandæ aciei ex instituto disciplinæ militaris concessum, cum Badancovicus pleno Marte pugnae cupidus, in medium irruit ordinem; cui dum Zrinus præclari quidpiam facturus, ac facinus æterno nomine dignum patraturus occurrere studet, habenæ froeni disruptæ felicitatem omnem bene gerendæ rei præcluserunt, & concitatus jam in cursum pernix equus vix sisti, ne in medium hostium sessorem deferret, poterat, nisi a cæteris circumcingentibus a suscepto cursu fuisset inhibitus. Nefasti hoc fuisse ominis, & severioris cujusdam censuram portenti ariolabantur plerique; sed ipse, tametsi periculo proximus, cæteris sibi præsentior, ne animis fracti nutent concidantve, quin pristinae memores virtutis imperterrita obvient fronte monet, se quoque alio consensu equo cum iisdem ocyus prælium initurum, omniaque martis discrimina experturum pollicetur. Nondum integre completo sermone hæc auribus ardentium militum infuderat, cum jam in mutuum cum hostibus conspectum facti, adversis pectoribus utrinque vicaria excipiuntur vulnera, & primo statim in congressu Badancovicus a Joanne Crisanicio, ut communior fama ferebat, vix annorum viginti adolescente Lupi filio, paternæ virtutis ex asse hærede, sclopo ictus occubuit. Amisso duce, cæteris etiam ægre admodum impressionem nostrorum sustinentibus, tandem plurimis cadentibus, sinistro fortunæ successu, ac nostrorum fortitudine animadversa terga vertunt, & fusi palantesque per avia atque devia, qua cuique cæca obrigit sorte, dilabuntur. Caroloftadiani, & arridente marte, & victoriæ jam partæ succensi gloria, longius hostes insecuti alios dant neci, alios ex fu-

Zrinii ma-
gnanimitas.

ga retrahunt; imo quibusdam, ne ab irato milite perimerentur, sup-
 plici voce vitam precantibus, idem victorum misericordia, atque
 magnanimitate servati fuere. Periere eo prælio ducentis amplius ho-
 stium, e quibus præsertim Badancovicus vetusti Croatiae stemmatis
 clarique nominis miles, frater vero graviter faucibus ægre Crupam
 vivus repetiit: vivi in potestatem nostrorum cessere, quatuor supra
 centum, ac inter eos primi ordinis nonnulli, & præcipue Sasuar Aga
 Bihacianus Lupo Frangepano Præfecto dono datus; quamvis longe
 major cæforum captorumque fuisset numerus, nisi distractæ nostro-
 rum vires serius ad dimicandum persequendumque coaluissent.

Parta hunc in modum propitio Deo victoria, & eo quidem
 celebriore, quod vix decem e nostris desiderati fauciatique sint, eo
 die Slunium pervenere, & ibi quiete militibus data, nox transacta.
 Die insequente, qui Solis erat, Carlostadium advenere eo ordine,
 ut uno nostrorum agmine præcedente, equi deinde qui prædæ ces-
 serant subsequerentur, ac eos equi clitellarii complures præcisus ho-
 stium capitibus onerati; sed unius Badancovicii hastæ infixum, ac
 in altum sublatum, jucundo universis spectaculo fuit, tum captivi
 longo ordine ducti. Post quos ipse Zrinus augusta specie, victore
 turmarum cohortiumque stipatus caterva, triumphanti similis præ-
 sidium ingreditur. Universa demum populi frequentia, quæ ad
 spectandum gratulandumve concurrerat, eum in delubrum sacro-
 sanctæ Triadi dicatum, die quoque ipsi sacrato deducente, ibi
 omnes desilientes equis supplices in genua provoluti, Deo primum
 gratias ter optimo maximo litante mysta, ac hymno quo supre-
 mo numini laudes ab Ecclesia referri solent, egit, quod barbaram
 hostium insolentiam eorum viribus attriverit. Tum deinde captivi
 sub hasta venundati, quorum præcipuus Sasuar Aga duplici Aga-
 Lucatus seu Centurionis stipendio donatus, Publicani in Regno Bos-
 næ filius, Lupo Præfecto datus quinque millibus nummum argen-
 teorum, quos thaleros vocant, insigni etiam elegantiorisque operis
 Persici militaris Papilionis lytro perfoluto, deinde libertatem acce-
 pit. Nec multo post vidua interempti Badancovicii funestam viri
 mœrens cædem, litteris ad Frangepanum datis, ac nobili transmis-
 so equo supplex obtestatur, ne caput ejus cum reliquis occisorum
 conto infixum, suorum ignominia ac ludibrio pro foribus præsidii
 propositum diutius extare, verum conditionis humanæ memor, di-
 gno nobili milite tumulo recondere velit; cujus ille postulationi abun-
 de pro more militum satisfecit. Ita celebri hoc reportato de imma-
 ni hoste triumpho, cui a condito Carlostadio similem vix memorant,

Badan-
 covicius
 interfici-
 tur.

Cæsi Tur-
 carum
 200, capti
 104.

annus quadragesimus nonus supra millesimum sexcentesium præclara Zrinii virtute nobilitatus, finem accepit.

Pax in
Imperio
& cum
Turcis
declara-
tur.

Anno qui sequitur quinquagesimo, in alma quidem Urbe Roma, abrogata olim ethnicae superstitionis memoria, quæ sæculari anno ludis insolitis insaniebat, Innocentius X. stupendo apparatu clausam quarta sæculi parte costilique laterculo obstructam portam aperuit, & Ecclesiæ thesauros largiter dispensavit, omnibusque Christianis eo potiundi copiam fecit. Ferdinandus vero Tertius, dum sex prope lustris toto Imperio tubæ lituique ferales concrepant, festam ac quassatam jam bellis Germaniam, pactis ac permutatis Monasterii cum hostibus foederis tabulis, alma deinceps pace fruituram, festivis concentibus replet. Hos secutus Nicolaus Prorex cum Canisensibus ac iis subiectis Turcis, quibuscum acerrima superioribus annis gerebat prælia, indicto Legradini conventu foedus percussit. Aderant ad indictam diem supra sexaginta Barbari parum eleganter instructi; at Zrinus cum cæterum augusta specie, ac procera corporis statura spectabilis esset, surgentibus de capite ardearum pennis auro gemmisque interclusis, Sarissam deinde pedestrium ducum insigne gestans, ac magno Procerum, nobilium, militariumque virorum comitatus agmine, tubis, tympanisque concrepantibus, certo interim hospitii loco Turcis præstolantibus, pedibus gressus advenit spectabilior. Mutua peracta salutatione Barbarorum primis, quos Agas vocant, ac Decurionibus Oda-Bassis eis appellatis, parte ab una confidentibus, nostris ab altera, supremum Zrinio tenente locum; graves utrinque in medium recitatae superiorum temporum hostilitates, quibus vicissim exaggeratis pax inita est, portus Legradinus liber declaratus, commeandi demum militibus utriusque partis, præsentatis Ducum suorum litteris, facultas concessa; tum demum epulis indultum.

Ivanicenses a Turcis casti-
gati.

Eodem anno ad finem vergente stabilita hæc pax in Turnischa, quo Hafanes præcipuus Canisensium visendi Zrinii cupidus advenerat, Vir sane elegans atque militaris, nisi fama ejus facto ante cum Zrinio certaminis congressu, ac in fugam verso, pileoque cum honore amisso decrevisset. Dum summa Orbis Regnorumque capita paci ineundæ conservandæque student, Joannes Waychardus Feterus Germanus Ivanicii Capitaneus, novo Sclavonicorum limitum Præfecto a Cæsare misso gratificaturus, compulsis suis navalem absque ordine sub Dubiciam cogit expeditionem; verum cognito a Turcis nostrorum adventu, eo infelici casu successit, ut centum amplius e nostris sint desiderati, una cum excubiarum Magistrò Alemanno expeditionis Præfecto, vix aliquo hostium detrimento. Tractatum denuo anno præfenti,

fenti Valachorum negotium, ad quod complanandum Styriæ quidem Provincia Othonem Henricum Comitem Trautmansdorffium virum politum atque elegantem, Lupum deinde Rindsmaulium acuto insignem ingenio submiserant. Ferdinandus porro Cæsar pro Hungariæ parte Coronæ in eorum Commissariorum locum, qui post trigessimum quintum annum supra millesimum sexcentesium fatis concesserant, substituit Casparem Orehocium Vice-Banum, Joannem Zakmardium Regni Prætozem, ac Joannem Ruchicium Vice-Comitem Zagrabiensem, viros opibus ac ingenio potentes, præsidente universis Nicolao Prorege, qui etiam Thomæ Miculicio præsentiae Regiæ Personali, paulo ante e vivis sublato, autoritate a Cæsare jam habita, Georgium Rattcaium non sine fructu subrogavit. Et sane per trimestre spatium quam acriter, tam sublimi ingenio inter eos disceptatum, bonumque tandem res exitum, annuente etiam Ferdinando clementer, sortitura credebatur; nisi & innata Thracum inconstantia, qua lævissimi homines fluxa semper fide laborantes, Regnum ac Proregem fefellerunt; & Styrorum astus, quo continuis epistolarum ad Cæsarem missitationibus tempus extraxerunt, obstitissent. Itaque cum se justitia subsistere omnino diffiderent, eo perverso usi consilio, ut apertissimam quoque optimi Cæsaris mentem in dubium vocarent, id demum effecere, ut mutuo consensu in præsentiam Cæsaris negotium dirimendum, terminandumque differretur.

Stabilita cum hostibus pace anno primo & quinquagesimo supra decimum sextum sæculum post adoratum a Regibus Christum, Prætorium tribunal Zagrabiæ indixit Banus, quo, nunquam interrupto quadraginta dierum spatio, rite peracto, adulto jam vere, cum pax, quæ primo aspectu secuta ac florens bona spe tranquillitatis atque opulentiae cunctos impleverat, portento similis, quod vastitatem Europæ denuntiaret, non solum civile Bellum inter Nicolaum Proregem & Casparum Comitem Drascovicium Socerum ejus, sed externum quoque maxime atrox atque formidolosum, diffudit. Atque illud quidem ut melius explicetur, causa atque origo ejus altius repetenda veniunt. Junxerat connubio sibi Nicolaus Prorex Eusebiam Caspari filiam, cum qua dotis nomine Tracostaniam arcem atque Castellum Clenounichium sub triginta millium summa litteris obligata acceperat: nec his contentus pater novis filiae litteris bona atque summam vita ejus superstite obstrinxit; ipsa porro maritali amoris ac complacendi studio Nicolao Comiti sub declarata pecunia post fata etiam sua possidenda concessit. Eusebia nullis ex se relictis liberis fatis concedente, Drascovicium pater cum prodigientia & luxu enormi effuse vilissimis quibusque ministris largiendo, insanosque sumptus & immoderatos

Bellum
intesti-
num inter
Banum &
Casparem
Drascovi-
cium.

faciendo, omnem substantiam, quæ opulentissima a matre Margaretha Alapiana sibi relicta fuerat, paucorum annorum curriculo profligatam decoxisset ac dissipasset, egestate atque inopia pressus a Genero bona repetit; verum is tametsi, ut animo semper excelso est, absque ullo æris onere restituere animo statuerat, acerbitate tamen virulentissimorum Soceri verborum offensus & adversus eum commotus, negat se nisi summa deposita bona redditurum. Eo accepto responso variis deinde Drascovicus mediis Generi mentem expugnare instituit, jam siquidem allatis a Cæsare litteris urgebat, jam diversorum procerum interpositionem adhibebat, sed fluxa semper instabilique apud omnes fide nutans. Quare ubi dolosis se artibus haudquaquam proficere animadvertit, male coepta principia pejoribus usus consiliis, temerario prorsus ac fatuo terminavit exitu. Mutuatus quippe obligatis bonis quatuor florenorum millia, quæ in redemptionem saniori consilio conferre potuisset, collectitiam quandam gregariorum hominum manum stipendio conduxit, ac primo in Styriameductam bona sua Lutumburgica, quæ Provincia sorori ejus Saræ Dyonisii Comitis Zechii conjugii, ob inexolutam hæreditariorum bonorum portionem cum potestate tradiderat, ferro atque igne devastat, Castellum ipsum sub Arce situm obscuris noctis tenebris subiecto igne, infami crudelitate pulsa ex eo sorore, flammis absument. Inde quasi præclaram nactus victoriam Dravum per Ormosdinum suis remeantibus incendiariis, celeri festinatione Clenounichium obsidet. Verum ubi vel a paucis Comitibus Nicolai militibus egregie locum tueri, ac explosis per fenestras pixidibus longioribus aliquot e suis interfectos occubuisse videret, spe potiundi castelli dejecta, curiam Lypounichiam versus iter movet, atque inde pecora omnia abigit frumentumque avehit, provisoris bonorum domum prædonum more diripit, uxorem ejus ac plures honestas matronas abducens, earumque pudicitiam vilissimorum prædonum libidini foede prostituens, Tracostaniam arcem hominibus vacuam ingressus, & advectis secum aliquot minoribus colubrinis, obferatis portarum valvis, extremam ibidem fortunam experiri statuit. Nemo fuerat, qui Nicolaum Proregem hac offensum ignominia, extremam quoque Drascovicio contumeliam irrogaturum dubitasset; verum ille Petovini Styriæ oppido curandæ valetudinis causâ eo temporis commoratus, festinum ad suos in Insulam expedit nuntium, datque in mandatis, ut assumptis quoque tormentis omni postposita mora expugnationi duntaxat arcis incumbant. Eorum centuriæ aliquot in expeditionem profectæ, cum tormenta jugis protracta opportunis locis collocavissent; arcis tamen expugnationem præter spem difficilioremprehenderunt, quod arx mediis in montibus mediocri sita rupe, ab

Flagitia
Casparis
Drascovi-
ci.

ipsis

ipsis tamen montibus remotior esset, quam ut justus tormenti jactus officere posset, nec ad arcem ullus præter unum, qui ad portam ducit, pateret accessus. Itaque adhibitis in terrorem aliquot tormentorum bombis, Germani deinde milites, qui in itinere equites esse, prælia tamen pedites exercere solent, conscensa rupe cuniculis rem aggredi cœpere; quo insperato turbati periculo obsessi, nuntiant deditionem sine mora ac tergiversatione se facturos, si vita ac rebus suis salvis in tutum evadere liceat. Firmata utrinque conditione arce excedunt, tametsi defectu rerum obsidioni tolerandæ necessariarum fugam meditentur. Quoniam etsi frumenti atque vini pulverisque nitrati copia abundassent, aceti tamen, aquæ, lignorum atque salis penuria summa laborabant: & demum, quod non solum disciplinæ militaris peritiam, sed rationis quoque ductum arguit, cum multum animalium numerum, ac equos supra quadraginta in arce, quinque aut sex vix foeri plaustris procuratis, habuissent; ea pene omnia macie fameque enecta foetore intolerabili infessos in desperationem agebant. Ejectus atque pulsus arce, post aliquod deinde tempus, hinc inde velut exul divagatus, ægre tandem amicorum quorundam opera impetravit, ut numeratis Nicolao Proregi quatuor millibus in bona restitueretur. Ita Drascovicus militiæ ac prudentiæ leges æque prætergressus, cujus alioquin facinora majorem sane animadversionem promerebantur, audaciæ atque inconsideratæ temeritatis ludum exhibuit.

Zriniani
milites
Tracostaniam
expugnant.

Dum hæc domi geruntur, Hasan Aga Canisensium primus, quem anno superiore Nicolaum Proregem invisisse retulimus, ipso vere ad Selymum Budensem Vezirium profectus, eundem muneribus corruptum, multis verbis edocet; Kys Comarinum duabus distans Canisaleucis summo eis promovendæ ampliandæque ditionis obstaculo esse, exiguum tamen locum nec ullis naturæ artisve munimentis firmatum, paucis duntaxat militibus præsidium teneri; facili proinde ac expedito prorsus negotio expugnari atque in potestatem redigi posse. Quare summis precibus obtestari se Vezirium, ut expugnandi loci potestate sibi concessa, fines Regni sui prolatare nullatenus intermittat, spondere se exigua militum manu nullo e suis amisso locum obtenturum: solum impensi laboris id se præmium postulare, ut loco in potestatem redacto, eidem ipse, hæredesque porro ejus perpetuis futuris temporibus præfiantur. Obtinuit Hasan Aga amicorum ope quod postularat, Canisamque reversus, collecta aliqua militum manu Kys Comarinum, quamvis irritò conatu, obsidet.

Hasan
Aga Kys
Comarinum
expugnandum
impetrat.

Interea in diversis Europæ partibus Christiana religio reportatis de immani barbaro haud vulgaribus victoriis magnifice triumphabat; nam & Veneti septennio jam integro pro Candia Insula

Diversæ
Christianorum
in Europa
victoriæ.

depugnantes navali praelio novem Turcarum millibus interneccione deletis, ac tribus in potestatem acceptis, reliquis fuis ac fugatis, præclaram omnino palmam retulere; adeo ut ea sibi tota imminenti hyeme quietem atque otium peperisse, ac futuri belli apparatus præparandi tempus comparasse viderentur. Et Casimirus Poloniæ Rex aliquot jam præcedentibus annis Cosacorum & Tartatorum immani rabie, severissimisque armis divexatus ac pene oppressus, tandem divini numinis ope, communibus Regni precibus impetrata, quæ a Pentecostes festo, usque ad tempus reportatæ victoriæ, diem scilicet Apostolis Petro & Paulo dicatam indictæ ac publicatæ, quotidie quadraginta horarum spatio perdurantes frequentabantur, celeberrimum de devictis hostibus trophæum reportavit. Ingenti siquidem magnus Tartarorum Cham exercitu comparato, cujus centum millia recenferi ferebantur, eum cum Chmielnickio Cosacorum Duce eo consilio conjunxit, ut adunatis in unum viribus Polonorum Regno potiretur. Verum Casimirus excitis Regni sui copiis, ac Germanorum Suecorum adjutus auxiliis hosti obviam factus, plenam pugnae fecit potestatem Hieremiæ Visniowieczky legato suo præeunte. Dum acerrimus parte ab utraque confictus initur, coruscantibus tormentorum ac sclopetorum flammis castra ipsa in igne arsisse credebantur, & tribus prope diebus integris protracto certamine, omne Tartarorum ac Cosacorum robur contritum prostratumque per multa viarum milliaria jacuit; sexaginta hominum millia cum plerisque copiarum Præfectis eo praelio occubuisse vulgabantur, & Cham ipse tormento sub axilla ictus fugam capturus, equo delapsus exstinguitur. Chmielnicki vitato mortis discrimine ad salutuosas quasdam palustris loci convalles profugiens, iis occultatus tantisper hæsit, donec jussu Regis milites ferro atque igne terribiles, tametsi atrocitate ac diuturnitate praelii fatiscientes, eundem cum sociis prædam habituri præstolabantur. Sed mira fortunæ benignitate ei aspirante, illucescente die nimbosus e cælo depluens imber, omnem bene gerendæ rei facultatem præclusit. Quare forum nactus per occultos tramites inde se subripiens, sub Turcarum principis patrociniū confugit, a quo etiamnum eundem Casimirus repetit, nisi ipse pariter armorum vim atque eandem Martis aleam experiri malit. Quanquam nec Polonis incruenta cessit victoria, cum viginti quinque millia eorum desiderata fuisse pro comperto tradatur. Hæc Polonorum pugna maxime atrox atque cruenta, qua Tartarorum Cosacorumque Duces inauspicati honoris ac superbæ dominationis inusitata clade obruti poenas dederunt, inter memorabiles sæculi nostri, quæ a multis retroactis annis acciderint, merito numerari

rari potest; five quis clarissimorum Ducum inopinatum interitum, five nu. nerossissimi exercitus internecone deleti cladem cum desperato propemodum Polonorum statu conferat, five promptissimi cujusque funestam mortem & cædem animo contempletur.

Sub idem tempus Zagrabia in Illyrico, nocte intempesta, adeo vehemens nube rupta trium horarum spatio ruebat imber, ut exiguae latitudinis fluvius Cirquenschak vetusto nomine, nunc Medvednicza appellatus, Urbem a Collegio Sacerdotum interfecans, in immensum superatis alveis tumefactus, plerasque suburbanas domos humi locatas inundaverit; duodecim vero imis evulsis fundamentis una cum hominibus somno sopitis ad Savum usque detulerit, ut quarundam ne vestigia quidem apparuerint, & quinquaginta homines eadem aquarum celeri vehementia suffocati, partim sub domorum ruinis, partim campis jacentes aquarum decursu delati reperi fuerint; totus deinde annus cunctis pene terræ frugibus ablatis aut putrefactis, summa annonæ penuria laboraverit. Nec Illyrici finibus vis mali conclusa, sed eodem pene tempore, in remotissimis quoque Belgii partibus civitates integras undarum copia insepultas accepimus. Non sine gravi præpotentis Dei acerrimi scelerum vindicis usque adeo in nos sui oblitos irati, ac magna divinæ ultionis urgente pœna hæc accidisse potiores interpretabantur.

Una hac diluvii infelicitate Zagrabienfium ac Vicinorum animi graviter perculsi, nova insigni, nec vulgari Nicolai Proregis de Costaniciensibus Turcis relata victoria recreati, exhilaratique fuerunt. Costancia sacrae Rhodiorum Equitum Militiæ olim dominium, postea Zrinianis Comitibus a Joanne Tahyo pignori data, flumine Hunna, quem veteres Valdanum appellavere, ex Dalmaticis alpi-
bus orto in Insulæ modum undique circumflua; ita ut difficilem expugnatum locum, unus qui citra flumen arcem supereminet Dedus mons, quod ex eo tormentis peti possit, infirmiores reddere videatur. Verum ubi juratus Christiani nominis hostis Crovatiam expugnare progrediretur, quod armis se comparaturum non confidebat, eo auro tenaci hominum visco penetravit. Quoniam fraude ac proditione Simonis Lostohar e Carnis oriundi, cum e manibus Zriniorum accepta in Præsidium fuisset commutata, duorum millium aureorum nummum pretio cum perfidiæ scelere divendita est. Costanicienses tametsi crebrius nostros infestis armis, ac præcipue Siscienfes etiam flammis afflixissent, ut libro superiore retulimus, a nostris tamen invidente fortuna quieti ac prope securi tranquillam agebant vitam, nec ullo adversæ fortunæ metu a Drascovicianæ oppugnationis tempore tenebantur. Inde Zrinus aucupata idem-

Diluvium
Zagrab.

Zrinus
Banus Co-
stanicien-
fes prælio
fundit.

Proceres
quidam se
Bano ad-
jungunt.

tidem invadendi eos opportunitate, tandem ad pridie nonas Augusti ad Petriniam conventum stipendia merentibus indixit. Sparso itineris rumore alii quoque Proregi obsequii causa gratantes advenere, inter quos Georgius Comes Frangepanus selecta Carloftadianorum Centuria adducta, & cum eodem Paulus Cholnicus & Christophorus Delysimunovicus, viri fortes equitumque Magistri. Hic Georgius cum anno quadragesimo nono supra millesimum sexcentefimum Pofoniensium Comitiorum tempore Cubicularius Regius constitueretur, anno praesenti Consiliarii munus obsequiorum meritis, ac in juvenili aetate maturitate prudentiae, elegantissimisque moribus, quibus se Ferdinando Caesari ac universis aulicis gratum fecerat, est consecutus. Accurrit & Georgius Rattcajus, ad quem tametsi serius futurae expeditionis fama pervenerat, celeritate tamen usus, ac meridiei prope tempore Zagrabia iter instituens, eodem die inclinato jam sole Petriniam, quod octo Germanicorum milliarium spatium continet, ac inde ad primam noctis vigiliam ad exercitum jam quieti deditum advenit. Ladislaus quoque Comes Racocius Romano itinere fortuna redux, quod visenda Italiae studio susceperat, ne obviam videnda primum militiae fortem per ignaviam transmittere videretur, via Comitem se Proregi adjungit; adfuere & alii complures, ut numerus omnium mediam Legionem omnino constitueret.

2000 in
Castris
Bani,

Trajecto pars ad Siscium, pars ad Petriniam Colapi magno per circuitum facto itineris flexu, ad locum equis sarcinariisque jumentis adaquandis opportunum exercitus substitit; ibique non modo ea nocte, verum diei quoque imminenti multis horis infumtis, ac corporibus cibo refectis, paululum deinde ante meridiem lento passu progreditur. Modico demum intervallo Costancia distante opportuna exercitui locando valle, tertiis castris ventum ac pernoctatum est, ita tamen ut peditatus universus, Petro Patacicio viro forti atque impigro Proregis legato ductante, ad supercilium montis Dedi arcis supereminenti eo quidem consilio deduceretur, ut cum pugnae tempus adesset, equitatus a fronte, peditatus a tergo prodeuntes oppido hostes intercluderent. Praemissus interim fuerat intempesta nocte manipulus militum, qui illucescente die quacunque arte posset, hostem in certamen eliceret. Atque ille quidem silenti passu progressus, molam frumentariam Valdano fluvio superimpositam perfractis securi foribus ingreditur, binosque ibidem repertos & tantisper reluctantes, opprimit tamen & ad Patacicium captivos perducit. Duo erant, quae magnam nostris prosperi successus difficultatem ingenerabant: nam imprimis

plerique rebantur, vix posse accidere, ut duarum noctium ac integræ diei in eorum solo tanti exercitus facta mora eosdem lateret, unde graves & occultas veriti insidias male cum nostris actum iri formidabant. Deinde paulo ante auroram lenis decidere pluvia coeperat, quare majorem obducto undique nubibus cœlo pertimescentes ingruituram, ne viris armisque madefactis expedito boni militis officio prohiberentur, anxii dolore premebantur; dumque hoc ipsum a Georgio Rattcajo Proregi proponeretur, fortiter etiam bonæ, suo alludens symbolo, aliquid tribuendum esse reposuit.

Difficultates futuræ pugnae.

Verum enimvero & ea Dei erga nos affuit benignitas, ut de adventu nostrorum ab hostibus penitus ignoratum fuerit, & ea cœli clementia ac peramœna temperies secuta, ut cessante quidem pluvia, nubes tamen totius diei æstivi fervorem solis, magno militum commodo, prohibuerit. Perfractam a nostrorum manipulo præmissa molam, abductosque homines quamvis equitatui in valle matutinam lucem præstolanti ignotum adhuc fuerit, hostibus tamen jam probe perspectum erat, verum incertum quibus de causis miro omnes silentio continebantur: neque enim nostros pro more suo insecuti; neque ullum tormenti signum edidere. Clara aperta que jam lux albescebat, cum diuturno hostium silentio pertæsi ambigui quid facto foret opus, hærebant omnes; tum accito Jurassinio viarum ductore, ac collato cum eo consilio, duas Banus præmittit turmas, quæ vagabunda per pascua quaquaversum animalia hominesque intercipient: cæteri vero per declive collis celeriori passu decurrentes, lata planicie inter Valdanum & colles pulchris confertos vinctis palam in Costaniciæ conspectum longo ordine protensi consistere. Nec mora: dato tormenti signo puncto temporis Turcæ Thracibus mixti erupere; ac equites quidem planiciem occupabant, pedites autem ad dextram ducente via, veterem, qua Costanicia rivus in Hunnam decurrebat, alveum aqua vacuum subintrabant, quo ex insidiis nostros veluti vallo protecti longioribus sclopetis petere possint; verum ii ab militibus Germanis Comitum Zriniani, qui pedites præliari solent, ad fores alvei collocatis, ne plures succederent reditumque nostris ea, qua venerant, præcluderent, prohibiti sunt. Ubi Turcæ equites planicie fusi justo numero sese invicem contuentur, accelerant gressum ad conferendas cum nostris manus; tum vero Prætoriana Bani turma, quæ dextram tenebat, ac Carlostadiana pone sita acerrime cum hoste congregiuntur; in ipso nostrorum in hostes impetu tres e Carlostadianis, duo e Zrinianis a Thracibus in alveo occultatis glandibus petiti cadunt, duo vulnerantur: cæterum ubi ad manus ventum, hostium plu-

Primus cum hostibus congressus.

Secundus
cum hosti-
bus con-
gressus.

plurimi bis repetita pugna occubuerunt, captis etiam nonnullis, nullo ne læso quidem nostro; ex certamine vero reduces, eos quos alveo ex hostibus occultatos diximus, omnes obtruncant. Fervente prælio adeo crebris tormentorum reboatibus vicina ciebant auxilia, ut universo internecione deleta præsidio Costaniciam ipsam amittendam significarent, tormentorumque fragor Banialucam usque atque ad multa in partes nostras milliaria facile exaudiretur. Sat jam hostis plerisque castigatus existimabatur, reditumque Banus receptui canere jubens apparabat; cum ecce opportune admodum peditatus noster e Dedo monte ab altera fluminis parte densa veluti nebula devolvitur, ac ponte pertransito quosunque planicie hærentes, & equitum nostrorum abitum prospectantes deprehenderant, magno sublato clamore atque acri in eos injecti impetu in profluentem propinquum Hunnam impulerunt. Audito nostri clamore denuo hostes subsequi rati, eorum aliqui pedem referunt; verum agnitis militaribus nostrorum signis jucundum cum iisdem habuere spectaculum, dum anatum instar supernatantium Hunnæ Turcarum capita, brevi deinde gurgitibus aquarum hausta prospectant; nec minus octuaginta aquis obsoptos constat.

Omer Aga Castellanus arcis quem Disdarium ipsi cognominant, visa duplici suorum strage, universos arce oppidove sub diræ mortis, aut perpetui exilii interminacione exire, ac nostros insequi præliumque totis viribus redintegrare jubet; neque ullum ex eis pugnam detrectaturum Imperatoris sui pane deinceps sustentandum minaci voce contestabatur. Quibus auditis tum vero Turcæ, Thracæ, ac Christiani eorum potestati subjecti, quos ipsi Magiaros appellant, gloriosa magis cum hoste confligendo morte occumbere, quam sine honore atque stipendio vivere, aut turpi fame enecari malentes, aut mori aut vincere constituunt. At peditatus noster recenti victoria factus alacrior, animis præsentissimis in novos injectus hostes, aliquot ex eis neci datis, cæteros in turpissimam conjecit fugam; nec a persequendo destitit usque ad ipsas arcis portas, ut Disdarius occupandæ arcis metu percussus publicum pontem super Valdandum structum, arci ipsi attiguum levare, ac suos retro fuga delatos ingredi que conantes, nostris trucidandos relinquere atque excludere sit adactus. Evacuato pene viris ac præsidariis oppido, mulieres cum infantibus atque pueris, & quod quælibet urgente tempore auferre poterat, visa in ipso ponte miseranda suorum cæde, proximos colles caprearum instar conscendunt, gemituque, lacrymis, atque clamore metus ac doloris testibus vicinas valles complent. Facili prorsus negotio universum oppidum prædæ nostrorum cedere, imo in potestatem

Tertius
cum hosti-

redigi potuisset, si & occupare per Cæsarem & expilationi immorari per advenientes e vicinis præsiidiis Turcas licuisset. Satiatis hostium sanguine nostris per Dedum montem iter, pugnante adhuc peditatu, institutum, universi absoluto prælio prosequuntur. Dispersi interim hostes in unum denuo confluentes, in furorem ac rabiem conversi, & conjuratione per impia Mahometis numina facta non se nisi victores retrocessuros, vestigiis nostrorum inhærentes postremum insequuntur agmen; & brevi post duobus prælatis militaribus signis in remotiore colle, ne fugam nostri accelerarent, eos adhuc die illa experturos quid negotii cum Costaniciensibus essent habituri, clamitantes conspiciuntur. Eadem hæc verba elegans quidam Turca oblongam Scarlaticam indutus vestem ac equum Spadiceo colore ex Aegypcia radice tinctum in orbem gyrans, tum propius nostris accurrens ingeminabat. Accidit non injucunde, ut Germanus Zrinii Comitis miles militantem conspicatus Turcam, destinato longioris sclopeti ictu, peritissime deponeret equo, facete subjungens: Nunc, inquit, experiris optime militum, quid hodie futurum sit. Cæterum convolantibus plurimis, nec postremo nostrorum agmine satisfaciente, cujusvis turmæ, cum in decem divisus universus fuisset equitatus, quinque milites Banus redire jubet, quibus regressis ac in hostem obvium acriter sese inferentibus, iterato interfectis nonnullis, atque captis aliquot, cæteris repulsis, inceptum iter continuatur. Substitere tantisper hostes, donec angusto in transitu nostri, structo exiguo super Mosevnicium rivum ponte, cunctantur, in quo ultra binos non dabatur transitus. Interea novi occurrerant e Zrinia arce tantis tormentorum boatibus exciti Turcæ & a fronte, ubi captivi cum præda ducebantur, infestant nostros; verum unius Zriniani equitis Georgii Ivanovicii virtute ac magnanimitate cæco in eos impetu vecti, ac Bani nomen atque auxilium inclamantis, pulsī fugatique summa cum ignominia pedem retulerunt, quo ultra eos persequente unum in fuga captum retraxit. Sub hæc recurrit Georgius Rattcaius, qui cum Georgio Frangepano primæ aciei intererat, ad Proregem, eundem admonens, ut festinato gradu maturaret, novos quoque a fronte advenisse hostes, ac periculum amittendæ prædæ nostrorumque in medio hostium claudendorum imminere; jam quidem semel pulsos atque rejectos esse, sed nequaquam advenientibus semper novis aliam intermissuros pugnam. At ecce eo hæc referente terribili in Cœlum sublato ululatu, atque inconditis clamoribus Dei ac Mahometis propitium numen lingua sua vociferantibus, acerrimo in pedites nostros a tergo constitutos impetu invehuntur, atque si antea fuerat, maxime atrox atque cruentum prælium recrudescebat. Exacerbatis plane ac desperatis Turcarum animis

bus Congressus.

Quartus cum hostibus congressus.

Quintus
& acerri-
mus cum
hostibus
congres-
sus.

femihora pugnatum est, adeo ut pedites nostri diuturno ac irrequieto praelii labore fessi, ulterius certamen detrectarent; neque ulla Proregis autoritate vel imperio ad resistendum adigi posse viderentur. Eo tempore & a fronte & a tergo graviter a nostris laboratum, neutra parte alteri opem ferre valente. Qua animadversa Banus difficultate, ac peditum praesertim fracto animo, subito defiliens equo & militibus fratrum nomine compellatis, ne dejecti animis deciderent, neque quaternam jam hodie reportatam victoriam postremo fœde commaculent, sed, ut fortes deceret milites, strenue & honeste aeterna memoria dignum certamen glorioso exitu terminarent, acri voce cohortatur; se quoque pedibus usurum, & æquato periculo peditem cum peditibus pugnaturum, vitam demum æque ac mortem pro fide atque Patria cum iisdem positurum. Mirum dictu quantum animi omnium audientium in praelium exarserint, nec jam ullum aut praeteriti laboris memorem, aut futuri periculi pavidum vidisses, sed novos quasi recentesque submissos in novum ruere bellum: tantum quippe refert generosi atque magnanimi Ducis exemplum. Quatuor e nostris, amplius vero supra sexaginta Turcarum eo in congressu desiderati, nec tamen cessatum ab hostibus. Atque cum jam multum verticalem sol lineam superasset, ac longum adhuc nostris iter superandum esset, Banus consilio quorundam astu atque arte certamen diremit. Praecedentibus quippe progredi jussis agminibus, pedites quoque celeri festinatione pontem transire intermissa pugna jubet, collocatis interea parte ab altera pontis bifariam divisus, ac extra viam occultatis triginta Germanis sclopetariis; Turcae nostros ab armis cessare, & festino procursu pugna excedere animadvertentes, fugam rebus nostrorum desperatis arbitrati, eosdem resumptis recreatisque animis insequuntur. Verum ubi ad Germanos pedites ventum, in insidias praecipitati, plerisque e suis eveſtigio amissis, a prosecutione ulterioris praelii abstinere, pedemque semper victi referre coacti sunt. Horis octo plenis a matutina luce coeptam pugnam continuatam fuisse, observatum ab iis, qui pensile ex collo gestaverant horologium, qua ponticulo multorum sanguine superato absoluta, hilares deinde sub serum crepusculum Petriniam festivis sclopetorum bombis per vastas sylvas resonantibus advenere. Cæsi eo praelio hostium quinquaginta supra ducentos, & ad pontem quidem quinque primi Ordinis, quos ibidem sepultos hastis tumultu super infixis locii honoravere; unus vero cognomento Chate militum scriba indomita barbaraque in Christianos captivos usus semper feritate, praeciso capite omnium gaudio interfectus est. Capti triginta octo, ex quibus praecipuus Deli Mahmut superstitionis ejus sacrificulorum Antistes, Temesvario Pannoniae oppido Costani-

niciam veluti patriam invisens, qui Bano muneris loco datus, quemadmodum & pater ejus suo quoque Patri sub Costanicia captus in fortem cesserat. Duo etiam Canisieneses, quorum unus a Canisienfibus submissus nuntium attulerat, Banum ex insula eo profectum animo, ut Croatiae partes armis infestaret; fauciati plurimi, qui deinde vulneribus debilitati domi mortem omnes ex æquo subiere. Signa militaria capta tria, equi septemdecim, pecora majora 200, prædæ nostrorum cessere, quæ omnia die insequenti Petrinia ex veteri more divisa militibus. Duo præcipue toto hoc prælio memoratu digna acciderant, primum quod nullis occultatus insidiis, sed palam equitatus aperto campo in conspectum Costaniciensium sese præbuerit; tum deinde quod ipsis arcis portis nostris incumbentibus clauso levatoque ponte, hostis vix loci salutem obtinuerit. Sed majori pene ignominia quam detrimento accepta, Omer Aga Disdarius ad Paszliam Bosnæ Præfectum Banyalucam subito profectus arcem officiumque ei resignat, nec se deinceps custodiam curamque ejus habiturum, nisi emendato & colubrinis aliquot impositis, quibus hætenus omnino caruerat, loco communito per sacra omnia affirmabat, pudore prorsus se suffundi memoria ejus cædis atque cladis a Zrinio acceptæ, cui similem Mahometani milites ab eo tempore, quo locum illum obtinerent, nunquam sustinuisent. Paszlia tametsi & furore ipse exagitatus, blandioribus tamen Disdarium verbis consolatus, curæ sibi negotium fore pollicitus est, nec longam passurum elabi moram, quo Costaniciensibus tutioris permansionis causa quam optime consulatur, non demum temporis multum decursurum, quin se de injuriis Zrinianis ad satisfactionem ulcisceretur; pergeret in præsens bonis avibus, atque vigilias tam domesticas quam forenses gnaviter obire non intermitteret.

Disdarius
arcem
cum Offi-
cio Bassæ
resignat.

Vix Zrinius Insulam repetiverat, cum speculatores referunt Hasan Agam Canisensem per absentiam Zrinii magis stimulatam Kys-Comariensem denuo obsidionem repetendam animo suscepisse; in quem finem Canisensium, Bersencianorum, ac Segusdianorum mediam pene in castra exciverat legionem & admotis aliquot colubrinis secundis castris expugnationem instituit. Præerat loco Ladislaus Pethö genere Illyricus, vir impiger atque strenuus & animadverso oppugnationis periculo, a priore jam cautior redditus, ad tolerandas obsidionis necessitates vires animumque adjicit, & primo quidem oppugnationis die tentata irruptione multa strage hostis repressus in vicinos pagos fauciato truncatoque milite secessit. Ea nocte a tributariis ac dedititiis eorum locorum incolis intelligit, Adamum Comitem Bathyanium cisdanubianarum partium Præfectum

Hasan Aga
denuo Kys-
Comari-
num op-
pugnat.

ac Comitem Nicolaum Zrinium iustis cum copiis Kys Comaromiensibus auxilio adventare. Itaque ne multiplici affectus incommoda ac supervenientium distractus praelio, & tempus expugnandi praesidii amittat, & suorum vires imminutas accipiat, eorum adventum praevenire ac summo diluculo nec opinato moenia conscendere statuit. Quare prima luce & colubrinis promotis moenia quater & militibus dato irrumpendi signo, quamvis non eadem qua hesternae animorum alacritate, veluti fortunam minus secundam praesagientes, inire pugnam occoepere; quorum deinde pars una suburbii domos, pecoribus abductis, flammis absumpsit. At nostri hesternae victoriae divinitus partae memores, in irrumpentes, viri quidem colubrinis ac sclopetis rem gerere, mulieres vero faxis ac ferventi aqua subeuntem hostem magno detrimento afficere pergebant, ac eadem nostrorum virtute viribusque hostes repulsi ac rejecti iterum se recepere frendente ac fremente Hasan Aga, quod is & cubitotenus dextrae manus brachium colubrinae ictu avulsum & plurimos suorum temeritatis susceptae poena castigatos amisisset. Quare omissa quam temere intulerat obsidione, & amissis e suorum numero non minus mille ac in iis aliquot clarioris nominis Centurionibus atque manipulariis re infecta, caeteris in eum gravi odio atque ira ferventibus Canisam retrocessit; ac non multo post vulnere in pejus vergente, nec Chirurgorum medicamine opitulante e vivis excessit: quamvis & a suis praefocatis faucibus, crudeli sed Turcis usitato mortis genere, ob expeditionem male gestam, nisi honestiori fato ante subreptus fuisset, vitam posuisset.

Hasan Aga
vulnera-
tus extin-
guitur.

Nostri Se-
gustium
oppu-
gnandum
suscipiunt

Facto ab hostibus bellandi principio, nostri pari consilio vices rependendas censuere, quare Joannes Christophorus Comes Puchamius Comaromiensis ac Caesareanarum Legionum, quem nunc campi Marefscalcum vocant, Praefectus consiliique bellici Vice - Praeses, vir non minus toga quam sago praestantissimus, & qui superioribus bellis magnanimitate animi, ac pulcherrimarum fama victoriarum inclaruerat, cum Comitibus Nicolao Zrinio ac Batthyanio collectis in unum copiis, quarum ad septem pene coiverant millia, ad Segusdium amplissimum Pannoniae oppidum, quod ab incolis segesticae Illyrii Insulae, Dacorum incursionibus olim pulsas, mutatis ac in Pannoniam translatis sedibus, nomen accepit, oppugnandum profecti sunt. Ferdinandus, quoniam expeditis per celeriores equos ad Puchamium Comitem ex Consilio suo literis, eidem demandabat, ut si hostis contempto induciarum foedere, ruptisque pacis quas confecerant tabulis Kys Comarinum occupasset, is e vestigio vi, machinisque adhibitis illud recuperaret; sin vero destructa quaeprimi-

militari insolentia reperisset, ea restaurare quam primum maturaret. Excessum nihilominus quam inopinum tam gravem aut armorum congressu, aut præsidii cujuscumque minoris incendio castigare nequaquam intermittat, neque se in fortioris munitiorisque expugnatione loci distineri sinat, ubi & militum copiam amittere & præsidium expugnatum transactæ vi pacis restituere necessum foret. Itaque Segusdium cum iis quos diximus profectus, quod Kys Comarini hostes fecisse didicerat, suburbiorum duntaxat domibus incensis pecoribusque abactis, nec ullo majore operæ pretio facto, Zrinio febrium caloribus æstuante, ac potiori ex parte curru per exercitum vecto Kys Comarinum reditum est; ac iis quæ Turcarum violentia destructa repererat restauratis, ad sua quisque reversus est. Cæsar collaudatis per literas Puchaimio atque Zrinio, quod celeritate usi singulari universa e mente sua expedite confecerant, admonet postremo, ut quiescentibus hostibus a nostris quoque pax atque quies concedatur; iis porro ulterius insolescentibus, quod iisdem optimum e re visum fuerit, se arbitrio prudentiæque eorundem intelligant commississe.

His omnibus per Europam affecti barbari cladibus, nec minore accepto rerum suarum in Asia incommodo, quod Spahogliani, quos illi nobiles, seu fundorum ac villarum possessores appellant, adversus Janicarios justis odiis ad inferendum civilem tumultum exarsissent, quibus mitigandis aut fopiendis, neque magnum Veziriorum Divani Concilium, neque Imperatoria authoritas sufficiebat, metu haud mediocri rerum suarum perturbandarum tenebantur. Quare Canisiensibus novandis motibus intentis scriptæ Byzantio literæ, & a militibus Zrini Comitis Legradino experiundæ fortunæ causa profectis una cum Chaufio interceptæ & ad eundem delatæ hunc reddebant sensum: Primus Vezirius Canisiensibus salutem. Insolentias, quas præteritis hisce temporibus exercuistis, admirati sumus; quas si adhuc continuare perrexeritis, sciatis capitibus vestris vos persoluturos. An ignoratis, Tartaros a Polonis ingenti cæde profligatos, eosdemque novos in nos conari motus, Asiam quoque Janicerorum atque Spahiarum turbidissima contentione periclitari, ut nullo imperio cohiberi possint? Nec ex aliis partibus bona accepimus nova; non est jam tempus superbiendi. Brevissimis sed nervosis hisce litteris calamitates atque miserum rerum Turcicarum statum exponebat barbarus, quo uno felicissime oblato tempore quam opportune Christiani Principes mutuis positis odiis, & coadunatis in unum viribus, exagitandum eum remque Christianam promovendam susciperent, nemo est qui

Primus
Vezirius
Canisien-
ses per lit-
teras cor-
ripit.

non videat. Verum ii execrabili vecordia diducti ac perpetuis infestisque inter se armis dimicantes, de vicinæ Pannoniæ Illyricique salute ac permanfione, nihil penſi habere videntur; tam diuque infanient, donec ipſi debellatis calamitoſorum Regnorum reliquiis, eorundem barbarorum armis injuriæque expoſiti, aut ab extremo ignominia pudore ad pietatis decus revocati neceſſaria arma fumere, aut ſimilem ſibi, ac ſuis populis & regnis calamitatem clademque expectare condidicerint.

Chriſtianorum victoriis conſternati Turcæ ad ſua reſtauranda Boſnenſes præſertim vires omnes contulerunt, ac imprimis accepto nuper ad Coſtaniciam detrimento, eam & colubrinis impoſitis & veteri collapſo reſtaurato ædificio fortiorem munitioremque reddiderunt. Inſiſtentes operi & inopinatam noſtrorum irruptionem metuentes, magnis accitis interioribus etiam auxiliis longiorem ibi moram protraxere, quamquam frequens nec falſa omnium pene aures fama pulſaret, firmiſſime eos ſtatuiſſe, aut Turopoliam latefuſam uberemque inter Savum & Colapim planiciem populari, aut Petriniam expugnatione obtinere. Verum Paſzlia Boſnenſis, cum Bani copias ex Sclavonicis limitibus vehementer auctas, Lupi Leſzelii earum partium Præſecti jam Petriniam cum mille equitibus adventu, ac ſuppares a Lupo Frangepano ſuppeticas indies ex Croatia adven-turas certis nuntiis fuiſſet edoctus; noſtrorumque copias robore, animo diſciplinaque firmiſſimas, vera tum primum æſtimatione metiretur, & præſentis maxime Proregis nomen vimque ejus cum ſumma felicitate conjunctam in tanta ſuorum fortunæ inclementia, quam anno præſenti experiuntur, magnopere formidaret, quando etiam paratis omnibus victricia arma vix ſumenda viderentur; ab propoſito deſtitit conſilio, ac parte ab utraque propinquante jam hyeme ex caſtris diſceſſum; præſertim quandoquidem Colapis aquæ, quæ fervore ſolis imminutæ plerisque in locis tranſvadari poterant, decidentibus autumnalibus pluviis ſucceviſſent.

Hæc fuere, Rex Apoſtolice, quæ Draſcovicio Bano authore ſcribenda, eo Palatino impulſore perficienda ſuſceperam; nunc annuentibus Superis, deducto ad calcem opere, cujus pallentem ſæpe ac inclinatam feſſa pagina excepit faciem, in benignas tuas id repono manus: & ſane biennium jam ſolidum inter lucubrationes meas detentum tenebras ſuas gemebat, publicæ lucis avidiſſimum. Sed tempori aptari decet. Nunc ad Orexin multorum aut ſedandam, aut acuendam, anni ſuperiores prodeunt; cæteros vita ſuperſtite, ſi hos lectori placuiſſe cognovero, diligentia maturiori proſecuturus. Imperii quidem Draſcoviciani fuit, ut ſcriberem, ſed obſervantiæ

& amoris in te mei (nam & noster te metus amat) ut tibi scriberem, atque tuum in Illyricarum Provinciarum curam amorem fortius impellerem. Non quod putem non amare, cui concessum, ut tuos parentum more ames, & a tuis filiorum more ameris: cum scias frustra terrore succingi, qui suorum amore septus non est, armisque arma irritari, amore amorem; sed ut Numinis more, cum eminus nos videris jactari, protector adsis. Finio, Rex Apostolice, ita Majorum Regiæ Majestati Vestræ offerens ac relinquens memoriam, ut mei quoque apud ipsam, quam felicibus Aristis tot Regnis ac Provinciis gloriosam ac superstitem imperare desidero; nostra demum apud posteros virens semper floreat Memoria.

Finis Libri sexti.

